

МІСТО ІМЕНІ ВАСИЛЯ, ВІН ЖЕ ВОЛОДИМИР

МАЛІ МІСТА УКРАЇНИ

У Василькові є: мер, якого не вдалося звільнити губернаторові (відстояла громадськість), хліб за київськими цінами й дуже талановите підростаюче покоління — тутешня дітвора постійно здобуває призові місця на різних міжнародних конкурсах.

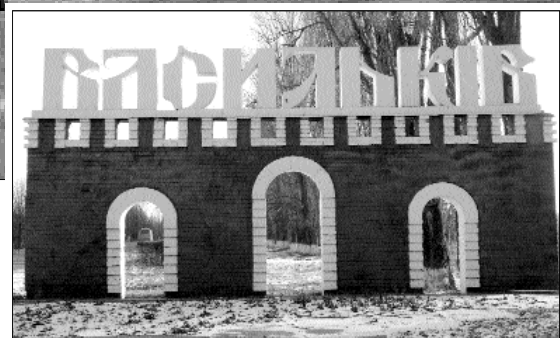
У Василькові немає: славнозвісної тутешньої майоліки, помітних туристичних принад і затишку провінції — усе ж таки до Києва якись 40 хвилин автошляху.

ВАСИЛЬКІВЦІ, ВОНИ Ж КИЯНИ?

Уже (чи ще?) не столиця, але й не село, обізнати Васильків звичайним райцентром язык не повертається. Не тільки через аристократичне походження — місто заснував князь Володимир Хреститель, а й цілком київську заклопотаність його мешканців. Щоранку автобуси й маршрутки, що прямують до мегаполіса, вщерть заповнені — більшість васильківців їдуть туди на роботу. Не столичні трудящі можуть похвалитися середньостатистичним зарплатком на рівні 300 гривень. Їх можна потратити в недавно відкритому супермаркеті "Фуршет" або на ринку, де ціни відчутно нижчі від київських. Молодше покоління розлучається з гривнями на дискотеці з убивчою назвою "Лихоманка" або в екзотично охрещених барах "Корунд", "Віконт" чи "Бумеранг" (Спробуй зрозумій креативний задум господарів — чи то назва натякає на те, що клієнт до бару ще повернеться, чи то клієнтові — що з'їдене-випите в барі теж може повернутися). Серед вивісок на магазинах чи закладах громадського харчування — лише одна іншомовна з претензією на панрусизм: "Імперія напитков".

— Жити у Василькові можна, тутешній народ переважно заможний, — розповідала нам одна пані, що переїхала сюди з Чорнобиля. — Кажуть, якби намалювали сучасний герб міста, то він був би таким — свиня в шкірянці на балетних пунтах.

Пунти мають означати потяг до прекрасного — у Василькові, здається, немає жодної дитини, яка не займалася б у цирковій, балетній чи студії бальних танців. Земне втілюється в успішній роботі ВАТ "Василь-

ківський шкірзавод" і любові васильківців до тваринництва. Пройдіть кілька десятків метрів від головної вулиці — й потрапите в сто відсоткове село із курниками і хлівами за глухим парканом з дощок. Усе це ховається за стіною стандартних п'ятиповерхівок у центрі. Тутешню нерухомість можна купити, маючи від 15 до 25 тисяч доларів — така ціна трикімнатної квартири.

Раніше непогані гроші можна було заробити, працюючи на майоліковому заводі — таких, як Васильківський, на території колишнього Союзу можна було порахувати на пальцях. Вироби підприємства не зарахуєш до ширвжитку: глечики, куманці чи тарелі — на рівні витворів мистецтва, їх розписували вручну. Тут працювали знамениті династії художників Денисенків і Проторієвих, васильківський посуд вважався вишуканим подарунком, його замовляли для ідальні Верховної Ради, і не тільки. Ще б пак — екологічно чистий, без остогидлого напису "общепит", прикрашений розкішними квітами й візерунками.

Сьогодні завод обережно починає працювати після кількарічного простою — на решті з'явився інвестор. Наразі біля заводської прохідної нас зустріє сумний безгоспний цуцик, а в приміщенні — лише дві працівниці бухгалтерії.

— Поки воно запрацює все... — зітхали жінки. — Ви до нас краще у квітні приїжджайте, тоді завод роботу розпочне.

СЛОВО ПРО ГУБЕРНАТОРІВ ПОХІД

Кажуть, середня температура у васильківському житлі — 18 градусів тепла, хоч

вона цілком може бути й нижчою. Принаймні міський Будинок культури вимагає від відвідувачів гарячого серця — поки ми, зіпсовані кліматом редакційного офісу, мерзлякувато куталися в пальта, місцеві люди гордо походили коридорами без верхнього одягу.

Вони ж — коридори влади. Приміщення мерії не надто презентабельне, тому міський голова Валерій Попович проводить засідання виконкому в Будинку культури. Поруч відбуваються репетиції хору ветеранів, долинають співи та звуки баяна. Майже за класиком — прекрасне і корисне.

Мер відомий своїм затяжним конфліктом із головою Київської облдержадміністрації А. Засухою. У 1999-му В. Поповича незаконно усунули від влади, але електорат нового градоначальника — ставленника обласного керівництва — не сприйняв, в 2002-му Поповича знову обрали мером. Тепер проти нього Київською обласною прокуратурою порушено кримінальну справу.

"У ній ідеться, що я нібито з особистих мотивів незаконно звільнив із посади начальника відділу освіти міськради Володимира Гаркавенка (про роль останнього — нижче — ред.), — каже Валерій Попович. — Хоча за ліквідацію його посади проголосувала сесія міської ради. Це вже не вперше — в 1999-му проти мене дві кримінальні справи порушили, потім Чернігівська прокуратура їх закрила, а відкривала ж столиця. Не сама ж знічев'я їх починала, не важко здогадатися, хто завдання давав".

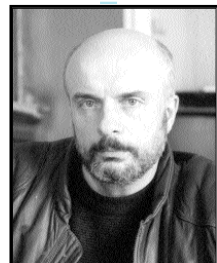
Закінчення на с. 8

В номері:

Через терни
до Європи

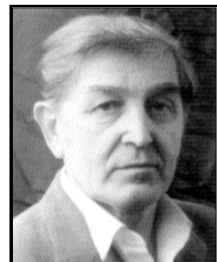

стор. 3

Іменини
"Універсуму"

стор. 5

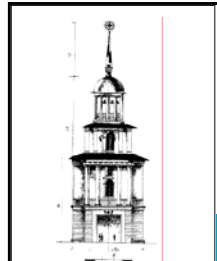
Мацегора
шукає
правди

стор. 6

У Карпати
по мову

стор. 7

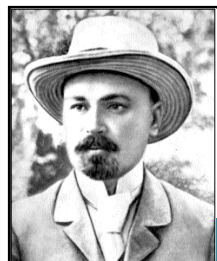
Тарасова
церква

стор. 9

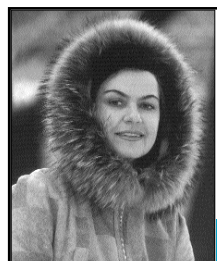
Пам'яті
Олени
Теліги

стор. 10

Люблю
я власну
мрію...

стор. 14

Слово
Ніли
Крюкової

стор. 15

ЛИЧИТЬ КОЖНОМУ!

Пам'ятаючи про наш Український фактор, поспішайте до найближчого відділення зв'язку і просіть "Каталог"... Розкрийте його на сторінці 127, і останнім у таблиці побачите наше оголошення: "Індекс 30617. Слово Просвіти. Культурологічний тижневик. Людина в контексті політики, рідної мови, культури, історії, релігії, літератури. Образ сучасника в інтер'єрі доби, суспільно-політичних і життєвих інтересів".

Вартість видання з доставкою:

на місяць — 2 грн. 13 коп.;
на три місяці — 6 грн. 39 коп.;

на шість місяців — 12 грн. 78 коп.;

на 12 місяців — 25 грн. 56 коп.

Поштові витрати — 1 грн. 50 коп.

Той, хто передплатить газету на рік і надішле копію квитанції до редакції (адреса: 01001, м. Київ, пр. Музейний, 8), обов'язково отримає наш подарунок — "Кобзар" Тараса Шевченка. Поштові витрати — за рахунок редакції. Довідки за телефоном: 228-01-30.

Сподіваємося на вашу підтримку нашої передплатної акції: "Кобзар" — у кожную українську родину!"

БУДЬМО РАЗОМ!

ПАМ'ЯТІ МАТЕРІ

Танула, сивіла, горбилася моя старенька неня поступово. І висохла до своїх 85 років — самі кісточки. Забувала, що було півгодини тому, але дитинство пригадувала з такими подробицями, аж не вірилося, що з віком можна відтворити так чітко і ясно.

— Згадай що-небудь зі свого дитинства, — кажу мамі, знаючи наперед, що це їй приємно.

— Ось скоро піду від вас. Уже в сні приходять мати і кличе до себе. А це — кінець...

— Не говори дурниць. Тобі наворожили жити довго...

— А мої роки хіба малі? А пам'ятаю багато, навіть вісімнадцятий рік, хоча мала всього лише п'ять. Нічого не розуміла, що творилося, а ніби зараз усе бачу. На день тричі могла мінятися влада: якісь зелені, червоні чи білі... То тепер я вже знаю, що до чого.

Одного разу в село влетів загін червоних, постріляли трохи для годиться вгору, бо й стріляти ні в кого було. Їхній командир чомусь став на постій у нашій хаті. А надвечір звернувся до батька, Ліварія: “У нас є кобила жеребна із царських конюшень. Відгуляла з жеребцем арабської крові. Якщо народиться жеребчик і буде схожим на батька, то це буде казка! Якщо ж кобила, то ти ж бачиш, яка красуна у яблуках його мати. Нам теж важко з нею розлучатися, але їй скоро родити, і жаль гробити таку кобилицю. А за неї дай нам свиню побільшу — на харчі”.

Селянину такий обмін був на руку, бо кінь — то транспорт, робітник, годувальник і найкращий товариш. А тут — ще й з приплюдом... Мама Анастасія (твоя бабуся) годувала свиней сама. Догодовувала до того, що вони ходити не могли. Ото найбільшого кабана червоноармійці прямо в сажу й застрелили. Потім обсмажили під хатою, ледве її не спалили...

Через деякий час кобила Люська привела жеребчика. Весь чорний, як жук, біла зірочка на лобі, ніби хто намалював. А на точені ніжки неначе хтось одяг білі шкарпетки. Тендітне, струнке, пустотливе — улюблене дитятко в сім'ї. Мама Настунька годувала, купала, чесала й заплітала в гриву Васыці стріч-

Від РЕДАКЦІЇ. На адресу “Слова Просвіти” надходить багато листів із розповідями про наше минуле. Події, які відбувалися п'ятдесят, сімдесят років тому, приховують коріння теперішніх бід і негараздів, що не може не турбувати наших читачів. Своїми оповіданнями вони проводять паралелі між минулим і сучасним, примушують замислитися й робити певні висновки.

фото Т. Карпінської

доля її покоління

ки. Весь час із стригунцем розмовляла, пестила, ніби з лялькою бавилася. Він розумів її з півслова. Батька, коли підріс, до себе не підпускав...

Коли Васька змужнів, до нього господарі почали водити кобил, навіть із Тирасполя, Кишинева, для поліпшення породи виїзних коней. Це нині “мерседеси”, “форди”, “лади” катають господарів, а тоді в селі найбільше цінувався добрий кінь.

Отже, гроші на харчі Васька заробляв сам, ще й господарям дещо лишалося. Одного разу до батька звернувся кум Максим:

— Куме Ліварію, дай Ваську відвезти твого хрещеника до церкви вінчатися.

— Ти ж знаєш, Максиме, що я цього зробити не можу. Звертайся до Настуньки. Як запряже, хай поїдуть молоді вінчатися. Ти ж знаєш, що його ще не запрягали. Краще не ризикувати молодими...

— Шкодуєш своєму похреснику жеребця до церкви? — обравився кум.

— Я тобі сказав, що — ні, але звертайся до куми, — і відійшов,

теж ображений несправедливим звинуваченням.

Не знаю, як мати вмовила Ваську, але запрягла в “бедку”. Десь через годину до двору підлетів розлючений жеребець лише з двома голоблями й почав бити у хвіртку передніми ногами. Нареченого й наречену він загубив ще по дорозі до церкви. Відтоді більше ніхто не просив його на виїзд.

У 1929 році в нашому селі почали примусово створювати колгоспи. І довелося віддати Ваську. Мати плакала, журився батько, а ми, троє дітей, голосили, як за покійником...

Ти ж знаєш, наше село Чорна було великим, заможним. Через навколишні величезні чорні ліси, які тоді переходили в Кодри, певно, й отримало назву Чорна. На все село було чотири бідняки — з таким чорноземом!.. Земля у них лежала перелогом і поросла бур'янами, лише дітей мали багато. Коли прийшла радянська влада, двоє стали головами сільрад, а двоє, згодом, — головами колгоспів. Отаким ледацюгам було довіре-

но зібрати людей для колективного господарювання.

За наказом голови колгоспу нашого Ваську вихолостили й примусили возити воду колгоспникам. Іду бувало, назустріч понівечений тварині, а він підніме опущену голову, погляне — і сльози в очах. Жалісно заірже... Хіба міг кінь зрозуміти більшовицьку політику?..

На нашу голову ще й голод готувався зарані, бо в 1932 році ходили по хатах холої-активісти й шукали, чи не сховане де збіжжя. Зайшли й у нашу хату. Я лежала вагітна. Десь через місяць мала родити Марійку. Замість пір'я у наволочці була пшениця. Хотіли перевірити і її, та жінки заступилися. Марійку, бо дитинку, бо мало-ко пропало. Та й звідкіля воно могло взятися у голодної?.. Батькові ще знайшлися дошки на труну, а інших припорпали, як собак. Нищилося величезне й гарне українське село...

Коли бачу, що діється нині в Україні, розумію: правлять нею нащадки й послідовники колишніх Васьчиних голів колгоспів...

Дуже мене мати просила, щоб не балотувався у мери міста, бо за правду ж уб'ють.

Мером мене не обрали, бо не було грошей, а матір утратив. Земля тобі пером, мамо, царство небесне! Катержною працює ти заробила його. Пам'ятала розруху чужої революції, голодувала у двадцятих, утратила батьків і доньку в 1933-му. Тягла непосильну колгоспну лямку, пережила війну, потім знову голодувала в 1946—1947 роках, уже на Дніпропетровщині. І померла напівжовтою при розрусі. Така Доля всього її покоління.

Над усе в житті мама цінувала дітей, хліб і мир...

- Борис ДРАЙМ-ВОЗНЯК, член райради “Просвіти”, м. Ананів Одеської обл.

РЕФЛЕКСІЯ

А ЧИ КОЖНОМУ?

Чи це судилося? Чи це дарунок долі — такий, здавалося, непримітний зовні, але дуже споріднений з усім, що було навколо? І хто йому скаже, чи це була його доля? А він, постоявши, подумавши, пороздивлявшись, пішов далі. Доля ж лишилася там. А щось незнайоме, непомітне для зору, пішло вслід за ним. І тепер воно звалося його долею, його новою долею.

...Осінь закрутила листям. Сонце майже і не гріло. Хмарами закутане, мов дитя у ковдру, — небо далі стояло над землею, над будинками, містами і лісами, спорожнілими полями й чагарниками... Дощ лив ще з ночі, тарабанячи по підвіконню.

— Дощ, — тихо почулося з-під ковдри. У кімнаті ще було темно, лише за вікном з'являлися проблиски світла. Було чути каркання ворон, яким уже не спалося спозарання. Серед темної квартири почулися кроки. Було зрозуміло, що хтось швиденько одягався. Далі двері відчинилися і з гуркотом зачинилися. Він ішов пустими вуличками; усі ще спали; лише іноді де-не-де хтось мимо нього проходив.

Юнак усе йшов і йшов, не знаючи куди, — кудись би йти, аби далі від проблем, далі від життя, далі від світу. Він не знав, що його тягнуло, і куди саме, теж не знав. Просто була потреба втекти від буденності, забути своє ім'я, свої бажання, знайомих, рідних.

Вітер свистів, розгулявся так, що й дерева голі позосталися; все листя на землі лежало: де лежало, а де вгору знімалося.

Що це за сила, що змушує людину встати вранці та без ніякої на те причини піти в невідомому напрямку без відчуття страху?

Він відчув, що щось усередині, щось таке сильне його тягнуло туди... Куди саме? Чи він знав? Що він міг знати у свої двадцять років? Знав, звідки діти беруться, знав, що світ не стоїть на трьох китах, але те, що він тримається ні на чому, для нього теж було дивним. Уранці — університет, опісля — гуртожиток, увечері — веселощі. А далі що? Що ж далі? Невже це і є життя? Невже це те, заради чого варто жити? А може, десь там, за отим будинком, чекає його справжнє життя? Але коли він не знає його на вигляд, то чи зуміє його впізнати? Як його зустріне.

З неба почав іти сніг, — такий білий, такий ніжний... Такий, такий неймовірний, наче це не сніг ішов, а щось від Бога, якесь його звістка. Ні, це падала Божа любов, вона була кожному дана. А чи кожному?

- Євдокія КАСЮК, м. Калуш Івано-Франківської обл.

ОБУРЕННЯ

КРИТИКУВАТИ — НЕ РОБИТИ

У грудні на радіо “Культура” прозвучала передача, у якій брав участь Василь Васильович Яременко. На превеликий жаль у мене не працював телефон, тому я не зміг адекватно відреагувати на “закиди” п. Яременка в передачі про “Просвіту” та про роль Бориса Грінченка. Що мене до глибини душі обурило, — це такі собі “критичні зауваження” на адресу мого майже земляка Павла Михайловича Мовчана, що, мовляв, теперішня “Просвіта” в ніяке порівняння не йде з “Просвітою” часів Б. Грінченка, — заполітизована, працює на “особи” під вибори. Де ж ті, мовляв, хати-читальні, скільки їх відкрила по селах України нинішня “Просвіта” і т. д.

Критикувати завжди легше, аніж щось робити, знаю про це з власного досвіду. Ось наш просвітянський осередок у с. Ходосіївка (4 особи). Вони — що, працюють за якісь матеріальні блага? Ні. Але 70 грн. на Тарасову церкву перерахували, у місцевій школі про голодомор розповідали, про історію нашого села, про нашу Ходосіївську сотню в Київському полку...

У виступі п. Яременка прозвучало, що треба йти до школи... Товариство “Просвіта” не “ячейка “КПСС”, а творча організація, де кожен працює в міру своїх сил і здібностей.

Я вважаю, що п. В. Яременко свою справу зробив: своїм виступом на радіо кинув тінь на діяльність нинішньої “Просвіти”.

Шановний пане Яременко, коли Ви патріот України, — долучайтеся, впрягайтеся у “ярмо” і нумо плуга “перти” разом. Але якщо — так собі, — то тоді: “Знай шведь своє шевство, а в кравецтво не мішайся”.

- Микола МОТОРНИЙ, с. Ходосіївка Київської обл.

ОТАКЕ ЖИТТЯ

Це було на зіткненні двох половин двадцятого століття. Тоді жебраки часто ходили по хатах. Це був найрізніший люд, на кожному щось одягоподібне, а в холодний час і взувачка не до описання. На мотузку через плече висіла торба, у кожного свого розміру і форми, без примітних кольорів. Однак ці люди ніколи не викликали цікавості: при зустрічі хотілося понурити голову та безуважно пройти.

У селі тоді, та і тепер, роль захожої людини малоприємна, а надто — жебрака. На це були причини: ніхто із жителів не відав, кого несе із незвістей доріг і на які вчинки хто здатний. Хоч то були особи переважно занапашчених доль, але траплялись і такі, хто не хотів трудити рук.

Жебрали по-різному. Хтось, ступивши на поріг, заводив жалібної пісні, хтось казав слова релігійного змісту, інший без передмови благанно просив грошей або їства. А були й такі, що, увійшовши в хату, оглядали речі та дрібне начиння. Через таких прохачів і інших загідозорювали в недоброму.

Хоча по селах люди мешкали убого та годувалися погано, але майже всі давали відвідувачам: хто шматок коржа, хто кілька картоплин чи щось похватне під рукою. З прохачів ніхто не гребував ні дарами, ні почастунком. Та були й такі хазяї, що перед самим носом гостя спритно засували двері або твердили, що в них немає чого дати, інші ж раяли взятися до роботи.

ОРИГІНАЛ НЕПОВАЖНОГО ЧИНУ

Інтенсивність такого делікатного промислу була неоднакова: найбільше ходило жебраків навесні й під осінь.

Настав благодатний час. Сонце рано розтопило й випарило вологу. Почався “літній” період весни, коли скидали важкий одяг і ходили босими. Коло стін і на узбіччях вулиць уже стріміла коротка зелень, на деревах набрякала чорна брость.

У ці дні в селі замаячила неординарна постать жебрака. Він був одягнений у щось темне і всепогодне. У руці, як личило, мав дебелий костур од собак. Молодий, із вольовим обличчям і пронизливим поглядом. У ньому не помічали якихось вад чи дрібного каліцтва. Прибулець заявив про себе голосно й оригінально, показавши самобутній “стиль” роботи.

Зайшовши на подвір'я чи відчинивши двері в хату, він гучно виголошував слова — відомі й незнані, чергуючи їх зі звуками, ненаявними в жодній фонетиці. Потім кульмінував голосом, огненно електризував очима, різко уривав мову — і просив. Темпом і формою його вступна частина нагадувала лозунги на мітингах. Як і речники облуди, він обходив логіку та брутально тис на емоції. Від такої вистави малі діти плакали й ховалися під спідницю матері, а жінка злякано торопіла й давала гостю що завгодно, аби швидше йшов геть.

Про цього жебрака казали, що він “самошедший”, себто, божевільний, — у це слово вкладали чимало лиховісних значень. Для нас, хлопчаків, цей блукач таїв щось неохопне нашими знаннями й розумом, ми вчували в ньому небезпеку. Коли бачили його стрімке простування назустріч, заздалегідь звертали вбік, готові зробити пробіжку до безпечного місця. Правда, не чути було, щоб він когось ударив чи навіть погрожував, однак його боялися всі, крім чоловіків і дорослих хлопців. Хтось жартома назвав його Іваном Грозним.

...Лагідний вечір уходив у тиху ніч. Рясно визорилося небо, й чітко означилися знайомі сузір'я. У рахманній темені таївся спокій і тонке бриніння комарів. Це був відпочинковий час, коли і спати рано ще, і вже не видно працювати надворі. Ми вийшли на головну вулицю. Під тином на довгій лаві сиділи жінки й чоловіки, дехто з хлопців і дівчат, а з боків тулилася дівчора. Точилися розмови, жарти, десь дівочий голос притишено заводив пісню. Ми присіли на лівому фланзі навпочіпки й дослухалися, що говорять старші.

Уже затяглося допізна. Жінки й дядьки пішли додому. Зосталася молодь і дехто з хлопчаків. Ось іде дорогою якась людина. Не швидко й не повільно. Так, мовби тиняється без ці-

лі. Постать наближалася. Усі примовкли, вгомонилися навіть безтурботні жартуні. У людини, що надходила, відчувалося щось незвичне. І тут ми впізнали — Іван Грозний.

Один із хлопців, гарний і кремезний, на ім'я Степан, якого ми любили, бо інколи нас захищав, владним голосом озвався:

— А йди сюди!

Жебрак мовчки підійшов. Ми принишкли, були готові встати й піти, та дуже хотілося почути, що буде виголошувати прибулець. Він мовчав.

— Чого ти придурюєшся? — суворо запитав його Степан.

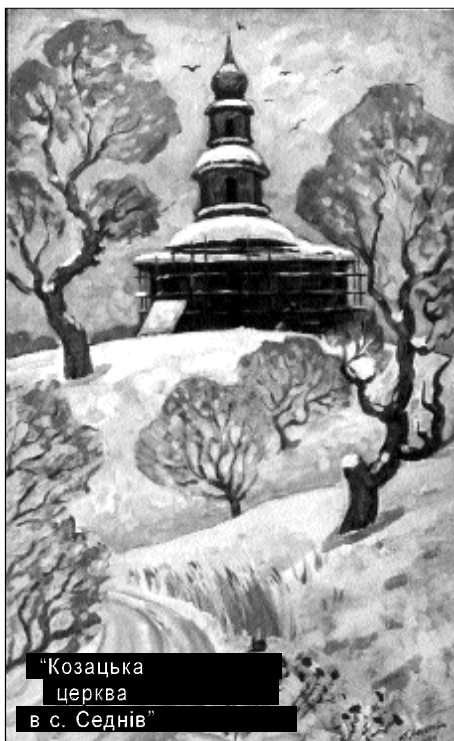
— Дак хто ж мені дасть, — протяг таким жалібним тоном жебрак, що аж торкнуло нас. У цих словах вчувався відчай нещасної людини.

Степан запросив гостя сісти поруч. Той покірно сів. Між ними зав'язався діалог, нормальний і толковий. Нас ввічливо попросено йти додому.

Оце так Іван Грозний! Ми безмовно брели вузькою вуличкою. Мене сповняло непросте почуття — подив, тиха радість і... розчарування. Десь бринів візерунок знайомої пісні. Пісня то обривалася, то знов виписувала кольорові лінії у просторі.

Після того пам'ятного вечора ми Івана Грозного не бачили.

- Микола КЛОЧКО, м. Чернівці

Що ж відбулося в Запоріжжі? Одного із засновників обласної організації Національної спілки художників України (ЗОНСХУ), колишнього її відповідального секретаря, з 1994 року — заслуженого діяча мистецтв України; засновника запорізького осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва й ось уже дванадцять літ — беззмінного голову цього осередку, чий персональні виставки експонувались у Києві, Тернополі, Львові, Харкові, Дніпропетровську та Мелітополі, — Григорія Прокоповича Мацегору, Правління ЗОНСХУ в грудні 2003-го виключило із членів цієї творчої організації. У рішенні було сказано: “За неетичні дії проти ЗОНСХУ, постійні безпідставні звинувачення керівників спілки, представників органів місцевої влади, порушення Статуту НСХУ, п. 4. 7, Статуту ЗОНСХУ, п. 4. 5; 4. 6”.

КОМЕРЦІЙНА “ПАЛІТРА”

Як відомо, обласні організації Національної спілки художників мають своє майно: збудовані власним коштом комбінати, майстерні, виставкові зали...

У кінці 2002 року Правління ЗОНСХУ не звітувалося перед своїми колегами, на що були потрачені гроші від експлуатації майна та який кошторис передбачено на рік наступний. Раніше оплата майстерень здійснювалася за рахунок здачі приміщень Спілки в оренду. Згідно з розпорядженням голови НСХУ В. Чепелика про самостійну, особисту, оплату майстерень, після укладення договору на оренду кожен власник майстерні мусить оплачувати її сам. А куди ж підуть надходження від оренди? Правління не поспішало пояснювати це членам Спілки, власне, тим, хто його, Правління, обрав. Голова Запорізької організації Ірина Гресик, разом із директором комбінату ЗОНСХУ Олександром Жолудем (який на цю посаду був призначений саме нею, за що — у відповідь — своїм заступником він призначив її) активно примушували художників сплачувати гроші... без укладення договорів.

Неодноразові нагадування митців Правлінню: “Зберіть збори, поясність”, — ні до чого не приводили.

Щодо скликання зборів голова Правління відбувалася обіцянками. Зібралися аж у червні, коли настала пора відпусток і митці роз’їхалися. Та кворуму, звичайно, не було — не було необхідних 2/3, тобто 60 учасників, а, отже, без цього зібрання було недійсне. Тобто, знову — ніякої звітності. Минув рік, як пані Гресик правила. І правила так, що, крім одержання зарплати з державного бюджету без відома колективу, вона призначала собі та членам Правління додаткову зарплату за рахунок надходжень від здачі в оренду приміщень Спілки.

Тоді, вичерпавши всі звичайні можливості та терпіння, три члени організації: Леонід Кривопуст, Григорій Мацегора та Владлен Дубінін звернулися з листом до

ТВОРЦЯ ВИЛУЧАЮТЬ ІЗ ТВОРЧОСТІ?

6 лютого в Українському Фонді культури відкрилася виставка запорізького художника Григорія Мацегори, який активно працює в живописі, графіці та декоративно-ужитковому мистецтві ось уже сорок п’ять років. Ще в 1970 році він став членом Спілки художників України, з якої його... виключили наприкінці минулого року. Оглянувши представлені роботи, об’єднані назвою “Україно рідна моя”, розумієш: причиною вигнання художника із творчої організації була не відсутність таланту чи низька творча активність, а якісь... придибенції. Які ж?

“Портрет Матері”

районного прокурора з проханням перевірити факт стягнення коштів із художників без укладання договорів.

Перевірка підтвердила, що договори були укладені лише з двома митцями, а інших 40 митців таких договорів не мали. Серйозним порушенням Іриною Гресик Статуту Спілки було не лише це: понад рік незаконно, одночасно з виконанням обов’язків голови організації, вона обіймала посаду директора комерційної фірми “Палітра”. А саме через “Палітру”, а не через комбінат Спілки, як це було раніше, реалізовувались роботи художників. Отже, як пише Леонід Кривопуст у своєму “Листі-зверненні” до Ради голів обласних організацій НСХУ, “власний рахунок Гресик у “Палітрі” сприяв її фінансовому благополуччю”, і вона “зловживала службовим положенням; будучи головою Спілки й заступником директора комбінату, більше року приносила комбінату збитки, повертаючи кошти на себе”.

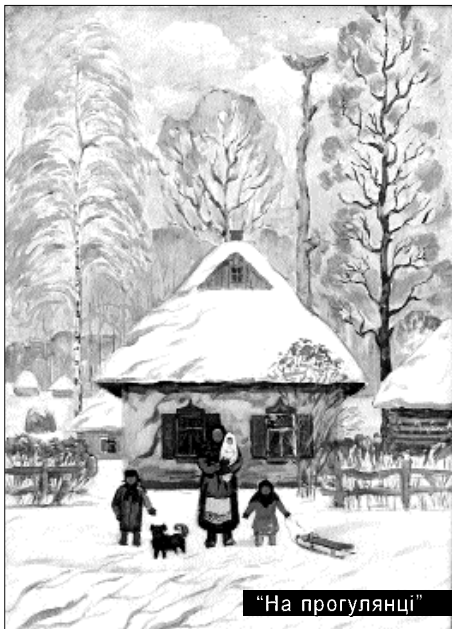
Розлючена пані Гресик після цієї перевірки 28 липня 2003 року скликає Правління, запрошує на засідання Г. Мацегору (а чому лише його, власне? Лист до прокуратури, крім нього, підписали ще двоє людей!), виносить йому усну догану.

РОЗПРАВА

Як розповідає сам потерпілий, увечері того ж дня чоловік Ірини Гресик, член Спілки Сергій Гресик жорстоко побив Григорія Прокоповича, внаслідок чого Мацегора знепритомнів, був госпіталізований, де йому надали належну допомогу, зашили рану. Нині ця справа розглядається в суді. На цьому свої “діяння” пані Гресик не лише не припинила, але й посилила. Але зупинімося на хвилинку.

Так чому ж винуватцем був обраний тільки один, і саме Григорій Мацегора? Розрахунок був простий і точний: справи-

Дізнавшись, що до Києва було послане подання на присвоєння Г. Мацегорі звання “Народний художник України”, вона терміново звертається до голови НСХУ В. Чепелика на його запит і вимагає відкликати це подання. Каже: “Правління не рекомендує”, — після того, як кандидатуру Г. Мацегори на присвоєння цього звання висунули загальні збори Запорізького осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Мотиви? Цілковито вигадані:

“за останній час збільшилось число скарг від членів ЗОНСХУ, народних майстрів про некоректне відношення (так і написано — А. М.) Мацегори Г. П. до колег, створення конфліктних ситуацій у колективі”. Коли Григорій Мацегора, дізнавшись про такі звинувачення, звернувся з листом до голови Облдержадміністрації за роз’ясненнями, то начальник управління культури Запорізької області Людмила Бельмас відповіла: “В Управлінні культури не збирається і не зберігається ніякий “наклепницький” образливий матеріал” щодо Вашої особи, а незареєстровані анонімні звернення стосовно Вас не розглядались”. А отже, те, що Ірина Гресик провела через Правління — “постійні безпідставні звинувачення керівників Спілки, представників органів “місцевої влади”, — без сумніву, є блюзнірством, брутальним зневаженням істини, просто фальсифікацією. До того ж, вона грубо порушила Статут ЗОНСХ: із членів Спілки хотіла виключити лише той орган, який приймав художника до Спілки. У 1970 році Г. Мацегора був прийнятий до Спілки загальними зборами. Однак І. Гресик вирішила долю митця своїм кишеньковим (сім осіб) Правлінням.

Звернення Ірини Гресик своє діло зробили: комісія державних нагород і геральдики при Президентові України відмовила Григорію Мацегорі у присвоєнні йому почесного звання Народний художник України.

Пані голові ЗОНСХУ й цього було мало. Вона досягає нових “висот”: рішення про виключення Г. Мацегори Правління приймає 2 грудня 2003 року, а вже наступного дня, 3 грудня, не зволікаючи, не попередивши виключеного митця, таємно, пані Гресик влаштовує прес-конференцію для ЗМІ. З якого дива такий поспіх?

На засідання Правління були запрошені люди, не лише не причетні, але й далекі від Спілки. Як говорить Леонід Кривопуст: були запрошені ті, “хто точно повинен шельмувати Мацегору”.

Як член Спілки і колишній голова ЗОНСХУ, Леонід Кривопуст у своєму виступі на Правлінні (і це ж пролунало на Раді голів) сказав: “За останні 20 років — це можуть підтвердити попередні голови ЗОНСХУ Форестецький, Демиденко, Башкатов, Іолоп — жодної скарги на Мацегору не було. Таким чином, очевидно, що рішення про виключення Мацегори зі Спілки, сфабриковане головою ЗОНСХУ Гресик і її Правлінням, не має законних підстав, тим більше — моральних, і продиктоване бажанням створити Мацегорі імідж скандаліста й наклепника, щоб вигородити свого чоловіка і себе”.

НЕ ДО ЛЮДСЬКОЇ ДОЛІ, КОЛИ ІДЕТЬСЯ ПРО ГРОШІ?

Засідання Ради голів обласних організацій НСХУ затвердило рішення Правління про виключення Г. Мацегори зі Спілки, проігнорувавши докази обмови та необ’єктивності, наведені в документах Леоніда Кривопуста, роз’яснення самого потерпілого, не зволивши вислухати звернення ветерана ЗОНСХУ Олексія Матюшенка, а також лист народного депутата України, голови “Просвіти” Павла Мовчана, лист художників — ветеранів Запорізької Спілки, які виступили на захист Мацегори.

Не розбіралася Рада голів у поспіху чи зацікавлена у фінансових стосунках із ЗОНСХУ? Однак від фінансових проблем їм не відсторонитися: Олексій Матюшенко, член НСХУ з 1971 року, інвалід Другої світової війни, делегат 4 і 5 з’їздів художників СРСР, пише із Запоріжжя: “Загальний прибуток від оренди (приміщень ЗОНСХУ) складає понад 100 тисяч гривень на рік. На сплату комунальних послуг потрібно 10 тисяч гривень на рік. Кошти ж, які залишаються, повинні були витратити згідно з кошторисом на 2003 рік, який так і не був затверджений на загальних зборах членів Спілки художників.

У тих економічних умовах, що склалися, багато митців не мають зарплати, не мають коштів для придбання матеріалів для творчої роботи. Обираючи І. Гресик, колектив мав надію на поліпшення свого становища (особливо митці-пенсіонери)”.

Тим часом наступним кроком Ірини Гресик у боротьбі з художником від Бога, а не від Спілки, очевидно, буде такий: вона відбере у ветерана, якому цього року виповнюється 70, майстерню для творчої роботи. Перекреслюється і ювілейна виставка. Ну, аякже! — Григорій Мацегора тепер не член Спілки. То, може, й звання одібрати?

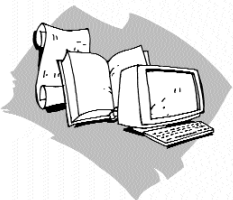
• Андрій МОЛОЖАВИЙ

“Дніпро вечірній”

тись, залякати, зламати, морально знищити того, кого найбільше видно, хто на сьогодні має авторитет і відомий усьй Україні. Саме того, хто заслуговує на звання Народний художник України. А коли це вдасться з самим Мацегорою, розправитися з іншими буде значно легше.

Отже, на цьому побитті діяння Гресик не лише не припинилися, але й посилюються.

РОЗДУМ

ЛИЦАР ПАТРІОТИЧНОГО ТРУДА

Борис Дмитрович Грінченко для всіх нас став високим взірцем винятково трудящої і скромної людини, а життя його зі своєю голубкою Марією Миколаївною — то ще й світла дивовижа подружньої вірності, любові та невтомної патріотичної праці. Це таке все неосяжне, за що тільки Господь Бог може належно заплатити їм обом у Небі...

ЦІКАВО ЗНАТИ

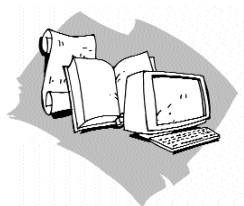
ВЕСІЛЬНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ

фото Т. Карпінської

ПОГЛЯД

ДУХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

МОМЕНТИ

НАВКОЛО ПРОБЛЕМИ

ПРИНЦИПОВІСТЬ ЧИ ЛЕГКОВАЖНІСТЬ?

ПОДАРУНОК — ЦЕ НЕ ХАБАР!

ЕЛЕКТРОНІКА

...в нашій редакції міністра освіти й Михайло Степко, сев, спрямованих на я зловживань під час екзаменів (у тому числі таких, як хабарництво), уже цього року передбачено розширити застосування системи тестування абітурієнтів в електронному варіанті, який виключає будь-яке зовнішнє втручання.

А отже, в цьому випадку, підкуп осіб, які досі традиційно мали доступ до екзаменаційних документів і могли вплинути на оцінку, втрачає будь-який сенс.

Стефан КОСТКА

ЗВЕРНЕННЯ

Президенту України,
депутатам Верховної Ради України,
Національній раді з питань телеба-
чення і радіомовлення

ХРОНІКА

ПЕРШОДЖЕРЕЛА

Календар цікавий і за матеріалом і за формою його подання. Ось деякі розділи: “Російський імператорський дім”, “Світобачення”, “Росія в цифрах”, “Державний устрій”, “Головні закони”, “Управління Росією” тощо. Є що читати і над чим думати. Пропонуємо і вам прочитати і подумати над першою сторінкою цього “першоджерела”. Подаємо її репринтне відтворення — “Хронологія замечательних для Росії подій”. Справді, у ній немає жодної помилки. 1328 рік — “Начало Московского государства”, а до цього часу — “русское государство” (з малої літери), що заснувало в 1147 році Москву. Які ж знаменні події “Московского государства”?

1380 — “Куликовская битва”. Дмитро Донський, а в 1480-му — Іван III, “зрадивши” татаро-монгольських ханів, подібно до нашого Мазепи, визволили з-під поневолення чужинців свою державу.

1478 — “Покорение Новгорода Иваном III”

1510 — “Покорение Пскова”
1552 — “Покорение Казанского царства”

1556 — “Покорение Астраханского царства”

1582 — “Начало покорения Сибири Ермаком”

1654 — черга дійшла до нас. Зверніть увагу, як потрактована звичайна військова угода: “Присоединение Малороссии. Начало раскола”. Термін “возз’єднання” був введений тоді, коли вже не “Малороссія”, а Українська Народна Республіка з кордонами “від Дону до Сяну” проголосила свою незалежність і збудувала державу. Втратила вона її внаслідок агресії Росії, тепер уже Радянської. Втримати силою Україну стало неможливо, ось чому довелося у принципі змінювати ідеологію взаємовідносин двох народів. Щоб хтось не подумав, що це надумано — приводимо репринтну копію статті з “Большой Энциклопедии”. Том 15. С.-Петербург. Дозволено цензурой 20 апреля 1904 г.”

Про те, як потім привчали нас розуміти цю ж подію, прочитайте в

На початку 1917 року, будучи впевненою у своїй непорушності, не відаючи ні слухом ні духом про той крах, який її чекав через кілька місяців, царська Росія випустила мільйонним тиражем “Всёобщий Русский календарь”. У ньому була показана розгорнута картина тогочасної Росії.

“Большой Советской Энциклопедии”; цю статтю написав український історик. Що дало Україні “Присоединение”, можна оцінити з приведених копій статей Календаря: “Население Российской империи”. Але де тут Україна? “Племенной состав населения” — де ж українці? “Грамотность в России”: до “присоединения” майже 100 відсотків українців уміли писати... Та повернімося до “замечательных событий”.

1697 — “Покорение полуострова Камчатки”,

1722 — “Присоединение Белоруссии”,

1774 — “Присоединение Новороссии”,

1783 — “Присоединение Крыма и Кубани”. Головними в цьому “Присоединении” були запорозькі козаки, яких царі та цариці вигнали з рідного Запорожжя, і вони вимушено шукали собі місця чи то за Дунаєм, чи на Кубані.

1794 — “Присоединение Литвы”,

1801 — “Присоединение Грузии”,

1809 — “Присоединение Финляндии”,

1812 — “Присоединение Бессарабии”,

1815 — “Присоединение Царства Польского”,

1859 — “Взятие Гуниба и пленение Шамиля”. Імперія не бреше. Цей народ і до наших днів не вдалося ні покорити, ні приєднати.

1864 — “Покорение Западного Кавказа”,

1865 — “Покорение Ташкента”,

1867 — “Присоединение Туркестанской области”,

1873 — “Покорение Хивинского ханства”.

Тріумфальні “покорення” і “присоединения” закінчилися нищівною поразкою від Японії в 1904—1905 роках, більше того, продзвенчав перший дзвіночок — революція 1905 року. Імперія висновків не зробила, і революція в лютому та більшовицький переворот у жовтні 1917 року докорінно змінили ситуацію.

“Хронологія замечательных для России событий” пішла розвиватися під гострим кутом до попереднього напрямку. Історія вийшла на свій новий виток. Народи, які зберегли засади державності (Фінляндія, Польща, Литва, Латвія, Естонія) визволилися, а решта впродовж 70 років чи то в університетах, чи то в тюрмах і таборах “доучували” ці засади в “братньому” Радянському Союзі. Держава, в основу якої були покладені насильство, брехня і злочинство, довго не могла проіснувати. “Колос на глиняних ногах” майже безкровно впав у 1990 роках, а нове обертання колеса історії продовжується. Хронологія розвитку України у зворотному напрямку багато в чому зупинилася на 1654 році.

Не будемо екстраполювати подальший хід, але нашим північно-східним сусідам доцільно уважно слідкувати за подіями у своїй (їхній) державі. Перебуваючи в Уфі біля пам’ятника Салавата Юлаєву, не знаючи башкирської мови, для своєї безпеки я розмовляв не російською, а українською мовою.

Оригінал “Всёобщего календаря” знаходиться в Музеї гетьманства, так що, шановні історики та всі бажаючі, можете сміливо використовувати його термінологію “присоединение” та “покорение”.

• **Борис АРТИЩУК**

СТАТИСТИКА

РОССИЯ ВЪ ЦИФРАХЪ.

Племенной состав населения:

1) Русские — 65,5 %; 2) Турецко-татарское племя — 10,5 %; 3) Поляки — 6 %; 4) Финны — 4,5 %; 5) Евреи — 4 %; 6) Литовско-латышское племя — 2,5 %; 7) Немцы — 1,5 %; 8) Горцы — 1 %; 9) Армяне — 1 %; 10) Прочие — 3,5 %.

Грамотность в России развита довольно слабо: грамотно менее половины населения. Из 10 000 новобранцев в армию не умеют писать: в Германии — 4, Англич — 100, Голландии — 210, Франции — 316, Северо-Американских Соединенных Штатах — 380, Бельгии — 830, Италии — 3072, России — 6110.

(Подано дослісно, без твердих знаків у закінченнях, без “ятів”).

ДО РЕЧІ

ПРО РАДУ ПЕРЕЯСЛАВСЬКУ

100 років тому, тобто 20 квітня 1904 року у фундаментальному виданні Російської імперії “Большая Энциклопедия”, том 15, Санкт-Петербург, читаємо:

“**Переяславская рада** малороссийских казаков, 1654, 8 января, на которой было принято в присутствии московских воевод присоединение Малороссии к Московскому государству, закончившее оба возстанія Б. Хмельницкого”.

(Подано дослісно, лише без твердих знаків у закінченнях, без “ятів”).

СУДИМИСТЬ У РОСІЇ

1911 року було зареєстровано 145490 підсудних, з них виправдано 52509 осіб, засуджено 92981 особу (64 %). Найбільше засуджено за крадіжки — 35 %, за службові злочини — 9,6 %, злочини проти життя — 8 %. Лише 8,5 % засуджених піддано кримінальним покаранням, тоді як виправним роботам — 91,5 %. Крім того, засуджено мировими судьями 82326 осіб (із 281666 притягнутих до суду), в тому числі 76,6 % — за крадіжки. Найбільша злочинність — у Петроградській губернії, найменша — в Малоросії.

ВІДНОВЛЕННЯ

Нещодавно Бахмацька районна газета “Голос Присеймів’я” повідомила, що поточний, 2004, рік у Батуринському національному заповіднику “Гетьманська столиця” буде відзначатися як рік гетьмана І. С. Мазепи.

Повідомлялося також, що поряд із реставрацією історичних пам’яток архітектури, таких, як палац гетьмана К. Розумовського, приміщення Генеральної канцелярії (будинок Кочубея) та інших, солідні кошти виділено на впорядкування міста, проведення його газифікації, будівництво артезіанської свердловини для забезпечення населення якісною питною водою і т. п. Буде проведено також ряд культурних заходів, у тому числі науково-практична конференція. Усе це посприяє перетворенню Батурина в значний центр туризму, а значить, і збільшенню потоку туристів до древнього міста та росту прибутків, що, у свою чергу, інтенсифікує роботи з відбудови резиденції інших гетьманів України. Всього на реставрацію історичних пам’яток та благоустрій міста урядом України виділено близько 40 мільйонів гривень, із яких у минулому, 2003, році освоєно понад 2 мільйони гривень.

Наша преса часто пише про Батурина, збуджуючи інтерес гро-

ПРАВДА ПРО БАТУРИН — ПОШТОЮ

мадськості до нашої славної, часом трагічної історії. Не залишилося остеронь від цього процесу й поштове відомство. Зображення Батурина та постатей військових, державних і культурних діячів, пов’язаних із ним, часто можна побачити на численних поштових мініатюрах, що випускалися з нагоди тієї чи іншої дати в історії міста, щоб потім вони рознесли по всьому світу, будучи наклеєними на поштові відправлення.

Першою, але далеко не останньою, ластівкою документально-поштового утвердження пам’яті про Батурина та його славу і драматичну історію була поштова марка з портретом І. С. Мазепи, підготовлена урядом Української Народної Республіки в 1926 році. У цій серії, видрукованій у Віденській державній друкарні, бачимо також портрети Т. Г. Шевченка та Павла Полуботка — Чернігівського полковника, а пізніше наказного гетьмана України, закатованого в казематах Петропавлівської фортеці в Санкт-Петербурзі за наказом Петра І.

У 1923 році, вже уряд УСРР, випустив поштову марку, в серії “Допомога голодуючим” (хоча дехто ще й тепер твердить, що го-

лоду в Україні в 1923 році не було) з портретом Т. Г. Шевченка. Це має відношення до Батурина вже хоча б тому, що великий поет і художник у 1843 році відвідав колишню гетьманську столицю й виконав тут кілька графічних робіт, неодноразово звертався до Батурина у своїх поезіях.

Українська пошта вже видала багато поштових марок — чудових художніх мініатюр із портретами гетьманів України — І. Мазепи, І. Самойловича, Д. Многогрішного, К. Розумовського та інших, чия діяльність проходила в Батурині. Автором усіх цих досконалих художніх шедеврів є відомий кий-

ський художник Ю. Г. Логвин.

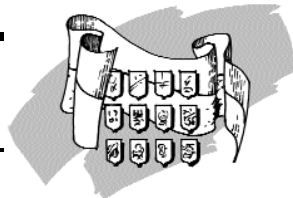
З Батурином пов’язана творчість не тільки Т. Г. Шевченка, а й ряду інших письменників — А. Голловка, Г. Успенського, В. Москальця та інших. Пам’ять про деяких із них уже увіковічена в ряді поштових видань як на поштових марках так і на маркованих та немаркованих конвертах і листівках. А скільки інших письменників писали

про Батурина, жодного разу не побувавши в ньому, важко й сказати, тим більше, що їхні оцінки того, що відбувалося у славній гетьманській столиці, часто були діаметрально протилежними. Варто було б згадати тут відому трилогію про Батурина українського письменника Богдана Лепкого та роман “Петро І” і деякі оповідання про ті ж події російського письменника графа О. Толстого. Українська пошта вишанувала Б. Лепкого випуском художнього маркованого конверта, а портрет О. Толстого ми бачимо на радянській марці, випущеній у 1958 році.

В останні роки частину кореспонденції, що відправлялася з Батурина, гасили високохудожнім штемпелем із перевідною датою “Гетьманська столиця”. З часом метал, із якого виготовлено штемпель, зносився і відбиток штемпеля втратив чіткість. У зв’язку з цим Укрпошта планує в 2004 році замінити цей штемпель на новий.

Заборонена колись правда про Батурина повертається до свого народу.

• **Борис КИРИЧОК**, смт. Дмитрівка Бахмацького р-ну Чернігівської обл.

ГНІЗДО КОСАЧІВ І МУЗЕЙ

Прочанами ступили ми (запросила до подорожі п. Надію Бугай, директора інформаційного центру жіночих організацій України і діаспори) на землю, по якій ходила Леся Українка, й одразу були огорнуті ясними усмішками та увагою наукових співробітників Музею-садиби. І три з половиною години тривала ця дивовижна екскурсія залами Літературно-меморіального музею-садиби, ця бесіда з милим гідом — п. Світланною Рибчук. І раювала душа, вслухаючись у поезію Лесі Українки і неспішну розповідь про всіх Косачів, про геніальну поетесу Лесю Українку.

З порога першого залу, немов магнітом, притяг зір портрет Лесі-юнки львівської художниці Генрієти Лівницької, а в третьому — ступили на берег озера Нечимого і стали свідками зустрічі Лесі і Мавки в діорамі Олексія Драгоманова, яка створилася тільки після чарування художника цим озером. У цьому ж залі ніби побував в робочому кабінеті поетеси фрагмент якого відтворено простінку між вікнами: кристаліні родинних меблів, на столі підсвічник, ваза, привезена Лесею з Італії, рамка, вишита бісером власноруч Оленою Пчілкою і вправлений у неї портрет Лесі самою матю, копія автографа вірша “Як я люблю оці години праці”. Улюблені години праці вночі... Скільки читаєш про Лесю Українку, — а все мало. От не знала, що володіла вона чотирнадцятьма мовами, що лише за 21 день вивчила болгарську, коли приїхала до Михайла Драгоманова у Софію, де написала більшість поезій із циклу “Невільничі пісні”. Вона творила з пекучим усвідомленням: “Мені соромно, що ми такі невільні, що носимо кайдани і спимо під ними спокійно”. А що 220 пісень із голосу Лесі Українки записав К. Квітка в її останні дні, теж не знала. І в четвертому залі, незважаючи на докладність книжки “Дворянське гніздо Косачів” І. Денисюка і Т. Скрипки, дізналася багато нового про долі представників родини Косачів, трагічні долі.

Ніби перегукуються із сьогоденням слова Лесі Українки: “Хто може не їхати на чужину, хоч би й прекрасну, той щасливий, хоч не завжди тямить своє щастя”... І наостанок ми ніби почули останні слова вірша “Сон”, написаного 1910 р. в Єгипті й присвяченого Україні:

*Все буде добре... Рідний мій край
вкупі зі мною одужав
від злигоднів,
небо не хворе, не плаче,
не хмурились,
люди веселі і я... не будить...
Все буде добре...*

Нарешті зустрілися із завідувачкою Музею п. Вірою Комзюк, яка вже 24 роки стоїть на сторожі Музею в Колодяжному. Недарма її було названо невсипущою берегинею Лесиних святинь.

По спілкуванню з усіма науковими співробітниками Музею нас

Біля Лесиноного будиночка (зліва направо) Клим і Світлана Мирводи, Олена Леонтович, Тимофій і Мирвода, Надія Берай, Григорій

ВОЛИНСЬКІ ЗУСТРІЧІ

узяла під своє крило п. Марія Чашук. Із нею ми увійшли до білого будиночка, який збудував Петро Косач спеціально для Лесі, оглянули рожеву з меандрами спальню і голубу вітальню, де Леся влаштувала Шевченкові вечори. Сумно було дивитися на невиліковно, як нам сказали, хворий рояль. А може, з'явиться чарівник, який поверне його до життя? Рояль ще зазвучить...

Перетнувши алею, завітали до сірого, як його звали, будиночка, де жили батьки, де на сцені у вітальні ставилися п'єси, написані Оленою Пчілкою, а Леся була і режисером, і костюмером, і бутафором. Почули листи Лесі до Михайла Кривинюка, чоловіка сестри Ольги. І забажалося, щоб вони, такі важливі на часі, стали знайомими всім українцям.

А ще пізніше вже п. Людмила Федорук (отак за естафетою дарували нам свою увагу науковці Музею, справжні ентузіасти) показала й озеро з цілющою водою, де рибалив на острові І. Франко, і Лесин знаменитий кадуб, у якому чомусь зникло джерело, і ліс, у якому маленька Леся шукала мавок.

СВІТЯЗЬ

Волинь — це така Україна, де за чотири дні не почула жодного чужого слова. Та на кожному кроці — церкви чужого патріархату. А села нерідко розбратовані на дві непримиренні громади. Он так, як у Колодяжному: одна половина гуртується біля о. Івана Оренчука, настоятеля церкви Св. Миколи Ковельського благочиння УПЦ КП, молодого, але мудрого душею, відданого, обдарованого поетичним словом, який разом із парафіянами будує церкву. Ідейна, патріотична переконаність звучить у кожному його слові. Ще

змалечку відчув духовне поклонання. Друга частина людності села тягнеться за теж молодим священиком московського патріархату, який на початках був приязним. Але, мабуть, не випадково раптом змінився, цідить про “неканонічність” та “небагодатність” української церкви. А чи знає він правдиву історію становлення московського патріархату? І доки люди фанатично цуратимуться свого, рідного, а лепту нестимуть у чужу скриню?..

А за вікном як у ту мить, так і потім, — милі, ласкаві назви Любомль, Любитів, Любче, Радошин, Милуші. Три назви з корінням “люб” — отже, “любити”! А поруч — із істивним присмаком: Кусниця, Скиби, Головичі. І поетичне — Волошки. А в салоні мікроавтобуса — українська музика і... “Прохання дверима не грюкати” та “Прохання насіння їсти разом з лушпинням”. І очі, й вуха відпочивають, тож коментарі зайві. Та ось уже і Шацькі із “музичною” кав'ярнею “Квінта”, а за ним — одразу село Світязь.

Ідемо, роздивляємось. Хати не туляться густо. Не новітні, — дерев'яні, ніби обперезані жовтою стрічкою, а вгорі та долі мають синю або зелену фарбовану оздобу. Заходимо у двір охайної хатини. Господині немає. Виходить чоловік середнього віку, — син. Так, ночівлю матимемо. Оця природна національна гостинність не може не зворушити. І от виходимо до Світязя, який

25 ЛЮТОГО НАРОДИЛАСЯ ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Дуже давно вабила своєю загадковістю Волинь, та все було не до часу. А вирішилося враз, коли в телефонній розмові співачка п. Світлана Мирвода розповіла про свято “Лісової пісні”. І так само миттєво прийшло рішення подарувати акварелі Тетяни Смолянської до драми-феєрії Лесиному музею в Колодяжному.

ЛУЦЬК

І знову дорога. І знову гасла. Але ж які! З вірша Лесі Українки “Вечірня година”:

*Ой, чи так красно в якій країні,
Як тут, на нашій рідній Волині!*

Зустріч перша — з професором Волинського університету Олександром Рисаком. Він запросив нас до науково-дослідної лабораторії лесезнавства, якою завідує, а фонд її створено з його особистої унікальної колекції. У ній з трепетною любов'ю зібрано все, що має

іншими мовами. Як листувався з багатьма мовами, тож ми бачили перекладів Всеволода Косачівського, Павла Антокольського, Олександра Дейча та інших. А крім книжок, у колекції є документи, фотографії, портрети Лесі Українки (там побачила і роботу Івана Сидорука), ілюстрації до творів, листівки, медалі, сувеніри, вишивки, платівки, в тому числі, й унікальна — з голосом Лесі.

Багато років присвятив п. Олександр збиранню колекції, дослідженню творчості великої поетеси. У його науковому доробку 60 праць, і серед них — 5 монографій, 3 методичні посібники, десятки статей, виступів на міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференціях. Про це шановний професор скромно замовчує, зате захоплено розповідає, як урятувати приречену на знищення збірку лірики 1924 року через передмову до неї Миколи Зерова, про цікаву історію видання інтимної лірики Лесі Українки у збірці “Неопубліковані твори”, що побачила світ у львівському видавництві “Вільна Україна” 1947 року. Рукопис отримала Марія Деркач від родини, коли Косачі тікали від советів. Олександр Опанасович зупиняє нашу увагу на бібліографічному покажчику творів Лесі Українки, що охопив період 1884—1970 (склали М. Булавицька та М. Мороз), який був заборонений через те, що до нього ввійшли імена діячів культури, підданих у ті часи остракізму. Він пишається лейпцизьким виданням “Оргії”, книгою Ольги Косач-Кривинюк “Леся Українка. Хронологія життя і творчості”, виданою Українською вільною академією наук США, і багатьма іншими унікальними виданнями. Про кожний експонат Олександр Рисак розповідає з пристрасстю. Він більше 25 років присвятив збиранню колекції, що стала справою його життя, і мріє про створення інституту лесезнавства, куди і збирається в майбутньому передати ці скарби.

Ми роздивлялися, слухали розповідь і не переставали захоплюватися подвижництвом і одержимістю вельмишановного доктора філологічних наук, професора Олександра Рисака, члена Національної Спілки письменників, лауреата премії ім. А. Кримського (про ці регалиї дізналися не від нього), і заприсягнулися вважати за честь поповнити його колекцію.

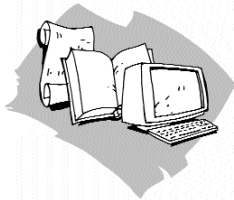
Цією знаменною зустріччю завершили ми коротку, але таку містку подорож по Волині, яка стала тепер менш загадковою, та залишилася такою ж принадною.

● **Олена ЛЕОНОВИЧ,**
член НСПУ

Портрет Лесі Українки роботи художниці Генрієти Лівницької.

Сучасні Лукаш і Мавка — молоді співаки з Ковеля — Наталя Гончарук і Валерій Воробей

Щоосені збирає на гостину до Шевченкової творчої робітні прадавній Переяслав, місто, назва якого, як і ближніх В'юнищ, згадується в “Кобзарі” як вагома частина поетичного та образотворчого доробку нашого вчителя й духовного батька, — до того, як зарясніли невідомі топоніми “Орська фортеця”, “Кос-Арал”, “Оренбург”... У Переяславі, у цім прадавнім княжім граді, зберігся благословенний затишний будиночок, де так плідно працювалося поетові: у приміщенні Історичного музею поряд із експозицією Богданових клейнодів, шаблюкою Гетьмана, є й кімнати, де перебував восени 1845-го молодий Тарас Шевченко. А грудневої ночі тут створено славетні строфи — “Як умру, то поховайте...”, пізніша назва — “Заповіт”.

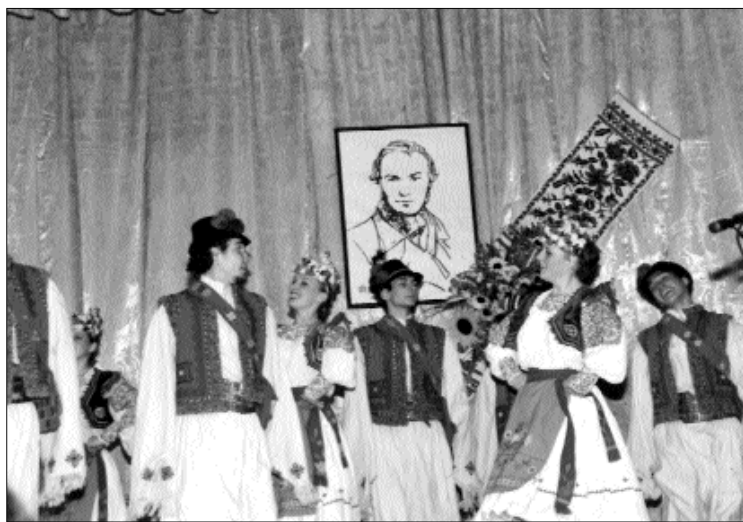
Дослідники сходяться на думці, що такого засадничого твору, “поетичного оберугу”, не знала жодна нація світу...

Цього року літературно-мистецьке свято переросло вже в обласний фестиваль, і відкрився він останньої осінньої суботи велелюдним ходом до пам'ятника Кобзареві, де з вітальним словом до гостей із Київщини та переяславців звернувся міський голова Олександр Сокур. Є всі підстави разом із ним сподіватися, що свято стане всеукраїнським...

Найдосконаліші, натхненні мистецькі програми приготували до свята аматорські осередки звідусіль: від Богуслава (хорова капела ім. О. Кошиця, з Педколеджу, диригент і художній керівник — заслужений діяч мистецтв Олександра Юзефович), Баришівки (народний аматорський танцювальний ансамбль, яким керує заслужений діяч культури Микола Качан), села Сеньківка на Бориспільщині (козацький фольклорний гурт під орудою Миколи Чайки), славновісної Стрітинки, де заслужений артист, знаний у світі кобзарь Василь Литвин та завуч Вищої педагогічної школи кобзарського мистецтва, поетеса Антоніна Литвин виховують із поборитимамі-педагогами юну генерацію кобзарсько-

ШЕВЧЕНКІАНА

ПЕРЕЯСЛАВСЬКА ОСІНЬ КОБЗА-

го цеху. Литвини і їхній обдарований вихованець співак-бандурист Максим Куценко поділилися з гостями свята майстерним доробком. Це і “Легенда про Кобзаря”, записана пані Антоніною в Канєві, і Шевченкові твори, покладені

п. Василем на кобзарські струни й проникливо виспівані для гостей... Заступник начальника обласного управління культури Сергій Рубанчук вручив усім учасникам відзнаки фестивалю й тепло дякував за шанобливе ставлення до

пам'яті про Великого Кобзаря, до його священної спадщини, яку митці дбайливо оберігають і дарують людям. Особливої подяки заслуговують організатори свята, режисер концерту Ніна Жолуденко — керівник Центру народної творчості Київщини. Активна участь ВУТ “Просвіта” в ньому надала святу необхідного резонансу. І ошатний том “Гайдамаків”, подарований просвітянами музеєві-кімнати Великого Кобзаря, — тільки штрих у заході. Адже за кожним із творчих колективів, що взяли участь у фестивалі, стоять знані в Україні організатори просвітянського життя. Віритись, що Фестиваль незабаром стане Всеукраїнським, а може, й міжнародним. Адже поет писав А. Козачковському: “І може, в тихій твоєї хаті Я буду знову розмовляти з тобою, друже мій”. Тож хата Козачковського чекає на друзів нашого Пророка, яких у світі — незліченно.

Борис СПИСАРЕНКО

ПОГЛЯД

Коли комунізм заборонив релігію, коли він творив повномасштабний геноцид українства, нас рятувала від деградації світська духовність. Саме вона допомагала вижити українській нації в умовах, за яких, здавалося, вижити неможливо. Український національний генофонд був суттєво зруйнований і понівечений пануючими над нами імперіями. Це надзвичайно ускладнювало наше виживання. Масовий виїзд науковців, інтелігенції, інженерів та просто пересічних громадян за кордон на постійне місце проживання свідчить, на мій погляд, про різке падіння національного духу. Навіть найгірше матеріальне становище в Україні не є переконливим аргументом для виправдання своєї втечі з Батьківщини. Це духовна зрада під приводом матеріальних нестатків. Голий, жадібний прагматизм, спрямований на особисте збагачення, є руйнівним фактором для духовної оболонки людської істоти.

Національний дух людини — це скарб, у мільйони разів коштовніший від бездуховних матеріальних статків. Утікаючи за кордон, особа часто молиться Богу (про удачу, про безпеку, про дітей...), але не вимолює у Бога помилування за гріх, вчинений зрадою власної країни. Все це вважається архаїзмом, зайвою сентиментальністю. Так твориться гріх перед Батьківщиною, перед пращурами (покинутими в могилах на батьківській землі), перед собою і своїми нащадками.

Покинувши Батьківщину, людина поринає у сферу здобуття матеріального благополуччя, намагається забути свою збужену Вітчизну, звільнитися від комплексу ностальгії. Але марно: збужені матір-Україна не дасть спокою до кінця життя. Це буде плата за гріх зради.

Менше ностальгують діти вті-

ЗАДЛЯ ДУХОВНОЇ ЧЕСТІ

Духовність — то є глобальна сфера людського буття. Часто її пов'язують із релігійністю, вірою в Бога. І це виправдано. Вірити в Бога — означає увійти у високе і чисте проміння космічного світла, яке допомагає людині залишатися духовно незаплямованою серед складних життєвських ситуацій. Але поряд із релігійною існує світська духовність, яка формується під впливом багатьох конкретних явищ і подій, пов'язаних із національними формами буття, з територіальними факторами, з майновими стосунками. Певною мірою віра в Бога ідентична у росіян і українців, проте світська духовність — багато в чому різна. Національних святинь українства росіяни не визнають, навіть існування самої української нації подеколи заперечують.

качів і зовсім вільні від цього вунуки та наступні покоління. Відірвані від прабатьківщини, виростають у новому середовищі як матеріально, так і духовно, так “відпливає” не гірша, але й не краща (хоч вона вже й освічена) частина нашої людності з лона України назавжди.

Національно-патріотичний українець не покине Батьківщини назавжди ні за яких матеріальних обставин. Правомірним таким вчинок може вважатися лише при загрозі життю (чи з боку влади, чи з будь-яких інших причин). Адже держава недосконала тому, що ми, її громадяни, залишаємося недосконалими, позбавленими почуття відданості своїй Батьківщині. Це наша загальна біда. Нездарма ж Тарас Шевченко закликав:

*Нема на світі України,
Немає другого Дніпра,
А ви претес на чужину
Шукати доброго добра...
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі.
В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.*

Саме тому й постала “Просвіта”, щоб консолідувати еліту — дух нації. Ніхто інший не може ви-

конати місію провідника народу, як його еліта. Елітний прошарок суспільства добровільно покладає на себе відповідальність за моральну чистоту і духовну стійкість українського народу. Генеруючи і підтримуючи моральні чесноти, українська еліта озброює свій народ великою силою впевненості у своїй правоті, силою свободолобивого духу.

Є ще багато серед нас людей без Бога, людей без національних святинь, людей без поваги до пращурів, до їх могил, до власних батьків, до власної гідності. Всіх їх належить оздоровити духовно, дати їм мету життя. І “Просвіта” покликана зробити все, щоб побитися безбаченків, яничарів, бездуховних людей, людей без роду і племені, бо вони є соціально небезпечними для українського суспільства.

Акція спорудження “Кобзареві церкви” покликана засвідчити, що в українському тілі завжди житиме дух Тараса Шевченка. Так приписано Богом, Космосом, Законами українського буття. Водночас українство завжди житиме в Шевченківській духовній аурі. Ні Тараса Шевченка, ні української культури, ні української мови — як носіїв нашої національної духовності — неможливо знищити, вилучити зі світової культури. Але

найменші пагони духовності треба наполегливо захищати, плакати, розвивати, утверджувати, зміцнювати — задля духовної честі України.

Українське суспільство стоїть перед необхідністю творення власних законів високої духовності і введення їх у повсякденне життя широких народних мас. На мій погляд, просяться до життя такі важливі закони формування духовної честі України, що їх має консолідувати “Просвіта”: Закон честі українства; Закон жертвості в ім'я Батьківщини; Закон патріотизму; Закон ідентичності (належності до українства); Закон відданості роду, дружині, коханій, другу, братові, чоловіку, коханому, заповітові пращурів.

Честь України — це високий і стійкий національний дух кожного українця і всього українського народу. Життя України у всій його повноті перебуває, перш за все, у площині національного духу, національної гідності, національної честі. Рятуючи національну честь України, ми рятуємо всю сукупність, усю повноцінність життя України — від окремої людини до держави в цілому.

Доля України надзвичайно складна і скорботна. Упродовж віків її знищували, всіляко ганьбили... Зраджувати Україну в той час, коли вона вільна, коли вона спинається на ноги, коли вона повинна на весь світ засвітитися патріотами — завзятими і чесними просвітителями свого народу, коли весь світ має побачити в українця розумних, мудрих будівників свого майбутнього, зраджувати українство в цей час — означає бути убивцями святої своєї Матері.

Олександр ЦИЦЕНКО, м. Кіровоград

ЛИСТ НА ТЕМУ

СКООРДИНУВАТИ ДІЇ

Звертаюся до вас, як ветеран просвітянського руху в Україні та учасник мітингу 13 червня 1988 року у Львові біля пам'ятника “Великому Каменяреві”, що започаткував відродження “Просвіти” в Україні та перший організований спротив страшний, сатанинській системі.

Педагогічний колектив, студентство та працівники Дрогобицького механічного технікуму пишуться тим, що наш навчальний заклад є першим на Дрогобиччині, де було створено 17 жовтня 1988 року осередок відродженої “Просвіти” — ще тоді “Товариства української мови” ім. Тараса Шевченка.

Усі ми щиро сприйняли ініціативу Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, очолюваного Вами, пане Мовчан, і своїми скромними пожертвуваннями хочемо долучитися до цієї великої і важливої справи — для української нації, і кожного українця, зокрема. Хай кожен із нас прийме високий духовний і моральний обов'язок перед Богом і Україною і через збудований Храм прийде до Тараса та твердо і щиро керується в житті його “Заповітом”.

Слід відзначити дієву і щиру роботу голови осередку “Просвіти” нашого навчального закладу п. Василя Сисина та дієву і щиру підтримку в роботі осередку “Просвіта” і проведенні даної акції в колективі, яку надає наш директор п. Степан Яким. От таких би нам директорів і ректорів навчальних закладів по всій Україні, тоді ми б були впевнені в майбутньому української нації та держави.

З особливою надією дивлюся на нашу інтелігенцію, бо вона мусить бути основним рушієм національного державотворчого процесу. Тільки вона ще спроможна розробити і довести до кожної української людини постулати національної ідеї і збудити в осяпаних душах почуття патріотизму. Для цього інтелігенції необхідні воля, патріотизм та бажання жертвою послужити Україні. І що важливо — потрібно негайно, відкрито і привселюдно відмежуватися від тих, хто ще вчора люто топтав ідею нашої незалежності, а сьогодні робить вигляд, що їй до домовини вірний, особливо там, де є можливість безкарно красти.

Українська ментальність вимагає відданого, щирого, вольового лідера-провідника, яким було в минулому і на початку відродження Товариство “Просвіта”, що в усі часи дбало про високий рівень культури та історичну пам'ять нашого народу, бо “історична пам'ять, — писав свого часу український історик Юрій Тис-Крохмалюк, — це запорука тягlosti нації (і постійна) загроза для ворога-окупанта”. Тому дуже мені хочеться бачити “Просвіту”, як організацію, що об'єднує і координує всі здорові сили суспільства для негайного розв'язання питань освіти, культури, політики, економіки.

Юрій МОДРИЦЬКИЙ, член осередку “Просвіти” Дрогобицького механічного технікуму з 1988 р

Закінчення. Поч. у числі 6 (226), 5—11 лютого 2004 р.

Увесь світ замкнувся для Куліша на Марку Вовчкові. Він уже готовий принести всього себе в офіру коханню. Та Марко Вовчок і в коханні була такою ж незворушною, як і в житті, — ніщо її не дивувало, вона лишалася спокійною аж до байдужості. Куліш кинув усе й домовився зустрітися з Марком Вовчком у Берліні. Приїхав. І що бачить? Вона вже з Тургенєвим. Куліш готується (на словах) з розпачу за втраченим коханням піти з життя, але, оскільки для Куліша кохання — почуття умовне, він досить швидко отямився. Він у коханні ритор, його кохання — дзвінка й пишна риторика. “Він не був би письменником, — приходить до висновку В. Петров, — коли б не любив слів і струнких, боганно збудованих фраз”.

Отак і зроджуються доганні фрази, плід не творчих прагнень, а й бистих почуттів. Іван Коцюбинський трагізм свого особистого життя явив нам у своїй ранній драмі. Як не дивно, але він, закохуючись в Олену Рошкевич, Климентину Попович, Йосифу Дзвонковську, Целіну Зигмантовську, приходить до того ж стану душі, що й Куліш:

*Я не тебе люблю, о ні.
Люблю я власну мрію.
Що там у серденьку на дні
Відмалечку лелію.*

Це цікаве питання: про взаємини між почуттям кохання і творчим прагненням. Трансформацію кохання в творчі прагнення досить влучно досліджує Роман Горак у біографічних творах про Івана Франка — “Тричі мені вляглася любов”, “Картка любові” та ін. Такі дослідження спроможні розв’язати важливе питання — як почуття кохання, романтичні переживання переливаються у високі зразки мистецтва. З цього погляду надзвичайно цінне біографічне джерело — поезії в прозі Михайла Коцюбинського.

Біографи чомусь мало уваги приділяють роману М. Коцюбинського з Олександром Аплаксіною, хоча він заслуговує пильної уваги. Цей роман — болюча рана і Михайла Коцюбинського, й Олександри Аплаксіної.

Вони познайомилися в 1902 р., коли Аплаксіна прийшла працювати в статбюро. Один раз до того вони вже бачились у приятельки Аплаксіної Зіни Солонини. А тепер працюють у суміжних кімнатах. “Я з жадбною увагою спостерігала нове для мене життя, — згадує Аплаксіна. — Сиділа в кімнаті, через яку проходив Коцюбинський”. Проходячи, він завжди зупинявся біля її столу. Йому — 38, їй — 22. Вона із захопленням читає його “Цвіт яблуні”.

Історію цього кохання можна простежити за листами М. Коцюбинського, яких збереглося 335. І тільки прочитавши їх усі, можна зрозуміти трагізм і муку цього кохання. Я не знаю в українській культурі нічого, подібного до цього чистого і

благородного кохання. У Коцюбинського — сім’я, діти, він не може їх лишити на поталу долі. “Голубонько моя, мій цвіте дорогий, — пише він в одному з листів до Аплаксіної, — я кохаю тебе до самозабуття, готовий вмерти за своє кохання. Але коли подумаю, що станеться з Вірою Устимівною, з дітьми, то й серце опускається. Така вже наша доля — кохати на відстані”.

Несхибний показчик настроїв та переживань М. Коцюбинського, його внутрішньої істоти й інтимного світу — поезії в прозі, які С. Єфремов, критик суворий та безкомпромисний, називає архітворами — це “Сміх”, “Він іде”, “Невідомий”, і вінець його творчості — “Intermezzo”. Він у цих творах зазирнув у саму безодню людського розпачу.

Пізнє життя не дає відпочинку.

МУЗИ НАТХНЕННЯ

М. М. Коцюбинський

кохання. І тоді воно нагадує про себе у сні. Коцюбинський зводить у новелі “Сон” людей двох таборів. У героєві Антоні постає душа самого автора, який бодай у сні оживлює свої пориви. Прекрасна жіноча постать з’являється йому в сні-казці. Він кличе ту невідому, кличе, щоб разом читати красу. Марта, дружина, не дала йому скінчити розповідь.

“Вона піднялась, уся збіліла й сувора.

— Ти цілував її?

В її питанні була жаклива впевненість.

Дивилась на нього, наче хотіла випити отруту з його очей, і рука її важко лягла на стіл.

Антін теж скочив. Щось гаряче, жалене вдарило в мозок йому. Жорстоке і гостре, як наточений ніж, миттячий бажанням зрадити.

— Так, цілував, — крикнув він жінці нестямно, — цілував, чуєш? Я цілував уста, що промовляли до мого серця, що знали мову моєї душі. Хіба не маю права? Хіба вони не варті? Ти хотіла б, щоб я навеків занімів, наче камінь, неначе ти... Ні, я ще живий... чуєш, живий!.. Я цілував!

...Потому, раптом опритомнівши, кинувся до жінки.

— Що ти? Марточко... Марто! Не треба... Ну, що ж ти... се ж тільки сон”.

Внутрішнім вогнем кохання зігріті “Intermezzo”, “На камені”, “Подарунок на іменини”. Його змучена душа корчилась від болю і в Івановій душі — “Тіні забутих предків”. Отже, щоб зрозуміти цілком і зважити наслідки його літературної творчості, переконаний С. Єфремов, треба придивитись уважніше до обставин його життя. Листи до О. Аплаксіної дають більш-менш повний образ як зовнішнього його життя, так і внутрішніх переживань, його духовної драми. “Я не можу розминутись з тобою, — зворушливо говорив він про своє кохання в “Intermezzo”.

— Я не можу бути самотнім. Ти не тільки йдеш поруч зі мною, ти влазиш всередину мене. Ти кидаєш у моє серце, як до власного сховку, свої страждання і свої болі, розбиті надії і свою розпач”.

Хто ще, окрім Коцюбинського, лишив нам такий красивий, такий співзвучний живій природі, кров’ю серця написаний роман, який він полишив у листах до Аплаксіної?..

Треба сказати, що й Олександра Іванівна Аплаксіна була гідною кохання Коцюбинського. Вона пережила Коцюбинського на 60 років і померла, так і лишившись навечно його великим коханням. На жаль, ми не знаємо, чи збереглися якісь листи Аплаксіної до Коцюбинського. Та є його листи, що в умілих руках заговорять на два голоси. Це велике кохання

варте романів і п’єс, на зразок “Любого брехача” Кітлі чи “Насмішкватого мого щастя” Малюгіна. Спогади ж її подаються препаративними, проміті дистильованою водою офіційно-літературної цноти.

Ще одна драма життя, не розроблена й не осмислена до кінця нами — це знайомство і кохання Лесі Українки з Сергієм Мержинським. А видозміну від романтичної закоханості в Нестора Гамбарашвілі, результатом якої й стала “Голуба троянда”, до всієї бездонності сили почуттів до Мержинського, що оформилась в “Одержимий”. Прочитайте оцей лист Лесі Українки до Мержинського, і ви зрозумієте силу того кохання, яке пережила Леся Українка.

“О дорогий мій! — писала вона Мержинському. — Я створю тобі світ нової мрії. Я ж для тебе почала нову мрію життя, я для тебе вмерла і воскресла... Візьми, візьми мене з собою, ми підемо тихо посеред цілого лісу мрій і згубимось обоє подалу вдальні”.

Трагедію кохання Лесі Українки допомогла пережити дружба з Ольгою Кобилянською. Імовірно, їх і зблизило, поріднило почуття гіркоти від втраченого кохання: у Лесі — через смерть Мержинського, у Кобилянської — через її дивний роман з Осипом Маковеем. Леся Українка писала О. Кобилянській: “Нічого мені не хочеться, нічого мені не треба, я примушую себе хотіти і вмовляю, ніби те чи інше потрібно мені”.

Роман О. Кобилянської з О. Маковеем тривав десять літ і через нерішучість Маковея завершився повним розривом.

Ольга Кобилянська готує була на все заради кохання, аби хоч бачити його, чути. І вона йде на виклик громаді й товариству, пишує свого хороброго листа до

Маковея... Цей лист не ввійшов, на жаль, ні до п’ятитомника Кобилянської, ні до збірки листів і спогадів, укладених Ф. Погребенником, — “Слово зворушливого серця”, і нам доводиться користуватися окремими фразами й рядками, оприлюдненими Марком Павличиним у статті “Мені не соромно отворити уст про мої чувства” (“Сучасність”, 2003, № 2).

Ольга Кобилянська, аби не втратити кохання, пропонує О. Маковею переїхати до неї. “Не знаю, як приймете мої слова, — пише вона Маковею, — звичайно дівчата самі їх не кажуть. Але я не йду звичайною дорогою дівчат... Не думайте, що мене якісь звичайні інстинкти силують писати отак. Я можу і “ждати”. Два, і три, і чотири роки. Але... скільки розбитого часу буде в Вас! Як Вас той час змучить! А так — воно ніяк не буде гірше. Не буде гірше, як хтось від рана до вечора буде дбати про Вас. А в науці ніхто Вам не перешкоджатиме. Ви будете мати працю, і те, що будете любити, і свободу. Ніхто не буде Вам її обмежувати...”

Чи маєте відвагу жити так, як я Вам пропоную? Я маю. Але Ви скажіть рішуче слово; я піду за вами... Але одну річ я Вам мушу написати. Котру мусите знати. Може бути, вона відбере Вас у мене, та, проте, мушу Вам сказати. Я старша від Вас... на три роки. Отже, се знайте. Не хочу, аби межі нами яка неправда стояла... Чудно мені — та я вже тут безпомічна. Я не відчуваю тої різниці... Я їх затру, ті роки, і вони не стануть нам на заваді. А коли б стали — Боже мій? — то поступіть як треба...”

Кобилянська, правда, не відразу відіслала листа Маковею, і питала поради в своєї подруги Лесі Українки — чи не приниже її такий лист. Та відповіла: “Яке приниження в тім, що вихо-

дло”.

Він відповів, але це була не та відповідь, якої вона чекала. Кобилянська так і не вийшла заміж. Лишилося їй 176 листів до Маковея, з яких опубліковано лиш 67. Ось де роман, сповнений палкої пристрасті й високих почуттів! А ще читаймо уважно повість “Царівна”, і в головній героїні Наталці впізнаємо саму О. Кобилянську. “Його поведінка боліло їй, що він (Орядин) немов встидався своєї ко-лишньої любові до неї. Але тому й прозвала його в своїм серці “нерозумним”. Кобилянська називала “поліном” Осипа Маковея за його нерішучість, “медвед” — їй здавалося, що вона могла би побороти всі його хиби і вплинути на нього так, щоб його химерна натура випросталася, чула в собі силу за двох...”

...Вона мала би йому стільки сказати! Адже її зв’язало з ним стільки спільного!

Ольга Кобилянська мучилась в тій самоті, і єдина розрада — листи до Лесі Українки, підписані ніжно “Хтосічок”. І на цій підставі дозволяти собі в погоні за бульварною сенсацією говорити про “нетрадиційну орієнтацію”? Та ж Ольга Кобилянська і до Христі Алчевської звертається розчулено-ніжно: “Дорога Мачопочко”, “Дорога моя біла, прекрасна Мевочко”... Треба або зовсім нічого не знати про те, як тремтіла душа Кобилянської за Маковеем і душа Лесі Українки — за Мержинським, щоб, ухопившись за якесь слово, триматися за нього й виводити свої феміністичні рецепції як психопатичний дискурс.

Не менше суперечок викликає й постать Володимира Винниченка, для якого кохання — це зойк крові, це безумний голод тіла, це наказ вічності, яка не допускає опору собі. Кохання само себе пожирає, як вогонь, і коли задоволене, лишає по

собі нудний, сірий попіл. “Винниченко в коханні гра-вель, — каже М. Томенко. — У шоденнику він постійно підкреслює свою гру з жінками, гру зі словом, гру із самим собою”.

Жінки любили Винниченка віддано й відчайдушно, надто ж Люся Гольдмерштейн, із листів до якої, впорядкованих і систематизованих, глибоко осмислених, буде Надія Миронець свою цікаву розвідку “Таємниці кохання Володимира Винниченка”.

Жінки в долі письменника (а відтак — і чоловіки в долі письменниці) — таке дослідження спроможне розв’язати цікаве питання про взаємини між почуттям кохання і творчими прагненнями митця. Якби такі біографічно-емоційні оповіді про “красне письменство” були створені, школя-завалюки б відвердливий під-вивченню клас-тих творів, що проникли в

мало уваги звертали на нього, віддавши кохання на поталу роздягальникам митця, які заради красного слівця, не пожаліють ні рідного вітця, ні й самого себе, намагаючись власний блуд перекласти на плечі найзнаменитіших митців.

Інтимна сфера творчої діяльності — річ складна і дуже втаємничена. Вона, на жаль, не піддалася ні Оксані Іваненко (роман “Марія”), ні Анатолію Костенку, авторів біографічної книги про Леся Українку. Найбільше наблизився до розв’язання цих таємниць Віктор Петров, полишивши нам дві надзвичайно цікаві праці: “Аліна і Костомаров” та “Романи Куліша”. Цією останньою видавництво “Мистецтво” й розпочинає свій новий проект “Музи натхнення”. “Романи Куліша” Віктора Петрова подано без будь-яких змін чи коректив за виданням у видавничстві “Рух” 1930 р. Виправлення стосуються лише окремих коректорських помилок, приміток та явних правописних похибок. Єдине, на що ми пішли, — це заголовок до книжки. Адже “Романи Куліша” у читача можуть викликати інші асоціації, як суто жанровий різновид творчості Куліша.

На допомогу нам прийшов сам В. Петров, давши у своєму творі визначення закоханостей Куліша як “оберненого Дон Жуана”, який лицемірував не з жінками, що в нього закохувалися, а піддурював сам себе. “Обернений Дон Жуан” — так і назвали ми працю В. Петрова про романи П. Куліша. І це повністю, як нам здається, відповідає змісту і духовій цілі високо-достойної праці, якою й розпочинається серія “Музи натхнення”.

• **Леонід КОРЕНЕВИЧ**, м. Київ

* У повному обсязі стаття друкується в журналі “Київ”, число 3, 2004 р.

Наші класики досі постають перед нами в офіційних шортках, застебнутих на соцреалістичні гудзики — партійність, класовість, народність, ідейність... З Івана Франка витворили "вічного каменяра", що лупав постійно скалу соціального гніту, з Тараса Шевченка — незламного революційного демократа, що поспіль викривав у своїх творах... закликав народ повстати і повалити самодержавство, з Лесі Українки — дочку Прометея, що віддавала всі сили, все розумне, добре й вічне визвольному громадському руху, взагалі, і пролетарському, зокрема.

А що ми знаємо про особисте, інтимне життя Шевченка, Франка, Лесі Українки, Марка Вовчка, О. Кобилянської? І коли цих знань бракує, знаходяться бульварні скорописці, яким, як казав О. Пушкін, мало бачити Байрона на троні, вони хочуть побачити його ще й на нічному горшку. Натопт у підлості своїй радіє приниженню високого, слабкостям могутнього духу. На що О. Пушкін відповів любителям "суничних полян" — "брешете, падлюки: він малий та мерзенний — не так, як ви, — інакше".

Сучасники помітили, що Марко Вовчок належала до Жоржзандівського типу жінок. "Письменниця почуттів, вона робилася прятельською письменників" (О. Петров).

У цьому її закоханості споріднені з романами П. Куліша. Вона була вельми прихильною до обожнювачів. Мандрівки й поети стали звичними в житті Марка Вовчка, а слава проходила в мандрівках через поетів.

Чи не те ж саме простежується у П. Куліша? Його романи з Параскою Глібовою, Лесею Милорадовичівною, Ганною Рентель — це романи в листах. А лист — це завжди й особистість, але й висновок з прагнень. Кохання з роками змінюється — від панічного до спокійного, від панічного до спокійного.

МУЗИ НАТХНЕННЯ

Шкода, що ми за часи, коли це застереження коли намагаємося будувати роздягати Шевченка, Франка, Лесю Українку, Кобилянську. Ну, отже, відомо постать до сподоби ж? Виявляється, у них як у людей, у нас, зокрема, Отже, нічого ставити національних кумирів на педестал. Вони, як і ми, переживали романтичні захоплення, закохувалися й розчаровувалися, та статеві стосунки ніколи не були для них домінують в коханні. Кохання для них — це й особиста драма, це й джерело натхнення усіх поетичних мотивів творчості. Розв'язка таємниці кохання, вважає М. Томенко, автор дослідження "Теорія українського кохання", полягає в розкодуванні творчості майстра, його ідеалів і трагедій, стану його душі. Автор упевнений, що кохання великих може служити національною легендою чи міфом.

Ми тільки приступаємо до опису й осмислення приватного життя українських мислителів. Бульварному аматорству треба протиставити глибоке вивчення цінних біографічних джерел, з яких і постануть у всій повноті настрої та переживання автора, через його внутрішній світ проявиться істинний, а не удаваний, а отже, й фальшивий, образ. Істинно-сповідальний тон листування, спогадів дають багатющий матеріал настроїв та переживань автора, як і його твори, бо щоб зрозуміти наслідки літературної роботи, переконаний С. Єфремов, треба придивлятися уважніше до обставин його життя. Не будемо ж тримати за сімкою замками сердечні муки Т. Шевченка, й І. Франка, й М. Кошобинського, Марка Вовчка, П. Куліша, Лесі Українки, В. Винниченка, О. Кобилянської. Це дасть нам змогу зазирнути в потаємні куточки письменницької душі.

Останнім часом зродилося багато спекуляцій довкола інтимного життя Тараса Шевченка. І часто ґрунтуються вони на домислах і припущеннях, а не на реальних фактах. Шевченко був глибоко нещасним в особистому житті, "сльозами-водою" розмивалося його кохання, а родинне щастя залишилося маревом, яке манило й кликало його, та так і не збулося.

Перше юнацьке кохання до ровесниці Оксани, з якою "вкупочці росли // Маленькими собі любившись", не раз спливало щемкою згадкою:

...Оксано! Оксано!
А я й досі плачу, і досі жу-
рюсь,
Виливаю сльози на мою
Мар'яну,
На тебе дивлюся, за тебе
молось.

Такою ж високою і чистою любов'ю покохав Тарас і дружину коменданта Новопетрівського укріплення Агату Ускову. "Ця найпрекрасніша жінка для мене, — зізнавався він, — справжня благодать Божа". І його можна зрозуміти — серед казарменої муштри засіяв єдиний сонячний промінчик. А були ще полька Дуня Гусаківська у Вільно, німкеня Кольберг у Петербурзі, через яку мало не розсварилися із Сошенком, і казашка Забаржада, як рефлексія його молодечих поривань.

Останнє захоплення 45-річного Тараса — молодого актрисою Катериною Піуною. Найглибше він розкриває свою душу в листах до Михайла Шепкіна: "Обнімає і цілує тебе твоя й моя Тетяся. Вона, порадившись зі своїм батьком, посилає тобі свій репертуар... Во ім'я святого Бога і святого искусства, по-

пише до Піунової: "Как объяснить мне ваш поступок? Он ставит меня решительно в тупик, особенно, если принять в соображение наш сегодняшний разговор. Уж не ответ ли это на мое предложение? Если это так, то я прошу вас высказать мне его яснее. Дело слишком для меня важное. Я вас люблю и говорю вам это прямо, без всяких возгласов и восторгов. Вы слишком умны для того, чтобы требовать от меня пылких изъяснений в любви, я слишком люблю и уважаю вас. Сделаться вашим мужем для меня величайшее счастье, и отказаться от этой мысли будет трудно. Но если судьба решила иначе, если я имел несчастье не понравиться вам и если возвращенные мне вами книги выражают отказ, то нечего делать, я должен покориться обстоятельствам".

Доля двічі ставила його на порозі одруження. Кількома роками раніше княжна Варвара Репніна готова була йти за ним, куди й коли він скаже. Але його серце не належало їй, і він лишив їй одну втіху — його повагу й ширшу приязнь. Дослідники й досі чомусь не можуть дійти узалеженої думки, чому не змогли переплестися ці дві долі. Усталилася думка, що на заваді стала "різниця в соціальному стані", що роз'єднувала їх і гнітила Тараса. І ніхто чомусь не звертає уваги, що Шевченко будь-що намагався вирватися з Яготина до маєтку Закревських.

Його вірші ридали по втраченій жіночій долі, бо в кожному образі, який зупинив його увагу, він, напевно, бачив Оксану, вічну свою рану. Павло Зайцев у статті "Перше кохання Шевченка" наводить його поетичні рядки, які ми цитували раніше. А вже Наталя Шуляченко, Харитя Довгополенко, Ликера Полусмакова — то намагання одружитися, та й осісти в Україні. "Якщо ви поможете, — звертається

він із проханням до Марії Максимович, — то, може, й одружуся. Якби-то так сталося, дуже добре було б".

Не сталося. Шкода, що автори багатьох розвідок про Шевченка не беруть до уваги всіх складнощів душі Шевченка, його палкої натури, його ідеалізації жіноцтва, намагання викликати в

ображений Куліш. Він у листі до Барвінського зі злості обзиває її "європейською потаскухою", на що Ол. Дорошкевич відгукнувся: "Здається, в цій непристойній характеристиці виступає, як на долоні, вся мстива, себелюбна натура Панька Куліша".

Справді, важко розібратися, зазначає В. Петров, чи велике кохання може собі все дозволити й на все піти, мати ще десять романів, інтриг, закоханостей і все ж зберегти в собі цнотливу й піднесу ілюзію кохання, єдиного й назавжди незмінного. Чергові романи Марка Вовчка набували ваги якоїсь сенсації й приносили їй, переконаний Дорошкевич, ореол оригінальної, експансивної жінки.

Чи так це, треба ще розібратися. Досі були легкі спроби торкнутися цього питання — в романі "Марія" О. Іваненко, в книзі Є. Брандиса "Марко Вовчок", що вийшла в "ЖЗЛ". "Вона вміла викликати кохання, сама лишаючись холодною", — каже про неї Н. Огарьова. "Ніяк її не розворушити", — каже Ан. Сулова, приятелька Ф. Достоевського.

Цікаву характеристику Марку Вовчку дала К. Юнге, дочка графа Толстого. "Що є такого в цій жінці, — здивовано запитувала вона, — що всі нею так захоплюються? Зовні — проста баба... гідкі ("противные") білі очі, з білими бровами та віями, пласке обличчя, в товаристві мовчить, ніяк її не розворушити, відповідає тільки "так" і "ні". А всі чоловіки сходять від неї з глузду. Тургенев лежить коло її ніг, Герцен приїхав до неї в Бельгію, де його мало не схопили. Куліш через неї розійшовся з дружиною. Пассек захопився до того, що кинув свою працю, свою кар'єру, змарнів увесь іде з нею, незважаючи зовсім на те, що брат тільки видужав після гарячки, а мати захворіла з горя". К. Юнге ще не знає, що з кохання до М. Вовчка спробує втопитись Писарев, що лишиться вона слід і в серці Жюль Верна.

Як не дивно, але ми мусимо визнати, що при всіх численних романах Марія Олександрівна волила належати тільки собі, й нікому більше. Вона, приїхавши до Петербурга, спинає свою увагу на Кулішеві, щоб потім віддати перевагу Тургеневу. І цього їй не простив

Марко Вовчок

Портрет Ликери Полусмакової. 1860

можи їй, друже мій великий, вирватися з цього гнилого Ничного. Мені аж жаль дивитися на неї".

Не судилося. Піунова, приймаючи знаки уваги, відмовляє Тарасові в серйозних намірах. Із здивуванням і розчаруванням він

лістичні настрої захоплюють "хуторянина"-Куліша. У Куліша, як і в Марка Вовчка, творчість упевнено займає перше місце. Він зраджує почуття любові задля творчих прагнень. Творчість для нього вища від кохання... "Куліш свідомий еротичних підвалин творчості", — переконаний В. Петров, прискіпливо досліджуючи всі його романи.

Але Куліш при всіх його захопленнях зберігає відстань між собою і предметом свого захоплення. Він викликає кохання, зовсім не певний того, що коли на його слова й заклики надійде відповідь, то він навряджиться піти назустріч збудженому почуттю. Все його кохання зводиться до листування. Та він переконує Лесею Милорадовичівною, що її святий обов'язок покохати його, оцінити його життя, накреслене перед ним вищим призначенням. Кохати — це служити, це виконувати громадський обов'язок перед громадою, народом, нацією, — вважає Куліш.

Мріючи про ніжність і тепло жіночого дотику, він не може звільнитися від почуття своєї обраності. "Варту було йому стрінути гарну дівчину й просидіти з нею декілька годин увечері при місяці на березі ставка, — каже В. Петров, — як він починає вірити в своє призначення врятувати дівчину від пошлості оточення, допомогти їй зберегти прекрасний образ здійснених надій. Куліш інакше й не уявляє своїх стосунків із дівчиною чи жінкою, як тільки щоб "урятувати". Його еротика педагогічна".

У жінці Куліш любить не її, а свою уяву про неї, свою мрію. Тільки один раз спробував Куліш відійти від платонічного до справжнього кохання, коли зустрів Марку Вовчка. Роман Куліша з Марком Вовчком припадає на ті роки, що й роман із Лесею Милорадовичівною. Нудьгуючи й нездужаючи, розійшовшись із дружиною й не зійшовшись із Милорадовичівною, Куліш вважає знайомство з Марком Вовчком пророчим одкровенням: "Це воно!" Це та жінка, творче обдарування якої може поставити її нарівні з ним, це може їх зблизити.

Продовження читайте в наступному числі.

Ї УКРАЇНА

Пам'яті Олени Теліги

21 лютого 1942 року схитнулося небо над Бабиним Яром — і знову осіло на похмуру землю. Кривавим спалахом завершилося життя Олени Теліги — і стало зорею.

Вона прийшла у Київ, як колись прийшов князь Рюрик, — щоб панувати. Бути духовною володаркою — справа для обраних.

Щедро обдарована від природи, професорська донька, вихована в російськомовному середовищі й на російській культурі, юна жителька Петербурга Олена Шовгенева відчула в собі українські корені, ставши на київську землю. День за днем — відродження України, що жила в ній непомітно до часу свого розквіту.

Плекання духу... Праця клопітка й невидна для стороннього ока. “За плодами пізнаєте їх...” Щедра осінь Олени — у розпалі літа її життя — у 35.

Вона встигла надзвичайно багато. Знаємо її, передусім, як поетку — авторку полум'яних неповторних віршів. А ще ж — блискуча публіцистика, донесення українського слова до читача в умовах німецько-фашистської окупації, редагування газети “Українське слово” і часопису “Литаври”, праця на посаді голови Спілки письменників в окупованому Києві, а перед тим — довга дорога боротьби як члена Організації Українських Націоналістів.

Олена Теліга... Це ім'я пориває у вись. 21 лютого приходять до пам'ятного хреста українським патріотам, розстріляним у Бабиному Яру, кияни і гості міста. Злітає молитва... І гостро відчутний подих весни — кризь останні морози лютого.

Україна Олени Теліги бореться. І невтомно працює, щоб кожним своїм днем захистити майбутнє своїх дітей.

Це майбутнє — передусім, у слові.

Рідним словом промовляє народ. І тому бачимо вістрі ворожої атаки — саме на слово. Слово українське.

Зараз в Україні видається менше книг і газет українською мовою, ніж у роки німецько-фашистської окупації.

До чого ми дожили?! Це — рубіж, на якому стояли герої Крутів. За нами — Україна, виплекана серцем Олени Теліги і серцями її великих попередників — Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка. Україна, що народжується в кожному з нас — і розквітає чи гасне.

Україна Олени Теліги кличе на прою!

І відступати далі нікуди.

● Галина ГАРМАШ

АНТОНОВИЧІ

Познайомившись із Антоновичем, я дізнався з його вуст, що народився він у Києві в 1910 році на розі вулиць Жиянської і Кузнецької (Горького). Той будинок я пам'ятаю ще з середини 1960-х: двоповерховий, дерев'яний, під бляхою, оббитий шалівкою і пофарбований, із мереживом різьби на вікнах і по під карнизами даху. Ще в 1960-х рр. на тому будинку висіла дошка з білого мармuru, на якій зазначалося, що там жив учений, професор Київського університету Св. Володимира В. Б. Антонович. Пізніше ту дошку більшовики зірвали і знесли той будинок, щоб не нагадував своїм існуванням про видатного українського вченого-націоналіста В. Б. Антоновича.

Його внук, Михайло Дмитрович Антонович, розповідав мені, що у дворі його діда ще стояла велика комора з льохом, якої я вже в 1938 році не застав — її більшовики знесли раніше. У 1930 р. Михайло Дмитрович почав своє навчання у Київському пансіоні Павла Галагана, про який багато мені розповідав. Його батько, Дмитро Володимирович Антонович (1877—1945 рр.), автор книги “Український театр”, був членом Української Центральної Ради. У 1918 р. із сім'єю він виїхав до Італії, як політичний емігрант, де активно досліджував історію українського національного театру, працюючи в архівах провідних міст Європи. Він дослідив 450-річний шлях українського національного театру. Це була колосальна праця дослідника-мистецтвознавця. Біля Антоновича-батька працював і його син, Михайло Дмитрович. Вони працювали з віденським професором Гансом Уеберсбергом. Свої дослідження українського театру Дмитро Володимирович Антонович починав віршем Пантелеймона Куліша:

О Музо! Мельпомено!

*Дай нам гостинно послужити;
народний дух з занепаду підняти...*

Дмитро Антонович глибоко дослідив український театр, починаючи з 1619 р., засвідчив українськими інтермедіями немирущість слова, що вийшло з майданів України в XVII ст. Довів, що з українського театру вийшли Шукіні, Гоголь, Квітка-Основ'яненко та ін. Він першим систематизував усе, що стосувалося театру на західноукраїнських теренах. Із його праць пізніше визрів цвіт сучасного мистецтва України в XX ст. у Києві на чолі з Миколою Садовським, що став окрасою української нації, та його послідовниками: О. Олесем, Маркисенком, В. О. Поннар-Вілінським і В. Винниченком. Дмитро Антонович доніс до еміграції та всієї Європи правдиве слово Л. Старицької-Черняхівської і вперше мовив про злободенну драму В. Винниченка “Між двох сил”.

Батько Михайла Дмитровича був одним із засновників Української Революційної Партії, активним діячем Українського Вільного Університету у Відні, Празі й Берліні, де поруч із батьком був і його син, Михайло Дмитрович Антонович.

Помер Дмитро Володимирович Антонович у 1945 році, на 78-му році життя.

З Італії сім'я Антоновичів переїхала до Німеччини і Чехословаччини, де Михайло навчався в Берлінському і Празькому університетах як історик і географ. У Берлінському університеті, як доцент, він читав лекції. Був одружений із німкенню, тому мав німецьке підданство. На початку війни 1941 р. був мобілізований у чині

майора вермахту і став учасником компанії німців проти більшовицької Країни Рад.

У 1942 р. його частина проїжджала на більшовицький фронт через Київ, і він навідався до будинку свого діда та батька, де народився. Навідався у родинне обійстя і ходив по підірваному більшовиками й осиротілому Хрещатику. Годинами стояв на Володимирській гірці, на Андріївському узвозі й руїнах Золотоверхого Михайлівського. З висоти храму Андрія Первозванного милувався лівобережними далями Чернігівщини, її синіми берегами і Дніпром.

Частина, в якій Антонович служив перекладачем і штабістом, воювала з більшовиками на Кубані. Кубань на Михайла Дмитровича, як він мені говорив, справила велике враження. Особливо кубанські землі — чорноземи, де росли лопухи в товщину людської руки. Після капітуляції Німеччини Антонович виїхав до Франції, у Париж.

НЕВІДОМИЙ АНТОНОВИЧ

У 1952—1953-му терниста доля закинула мене в Норильський 2-й політтабір “Каєрхан”, що лежить між м. Норильськ і портом Дудінка. Я був у той табір “определён” за ст. 54—10 п. 10—11 із відміткою для місцевих чекістів “использовать только на тяжелых физических работах”. Там мене загнали в 104-ту штрафну бригаду, де бригадир і його помічники були кримінальниками.

Один із наших українців, націоналіст із Закарпаття, Тячівського р-ну, с. Бедевя, Василь Іванович Бедей сповістив, що на шахті № 18, у бригаді мого земляка киянина Михайла Опанасовича Войченка, працює Михайло Дмитрович Антонович. Патріот-націоналіст Войченко прихистив у своїй бригаді М. Антоновича. З Войченком я був уже досить близько знайомий, оскільки ми були земляками, і нас єднала любов до України, поезії та літератури.

Якось полярної норильської зими я вибрав час перед відбоєм і зайшов до барака Войченка. Біля його бригадирської тумбочки я побачив високого, кремезного чоловіка в табірному бушлаті з лобом Сократа. Він мав стрижену під машинку голову, лагідні карі очі й невеликі підстрижені русьві вуса. На голові кризь срібну синицю пробивалися невеликі залисини. Він чистою українською мовою розповів про Київ, Золотоверхий Михайлівський собор. Войченко познайомив мене з ним. Відрекомендувавшись із ласкавою посмішкою, Антонович подав мені руку...

Войченко великими зусиллями “вирвав” Антоновича в свою бригаду з штрафної 104-ї, де я тоді перебував. Допомогло Войченкові те, що він, як художник-самоучка, малював чекістам і начальникові шахти №18 портрети — їх та їхніх рідних. Антонович і Войченко разом їли і спали, Войченко вбирав великі знання Антоновича, якого в таборі називали “ходячою енциклопедією”.

У ТАБОРІ

Якось, коли він ішов напівтемними вулицями Парижа, на нього по-бандитськи напали люди в масках, на голову йому накинули мішок, заштовхнули в легковий автомобіль і повезли на північ Франції. Це були французькі комуністи, які взяли його в полон за вказівкою НКВД. Вночі його таємно посадили в порту на вантажний радянський пароплав і привезли в СРСР, де судили, як “українського буржуазного націоналіста й ідеолога”, і покарали 25 роками ГУЛАГу, 5 роками позбавлення волі з конфіскацією всього майна, якого в Антоновича не було.

Ось так наші життєві шляхи і зійшлися в Норильському ГУЛАГу, в бригаді Михайла Войченка, ко-

лишнього лейтенанта Червоної Армії, батька якого розкуркулили під Києвом, на Броварщині. Він став бандерівцем, і, за вказівкою чекістів із всесильного КГБ, під час операції на шлунку в 1970 р. його було зарізане на операційному столі...

У 1959 р. Войченко і мене перетягнув до своєї бригади, і я з Михайлом Антоновичем місяцями, по 11 годин на добу, стояв узимку, в 50-градусний мороз, руками відбираючи на конвеєрній стрічці породу, що надходила з шахти № 18.

Ми з Антоновичем завжди стояли поруч над пливучим вугіллям, і я спостерігав, як Михайло Дмитрович шелотів самими губами, читаючи в своїй уяві лекції. Він повторював свої знання і цим входив у світ науки, забуваючи про буття — страшну дійсність, уявляючи себе на кафедрі Берлінського чи Празького університетів. Я читав йому свої вірші і так само, як і Антонович, втівав від дійсності: він — у світ науки, я — в поезію, в

і пізнання людини самої в собі”. Антонович дивився на мене розумними очима й запитував:

— А в чому ж та істинна віра?

Коли він читав свої лекції, то забував про все, заплісуючи очі й поринаючи в ті історичні події, про які оповідав. Він читав політв'язням лекції про історію стародавнього світу, історію слов'ян, Греції та Риму, історію нашої багаторождальної України. Малюючи баталії під Берестечком, він, немов різець великого художника, відтворював найдрібніші деталі...

У 1953 р. чекісти перевели мене на етап з 2-го політтабору в 4-й. Антонович лишився в бригаді Войченка. Михайло Дмитрович багато писав про історію України та нашої мови. Свої рукописи передавав через політв'язня Михайла Михайловича Пилипчука волянькові Володимирові Терентіювичу Тимошуку, який працював лаборантом у робочій зоні на бетонному заводі № 18. Тимошук зберігав рукописи Антоновича під підлогою лабораторії. Одного разу, коли чекісти робили обшук у робочій залі, Тимошук рукописи Антоновича переховав десь у котловані новобудованої галереї шахти № 18 м. Каєркан. Уночі інша бригада залила той котлован бетоном, про що Тимошук повідомив мені у 1992 році, при зустрічі в Києві. Так що рукописи Антоновича лежать десь під бетоном галереї шахти № 18, у Каєркані, під Норильськом.

ПІСЛЯ ПОВСТАННЯ

У 1954 р., після Норильського повстання, чекісти забрали Войченка і мене з 2-го політтабору, як українських націоналістів, і кинули в штрафний смертний політизолятор “Купець”, де нас готували до страти. Антонович залишився в 2-му таборі на “Каєркані”. Влітку того ж 1954 р. Антонович Михайла Дмитровича з киянином Олександром Федоровичем Чопівським (1903 р. н.) з групою інших бунтівників, українських патріотів-націоналістів, відправили етапом із Норильська на Колиму. За словами О. Чопівського, з яким я зустрівся в Києві на Подолі, і закарпатця Василя Івановича Бедея, на Колимі чекісти ізолювали Антоновича в таборі в окрему камеру. Влітку 1954 р. до нього з Москви приїхав полковник КГБ. Він довго говорив з Антоновичем і щось пропонував йому, від чого останній категорично відмовився. Коли їхня “аудієнція” закінчилася, в ізолятор увійшли чекісти-наглядачі, повалили Антоновича на підлогу і вчинили нещадну розправу, від якої йому відібрало мову і пам'ять. З політизолятора Михайла Дмитровича взяли на етап, посадили з іншими політв'язнями у вантажну автомашину з конвоем, і та автомашина потрапила в штучно створену чекістами аварію. В аварії загинув з іншими політв'язнями і конвоем і Михайло Дмитрович Антонович. Для таких інсценувань чекісти жертвували навіть своїми солдатами, як це було в 1938 р. на Байкалі, коли чекісти пустили в Байкал ешелон політв'язнів із конвоем.

● Микола БАРБОН,
м. Київ

Центральне правління ВУТ “Просвіта”, редакція газети “Слово Просвіти” висловлюють свої глибокі співчуття директору видавничого центру “Просвіта” Клічаківі Василю Йосиповичу з приводу неоправданної втрати — смерті матері **Марії Василівни КЛІЧАК**.
Вічна їй пам'ять!

ГОТУЙМОСЯ

Нема людини, щоб жила і не згіршила... На щастя, Господь не полишає своїх суєтних чад напризволяще.

Постувати належить усім православним християнам у цілому світі, оскільки постові обмеження запроваджені соборними рішеннями Церкви від самих початків християнської доби. Всього на рік припадає понад двісті постових днів.

Цього року Великий Піст розпочинається 23 лютого. Сім тижнів Великого Посту належить провести якнайблагочестивіше: без образ, гніву, брехні тощо. Всілякі видовища й розваги (хіба що крім концертів духовної музики) також суворо заборонені. Що вже казати про піст тілесний: інтимні стосунки у Великий Піст виключаються. Так само, як і споживання будь-яких м'ясних, молочних і рибних страв. Олія і вино дозволяються тільки у свята й суботні та недільні дні. Певна річ, зовнішні атрибути посту — не самоціль. Окрім самодисципліни, він вносить у життя необхідний елемент жертвенності й самозречення задля спасіння своєї безсмертної душі. Та головний зміст посту — це щире покаяння, без якого неможливо “увійти у радість Господню”. А до цієї радості у світлому Христовому Воскресінні має прилучитися кожний православний українець.

Увечері останньої неділі перед Великим Постом, що зветься Сиропусною Неділею, в українських православних та греко-католицьких церквах відбувається особлива служба — Прощена вечірня. За звичаєм стародавніх монахів-відлюдників, що саме цього дня збиралися із своїх розкиданих по лісах і горах келій та печер, усі парафіяни сходяться до купи. По завершенні вечірні священник і люди просять одне в одного прощення за всі гріхи, скоєні протягом року, аби з необтяженим провинами перед своїми ближніми серцем розпочати каяття.

Перший день Великого Посту в народі називається “жилавим понеділком”. Етимологія цієї назви подвійна. У духовному плані саме посилені, ревні молитви першого тижня Великого Посту заслужено називаються святими отцями Церкви “жилами душі”, що єднали людину з Небом. Приземленіше тлумачення виводить “жилавий понеділок” із пісних-препісних “жиляників” — житніх коржів, що

ВЕЛИКИЙ ПІСТ

печуться господинями цього дня. Втім, проблему можна вирішити дуже просто, оскільки благочестивий звичай і церковний статут схвалюють повну відмову від їжі у перший день Великого Посту. Звідси походить іще одна назва цього понеділка — “чистий”, коли не лише душі, а й горщики мають залишитися незаплямованими...

Великий Піст розділяється на сім седмиць, тобто тижнів, причому кожна неділя посту має свою назву. Перша зветься Торжеством Православ'я, на честь остаточної перемоги Церкви над іконоборською ерессю ще в IX столітті. У цей день українські священники мають особливо багато роботи, оскільки всі добродієсні парафіяни прагнуть висповідатися і причаститися на початку посту, після щоденних і дуже довгих богослужінь першої седмиці святої Чотиридесятниці, як інакше називається Великий Піст.

Друга неділя посту присвячена святителю Григорію Паламі, архієпископу і видатному отцю Церкви, творцю аскетичного вчення під назвою ісихазм. Третя неділя називається Хрестопоклонною. Напередодні ввечері на середину кожного храму виноситься уквітчаний хрест-розп'яття, аби вірні, споглядаючи це знамено перемоги над гріхом, духовно укріплялися посередній довгої постової дороги. Четверта й п'ята неділі присвячуються великим подвижникам духу — преподобним Івану Листвичнику та Марії Єгипетській, їхній приклад має наснажувати християн на постові подвиги та щире покаяння. Найхарактерніша зовнішня ознака постових богослужінь — земні поклони. Вони теж мають велике виховне значення для поглиблення власного смирення. Наприклад, у п'яту середу посту, під час так званого “Маріїного стояння”, коли читається Великий покаяний канон святого Андрія Критського, віруючі кладуть у храмі до трюхсот таких поклонів! Втім, Господь дає сили всім, хто потребує допомоги.

Є посеред цих 49 днів два великі свята, які дуже важать для підготовки до Великодня. Благовіщення Пресвятої Богородиці (7 квітня) недарма оспівується Церквою як “початок нашого спасіння”. Адже архангел

Гавриїл сповістив Діві Марії велику таємницю — про народження у Неї від Духа Святого Спасителя світу. Людям неодмінно слід побувати в церкві, де після літургії, відповідно до стародавньої традиції, священники освячують проскурки — ритуальні хлібці.

Свято Входу Господнього до Єрусалима завжди припадає на неділю перед Пасхою. Встановлене воно теж на честь євангельських подій — урочистої зустрічі Ісуса Христа мешканцями священного міста перед Його хресним подвигом. Тоді юдейські діти вимахували пальмовим листям із вигуками: “Осанна в вишні!” — Спасіння в Небі! Ще в давнину виник прекрасний звичай освячувати це листя напередодні свята. Та в Україні, крім Криму, пальми не ростуть. Тому православні українці й замінили цей екзот на свою улюблену вербу. А саме свято стали називати Вербною, або Квітною Неділею. Освяченим верболозом оздоблюють домівки — на відігнання нечистої сили, а також використовують як цілюще зілля.

Сім останніх днів Великого Посту є і найвідповідальнішими. Бо цей тиждень недарма називається Страсним. Кожен християнин має разом зі Спасителем пройти Його останню дорогу — через Таємну вечерю, Гетсиманський сад і Голгофу, аби відновити в собі образ Божий, сплюндрований гріхом. Увечері Страсного Четверга у храмах відбувається особливе богослужіння — так звані Страсті, коли вірні із запаленими свічками у руках слухають дванадцять євангельських фрагментів про зраду, суд і хресні страждання Христа. Потім ці свічки належить донести палаючими додому — аби й оселі освітилися цим полум'ям Божественної любові. А в Страсну П'ятницю на середину кожної церкви виноситься Плащаниця — вишита ікона Поховання Господнього — для поклоніння і звершення чину похорону. Цей чин полягає у тому, що Плащаниця під сумовитий подзвін тричі обноситься навколо церкви. А в Страсну Суботу все замирає — і люди, і природа готуються до Воскресіння Господнього.

Протоієрей
Андрій ВЛАСЕНКО

ЗНАКИ ЧАСУ

Міські рішеннями (з огляду на Указ Президента України “Про заходи щодо повернення релігійним організаціям культового майна” від 4.03.1992 р. № 125) уже повернула віруючим 12 православних храмів і мечеть, а от храм католицький віддавати не збирається.

Міська рада Севастополя проігнорувала навіть звернення Міжконфесійної ради Криму, підписане митрополитом Сімферопольським і Кримським Лазарем (УПЦ Московського патріархату). Чи не вважають часом народні обранці, що “дружня” назва кінотеатру вдало приховує факт ліквідації парадії у 1936 році органами НКВД із наступним перетворенням костьолу на трансформаторну підстанцію, а потім на розважальний заклад (у вівтарній частині якого влаштовано туалет)?

Людмила БЕЗКРОВНА,
м. Севастополь, фото автора

ЧИЯ ПОЧАЇВСЬКА СВЯТО-УСПЕНСЬКА ЛАВРА?

Історія Почаївського монастиря сягає IX ст., коли в 872 р. учнями рівноапостольних Кирила і Мефодія була охрещена Галичина і Західна Волинь. Із цього часу історія монастирської обителі невіддільна від хрещення метрополії (Наддніпрянщини) Руси-України, історії самобутнього Київського християнства, утвердження Галицько-волинської держави (XIII ст.) та всіх наступних епох.

В історичних джерелах монастир “чуда Пресвятої Діві Марії” згадується також під роком 1213, коли зробили пожертвування “на селяників” монастиря землевласник Михайло Центр та його дружина Єва. І звісно, — з'явлення Божої Матері (після навали татаро-монголів) у тривожному 1261 р. Характерно, що назване чудодійство поряд із Зарваницькою Пречистою — майже в один час, — пов'язане з монахами-втікачами з Києво-Печерської лаври. Це ж саме стосується чудотворної ікони Богоматері, яку Ганна Гойська в 1597 р. передала монастирю саме в час шаленого наступу єзуїтів та польського войовничого католицизму на українське православ'я. І накінець, третя святиня монастиря — нетлінні моші преподобного ігумена Іова, якого в 1659 р. було зараховано до числа святих Української православної Церкви.

Почаївські святині є святинями українського народу, його пошуками духовного захисту і вірою у свободу й незалежність.

У 1303—1391 рр. на галицько-волинській землі з благословення патріаршого Царгорода діяла Галицька митрополія, яка була ліквідована під тиском Польщі, Литви та Москви, що перебрала центр осілости київських митрополитів. У 1449—1589 рр., самостійно відокремившись нарешті від матерії Церкви Київської митрополії, Московська митрополія та її Церква були неканонічні впродовж 141 року. Лише за збігу обставин, коли Царгородський патріарх Єремія приїхав у Москву за пожертвуванням на соборну Церкву патріархії в Царгороді, яку з наказу султана забрали під мечеть, під тиском було висвячено самостійного митрополита “во патріархи”.

Отже, впродовж зазначеного часу Почаївська святиня, як і українське православ'я та його Церква, не

СВЯТИНИ І ВЛАСНИКИ

мала нічого спільного з історією московської Церкви. 1721—1831 роки відносяться до унійного (греко-католицького) періоду в історії Почаївського монастиря. Після 1831 р., монастир (Лавра з 1833 р.) став вістрям русифікації краю і поширення московіфільства в Галичину, Буковину та Закарпаття під особистим наглядом царя і Синоду...

Усе надбання Лаври є власністю українського народу та його держави. Це ж стосується Кременецько-Почаївського історико-культурного заповідника. Адже споруди будувалися в різний час людьми різних конфесій ціною праці українського народу. Хто може претендувати на Успенський собор, збудований і оздоблений (1771—1782) графом М. Потоцьким, який перейшов на греко-католицький обряд і став щирим українофілом? На його пожертвування та за особистим клопотанням у 1773 р. з благословення Апостольського Престолу відбулася коронація ікони Божої Матері, що засвідчило її визнання в загальнохристиянському світі.

Невипадково в час “хрущовського атеїзму”, коли варварському гонінню були піддані монахи лаври з метою її закриття, одностайно підняли голос протесту православні й греко-католики (навіть із “катакомбного” підпілля) Волині, Галичини і в діаспорі. У своїх листах — зверненнях в ООН, в Апостольську столицю (Рим), у міжнародні релігійні та світські організації — вони вплинули на атеїстів, і лавра була врятована. У той же час немає жодних слідів у літературі, щоби духовний центр РПЦ та її глава виступали в захист української святині.

Незалежно від конфесійної приналежності, Церква в суверенній державі повинна стояти на патріотичних засадах, що відповідає миролюбивим принципам віровчення. А держава з почуттям правової відповідальності за історичну долю народу зобов'язана захистити цей народ від проповідників духовної кабали та національного приниження. Ось чому Почаївська Свято-Успенська лавра не повинна бути власністю Московського патріархату.

Арсен ГУДИМА,
м. Тернопіль

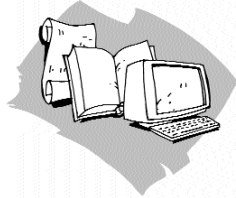
КІНС У ХРАМІ

Був костьол, зараз кінотеатр “Дружба”

Майже 500 віруючих парафії Святого Климента в Севастополі відправляють служби Божі перед храмом, який більшовики-ленінці свого часу перетворили в кінотеатр “Дружба” (див. фото).

Дев'ять років поспіль парафіяни оббивають пороги різних інстанцій, надсилають листи до відповідних (і відповідальних) установ, але схвальної відповіді на питання про повернення їм їхнього

Світова та українська громадськість у цьому році відзначає 120-річчя з дня народження одного з найвідоміших синів свого народу — професора Київського університету ім. Святого Володимира Івана Огієнка (Митрополита Іларіона). Він — людина всебічного обдарування, безмежної відданості національній ідеї — усі сили і знання присвятив справі розбудови Української держави. Був у 1917 році членом Ради Міністрів Освіти України. Розуміючи, що за тих конкретно-історичних умов церква має стати ґрунтовною підвалиною життя українського суспільства, активно бореться за відновлення Української Православної Церкви.

У буремні часи Директорії професор І. Огієнко був призначений міністром освіти України, потім — міністром віросповідань.

Після вимушеного полишення України Симоном Петлюрою всю повноту влади було передано Іванові Огієнку, який доклав усіх можливих зусиль, щоб порятувати справу Української держави. Після перемоги більшовицької ідеї в Україні він емігрував на чужину.

Громадсько-політична діяльність Івана Огієнка — багатогранна. У пам'яті народу Митрополит Іларіон лишився як визначний оборонець Православної віри і Церкви, істинний провідник свого народу і борець за його ідеали, Мислитель, філософ і патріот.

З нагоди його ювілею Міністерством освіти України, Київським університетом ім. Тараса Шевченка, Українським гуманітарним ліцеєм Київського університету ім. Тараса Шевченка була організована науково-практична конференція “Актуальні проблеми науково-педагогічної спадщини Івана Огієнка — митрополита Іларіона”.

Девізом конференції стали слова нашого славетного земляка: “Національна освіта — головна основа нашого світогляду” та “Люди стають великими тільки тоді, коли народ прагне їх мати”.

Своєрідним вступом до великої розмови стала виставка наукових праць Івана Огієнка з архіву Алли Марушкевич — правнучки вченого.

Наших сучасників цікавить широта його наукових, духовних та громадських інтересів, а також важливі завдання розвитку освіти, виховання, яким надавав особливого значення в розвитку української нації. Тому під час конференції і обговорювалися ті найосновніші проблеми, які ставив письменник у педагогіці;

вони не лише обговорювались, а й спрямовувалися в нашу сучасність.

Найосновніші з них — *“Іван Огієнко в освітньому просторі України”* (Галина Сазоненко — директор ліцею, кандидат педагогічних наук, заслужений учитель України); *“Іван Огієнко і розвиток науки”* (Володимир Євтух, декан факультету соціології і психології КНУ імені Тараса Шевченка, член-кореспондент НАН України); *“Актуальні проблеми науково-педагогічної спадщини Івана Огієнка”* (Алла Марушкевич, доцент кафедри соціальної роботи й педагогіки КНУ ім. Тараса Шевченка); *“Постать Івана Огієнка в реформуванні вищої педагогічної освіти”* (Наталія

СЛУЖИТИ НАРОДОВІ — ТО СЛУЖИТИ БОГОВІ

Дем'яненко, професор кафедри соціальної роботи і педагогіки КНУ ім. Тараса Шевченка); *“Іван Огієнко й українознавство”* (Петро Кононенко, директор Інституту українознавства Міністерства освіти й науки України, доктор філософських наук, професор).

Науково-практична конференція не лише сприяла актуалізації спадщини І. Огієнка, але й, що найголовніше, підняла цілий ряд суттєвих проблем, які залишаються болючими в Україні на початку ХХІ століття.

Чи мають українці свою культуру, історію? У чому багатство, своєрідність і унікальність нашої культури? Де корені української літературної мови, писемності? Чи маємо ми право на самостійний розвиток української освіти, науки, держави? Яким чином досягнути благополуччя і гармонії в суспільстві? Яка місія людини на цій грішній, але прекрасній землі?

Саме ці питання цікавили Огієнка, їх ставить кожна свідома людина й сьогодні.

Уся діяльність І. Огієнка була покладена на вітвар служіння власному народові заради відродження української нації, на захист і утвердження рідної мови, культури, держави. Сам Іван Огієнко так окреслив своє життєве кредо, якому залишався вірним до кінця: “І перша моя ідеологія, яку подиктувало мені живе життя, була: праця — то ціль нашого життя! І цій ідеології я не зраджував усе своє життя! Дуже рано я пересвідчився, як український народ глибоко вірить у Бога, глибоко шанує Церкву, і повсякчасно пов'язує працю з Богом. І в мене рано зродилася всежиттєва Правда: Служити народові — то служити Богові!.. Працею самовіддано в родині, в громаді, в державі, і ма-

тимеш щастя повне!” Чи не ці слова мають стати дороговказом кожному, хто бажає робити благо і прагне добробуту, щастя і миру. Чи не забуваємо ми, що саме праця є тією рушійною силою, що рухає світом, примножує життя суспільства і держави?

Кожен із доповідачів конференції відзначав вагомих науковий слід діяльності Івана Огієнка у різноманітних галузях українознавчих досліджень.

Лариса Паламар, професор кафедри української мови КНУ ім. Тараса Шевченка, ознайомила присутніх із поглядами Івана Огієнка щодо витоків української літературної мови. Питання розвитку й становлення української мови хвилювали Івана Огієнка найбільше, оскільки: “Без добре виробленої рідної мови немає всенародної

КОНФЕРЕНЦІЯ

свідомості, без такої свідомості немає нації, а без свідомої нації — немає державності”. Саме тому питання значення, ролі й місця української мови у наш час є хвилюючими й суттєвими, оскільки несвідома частина наших громадян ще й досі не розуміє провокаційних дискусій на теми двомовності й другої державної мови.

Іван Огієнко, перебуваючи за межами Батьківщини, не забував про вагу і значення збереження і примноження рідної мови. Тому вийшла у світ його дидактична праця “Наука про рідномовні обов'язки”, яка стала своєрідним рідномовним катехізисом, заповітом митрополита Іларіона свідомим нащадкам, надією на воскресіння і зміцнення українського слова у галузі науки, освіти, публіцистики, церкви, громадського й політичного життя.

Досить болісно усвідомлювати, що “найголовніші мовні заповіді свідомого громадянина”, на які наголошував Іван Огієнко, перебуваючи в українській громаді у Вінніпезі, не втратили своєї ваги й актуальності у житті України на тринадцятому році незалежності, бо, на жаль, рідномовна політика у нашій державі не просто повільно і кволо впроваджується у життя, але й гальмується владними й керівними колами.

Не залишився байдужим Іван Огієнко й до питань формування особистості українця, морального вдосконалення людини, ролі вчителя і родинного виховання у плебані підростаючого покоління.

“Здавна українці славились як гарні педагоги”, — зазначав Іван Огієнко. Українська земля народила й дала світові таких педагогів, як К. Ушинський, Г. Ващенко, В.

В. Сухомлинський, С. Русова. Професор І. Огієнко усвідомлював виключно вагоме значення учителя як основної фігури в школі, організатора і керівника навчального процесу. Вчений мав досвід педагогічної роботи, й тому вважав, що виховання, навчання й підготовка до майбутнього життя національно свідомих громадян залежить від рівня освіченості та педагогічної майстерності вчителя. Митрополит Іларіон наголошував, що “тільки в рідномовному оточенні людина розвивається повно і стає повновартісною”.

За короткий період діяльності УНР І. Огієнко зумів написати і видати близько тридцяти підручників, посібників, словників, таблиць для вивчення всіма категоріями населення української мови.

Саме на долю Огієнка, як міністра освіти уряду Директорії УНР, випало щастя остаточно завершити роботу з унормування українського правопису, а найголовніше — прийняття Закону про державну українську мову.

З ініціативи і за сприяння Митрополита Іларіона побачили світ підручники “Рідне писання” (1918 р.), “Українська граматики” (1921 р.), “Бог і світ. Читанка для молоді недільних та українських шкіл та для родин” (1964 р.).

Все своє складне життя, опинившись у вимушеній еміграції, незважаючи на замовчування його праць і таланту, Іван Огієнко залишався вірним сином України, щиро відданим патріотом свого народу, високодуховною особистістю, людиною, що завжди керувалася християнськими ідеалами і національними святинями, яким жертвовно і віддано служила до останку свого життя.

Приємно, що серед українських кіл є люди, які дбають про повернення спадщини Івана Огієнка в Україну, створено фундацію його імені у м. Києві (А. Фігус-Ралько, М. Тимошок).

Хотілося б висловити подяку Аллі Марушкевич — кандидату педагогічних наук, правнучці Івана Огієнка — за ініціативу вшанування славетного Українця, а також Галині Сазоненко — директору Українського гуманітарного ліцею, кандидатів педагогічних наук, яка гостинно приймала учасників конференції.

Ім'я Івана Огієнка повертається на Батьківщину, набувають ваги й нового звучання його ідеї та погляди, ширшає коло прихильників і дослідників наукової спадщини, а мрії митрополита Іларіона хоча й поволи, та все ж поступово стають реальними.

Прийми, земляче, наш низький уклін

За копійку і титанічну працю,

За те, що крізь роки, крізь океан

Ти завше дбав про майбуття своєї нації

За те, що вірив, мріяв і моливсь

За день воскреслий нашої країни,

Бо в стомлених, задумливих очах

Світлють завше зорі Батьківщини.

О. ГРИЩЕНКО,
І. ГОЛОВАЙ,

викладачі Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

СТУДІЇ

Зараз, коли Україна наближається до “підліткового віку”, все більшого розмаху набуває популяризація всього українського. Кажуть, що майбутнє народжується з минулого і сучасного, а батьками його є не народ, а все ж таки впливові особистості. Якщо заглибитися в історію, то можна переконатися, що минуле нашої держави скеровували такі люди, як Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Богдан Хмельницький, Петро Могила, Михайло Грушевський, Іван Огієнко...

Мабуть, важко відшукати в цьому світі людину, яка б уміло поєднала в собі хист ученого, громадського, церковного та культурного діяча. Іван Огієнко був саме таким. У своєму житті він зумів бути водночас мовознавцем, перекладачем, літературознавцем, редактором, поетом, видавцем, ректором, міністром, православним митрополитом, істориком української церкви. І навіть важко визначити, в якій із названих сфер

СИЛА НАЦІЇ — В СИЛІ ЇЇ КУЛЬТУРИ

діяльності І. Огієнко залишив найпомітніший слід. Але одне можна сказати беззаперечно: він чесно і сповна служив українській справі, до останніх днів свого довгого та важкого життя не полишав подвижницької діяльності на ниві відродження нації, в захисті, а згодом — в утвердженні та розвитку рідної мови й культури в цілому. Його творчу й наукову спадщину становлять близько 2000 праць із різних галузей знань. Серед них — “Історія української культури”, “Український стилістичний словник”, “Історія українського друкарства”, двотомник “Українська церква”, “Історія української літературної мови”, “Дохристиянські вірування українського народу” тощо. До речі, крім власних творів, Іван Огієнко залишив Україні багатющий скарб: наукові та богословські праці, рукописи, особистий архів, де зібрано величезний матеріал з історії української церкви, культури, еміграції. У його

колекції — 60 стародруків XVI—XVII ст. (переважно українських, австрійських), Біблія 1581 року, рукописи XVI—XVII ст., церковні книги, оригінальні ікони та декорації XVIII століття.

Як тільки не величали професора Івана Огієнка захоплені його надприродною працьовитістю учасники Всеукраїнської конференції, що була присвячена 120-річчю з його Дня народження: “людина праці та обов'язку”, “невтомний працівник українського Ренесансу”, “ініціатор розвитку рідної культури”, “будівничий української автокефальної церкви”... Вразив проблемно-тематичний спектр дослідницьких інтересів, що піднімалися на обговорення. Серед них: вклад Огієнка в лінгвістику й українознавство, у вивчення християнських вірувань, науку, літературу, але найбільша увага приділялася педагогічній спадщині та родинному вихованню. Учений вважав, що пріо-

ритетом у системі шкільної освіти має бути національний компонент. Саме на цьому наголосив у своїй доповіді Петро Петрович Кононенко. У завдання, які діти виконують на уроках чи вдома, бажано включати матеріали про Україну, її природні багатства та національних героїв, уривки з творів вітчизняних авторів. Поряд із самосвідомістю та духовністю в учнів має формуватися й національна свідомість.

В Українському гуманітарному ліцеї, на базі якого проводилася конференція, панувала атмосфера затишку й ширості. Академічні доповіді делегатів (серед яких — представники Київського Національного університету імені Тараса Шевченка — декан факультету соціології та психології В. Б. Євтух, професор Л. М. Паламар, студентка Ольга Ягупова, учениця УГЛ Поліна Юбенко, а також — заступник державного секретаря Г. А. Науменко, ректор Українсько-

го університету в Москві В. С. Кітця та інші) супроводжувалися творчими номерами учнів, батьків та педагогів ліцею.

Маємо надію, що конференція, присвячена видатній постаті Івана Огієнка, надовго запам'ятається її учасникам та глядачам. А тим, хто там не побував, ми пропонуємо основні національні заповіді, що ними вчений користувався усе життя: “мова — то серце народу, гине мова — гине й народ”; “хто цурається рідної мови, той у саме серце ранив свій народ”; “народ, що не створив собі соборної літератури, не може зватися свідомою нацією”; “стан літературної мови — то ступінь культурного розвитку народу”.

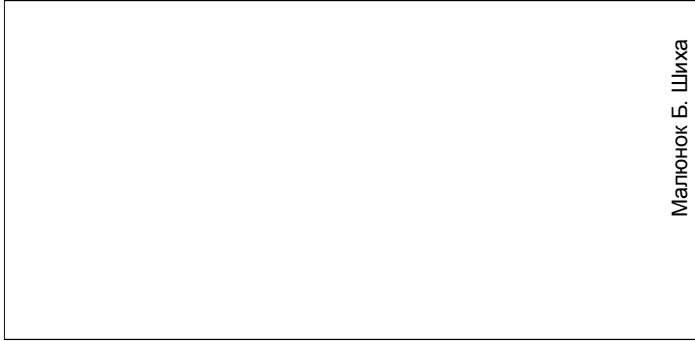
Світлана КОБЯКОВА,
Дарина ПІОТРОВСЬКА,
учениці Українського гуманітарного ліцею Київського Національного університету імені Тараса Шевченка

ч. 8 (228), 19—25 лютого 2004 р. ● “СЛОВО Просвіти”

РІК РОСІЇ

ДО НАС ПРИЇДЖАВ РЕВІЗОР

Малюнок Б. Шиха

Російський Президент приїхав і поїхав під акомпанемент полегшеного зітхання патріотів: рік Росії в Україні на решті закінчився. Хоча насправді доводиться говорити про суто номінальне завершення згаданого року — вплив північної сусідки на наші реалії аж ніяк не обмежується календарними 365-ма днями.

РЕФЛЕКСІЇ

ВІЗИТ

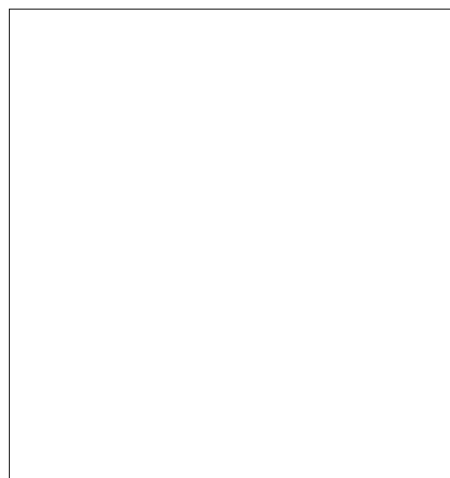
ВОЛОДИМИР+ЛЕОНІД... ТРЕТІЙ — ЗАЙВИЙ

Друг Володимир кращий від друга Олександра — Президент Л. Кучма змінив графік своїх зустрічей на користь російського лідера.

VIP

НАША КОНСТИТУЦІЯ — НЕ ПОЛЬСЬКА

Українські питання у Вашингтоні з Дж. Бушем обговорює президент А. Кваснєвський, реверс нафтогону “Одеса—Броди” “має сенс у напрямку “Одеса—Броди—Плоцьк”, а українська конституційна реформа не належить до польської компетенції — такими були теми спілкування журналістів із послом Речі Посполитої в Україні Мареком ЗЮЛКОВСЬКИМ.

РЕФЛЕКСІЇ

ЗРОБІМО ВІЙСЬКО
УКРАЇНСЬКИМ

У 1991 році на вірність Україні присягнули воїни Радянської Армії, та від цього те військо українським не стало. Хіба ні? Чи можливо, щоб у справді українських збройних силах скасували давнє наше звертання “пане”?

Говорять, що “панство” не сприяє демократизації армії, але козацтво було, напевне, одним із найвідоміших у світі військ, а в ньому “пана” не чуралися. Уявіть собі таке звернення: “Товаришу гетьмане, на Вас товариш генеральний осавул чекає біля куреня”. Відчули пліснявий дух партз’їзду? Значить, знаєте, з якої “найдемократичнішої держави” примандрувало до нас це слово.

Саме: Пане (додаючи ім’я), — шанобливо зверталися в Східній Україні до часів Переяславської ради та в Західній до “визволення”. Лише потім з’явилося московське “по батькові”. У цьому можна переконатися без детального історичного дослідження: спробуйте згадати, як було по батькові Дмитра Байдю-Вишневецького, Івана Богуна, Богдана Хмельницького... Можливо, згадаєте Петра Конашевича Сагайдачного, але в нього було подвійне прізвище: перше — шляхетське, а друге — козацьке, тому доречно писати “Конашевич-Сагайдачний”.

І ще одне зауваження: нинішні Міністерство оборони, Верховна Рада, Президент цураються українських військових звань, тому й залишили колишні радянські. А як би красиво звучало: хорунжий, сотник, осавул, отаман... Тоді б і українці, й наші вороги не забували, чиї ми нащадки. Пам’ятали б, що були битви й під Конотопом...

Нехай не вистає коштів на забезпечення війська, але потрібно пам’ятати: патріотична армія — це вже наполовину озброєна, вишколена, досвідчена армія. Тому звертаюся до Міністерства оборони, свідомих воєначальників, козацьких та громадських організацій: зробімо наше військо українським! Українські Збройні Сили повинні базуватися на народних традиціях, щоб стати українськими за духом, а не тільки за назвою. Лише тоді вони будуть здатними захистити Україну від ворога та бути опорою Незалежності.

- **Андрій РИБАЛКО**,
с. Томашівка Сумської обл.

ТАМБОВСЬКИЙ ВОВК
І НАМ ТОВАРИШ?

Це не я вигадав, а цитували цілі покоління совєцьких людей у сумнозвісну епоху, рудименти якої нам сьогодні тихою сапою повертають в Україну.

“Товариш капітан”, — звертається заарештований до слідчого у фільмі, який не один раз передивилася більшість населення СРСР. “Тамбовський волк тебе товариш!” — різко відрубє слідчий, відкидаючи будь-які сподівання на добropорядний і розсудливий розгляд справи.

Нині “товариш капітан” повернувся до нас у цілком легітимний (бо ухвалений парламентом) спосіб, у черговий раз втягуючи українців у московсько-совєцьку термінологію, манеру спілкування, відриваючи українських воєнків від українських традицій і патріотичних уявлень про свій обов’язок щодо своїх.

Скасування звернення “пане” — це зовсім не дрібниця. Це серйозний технологічний засіб русифікації, який застосовували ще більшовицькі комісари. Адже українські хлопці, після такого вишколу, повернувшись з армії, продовжуватимуть поширювати “товариша” і “товарища” під час спілкування на всіх рівнях — офіційному й побутовому.

Радіє комуністична “опозиція”. Ще б пак, — водночас майже 380 тисяч українських військових стали у ряд із читачами лівої газети “Товариш”.

У проросійських авторів “товарища капітана” мета відома: ще кілька кроків — і українці забудуть про такі звернення, як **добродію, друже, козаче** тощо.

Ліквідацією слова **пан**, яке завжди вживається у шанобливому зверненні, стверджено його перекручений російський зміст — **пан-поміщик** (експлуататор), бо ще досі у російських підручниках — **польські пани** (буржуазія — у негативному розумінні).

Як бачимо, ліквідація України української здійснюється за чітким планом, у якому **СЛОВО** перетворюється в **ОСЛОВ**, формуючи нам майбутнє з рудиментів сумнозвісного минулого.

- **Євген ГОЛИБАРД**

ХОДІННЯ
ПО ВІЗОВИХ МУКАХ

Морозного ранку біля посольства Австрії вирував не такий уже й великий натовп — чоловік 60, не більше. Хтось прийшов ще задовго до встановленого часу початку прийому документів — 9-ої години, — та даремно — заповітні двері відчинили о 10-й, пропустили аж чотирьох чоловік. Із тих, що йдуть за приватними запрошеннями. Ті, хто має службові, і я серед них, ловили дрижаки — “службовців” узагалі ігнорували.

Усі аксесуари візових черг є і тут — список із номерами й прізвищами, якого, взагалі-то, не дотримуються, спритні тітки, які пропонують купити в них поліс медичного страхування. Без нього до Австрії не пустять. Поліс коштує з розрахунку долар-півтора за кожен день перебування в країні вальсів Штрауса. Якщо під час вальсування зламає ногу, страхова компанія обіцяє виплатити вам 30000 доларів.

Документи приймають тільки до 12-ої, тим часом стрілки годинника ліниво минули 11-ту. Час від часу з дверей виходив російськомовний лисуватий чоловік, його звали Василем Івановичем. Черга любила його, як діти вчительку з різкою в дореволюційній школі. Але кожному в черзі Василь Іванович дуже потрібний. Він сердився — громадяни вперто не бажали спускатися двома сходинками нижче. Іноді вигукував одне чи два прізвища щасливців, і ті зникали за омріяними дверима.

Поруч жінка повільно сповзала на асфальт — їй стало погано. Хтось співчутливо пропонував валідол, але поступитися місцем у черзі не зважився ніхто. Ветерани ділилися спогадами й припущеннями:

— Це, мабуть, тому, що зима. Я влітку візу виробляв — і години тут не стояв.

— Скажете, — годину! Вас тут у листопаді не було, коли туристи на католицьке Різдво в Альпи збиралися. Ото ми тоді настоялися!

— А під чеським посольством люди по дві доби ночують.

Тернистий шлях до Європи...

Знову вийшов Василь Іванович, спитав, чи є студенти. Група енергійної молоді по-

несла мене за течією. Штовхалина, чиясь розпачливе “ну, куда без череди?!” Хтось підбадьорив мене стусаном у плечі.

— Василю Івановичу, журналісти теж колись були студентами.

— Добре, одного журналіста впущу, — змилювався Василь Іванович.

На території посольства все відбувається порівняно швидко. Раз по раз біля прийомних віконечень чується екзальтоване:

посольство закроють!” Народ покійно “счас спустився”.

ВСЕ — НА КАРТУ
КАРТКИ

Візу до Австрії виробляють протягом 5 днів. Як і інші візи до країн Шенгенської групи, вона коштує 25 євро, гривневий еквівалент яких сплачується в банку. Плюс 8 доларів за страховий поліс — це той, що найдешевший. Крім того, треба здати довідку з місця роботи, заповнену

ЗАЛІЗНА ЗАВІСА?

сольства Великобританії.

Оригінальний підхід спілкування зі здобувачами віз у консульському відділі посольства Італії: голос на автовідповідачі розповідає про необхідні папери і дні їх прийому, за детальнішою інформацією радить телефонувати на такий-то номер. За вказаним номером повідомляють, що “повна хвилина розмови коштує 12 грн. 90 коп.”.

Нарешті Ви — щасливий володар візи. Якщо йдете за кордон у службових цілях, треба замовити собі номер у європейському готелі. Без платіжної пластикової картки це зробити неможливо. Українським банкам, щоб оформити “Master-card” або “VISA” потрібно від 4 до 8 днів. Їхні закордонні колеги здійснюють цю ж операцію протягом 20 хвилин безкоштовно, якщо клієнт відкриває рахунок у тому ж таки банку. В Україні за пластиковий прямокутник треба заплатити 10 доларів. В “Укрсоцбанку” чекати картку треба 3—4 дні, стільки ж — у “Pro-Credit Bank”, у “Хрещатику” — тиждень. Так довго тому, що після заповнення анкети, компетентні органи (СБУ чи міліція, чи ще хтось — клерки уточнювати відмовляються) — мають повідомити банк, що ви — не Манька-облігація, а законослухняний громадянин, і картку оформлювати для вас можна.

Анкета рясніє запитаннями, що зайвий раз засвідчують скромний шарм демократичності українського суспільства. Вимагається вказати не тільки власні дані, а й прізвище, ім’я, по батькові вашого шефа на роботі та його телефон і факс, адреси прописки і фактичного проживання, закордонний і громадянський паспорти, ідентифікаційний і ще якийсь код ЗКПО, зарплату за місяць, ба — навіть інші джерела прибутку, та ще й кількість ваших утриманців (!). До слова — гарний адвокат міг би присікатися чи не до кожного з цих питань як таких, що зазіхають на особисту свободу громадянина. Однак прецеденти невідомі, а відомо, що на картці має бути не менше 100 доларів. Інакше не бачити вам ні картки, ні Європи.

- **Людмила ПУСТЕЛЬНИК**

ЧЕРЕЗ ТЕРНИ
— ДО ЄВРОПИ

Отримати візу до стовідсотково капіталістичних країн означає не тільки пригоди і стрес у черзі до їхніх консульств в Україні, а й усвідомлення реального ставлення Європи до нашої держави.

Малюнок О. Дергачова

— Я вам така вдячна!
— Величезне вам спасибі!
— Безмежно дякую! — так, ніби не візові папери в людей прийняли, а вже й візу видали.

Дивна все ж таки річ — хоч мене ніхто за язика не тягнув, але замість просто “дякую”, я чомусь — “дуже дякую”. Умовний рефлекс, мабуть. Вийти з посольства — теж проблема. Двері замкнено на ключ, а ключника немає. Він з’явився у супроводі кремезного чоловіка, працівника посольства. Василь Іванович гримнув із порога, що “если ви счас не спустітесь,

німецькою або англійською мовою анкету, фотокартку, запрошення, звичайно, закордонний паспорт — і квитки туди-назад. Квитки відкриття візи не гарантують, щоправда, їх можна замінити документом, який свідчить, що маєте заброньовані місця на літак.

Інакше — з візою до Об’єднаного Королівства Англії. Вона коштує 360 гривень, треба здати 2 фото, анкету, довідку з місця роботи і довідку про зарплату. Чи відкриють вам візу, чи ні “повідомлять протягом дня” — поінформували у візовому відділі по-

ВРЯТУЙМО ПЕРВОЦВІТ!

Екологи Криму знову б’ють тривогу: нищення підсніжників і пролісків набуло катастрофічних масштабів. За останнє десятиліття флора півострова втратила 39 видів рідкісних рослин.

Травма болюча не лише для регіону та країни — для всієї Землі. Бо йдеться про унікальні види й ендеміки, які зустрічаються тільки в Криму і більше ніде у світі. Зважте: з 530 “червонокнижників” України 205 росте на півострові. Понад 20 із них сьогодні опинилося на грані повного знищення. Адже ті, для кого провісники весни не краса, а нажива, перетворили Крим на основного постачальника першоцвіту не лише в Україні — на всій

фото Г. Оборської

пострадянській території.

Особливо страждають стрімко зникаючі — проліски складчасті й цикламен Кузнецова. Сотні тисяч (!) їх, безжалібно вирваних і вирізаних разом із мільйонами (!) пролісків, вилучають у реалізато-

рів активісти щорічної операції “Першоцвіт”, яка проводиться у всіх районах півострова.

Перші надто “урожайні” на упійманих губителів природи мобільні рейди і чергування постів, організованих

аеропорт, засвідчили: навіть густе сито інспекторів, лісничих, громадських екологічних формувань ледве стримує жорстоке, брутальне і масове винищення унікальної краси. Тож екологи закликають нас усіх не купувати букетиків тенденції провісників весни, відмовитися від миттєвого замилювання їх швидков’януchoю чарівністю, аби і в такий спосіб допомогти зберегти надто цінні для доквілля зникаючі екземпляри дивних, витончених і ніжних витворів природи, які поети називали “очима землі”. Збережімо їх разом зараз, бо вже завтра рятувати буде нічого.

- **Віктор ХОМЕНКО**,
Крим

НА ПЕРЕХРЕСТІ ДОЛЬ

**ТАТО ПЛАЧЕ
ВІД РОЗЧУЛЕННЯ,
МАМА СВАРИТЬСЯ...**

Наталочка народилася в Луцьку. Там, у музично-драматичному театрі імені Т. Шевченка зустрілися й поборалися її батьки — учень Мар'яненка, нині народний артист України, Іван Кравцов та Лідія Давидова, батько якої був нащадком збіднілого асирійського князя — дуже красива й вольова жінка, яка, маючи відповідну освіту, небезпідставно мріяла про артистичну кар'єру. Лідія Йосипівна мало не до останнього перед пологами дня не покидала театральної сцени. Молодості вона хотіла бути співачкою, але, коли зрозуміла, що належить інше амплуа, всю силу своєї мрії вклала в донечку. А вона з раннього дитинства не раз виявляла, чудовий слух і неабиякі вокальні дані.

Коли дівчинці було два роки, сім'я переїхала в Кіровоград. Батьки — молоді актори — не мали якихось значних матеріальних статків, але зробили все, щоб донька мала власне фортепіано, що на той час було не так просто. Вчилася Наталя в середній школі № 6, а музику осягала в школі педагогічної практики, яка тоді існувала при Кіровоградському музичному училищі.

Деся у той час, коли Наталя була школяркою, батьки усвідомили, що їхні надії не марні, а мрії цілком можуть збутися, бо викладачі дівчинки звернули увагу на її непересічні здібності. Можливо, посприяла цьому і майже анекдотична історія зі шкільною географією. Чомусь Наталя не любила цього предмета, хоча загалом училася непогано. Отож, викладач географії Борис Аронович змушений був поставити їй "трійку". Через кілька днів після цього відбувся шкільний концерт, де Наталя брала участь. Старенький учитель, почувши її спів, виправив оцінку, заявивши: "Я не можу допустити, щоб дівчина з таким голосом мала за четверть 'три'!"

Здібності здібностями, але Лідія Йосипівна, яка, можна сказати, цілком присвятила себе вихованню дочки, чітко розуміла, що без щоденної наполегливої праці результату не досягнеш. Мати постійно контролювала заняття доньки, навіть улітку, коли колектив виїжджав на гастролі, Наталочку брали із собою і вона щодня мусила займатися музикою. З дитинства дівчинка звикла до репетицій, вистав, тишенько, мов мишка, сидючи десь на гальорці.

Одного разу, коли мама поїхала на виступ, а тато залишився вдома з дітьми сам, на прохання дружини, він мав перевірити, як донька виконала завдання на завтрашній урок музики. Наталочка сіла за фортепіано й зіграла кілька п'єс — гарно, майстерно, артистично. У тата аж сльози виступили від розчулення. Мама приїхала пізно й відразу ж запитала, чи перевірено урок. "Боже, як вона чудово грає", — ділився враженнями Іван Васильович. "Усе ясно!" — відрізала Лідія Йосипівна, розбудила доньку і примусила-таки зіграти задане на урок, а не п'єси, вивчені раніше.

Із Кіровоградського музичного училища, де Наталя розпочала своє сходження до вокальних вершин, викладачка Ніна Піскунова-Акопова запросила її в училище імені Глієра. За рік, на якомусь конкурсі чи концерті, талановиту студентку

«Я ДУЖЕ-ДУЖЕ ВАС ЛЮБЛЮ!»

Наталя писала ці слова у кожному листі чи листівці, що надсилала зі Словенії в Кіровоград. Очевидно, батьки були для неї найріднішими і найдорожчими людьми. «Я дуже-дуже вас люблю!» — кілька разів повторила вона, востаннє телефонуючи в Кіровоград перед своєю такою несподіваною і вражаючою раптовістю й нелогічністю смертю.

помітила народна артистка СРСР Єлизавета Чавдар і рекомендувала їй вступати до консерваторії у свій клас. У всі роки навчання Єлизавета Іванівна була для Наталі Кравцової не тільки викладачкою, а й добрим товаришем, другою матір'ю.

На третьому курсі Наталя вийшла заміж. Батьки, які на той час були на гастролі, без ентузіазму зустріли повідомлення про цю подію. Вони не мали нічого проти її обрання, але вважали, що непогано було б спершу закінчити консерваторію... Жень, інженер за освітою, син високопоставленого чиновника, без сумніву, любив молоду дружину, але не зовсім розумів і поділяв її прагнення співати. І навіть попри її значні успіхи — на Всеукраїнському конкурсі вокалістів імені Лисенка Наталя завоювала перше місце, — волів би, щоб дружина мала не таку клопітну і яскраву професію...

Після закінчення консерваторії молоду співачку зарахували до стажерської групи Київського театру опери та балету. Вона відразу ж заявила про себе — не раз заміняла на сцені провідних солісток, зокрема Євгенію Мірошніченко. Але її прагнення до розвитку, якомога активнішої участі в спектаклях не поділяв директор опери Дмитро Гнатюк. І Наталя перейшла в Дитячий музичний театр.

Одного разу солісти цього театру, в тому числі й Наталя Воробйова (прізвище — за чоловіком), брали участь у якомусь концерті, що відбувався у тодішній Югославії. Там її почув директор Маріборського театру й запропонував місце солістки. Наталя згодилася без вагань.

ШЛЯХ ДО НАТАЛІ БІОРРО

Мабуть, сказати, що це рі-

шення далось їй дуже легко, не можна. Адже ще існував, тоді здавалось, всемогутній Радянський Союз, де залишалися її батьки, чоловік, маленький син. Залишалася її домівка, її Україна. Але бажання співати, прагнення до самореалізації виявилось сильнішим.

Досить швидко вона завоювала глядача. Марібор — невеличке місто, де 130—140 тисяч населення. Тут діє оперний театр на 800 місць, який на жодній виставі не буває порожнім. "Травіата", "Богема", "Трубадур", участь у багатьох концертах... Коли Наталя завоювала репутацію та авторитет, а отже, й отримала певні матеріальні можливості, кликала до себе чоловіка, але його батьки спочатку не радили їхати, а потім... Поступово сім'я розпалася. Пізніше Наталя забрала до себе сина, він і зараз живе в Маріборі.

Сімейний затишок заміняла напружена робота. У грудні 1991-го вона писала батькам: "Сьогодні спектакль із живим записом на телебаченні ("Травіата"). 6—7 січня їду в Італію з концертами. У лютому "Травіата" у Римі. У березні — Японія, співаю Мімі й Мюзетту в "Богемі" Пучіні. В Австрії — концерти. Потім їду у Відень на прослуховування — отримала запрошення". Трохи пізніше: "На концерті в Римі був Шарль Азнавур і його менеджер Левон Саян. Я їм співала аудію. Левон також працював із Маріо дель Монако, зараз — від Паваротті, Лайзи Мінеллі, Френка Синатри. Обоє аплодували і кричали "Браво!". Чи буде щось із того — побачимо. За останні два місяці я побувала в багатьох містах Німеччини, Італії, зараз їду в Іспанію. Шарль Азнавур дав мені свою адресу в Парижі, можливо, й до нього загляну..."

У Хорватії мав відбутися її концерт із Паваротті, але там почалися заворушення, і знаменитий бас відмовився їхати в небезпечну країну. Наталю Біорро (таке сценічне ім'я вона обрала) не раз запрошували працювати в Любляну, але вона залишалася вірною Марібору, де в неї було багато друзів, де любили її, і який полюбила й вона. Виступала також в опері сусіднього австрійського містечка Грац, публіка якого її дуже шанувала.

Мала відкрити і щирю душу, допомагала багатьом людям, не рахуючись при цьому ні з якими матеріальними витратами. Дуже любила батьків, отож, намагалася якомога більше показати їм — возила на Адріатику, у Відень. Біля її слави і грошей роїлося багато чоловіків, але жодного з них вона не обрала, хоча по неї прислав літак якийсь канадський мільйонер, а керівник італійської мафії хотів одружити її зі своїм сином. Вона тільки сміялася. Але, мабуть, відчувала і глибоко переживала власну самотність, бо, зустрівши нерозуміння з боку людей, яким довіряла, раптово померла від інфаркту. За кілька днів до своєї самотності "Травіати"...

На її могилі в Маріборі — квіти й свічки. Таке фото й листа нещодавно прислала батькам Наталі одна з її словенських шанувальниць. Українці часто кажуть про себе: нашого цвіту — по всьому світу... Наталя Біорро була не просто квіткою — пишною трояндою, що могла б і хотіла квітнути на рідній землі і яка зів'яла так рано, лишивши батькам вічну печаль, а Україні — свій талант, зафіксований у записах, який нам ще треба відкрити.

НАДЗВИЧАЙНА СИТУАЦІЯ

ТЕАТР КОРИФЕЇВ У НЕБЕЗПЕЦІ

Нещодавно на загальних зборах колективу обласного музично-драматичного театру ім. Марка Кропивницького прийнято звернення до депутатів усіх рад та громадськості, яке швидше нагадує сигнал "SOS!". Приміщення театру, зведене 137 років тому, ще в 2001 році визнано аварійним. Уже кілька років точаться розмови про його реконструкцію, бо та, яка була здійснена в 70-х роках, лише спотворила будівлю, де народився український професійний реалістичний театр. Зал із ліпленнями, зі спеціальним акустичним ефектом перетворили на оббитий лакованою фанерою, придатний більше для проведення партійних зібрань.

Нове приміщення, що призначалося для театру і яке стало найбільшим довгобудом області, позаторік продали з аукціону (до речі, і умови його, і те, як використовується величезна, майже готова будівля, так і залишаються таємницею для громадськості). Це було зроблено нібито з принципом, що старе приміщення буде-таки реконструйовано. Представники тодішньої владної команди, зокрема заступник голови облдержадміністрації Світлана Негода, не один раз запевняли журналістів (а через них — і всю область), що кошти (а це 11 з половиною мільйонів гривень — сума не підійомна ні для обласного, ні, тим більше, для міського бюджетів) Кабінет Міністрів виділяє і роботи от-от розпочнуться. Ці обіцянки й тоді не всі сприймали оптимістично: заслужений діяч мистецтв, ветеран театру корифей Іван Казнадій висловлював сумнів, чи знайдуться нині такі спеціалісти, які зможуть відновити неповторну акустику залу. Але, як виявилось, Іван Васильович був великим оптимістом... Як каже начальник управління культури облдержадміністрації Юрій Компанієць, у тих високих кабінетах ніхто ніколи не відмовляє, а от як дійде до діла...

А на ділі з Міністерства фінансів прийшов лист, де вказується, що кошти на реконструкцію Кіровоградського обласного музично-драматичного театру імені Кропивницького із Державного бюджету виділяти недоцільно. Міністерство з надзвичайних ситуацій виділило все-таки сто тисяч гривень, дещо надав обласний бюджет, але на ці гроші підприємство, яке зайнялося реставрацією, змогло лише поремонтувати частину даху та розвалити ті приміщення, які потребували оновлення в першу чергу. Фінансування припинилося — припинилися й роботи. Частина кімнат перетворена буквально на руїну, інша — занепадає на очах. Колектив у своєму зверненні констатує: "Становище аварійного приміщення тепер уже критичне. Заливає водою сцену і зал, робочі місця акторів і служб, костюмерну, гардероб. Руїнація настільки очевидна, що незрозуміло, які ще потрібні аргументи для того, щоб розпочати щось робити, адже під загрозою одна з найстаріших і найвідоміших театральних будов країни".

І в цих умовах театр працює — показує вистави, готує прем'єри! Обласна влада доручила кільком управлінням підготувати відповідний лист до Кабінету Міністрів, він уже направлений, але чи буде якийсь результат? За словами Юрія Компанійця на колегії облдержадміністрації розглядатиметься хід виконання Указу Президента про рік культури в Україні, де буде обов'язково підняте питання про реставрацію приміщення театру. Як слушно зауважує Юрій Іванович, кожній здравомислячій людині зрозуміло, що це треба робити обов'язково й невідкладно, але... доведеться чекати коригування Державного бюджету, аби туди було внесено необхідні кошти. Та й чи буде це внесено?! Навіть добитися фінансування протиаварійних заходів неможливо — хоч вони й закладені у Держбюджет, Кабмін ще не затвердив відповідного переліку об'єктів... Залишається чекати — як милості.

Сторінку підготувала
Світлана ОРЕЛ

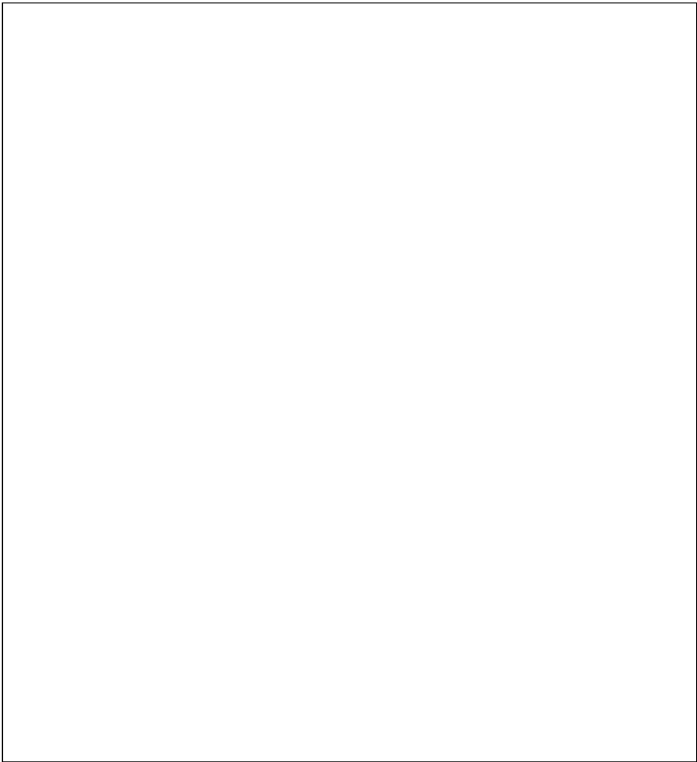
НАС ЧИТАЮТЬ У КІРОВОГРАДІ

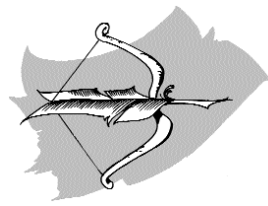

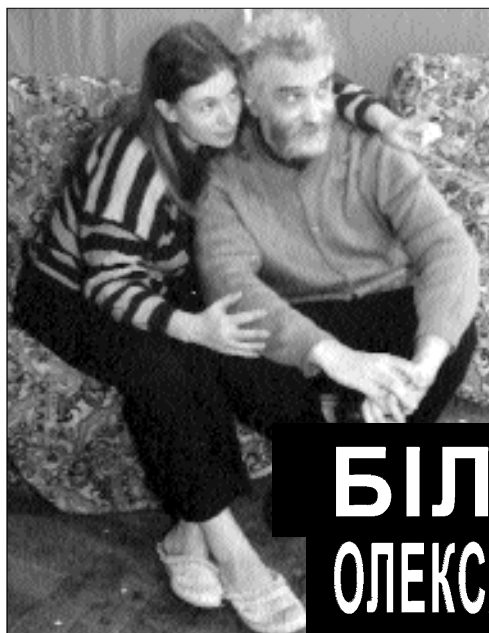
ТРАДИЦІЇ

ПОЕТИЧНИЙ АВТОГРАФ

ВІЩЕ СЛОВО
КОЛЯДКИ

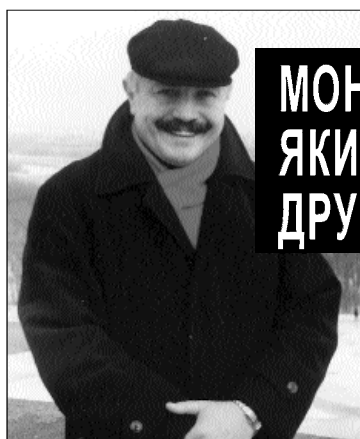
ЩАСЛИВА СІМ'Я

БІЛИЙ АНГЕЛ ОЛЕКСАНДРА КОСТЕЦЬКОГО

ЛАСТІВКА З ПЕРЕБИТИМ КРИЛОМ

...Вона лягає в холодне ліжко, притискає до обличчя плюшевого ведмедика і тихенького плаче, проклинаючи свою гірку долю. Так склалося в житті Ксенії, що чоловіки, яких вона кохала, або пішли в інший світ, або зрадили її...

ЗНАЙОМСТВО

ЗНАЙОМСТВО

МОНОЛОГ ЧОЛОВІКА. ЯКИЙ ШУКАЄ СВОЮ ДРУГУ ПОЛОВИНУ

ГАЛЯ, ЯКА ГОДУЄ КИЇВ

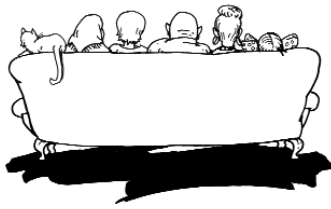
За зміну її ніжні руки виймають із печі майже 17 тонн гарячого хліба, потім ці смачні хлібини потрапляють на столи киян. А коли після роботи, втомлена, вона повертається в порожню квартиру, їй так хочеться, аби міцні чоловічі руки ніжно обняли її, аби коханий прошепотів: "Я так скучив за тобою, мила!"

ЗНАЙОМСТВО

Сторінку підготував
Олег ГУМЕНЮК

Не та жінка красива, яка гарна, а та, яка серцю мила.

Народилася у Києві. 1980 року закінчила театрознавчий факультет КДІТМ імені І. К. Карпенка-Карого. З 1973 року працювала на студії “Укртелефільм”, де була редактором більше ніж сорока фільмів, серед яких — “Пастка” О. Бійми, “Буйна” В. Василенка, “Далі польоту стріли” В. Вітра. З 1994 року — директор та продюсер фільмів студії “ВІАТЕЛ”. Автор і співавтор літературних сценаріїв понад десятка документальних фільмів — “Круг”, “Глас”, “Відродження. Національна філармонія”, “Успенський собор”, “Михайлівський Золотоверхий” (режисер Василь Вітер) та ін.

— **Пані Галино, то що ж таке продюсер?**

— За нашими термінами, продюсер — це організатор виробництва, а в країні Європи, Америки, де інститут продюсерства існує багато років, продюсер — творча людина, яка може знайти кавий сценарій і під нього зібрати групу: запросити певного режисера, оператора, художника, навіть сформувати акторський склад. Ця людина повинна розуміти, що таке сценарій, що таке творчий процес у кіновиробництві, що таке кіно. Вона може знайти кошти на фільм або вкласти свої. У нас, на жаль, ця система лише розкручується, і коли вона чітко запрацює в Україні — ще невідомо. Тому себе я б не називала продюсером у такому розумінні, а це існує в цілому світі: коли державне кіновиробництво почало руйнуватися, ми вирішили організувати студію “ВІАТЕЛ”, — тоді довелося займатися організацією.

— **Ви паралельно працювали і вчилися продюсерства, а що вчили найбільше?**

— Ми вчимося разом із новим життям нашої країни — з'явилися нові економічні умови, нові стосунки між людьми, студіями, фірмами, замовниками і виконавцями. З'являється нове законодавство. Колись “Укртелефільм” працював за директивами, розробленими на цілий СРСР. Кожна студія мала свій замкнений цикл, починаючи від написання сценарію, від виробничого відділу і до проявлення плівки, до виходу фільму на глядача. Тепер до виробництва кожного фільму треба підходити з іншими схемами, розробляти їх для кожного фільму заново. Для нас кожна робота нашої студії — це, від початку до кінця, експеримент, все заново — від початку до кінця. І щоразу на цьому вчишся. Скажімо, коли ми почали знімати такі проекти як Михайлівський Золотоверхий та Успенський собор, то до кінця не уявляли, який буде результат. Творча ідея йшла від нашої студії, а підтримка й фінансування — від замовника, Київської Держадміністрації. Тут і виникали ускладнення, труднощі, бо часом творчо нам, може, хотілося зробити трішки по-іншому, але ми розуміли, що повинні звітувати перед замовником і зробити такий фільм, який задовольнить і його умови. Треба було встигнути зафіксувати всі історичні моменти

ти під час відбудови. Ми знали, що Михайлівський собор буде відбудовуватися довго, уявляли собі, що це буде надзвичайний проект, — було цікаво зафіксувати його з самого початку і до кінця. Ми звернулися з пропозицією і нас підтримали. У цілому світі існує така практика — фіксувати створення великих проєктів, і не лише в будівництві, а й у інших галузях.

— **Наприклад?**

— 1996-го року я була запрошена, як журналістка, на фестиваль музичних фільмів “Злата Прага”, де подивилася документальний фільм про те, як знімався відомий ігровий фільм “Фарінеллі”. Сам фільм я побачила пізніше, але документальний вразив мене набагато більше. Нап-

вас як у продюсера?

— Кожного тижня протягом років відбудови йшли засідання будівельників, які вирішували свої проєктно-художні питання. Ми повинні були фіксувати все, але роками день у день знімати — пішли би просто кілометри плівки і колосальні кошти. Можна було потонути в матеріалі. Отже, необхідно було прогнозувати для зйомок саме те, що для глядача (як фахового, так і пересічного) в майбутньому буде цікаво. Мені, як продюсеру, доводилося сидіти на цих нарадах поруч із будівельниками і, слухаючи, з усієї “руди-породи”, відбирати найцікавіші моменти, які можна буде потім зняти. Наприклад, коли починають закладати першу кладку або піднімають хреста на

НЕ БОЯТИСЬ ХОЛОДНОЇ РІЧКИ

— **Фільм... Фільм? Фільм!!! — хто з нас не пам'ятає прекрасного мультику, що відтворює процес народження стрічки, здатної заповнити глядача.**

Безперечно, — перш за все, його, глядача, цікавить кінцевий продукт, здатний викликати сміх і сльози, ті емоції, які потім трансформуються у пам'ять про фільм, який іноді западає в душу на все життя. І цілком зрозуміло, чому нам хочеться знати “кухню” зйомки. Отож, якщо ви цікавитесь:

- що роблять продюсери?
- чи існують фільми про фільми?
- як фіксують робочі моменти великих проєктів?
- хто такий редактор фільму?
- як виникають творчі задуми документальних стрічок? — тоді ця зустріч для вас. У нас у гостях — **КРИВОРЧУК Галина Іванівна.**

риклад, той факт, що для фільму голос Фарінеллі (якого, звісно, ніхто ніколи не чув — це відома Італійська школа кастратів 18 століття) синтезували з двох голосів — польської співачки й американського співака, котрих вибрали після прослуховувань у цілому світі. Обидва співаки виконали одну й ту ж партію, тоді ці два голоси з'єднали на комп'ютері. Був цілий епізод про те, як цей синтезований голос “одягав” на себе актор, що виконував роль Фарінеллі. Унікальна робота перед зйомками цього фільму була зафіксована на плівку як документальний проєкт. Тому — я повертаюся до Михайлівського собору — коли ми переконували замовника, що треба зняти такий фільм, один із аргументів був, що такі речі неможливо залишати поза історією, поза людьми, що в майбутньому прийдуть у цей собор, — унікальну технологію розписів, мозаїки, процесів, за якими просто цікаво спостерігати. А ще хотілося цю фіксацію зробити емоційною, щоб вона була не просто хронікою, яку сприймаєш як документ.

— **Які складності були у**

баню. Художники, що малювали ескізи ікон, працювали в Митрополічному корпусі Софійського заповідника. Вони не з'являлися на будівельному майданчику, і якби я не ходила і не дізнавалася, де вони працюють, ми б нічого не знали. Ось чому в продюсера творчий погляд і організаторський погляд повинні сходитися в одну точку. Якщо не знати, що таке фільм, і взагалі — аудіовізуальний продукт, дуже важко відібрати й спрогнозувати, що можна буде цікаво зняти. Драматургію готового фільму диктували хронологічні події, але епізоди, які повинні були складати хребет, треба було знімати заздалегідь. Проникнення в матеріал відбирано надзвичайно багато часу — я не будівельник, не художник, не музикант, який розробляє схему дзвонів, але я багато працювала в документальному кіно, писала сценарії, і природу цього жанру відчуваю. Як продюсер, я знала, що мені треба організувати, а як творча людина, намагалася цей відбір зробити таким, щоб потім глядачеві було цікаво подивитися.

— **А які події Вам удалося “втілювати” на цих засіданнях?**

— Наприклад, золоту смальту для собору, яку спочатку думали заповувати десь в Італії, зробили у Києві протягом місяця. Для цього спеціально запустили окрему лінію на заводі, розробили технологію. Це ж унікально — обов'язково треба знімати! З художником, який розробляв ескізи мозаїк, ми познайомилися давно, ще коли всі роботи були в проєктах. Уже тоді з ним домовилися: “Коли ви будете ставити перший камінець у цей собор, будь ласка, подзвоніть нам”. Ми знайшли взаєморозуміння з людьми, які відтворювали Михайлівський собор, — із будівельниками, художниками, архітекторами. Вони знали, що ми працюємо пліч-о-пліч, що ми спостерігаємо, знали, для чого все це робиться, і самі сповіщали нас про щось цікаве. Щоденна рутинна робота не фіксувалася, але певні унікальні моменти хотілося зняти.

Траплялися прикраси: коли я знала, що на дзвіницю повинні підняти маленьку баню, а ми не встигли організувати зйомку, — під'їжджаємо на машині, і бачимо, як вона вже зависла згори на крані... Хоча матеріалу вийшло так багато, що

1973 р. Телевізійний спектакль “Касандра”

вистачило на один повнометражний фільм і ще є хвилин із п'ятдесят додаткових епізодів, які не ввійшли у фільм, але мають історичну і творчу цінність. Цього не можна втрачати — ми змонтували їх окремо й записали як бонус до фільму на DVD.

— **Ви маєте величезний досвід роботи редактором у кіно...**

— Я дуже пишаюся, що працювала в багатьох цікавих фільмах, наприклад, “Пастка” Олега Бійми, “Далі польоту стріли” Василя Вітра. Для останньої роботи саме я, як редактор, знайшла автора сценарію — Аллу Тютюнник, її повість була надрукована у журналі “Київ”. Ми з Василем Вітром дуже хотіли, щоб ця повість була екранізована, але одразу не склалося. Проте з Аллою познайомилися і зробили документальний фільм “Підземні води”, а потім уже — “Далі польоту стріли”, — фільми, суголосні за темою.

Зараз, на превеликий жаль, професія редактора у нас практично вмерла. Скажу по секрету, редакторів у кіно режисери завжди недолюблювали. А це абсолютно необхідна фігура, яка, фактично, пильнує весь фільм від початку до кінця. По-перше, редактор від написання сценарію й до виходу фільму на глядача допомагає режисерові організувати і драматургічний матеріал, і матеріал уже відзнятого фільму, і роботу з акторами під час тонування — слідує за мовою, наголосами. По-друге, редактор — це порадник. Якщо режисер довіряє редакторіві, з яким працює, то для редактора це — людина, яка завжди може свіжим оком подивитися збоку на все і підказати те, чого він може й не побачити, якщо сильно “закопався” у матеріалі.

— **А у Вас траплялися**

такі моменти?

— Так. Є один епізод із мого редакторського досвіду, яким я пишаюся. Я була редактором фільму “Буйна”, за листами Катерини Білокур, — режисер Віктор Василенко. Головну нічну роль грала Раїса Недашківська. Відомо, що Катерину Білокур надзвичайно цькували, і в собі вважали несповна розуму за її малювання. Коли батьки у черговий раз заборонили їй малювати, вона сказала: “Якщо не буду малювати — я втоплюся”. Була пізня осінь, вона втекла з дому і пішла топиться. Її побачив молодший брат, покликав батька. Катерину витягли з річки, і тільки тоді батьки зрозуміли, що пристрасть, дану від Бога, неможливо переламати. Після цього її перестали цькувати, наче змирилися з тим, що в цьому — її життя. Цей епізод, як не дивно, вивав зі сценарію, хоча, як на мене, — це був переломний

момент. Після цього епізоду — і для неї садовко. Коли це режисер не бачив, а фільм уже змонтований, мені, як редакторіві, страшними зусиллями вдалося переконати режисера (котрий відмовлявся), щоб він цей епізод зняв. Тоді вже була осінь, жовтень, холодно, і Раїса Недашківська в тонкому одязі увійшла в холодну річку. Велика заслуга, Раїси Степанівни, що вона погодилася на це. У такий страшний холод небезпечно знімати актрису, режисер хотів сам лізти у воду, просто одягнути перуку й костюм, але Недашківська сказала: “Ні, я буду зніматися сама, для мене це важливо”. Епізод був відзнятий. Він виявився одним із найкращих. Віктор Василенко поставився до мене дуже серйозно і з вдячністю. Це один із рідкісних випадків у моєму редакторському житті, — коли режисер підійшов і сказав: “Я справді вдячний тобі, як редакторіві! Цей епізод обов'язково треба було зняти”.

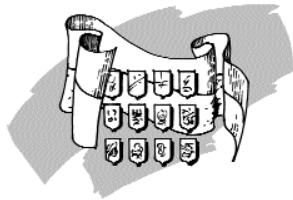
— **А до яких фільмів Ви писали сценарії?**

— Лише до документальних. Намагалася писати сценарії, пов'язані з цікавими народними майстрами. Вишукувала їх скрізь. А до фільму “Глас” я спочатку придумала героя — майстра, що робить трембіти. Мені хотілося, щоб був знятий фільм про цей інструмент, а потім я довго шукала такого майстра, їздила кілька разів по різних селах у Карпати. Аж тільки з третього разу мені вдалося знайти такого чоловіка, познайомитися, і тоді вже я написала сценарій.

— **Зараз у театральному інституті навчають продюсерів. Що б Ви їм порадили з Вашого досвіду, — яких уникати помилок?**

— Продюсер обов'язково повинен бути творчою людиною: бути обізнаним у культурі, в історії мистецтв, знати від початку до кінця технологією виробництва фільму. А помилки все одно треба зробити власні.

● Розпитувала **Нонна-Анна СТЕФАНОВА**

Є поміж нас люди, яких важко не помітити. Так у строкатому цвітінні луку раптом впадає в око одна квітка. Придивившись — наче така вона, як усі, а от притягує зір, ніби щось промовляє до тебе. Або в натовпі сайне зненацька чийсь пронизливий погляд, виокремившись чийсь обличчя, яке потім важко забути. І не зовнішня привабливість — тому причина. Загадкова сила здорової сутності людини, яка напевно знає, для чого прийшла в цей світ, завжди притягує й інтригує.

Обоє з цих людей, про яких мені хочеться розповісти, кожен окремо заслуговує на велику поштовість. Але вони разом — це ще й приклад справжнього вірного подружжя, про яке можна сказати словами, що їх священник промовляє при вінчанні молоді пари: "І в щасті, і в горі, і в багатстві, і в бідності, і в здоров'ї, і в хворобі..."

Іхні професії вимагають такої самовіддачі, що на сім'ю, здавалось би, залишаються крихітки. Та вони завжди знаходили і знаходять у собі сили приносити свою іскринку до домашнього вогнища, щоб горіло воно рівно й надійно, не боячись ні протягів, ні ураганів. Бо в той кутик серця, де зберігається запальна іскринка, чужому — дзуськи...

Микола Васильович та Катерина Григорівна Випустки живуть у Богуславі, райцентрі Київської області, що за 120 кілометрів від столиці. Вони тут — уже тридцять перший рік. Хоча обом здається, ніби це було вчора.

Не так давно Микола Васильович відзначив своє 60-річчя. Проходили урочистості в педагогічному коледжі імені І. С. Нечуя-Левицького, бо ювіляр — не тільки незмінний завідувач музичного відділу цього закладу, а ще й талановитий педагог і музикант, мудрий наставник, багата душею людина. У творчому доробку самодіяльного композитора — більше сотні пісень, музичних п'єс для баяна, а його вдячні вихованці озиваються до нього з усіх куточків колишнього Союзу.

У святковій залі зібралися колеги, учні, друзі та шанувальники його творчості. Але найпочеснішою гостею тут була, звичайно, дружина. Більшість пісень, які лунали зі сцени, були присвячені їй.

Катерина Григорівна — теж незвичайна людина. За результатами конкурсу, який проводився в районі до жіночого свята, земляки більшістю голосів назвали її жінкою року. Не одна сотня богуславців вважає її своєю хрещеною матір'ю. Бо у відділенні анестезіології та інтенсивної терапії (або, як кажуть хворі, й самі медики, "реанімації") центральної районної лікарні, де вона багато років працює старшою медичною сестрою, разом зі своїми колегами повертала "з того світу" пацієнтів, які, завдяки по суті зусиллям медиків, народжувалися вдруге.

З нагоди ювілею чоловіка вона таки викроїла час зі свого напруженого графіка, і сиділа в залі трохи збентежена, відкриваючи для себе заново людину, яку, як здавалося досі, знала краще від усіх...

КРАСУНЯ, СПОРТСМЕНКА...

Вони народилися й виросли в селі Заградівка на Херсонщині. Вчилися обоє добре (ще й досі в домашньому архіві зберігаються грамоти "за відмінне навчання і зразкову поведінку"). Але парубкувати Микола почав раніше, бо значно старший від Катерини. Отож, коли він, закінчивши культосвітній технікум, прибув у рідну школу працювати вчителем музики, вона ще була школяркою.

Якось на занятті з гімнастики у шкільному спортзалі десятикласниця Катя Гончарова побачила поруч із учителем фізкультури вчителя музики, який не зводив із неї очей. А фізкультурник, наче навмисне, давав усі нові й нові завдання: то зробити місток, то "колесо", то сісти на шпагат, то повторити складну вправу на перекладині. Вона відчувала, як паленіють щокни, хоч гімнасткою була чудовою.

Суворий батько пильнував, аби ввечері дочка не затримувалася після фільму чи шкільного заходу. Домашній контроль був серйозний. Отож, коли Катя збрала-

ся на зустріч випускників минулих років, батько наказав бути вдома вчасно.

...Захоплений розмовою з колишніми однокласниками, Микола й не помітив, як дівчина зникла із залу. Картаючи себе, кинувся навздогін. Але, підійшовши до хати Гончарових, побачив темні вікна. Набравшись хоробрості, постукав.

На стук вийшов батько. — Катя вдома? — привітавшись, запитав парубок.

— Немає, — охолодив його запал господар.

— Не може бути! — вигукнув здивований Микола.

— А я тобі кажу — немає, — стояв на своєму батько.

— Дурите, — осмілів хлопця.

Діставши ліхтарик, побачив у його світлі дівочу постать.

— Я ж казав, що вона тільки-но пішла, — зрадив, як дитина. — То можна, ми поговоримо?

— Тільки недовго, — насупив брови батько.

...Після десятирічки Катя твердо вирішила вступати до медичного інституту. У селі всі знали, що Гончарівна поїхала до Дніпропет-

ровська вчитися "на докторшу". Успішно склавши іспити, дівчина з хвилюванням чекала результатів. Микола прислав їй поштою іграшкового Буратіно з бадьорою припискою: "Не вішай носа!"

Та в списках студентів Катя свого прізвища не знайшла. Не ймучи віри, знову перечитала.

— Може, пропустили?.. — жевріла надія.

Але, як згодом з'ясувалося, їй не вистачило одного бала.

Катерина Григорівна й сьогодні пам'ятає питання своїх екзаменаційних білетів...

Повертатися додому ні з чим було понад її сили, і вона повезла документи до медичного училища, в якому вчилася з великим інтересом і старанністю. Мріяла, що з часом до інституту таки вступить. Але життя розпорядилося по-своєму. Сім'я, діти, робота, в яку вона одразу поринула з головою, не залишали часу на здійснення давньої мрії.

Проте у своїй професії вона досягла досконалості. Найскладніші маніпуляції, які доводиться робити хворим у тяжкому стані, лікарі довіряють їй беззаперечно. Саме від її швидких і вправних рук часто залежить, чи виживе людина. Скільки разів вона переживала хвилини ні з чим непорівнюваної радості, коли вдавалося знову засвітити свічку чужого життя, яка могла от-от погаснути!...

Домашня папка вже розпухла від подяк та грамот за її бездоганну роботу. Катерині Григорівні присвоєно звання відмінника охорони здоров'я. Та найбільше, чим вона пишається, — визнання колег і пацієнтів.

НА ПОБАЧЕННЯ — ЛІТАКОМ

Микола теж не збирався задовольнятися культосвітнім технікумом. Відчував, що може досягти більшого. Поїхав до столиці. Вступав одразу до двох вузів, але студентом музично-педагогічного факультету педінституту став уже після служби в армії.

Писав Каті листи, а потім, навчаючись в інституті на студентарі й одночасно працюючи — концертмейстером і музичним керівником, — дозволяв собі розкіш щотижня літати до неї на побачення літаком із Києва до Херсона..

Високий, стрункий, життєрадісний хлопець подобався однокласницям. Та ще, коли брав до рук баян, він просто зачаровував. Грав не лише інструмент. Сам баяніст ніби піднісвся догори разом із мелодією — натхненний, красивий, одухотворений. Він і тепер так грає...

Не одне дівоче серце завми- рало від тієї музики і музиканта. А

він був привітний до всіх, але не виділяв нікого. Його серце залишалося за сімома замками.

Та коли одного разу до Миколи приїхала в гості красуня-наречена, всім стало зрозуміло: шансів у прихильниць гарного парубка немає... Було одразу видно, як вони кохають одне одного. Їхні очі світилися щастям.

Коли Микола вчився на третьому курсі, справили студентське весілля. Та жити разом не впадало: обом треба було закінчувати навчання. Їх романтичні побачення продовжувалися...

Якось 1 квітня група однокурсників увірвалася до кімнати гуртожитку, де мешкав Микола, з телеграмою:

— Вітаємо! У тебе народився син! Гайда в гастроном!

Новоспечений батько зустрів новину з олімпійським спокоєм: до означеної події, як запевняли лікарі, залишався принаймні тиждень.

— Хлопці, не треба так жартувати. Я пам'ятаю, що сьогодні — День сміху.

Друзі остовпіли:

— Миколо, ось поштовий бланк! Все по-справжньому, повір!

— Ох, і вигадники! Певно, котрийсь має на пошті симпатію. От вона й допомогла. Годі вам, мені треба конспект писати.

Ошелешені хлопці пішли. А він спокійнісінько продовжував працювати над підручником.

Тільки через тиждень, коли прийшла телеграма від тещі, що Катя з дитинкою вже дома, Микола схаменувся, зрозумівши, як мимоволі образив юну дружину. Полетів до коханої з квітами та гостинцями і винував похиленою головою... Ох, і довелось пекти раків!

Сина назвали Володимиром.

"А ДЕ Ж ТРОЛЕЙБУСИ?!"

Після інституту йому запропонували на вибір два варіанти — у шахтарське місто і в Богуслав. Зваживши, що другий варіант — кращий для здоров'я, бо важкої індустрії тут немає, він повідомив про це дружину. Катя засумнівалася:

— Богуслав? Ти впевнений, що то місто? Щось я про таке ніколи не чула. Воно велике?

— Ну, немале... Стоїть на Росі. Річка така красива.

— Немале? Як це? — Насторожилася дружина. — Поясни мені! Трамваї, тролейбуси там ходять?

— Ну, трамваї не ходять, а тролейбуси є! — не моргнувши оком, збрехав Микола.

— Ну, добре, — зітхнула Катя. — Нехай буде Богуслав.

Ишов 1972-й рік.

...Коли автобус заїхав на майданчик біля старенького будиночка, де містилася тоді автостанція, молода дружина пильно подивилася на чоловіка:

— Ми вже приїхали?..

— Майже... Це передмістя.

— А де ж тролейбуси, Колю?!

— вражено вигукнула Катя.

Недалеко від автостанції між камінням паслася коза...

Микола промовчав.

Взявши речі, вони попрямували вулицею нагору, де в глибині густого запущеного парку причаїлася двоповерхова споруда педучилища.

Сівши на чемодан, Катя заплала:

— Яке ж це місто? Воно не краще від нашої Заградівки!.. Вези мене додому! Не хочу я тут жити!..

...А через кілька років, коли трапилася нагода виїхати в інше місто, вона рішуче сказала:

— Нікуди ми звідси не поїдемо.

Вони швидко звикли до людей, знайшли тут друзів, захопилися роботою, а неповторна природа зачарувала їх, степовиків, своєю розкішною, буйною зеленню, красивою річкою, багатими лісами.

Микола Васильович працював, як одержимий. Усе, що вмів, вкладав у роботу, віддавав людям. З'являлися яскраві співочі колективи в училищі, в місті й навіть у селах району.

Богуслав потроху "вилюднювався". Виросли нові корпуси пед-

ження. Вона завжди несподівана. Занедажував Микола Васильович. Та так тяжко, що годі й казати. Ніхто з нас не знає, як переживе випробування, поки воно не постукає в двері. Отак і він. Трохи підупав духом.

А дружина, бо ж сама медик, одразу зрозуміла, яка страшна біда постукала до них. Тамувала душевний біль і відчай усередині, не подаючи знаку, як рветься її серце. І одразу почала діяти, кинулась у столицю до відомих медичних світил. Усі свої сили й терпіння, мужність, знання й уміння, відданість і любов мобілізувала для одного — боротьби в ім'я життя коханого чоловіка. Потяглися довгі дні, наповнені чеканням, болем і стражданням, крихтими віри й надії.

Три складні операції в Києві вони згадують сьогодні, як страшний сон. Приходячи до свідомості, Микола Васильович бачив над собою очі дружини, які підбадьорювали, гріли, додавали сил, благлили:

— Тримайся! Я з тобою.

— Я тримаюсь, Катю... — здавалося йому, що він бадьоро за- певняє, а насправді тільки шелестів сухими вустами.

У ті тривожні дні випробувань їх не залишили наодинці з бідом — друзі, колеги, просто знайомі. Допомогали, хто чим міг. Але й за- раз, коли найстрашніше залишилося позаду, не всі добре розуміють, якою ціною далася їм та перемога.

У хвилини відчаю Катерина Григорівна благала:

— Господи, тільки б він вижив!..

Я готова робити для цього все. Вона ладна була віддати для цього навіть власне життя...

І нарешті зяяніла надія. Але до повної перемоги було ще далеко.

ДОРОЖИТИ КОЖНОЮ МИТТЮ ЖИТТЯ...

Микола Васильович повернувся з лікарні іншою людиною. Він зрозумів, над якою пірвою був. Надивився й на чуже горе.

Почав читати літературу про нетрадиційні методи лікування й оздоровлення, шляхом проб та помилок виробив власну теорію, дібрав свою систему харчування, став пристрасним прихильником і пропагандистом здорового способу життя. Він зрозумів, що покладатися тільки на медицину — мало. Важливо — не допустити хвороби.

Він переконалий, що людина сильна тоді, коли вона навчиться боротися з власними помилками, шкідливими звичками тощо. Йому боляче, коли бачить, як люди власними руками нівечать свій організм, лінуються хоча б почитати "відповідні" книжки, щоб потім не страждати і не завдавати болю близьким. Він охоче консультує тих, хто питає його поради, ділитися рецептами здорової їжі тощо.

В останні п'ять років він продуктивно працює творчо, вміло і мудро керує музичним відділом тепер уже педколеджу, так само кохається в музиці і самодіяльній творчості, і далі вчить молоді. Він любить життя і знає йому ціну.

Вони з Катериною Григорівною — вже дідуся та бабуся. Донька подарувала їм внучку Даринку. То для них — така велика радість. Життя продовжується. І воно — прекрасне.

А їхня любов, перевірена і часом, і випробуваннями, — така ж вірна, тепла й сонячна. Вони так само, як колись, називають одне одного пестливими іменами, і дружно йдуть по життю поруч, міцно відчуваючи надійне плече людини, яку колись подарувала доля. Такими подарунками треба вміти дорожити.

...Вони дали мені фотознімок, де обоє — молоді, усміхнені, щасливі. Сюди підійшов би підпис: "щастя моє..." І під цими словами, на мою думку, охоче підписався б кожен із них.

То нічого, що зараз вони трохи інші зовні. Бо ж минуло вже понад тридцять літ. Та серця їхні — чисті, відкриті назустріч одне одному, і в них і досі вишневим цвітом квітне любов. Я бачила їхні погляди. Таке тепло, яким вони обмінювалися, не часто зустрінеш і в молодих. Вони досі дивляться одне на одного закоханими очима юності. І ця велика таємниця невідкладна ния- ~~ким рокам і прикметам.~~

●

Стрічку наснажує сквородинівський тонус пошуку істини. На екрані розгортається сучасність, точніше — досвід осмислення цієї сучасності в її ключових постатях і подіях. Досить суб'єктивний досвід. Проте сумніваюся, що в намаганні триматися “об'єктивної” точки зору, світ поставатиме автентичнішим... Автори проекту назвали його поетично-документальним дослідженням. Фільм, про який ідеться, складається, власне, із дев'яти майже самотійних фільмів, кожен — по двадцять п'ять хвилин. Персона, які опиняються в кадрі, говорять про складні й глибокі речі: віра, надія, традиція, творчість, вибір... розмірковують про перемоги й поразки, втрачені можливості й нереалізований потенціал українців... У той же час уся картина досить динамічна, з виразним ритмічним малюнком...

Розмова із паном Станіславом була для мене ніби продовженням тих внутрішніх діалогів із людьми, які промовляли з екрана. Щоби зберегти цю делікатну матерію взаємності, я намагався уникнути першого лобового запитання до автора фільму, і просто ввімкнув мікрофон, коли відчув, що атмосфера стає суголосною моїм запитам.

— ...Люди з певним життєвим досвідом чомусь, передусім, фактують на зорових речах, аналізують, як фільм “зроблено”, і чують, про що говорять персонажі фільму. А для мене був менш важливим зміст. Ми зібрали в проєкті людей не випадкових і не випадково... І коли ми обговорення фільму починаємо із суто візуальних речей, — мені шкода. Не так важливо — погодяться зі мною глядачі чи ні. Але хочеться, щоб вони висловлювалися, щоб фільм штовхав їх до прийняття рішень, зрештою.

Наша програма про вибір... Часи змінилися, і нині маємо те, про що раніше лише мріяли. Як ми цим користуємося? Куди ми йдемо, що ми будемо, хто ми є?! Ми говоримо, що прагнемо ввійти у світову цивілізацію. Але що ми реально пропонуємо світові?! Зрозумійте, у нас є що пропонувати. Але питання: хто це може належно робити?..

— *Так, коли ми самі не усвідомлюємо, чим володіємо, як ми можемо це пропонувати? Адже перш ніж робити це, необхідно адаптувати свій набуток до сучасного світосприйняття, зрештою — до викликів історії...*

— Ми ж довгий час не знали власної історії. Впродовж останніх десяти — тринадцяти років ми відкриваємо величезні її пласти, “з чистого аркуша” усвідомлюємо постаті, про які раніше й не чули, події, що про них мали туманне уявлення... Історія — це вибір. Ми зібрали людей, які свій вибір зробили і роблять. Не колись — одного разу і на все життя. Ні! Вибір — то все, що відбулося, відбувається і мусить відбуватися. Як каже в одному із фільмів Мирослав Маринович: “Якщо ти не встиг зробити вибір у минулому, якщо ти не знаєш, який вибір зробити, але хочеш — не хвилюйся, у тебе є ще шанс”. Коли не знаєш який — зроби моральний. Це немало. В сучасному світі, де дуже гостро стоять питання добра і зла, важливо зробити свій вибір стосовно того, що відбувається довкола.

І ті люди, яких Ви бачили у проєкті, які зробили вибір, — вони власним досвідом розчищають простір, в якому ми всі живемо. На переглядах фільму я спостері-

гаю, як молодь цікавиться цими проблемами. Це, справді, — надія на те, що є майбутнє у цієї країни. Ми мали і маємо цілі покоління обдурених людей, які свято вірили в ідею, нав'язувану їм упродовж десятиліть, — і тепер вони ошукані, зневірені. Трагічна ситуація, бо ці люди не хочуть вірити, що зміни на краще — можливі. Вони стомилися вірити — і це їхня принципова позиція. Молодь же інша... вона бажає перемін... хоче навчатися, відкривати себе і світ. І справді запропонувати йому щось позитивне.

— *Вам доводиться стикатися з ситуаціями, в яких людина намагається позбутися тягара відповідальності, — з тим, що Еріх Фром назвав “втечею від свободи”?*

— Так. У наше суспільство прийшла демократія, та я не впевнений, що дуже багато людей цьому зраділи. Коли такі зміни відбуваються, необхідно співвіднести себе з тим процесом. А що то значить — зробити моральний вибір, коли сьогодні ці поняття

віра, й демократія безсилі? Як Ви бачите цю ситуацію?

— Є речі, які ми нині починаємо вчити спочатку... Я не знаю... Звернувся знову до прикладу Мирослава Мариновича. Його було засуджено на десять років таборів. Ще молодого людиною (йому було тоді двадцять п'ять) він брав участь у роботі Гельсінської групи. Група повністю була заарештована, знищена. У фільмі пан Мирослав розповідає, як кагебіст звернувся до нього: “Розумієте, якщо Ви не з нами — Ви проти нас...” І Маринович далі каже: “Може, тому, що я був молодий і не сповна розуму, я зробив свій вибір і відповів: ну, то я проти вас”. Потім в обставинах табірної життя він на практиці почав розуміти такі речі — як то любити ворогів своїх. Поруч були люди, яких він поважав, і він бачив різне ставлення до оточення. Одні ненавиділи прислужників режиму, озброєних автоматами. Інші ж розмовляли з ними, намагалися побачити в них людський образ.

СТАНІСЛАВ СУКНЕНКО: «ІСТОРІЯ — ЦЕ ВИБІР»

Я так і розминувся би з авторами проєкту, коли б не випадок. Справді, за тими ніби випадковостями часто тягнуться тонкі, мов павутиння, тендітні, але доленосні зв'язки, що з них і снується тканина життя. Так у мене трапилося із фільмом Станіслава Сукненка і Зінаїди Фурманової “...і буде нова земля”. Як зазвичай трапляється з українським культурним продуктом — майже жодного резонансу в інформаційному просторі...

абсолютно знівельовані.

Ми робили наш фільм як роздум про те, на якій основі, на яких принципах можна побудувати демократичне суспільство. І виявляється — нам не треба відкривати америк, адже людство тисячоліттями знало, що тією основою є віра. Десять заповідей — тоді й сьогодні — вони діють. Якщо ти не знаєш нічого іншого — постався до цього без іронії. Можливо, сьогодні слід задуматися, що нам у тих старих книжках пропонували. Чому б не погодитися не знищувати все навколо себе й не зводити ту вежу на крові?

— *У Вас щойно прозвучали два ключові для сучасного українського соціуму поняття: демократія і віра. Я дозволю собі декілька провокативних запитань. Десять заповідей... Мойсей дав колись їх своєму народу, визволяючи його з рабства. І через певний час ці люди, виховані на мудрих заповідях, при зустрічі із іншим духовним лідером вигукнули: “Розпни його”, — й зробили вибір на користь розбійника (хай навіть “благородного”), але відітовхнули людину, яка сказала: “Возлюби ближнього”. Демократія... Прийнято вважати її колискою Давню Грецію. Громадяни афінського полісу в пору його розквіту прирекли на смертну кару Сократа. Це була цілком демократична процедура... Що ж — бувають ситуації, коли і*

Між ув'язненими виникали суперечки на кшталт: “Що ти собі дозволяєш? Що про тебе подумають?”

І пан Мирослав оповідає, як одна людина спитала у нього: “А тобі не важить, що ти сам про себе думаєш?” Людина створена за образом Божим. І навіть коли цей образ не такий, яким ми його хочемо бачити, коли він, мов пожмаканий папір, — його треба розчистити, розправити. Зробити це не ненавистю, не кров'ю, не жертвами. Маринович зробив свій вибір, але то був непростий крок.

Так, — ті розп'яли, ті — прирекли. Але ж не тому, що закони, якими вони користувалися, були на крові. Люди трактують усе, як їм того хочеться. Річ у тім, що ніякий закон — десять, дванадцять, п'ятнадцять заповідей чи пунктів — не буде діяти, якщо кожен із нас не усвідомить, хто він є і заради чого цей закон для нього існує. Жоден закон не буди діяти... Поки людина не відкриє його сама в собі...

Ми говоримо про це у фільмі. Усі наші герої — то люди віруючі. Не у вузькому конфесійному розумінні. Цей фільм не про релігію, і люди, які з'являються на екрані, не говорять, у якій вони церкві, — мова про те, що вони реально роблять: Ніна Матвієнко, Мирослав Маринович, Сергій

Кримський — кожен у свій спосіб ведуть мову про те, як віра здатна впливати на нас внутрішньо і розчищає отой простір навколо.

Про те, що ми не знаємо, хто ми є, і вважаємо, що людина тут — це маленький гвинтик, від якого нічого не залежить... Ми через це вже проходили. Наше покоління у вісімдесяти роки знало, що ця система, цей тоталітаризм ніколи не зміниться. Це неможливо було уявити. Але пройшло десять, двадцять років — все змінилося. Той колосс гепнув і розсипався, і тепер важливо, як ми з того виходимо і з чим. Є багато різних думок і сподівань, що їх мені хотілося втілити в нашому першому проєкті. “Будуючи дух” — таким чином ми його означили для себе — це лише перша спроба підходу до теми. Адже, коли починаєш це робити, думаєш, що це хвилює всіх, усі тебе розуміють. Але згодом приходить усвідомлення, що це не так.

Я не впевнений, що мій проєкт усім “відкриє” очі на ті нап-

даного. Я багато мандрував і бачив чудові місця і міста, проте лише у Києві я — вдома.

Це рішення моє і водночас не моє... Кожен із нас хоче зрозуміти, для чого він тут, на цій землі. Можливо, саме таким чином, через фільм, я намагаюся визначитися з цим.

— *А як Ви виходили на тих людей, на спілкуванні з якими побудовано фільм?*

— Знову ж такі — це той випадок, коли ти хочеш щось зробити, і відчуваєш, що то не лише твоє бажання, але й певне благословіння... Мені запропонували ідею зробити щось, а що саме і як — то вже залишалось за мною.

Наприклад, дуже хотілося запросити у фільм Ролана Сергієнка. Час минав, і я розумів, що в мене такий маленький бюджет, що мені навіть зайвий раз не випадає телефонувати до Москви. І от одного дня ми знімали у Братській церкві Києво-Могилянської академії виконання давніх духовних співів (ірмосів) у виконанні акторів Львівського театру ім. Леся Курбаса. І я раптом побачив серед аудиторії Ролана Петровича. Наступного дня ми вже зні-

перегляд його фільму “Від себе” у кіноклубі Академії.

Ще раніше я переглядав фільм “Time”, і мене вразило похорону молодих людей — що це могло мати зв'язок із Роланом Сергієнком, я тоді не знав, але відчув, що це має стосунок до задуманого мною фільму. Я не міг позбутися того образу: процесія з молодих людей, і вони несуть фотографії хлопця і дівчини, які загинули в ході операції зі звільнення заручників у Московському театральному центрі на Дубровці. Пізніше Ролан Петрович розповів про трагедію, яка сталася в його родині. Тоді, на Дубровці, в нього загинув онук, і фото цієї дитини я й бачив свого часу в американському часописі. Цей болісний епізод став основою однієї з серій фільму.

— *Зустрічаючись у процесі зйомок фільму з такими неординарними особистостями, як Ніна Матвієнко, Мирослав Маринович, Сергій Кримський, — наскільки я зрозумів — Ви шукали не лише цікавий матеріал для проєкту, але й дуже особистих відповідей для себе?..*

Коли я зустрічався з цими людьми, я не думав про фільм, чесно кажучи. Головне — атмосфера спілкування, і це відзначали самі учасники проєкту. То все дуже світлі особистості, й у мене після цих зустрічей, необхідних для створення фільму, залишилося враження, що ми спілкувалися як одностудії. Я не кажу, що ці люди мене в чомусь переконали чи утвердили в тих думках, з якими я приїхав в Україну. Але амплітуда наших думок співпадала. Мабуть, саме тому всі вони погодилися взяти участь у проєкті. Адже були ті, хто не погодився, — хтось хотів грошей, хтось ждав докладних роз'яснень щодо задуму фільму, а ті, хто відгукнувся відразу, зрозуміли, що мені хочеться зробити. Тому спілкування було дуже довірливим.

Я виніс із цієї роботи таке переконання — ті проблеми, про які ми говоримо: про вибір, про підстави цього вибору, — вони надзвичайно актуальні для українців. Сьогодні. Що буде завтра, не знаю. Тому основне відчуття — треба встигнути. Час ще є, але хто знає — скільки...

Розмову вів Микола СКИБА

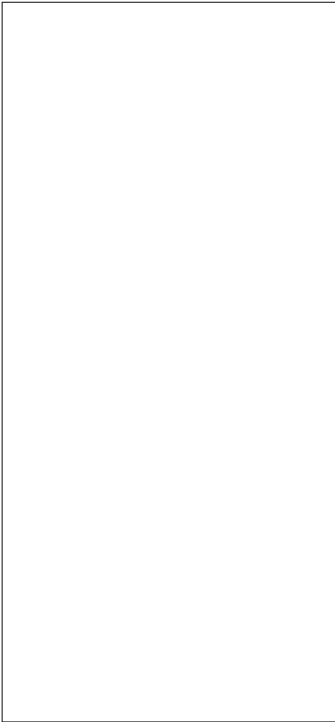
ПОДІЯ

НЕДОСПІВАНІ ПІСНІ АНГЕЛІВ

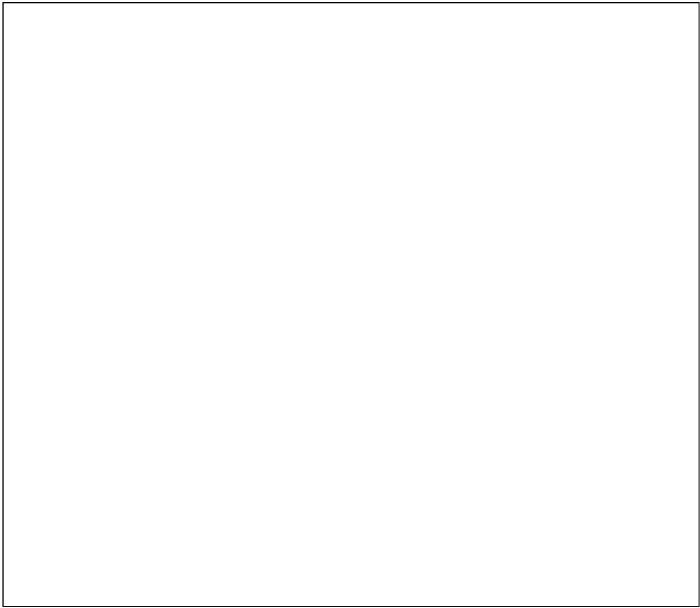
“Крути. Концерт для ангелів” — не просто чергове відзначення трагічної річниці. Це — музичне вшанування тих, кого свого часу покликала Батьківщина і вони віддали їй усе. Усе найдорожче — силу і наснагу, молодість і життя. Триста — проти тисяч. Запекле протистояння неминучому... Поразка на полі бою, та — перемога духу. Пам’ять про нього не вдалося стерти ніяким історичним буревіям. І нині залишається віра в те, що їхній подвиг далекого 29 січня 1918 року був не даремний. Уже кілька років підряд наприкінці першого зимового місяця музика звучить саме для них — героїв Крутів. 27 січня в Театрі оперети пісні для ангелів заспівали Тарас Петриненко і Тетяна Горобець, Едуард Драч, Марія Бурмака, “Мертвий Півень”, “Кому Вниз”.

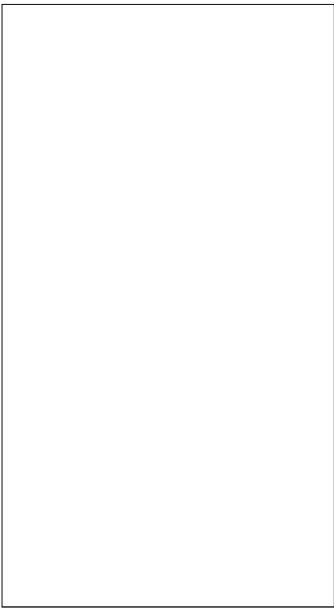
“Кому вниз”

Марія Бурмака

Тарас Петриненко і Тетяна Горобець

“Мертвий півень”

НАШІ ЗА КОРДОНОМ

КРИСЛАТА «ХОХЛОМА»

РЕФЛЕКСІЇ

ІСТОРІЯ СВЯТА

ЛЮБОВ —
ЦЕ ВСЕ...

ЗВИЧАЙНІ РЕЧІ

ЕКЗОТИКА

ЧАРІВНА НЕДОВЕРШЕ-

фото Г. Оберської

фото Г. Оберської

Сторінку підготувала
Катерина ТАРЧЕВСЬКА

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук, Олег Бесський.

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ,
01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://www.prosvita.com.ua>
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

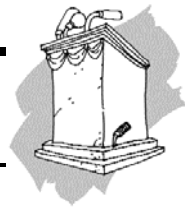
Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає.
Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

СПІ. А

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

СВОБОДА НЕ ДОВІРЯТИ «СВОБОДІ»?

Після приходу в січні 2004 року на FM-радіостанцію «Довіра» Сергія Кічигіна, стало актуальним питання про утиски чи повне закриття мовлення радіостанції «Свобода». Хоча спроби «перекрити кисень» американській радіостанції були ще з 2001-го. У січні телерадіокомпанія «Довіра» була продана «Українському медіа-холдингу», який очолює Борис Ложкін. Наслідки зміни керівництва і власника радіостанції не забарилася. 11 лютого на адресу Радіо «Свобода» — Радіо «Вільна Європа» надіслано листа, в якому сказано, що з 17 лютого опозиційна радіостанція тимчасово припиняє мовлення на хвилях «Довіри», бо програми «Свободи» у нинішньому вигляді не вписуються в нову концепцію київської FM-станції.

Лист засвідчує, що «внаслідок проведення глибокого аналізу програм і музичного наповнення, керівництво радіостанції «Довіра» вважає за потрібне докорінно змінити концепцію і формат мовлення для підвищення прибутковості». А програми радіо «Свобода», як виявляється, не відповідають новим вимогам. За словами пана Кічигіна, зараз 24-годинний ефір FM-станції розділено на два протилежні формати — поп-музика, розрахована на молодь, та інформаційні програми радіо «Свобода», адресовані більш дорослим людям. Це, на думку генпродюсера, призводить до втрати слухачів і, як наслідок, — рекламодавців. А відсутність реклами «б'є по кишені» радіо «Довіра».

«Сільські вісті», як виявилось, були першою «ластівкою» в процесі інформаційної зачистки-2004 — наступ на ЗМІ в Україні продовжується. Нещодавно припинено мовлення радіостанції «Свобода», TV-Табачук прагне відсудити у Нацради з питань телебачення й радіомовлення частоту, на якій веде мовлення опозиційний до влади «5 канал». Передвиборча тенденція?

Директор політики і стратегічного планування радіостанції «Свобода» Джефф Трімбл має інший погляд на ситуацію, що склалася. За його словами, співпраця з київською FM-станцією була динамічною, плідною і позитивною для обох сторін. «Контактуючи з керівництвом радіо «Довіра», українське бюро «Свободи» змінювало свої програми, щоб адаптувати їх до вимог «Довіри». І тоді питання «неформату» взагалі не стояло на порядку денному.

Опитування, проведене серед аудиторії радіо «Довіра», засвідчило, що програми «Свободи» збільшують рейтинги та кількість слухачів «Довіри». Загалом аудиторія української служби радіо «Свобода» за останній рік збільшилася на 30 % і зараз становить понад 8 % дорослого населення країни. Тому, на думку пана Трімбла, рішення «Довіри» припинити трансляцію програм «Свободи» є політичним актом, спрямованим проти демократії, свободи слова і незалежних від нинішньої влади ЗМІ.

Сумніви щодо правомірності припинення мовлення викликає той факт, що за контрактом від будь-якої зі сторін вимагається по-

передження за 30 днів до припинення трансляції. Натомість нове керівництво «Довіри» в листі поставило вимогу за 6 днів «звільнити» ефір від «незручних» програм. На додачу до цього «проколу» лист був надісланий на адресу Радіо «Свобода» — Радіо «Вільна Європа». Але угоду було укладено не з американською радіостанцією, а з державною установою США — Міжнародним трансляційним бюро (IBB). Отже, лист мав бути надісланий саме до вищезгаданої установи.

До того ж, за словами Джеффа Трімбла, зміст листа є не тільки нечітким, але й навіть дивним, бо в ньому конкретно не вмотивовано причину «неформату» і фінансової шкідливості програм «Свободи».

Як не дивно, але подібні дії щодо опозиційних ЗМІ видаються надто шаблонними й одноманітними. Вже вкотре влада діє неузгоджено. Часто ці кроки не приносять відповідних дивідендів, а навпаки — підвищують популярність «жертв» передвиборчого терору. За них, зокрема, заступаються відомі західні правозахисні організації. Навряд чи не відреагують вони й на ситуацію з Радіо «Свобода», бо

ПРАВО СИЛИ

зупинити радіостанцію, яку навіть за радянських часів не вдалося «заглушити» відповідними пристроями, в наш час практично неможливо. А от її популярність за умови систематичної «розкрутки» в пропрезидентських ЗМІ може зрости. Тому можна вважати, що кампанія «альтернативного» піару опозиційних газет, телеканалів і радіостанцій офіційно відкрита.

Наступною «жертвою» передвиборчого наступу на незалежні ЗМІ може стати опозиційний «5 канал». TV-Табачук намагається відсудити у Національної ради з питань телебачення і радіомовлення частоту, на якій знаходиться «5 канал». І хоч керівництво TV-Табачук відмовується від політичних мотивів позову до суду, і пояснює, що бажання отримати відповідну частоту для власного мовлення виникло вже давно, та дуже підозріло, що це бажання «загострилося» саме в період передвиборчої кампанії. Адже «5 канал» є одним із небагатьох, що підтримують опозицію. Хоч його поширення на території України надто незначне в порівнянні з загальнонаціональними каналами.

Сергій Кічигін, до речі, очолює газети «2000» та свіжоспечену «Свободу слова» (!). Обидва видання не люблять «Нашу Україну», натомість постійно засвідчують свою прихильність до діючої влади. Одним словом, вчасно все ж таки «Довіри» призначили генерального продюсера.

● Богдан ГДАЛБ

СВЯТО ҐЕНДЕРНЕ, НАРОДНЕ, АРМІЙСЬКЕ І

Професійних військових свят в Україні аж 14. Більшість із них святкують лише військовослужбовці...

8 липня — День Військ Протиповітряної оборони, 1 серпня — День ВМС, 9 вересня — День танкістів, 12 грудня — День Сухопутних військ тощо. Є навіть Дні мобілізаційного працівника, військового фінансиста і працівників оперативного управління штабів усіх рівнів (14 вересня, 29 жовтня і 23 грудня відповідно). Народним святом ще за радянських часів стало 23 лютого (цей день 1918 року вважається Днем створення Радянської армії і Військово-Морського флоту). Це «народне свято», що владно входить у нашу календарну актуальність, стало справжнім феноменом, мабуть-таки, усіх поколінь радянського простору. Народ шасливо і вдячно сприйняв його як повну гендерну рівновагу до жіночого свята пані Клари Цеткін (чарівне 8 березня). Привітати кожного чоловіка (чи майбутнього чоловіка) стало обов'язком кожного службового колективу і кожного члена родини і «Родини».

Чоловіча гендерна чутливість під час «розбудови» почала протестувати, адже «глас-

ність» поволи відкривала куліси радянської армії, як і всього радянського. Моїй Галичині у 90-ті роки було вже ніяково й смішно святкувати день утворення того «монстра», що після України встиг завоювати півсвіту. Але військової дух і порожня ніша шукали іншого свята зброї. Мабуть, «бандерштат» найпершим почав відзначати 6 грудня (цього дня, як знаємо, у 1991 році прийнято Закон України № 1934-XII «Про Збройні Сили України») і — паралельно — 14 жовтня. Адже Покрова Пресвятої Богородиці стала у нашій історії також Днем створення УПА і символічним Днем Україн-

ЮЩЕНКО ТАКИ СХОЖИЙ НА БАНДЕРУ

Центр Разумкова опитав 2024 громадян стосовно їхніх виборчих симпатій, довіри до інститутів влади і політиків.

Як і раніше, українці найбільше довіряють вітчизняним медіа — на користь наших ЗМІ висловилися 8,3 % респондентів, усього на 1 відсоток менша довіра до російських — 7,7 %. Як і раніше, першість серед тих, кому довіряють, найбільше тримає Церква, її рейтинг — 24 %. Політичним партіям довіряють 1,4 %, громадським організаціям — 3,6 %.

Повністю підтримують Президента 7,2 % опитаних (такий же рейтинг був у Леоніда Даниловича минулого року). Найбільше під-

тримують діяльність Збройних Сил України — 23,3 % (все ж таки Тузла й Ірак спрацювали на користь наших військових), далі СБУ — 18 %, органи місцевого самоврядування — 12,6 %, міліція — 10,5 %. Верховну Раду повністю підтримують 3,4 %. Тим часом її окремі заходи підтримують 40,6 %, окремі заходи Президента — 39,1 %. Першість у підтримці окремих заходів має уряд — 47,4 %.

Рейтинг політиків має такий вигляд — все ще найбільша, однак на відсоток нижча, порівняно з минулим роком, популярність Віктора Ющенка — 20 %. Другий — Петро Симоненко — 13,7 %, далі Олександр Мороз — 11,6 %, Юлія Тимошенко — 10,9 % (7—8 % — у 2003), Віктор Янукович — 10,5 %.

7,1 % у Леоніда Кучми, 5,3 % — у шефа його адміністрації Віктора Медведчука.

Швидше цікавляться політикою, ніж ні, 26,3 % опитаних, дуже цікавляться — 8 %.

Якби президентські вибори відбувалися наступної неділі, переможцем став би лідер «Нашої України» — 22,2 %. В. Янукович отримав би 10,1 %, а П. Симоненко — 13,2 %.

29,7 % громадян вважають, що Леонід Кучма проявив себе гірше під час другого терміну президентства, 48,7 % впевнені, що він проявив себе так само, як і під час першого. Його новорічні привітання викликали негативні почуття у 19,9 % опитаних. 71,8 % не схвалюють рішення Конституцій-

РЕФЛЕКСІЇ

ського козацтва. Святкування 14 жовтня, в тім числі офіційне, поширилося після Указу Президента від 7 серпня 1999 року № 966/99 «Про День Українського козацтва». Однак перед тим Президент Л. Кучма встиг підписати, на вимогу трудящих пострадянських мас («з урахуванням звернень громадських організацій, ветеранів війни та з метою патріотичного виховання молоді»), Указ від 23 лютого 1999 року № 202/99 «Про День захисника Вітчизни», який владно продовжив традицію народних гулянь 23 лютого.

Таким чином, наше суспільство сьогодні святкує загалом три Дні українського війська. Святкування диференціюється, передусім, за віком і регіонально. Коли Західна Україна переважно святкує 6 грудня і 14 жовтня, принципово ігноруючи радянський синдром 23 лютого, то Центр, і особливо Схід Вітчизни, ще ніяк не відкине від вічного «захисника усіх братніх слов'янських народів», роблячи це свято навіть позапозначеним. Але найбільше, мабуть, перепало чи пошастило військовослужбовцям наших ЗСУ, котрих довго муштрують задля парадних святкових дійств.

● Олександр СОЛОНЕЦЬ

Р. С. Цікаво, що 6 грудня (День ЗСУ) 1240 року хан Батий захопив і сплюндрував Київ, а 23 лютого 1918 року більшовицькі ватаги М. Муравйова доруйнували Київ перед тим, як у нього знову ввійшли українські війська Центральної Ради.

VOX POPULI

ного Суду про те, що Л. Кучма може ще раз балотуватися в Президенти. 8,5 % вважають, що Л. Кучма схожий на Леоніда Брежнєва, 3,8 % — на Адольфа Гітлера, 4,1 % — на Степана Бандеру. Тим часом на лідера ОУН найбільше, за визначенням опитаних, схожий Віктор Ющенко — 7,9 %. Найпопулярніший серед лідерів минулого Богдан Хмельницький — 60,6 %. 30,9 % опитаних упевнені, що пріоритетним має бути напрям зовнішніх відносин із країнами ЄС, 41,3 % — з Росією. 59,5 % упевнені, що Україні потрібно вступати до Європейського Союзу. За вступ до НАТО — 26,7 %, проти — 47,2 %. 55,2 % характеризують відносини з Росією як нестабільні.

● Л. П.

В ТЕМУ

КНЕСЕТ ПРОТИ «СІЛЬСЬКИХ ВІСТЕЙ»

«Єврейство в Україні живе за своїми законами, а коли вступає в явний конфлікт з українськими законами, то виграє». Це одна з цитат із публікації професора Василя Яременка в «Сільських вістях», приведених журналістами «Столичних новостей», як особливо антисемітських (Власник цієї газети, він же президент Всеукраїнського єврейського конгресу Вадим Рабинович нещодавно запропонував свої «послуги» читачам «Сільських вістей»: мовляв, якщо газета захистить інтересів селян України перестане виходити в світ, то її читачам надсилатимуть «Столичні новості» — «чтоб, не дай Бог, не пропали деньги»).

Отже, саме цей пасаж В. Рабиновича чітко оприлюднює мету закриття «Сільських вістей» — не лише знищити незалежне опозиційне видання, але й «виправити мізки» читачам української газети, розіславши їм безкоштовно благодійну російськомовну, де «рідна мова» (див. ч. № 6, 17—23 лютого 2004 р.) незрідка висміюється та береться «в лапки».

Гвалт про «ксенофобію», «патологічний антисемітизм», «фашизм», «антисемітську пресу» в Україні, національне протистояння набирає небезпечних обертів.

Закриття «Сільських вістей» схвалюють заступник міністра внутрішніх справ Ізраїлю Віктор Браїловський, ізраїльський міністр Натан Шаранський, міністр транспорту і голова партії «Наш дім Ізраїль» Авігдор Ліберман, політик Роман Бронфман, депутат кнесету, голова парламентської фракції «Іхуд ха-Леумі» Юрій Штерн і т. д. Зокрема голова партії «Наш дім Ізраїль» Авігдор Ліберман, якщо вірити тим же «Столичним новостям», сказав: «Я вважаю, що закриття антисемітської газети «Сільські вісті» — це, перш за все, мужній вчинок влади України. **Величезна заслуга в тому, що таке рішення було прийняте, належить лідерів конгресу пану Вадимові Рабиновичу**» (переклад та підкреслення мої. — Авт.).

Отже, виходить, що влада керувалася не законами, не Конституцією, а всього лишень здійснила мужній вчинок — керуючись бажанням прославитися чи в стані афекту? Заслуги — знову ж таки, не в якості українських законів, а в активі Вадима Рабиновича?

Не один із названих єврейських лідерів є вихідцем із колишнього СРСР, у т. ч. — й з України. Тож їм відомі ті вражаючі цифри, якими позначені українські голодомори, нищення української нації. І жоден із них не виступив із коментарем щодо визнання їх геноцидом проти українського народу.

Наш дім — Україна. Ми — українці. І наша українська терплячість і толерантність — безмірні. Скажімо, видавничий дім «CN-Столичні новості» активно сприяє русифікації нашого суспільства, засновуючи й видаючи російськомовні видання «Столичка», «Деловая Украина», тижневик «Миг» та ін., порушуючи статтю десяту Основного Закону. Мабуть, «величезна заслуга» Вадима Рабиновича полягає ще й у тому, щоб русифікувати українців та поширювати інформацію, далеку від проблем збереження української історії, духовності, культури.

Українське село хочуть позбавити рідномовного видання з 84-річною історією, з півмільйонним тиражем і не менше, ніж п'ятимільйонною армією читачів, розігруючи карту «національного протистояння», якого ніколи не було в Україні. Не замислюючись над наслідками, міжнародні покровителі В. Рабиновича глибоко ображають тих українців, що виступають на захист «Сільських вістей», записуючи їх до «антисемітів» та «фашистів», — чи то не розуміючи, чи — аж занадто добре розуміючи! — що йдеться не про те, «чтобы, не дай Бог, не пропали деньги»! Нам, панове, залежить на тому, аби не пропали наші душі й наше слово. Щоб українські закони виконувалися тому, що вони — закони демократичної України, а не завдяки «заслугам» громадян та міністрів інших країн. Остаточне слово — за українським правосуддям, українською владою, які, хочеться вірити, — поза впливом тих, кому вигідно створювати негативний образ України, руйнуючи її Конституцію.

КРИМСЬКИЙ ВЕКТОР

Пам'ятаю, як наприкінці третього року строкової служби, коли після кількомісячного бойового чергування на “точці”, наш полк повернувся до свого військового містечка у Дніпропетровську, гостро постало питання дисципліни. І тоді, після гострих, осуджуючих і гнівних погроз командирів підрозділів, котрі вимагали застосування жорстких заходів до порушників (які почали бігати “наліво”, перелазячи через високий паркан містечка), встав усміхнений майор Мігунов і дуже спокійно запитав: “Чому бродить вино в Шампані?” І пояснив: “Це така провінція у Франції”. Присутні заціпеніли з осоловленими очима. А майор спокійно продовжив: “Бо його затикають у пляшках корками. Пропоную терміново видати звільнення в місто для всього особового складу полку: поло-

вині — в суботу, другій половині — в неділю!” Так і було зроблено. І порядок у полку було відновлено.

Тому кримськотатарське питання буде щораз гостріше виявлятися перестрибуваннями через високий паркан адміністративних та інших постанов доти, доки його затикають корками тих самих гласних і негласних антиукраїнських постанов та перекривають шлагбаумами, від яких давно тхне інтересами Кремля в Криму.

Можливо остаточно крапку над “і” поставить Держкомітет України у справах національностей і міграції, який підготував і направив у Верховну раду України законопроект, що в ньому дано юридичні, політичні і економічні обґрунтування багатьох питань, пов'язаних з відновленням усіх прав депортованих народів.

Євген ҐОЛИБАРД

ПРАВО НА ЗЕМЛЮ

У Судакському районі вже місяць триває протистояння з приводу самозахоплення землі, організоване активістами меджлісу на території заповідного мису Меганом. Інцидент відбувся відразу після припинення підрозділом “Беркута” неподалік — у селі Веселе — масових бійок, що загрожували вилитися в етнічний конфлікт. На зібранні 600 громадян Веселого, в якому взяли участь заступник голови Верховної Ради Криму Василь Кисельов і міський голова Судака Леонід Шреф, висловилися за компромісне вирішення непорозуміння, потребу не заганяти їх у ранг міжетнічних, створити інтернаціональне громадське формування сприяння міліції в охороні порядку, яке стане гарантією спокою в “селищі бійок”.

...Цього разу захоплено чималий шмат прибережної зони у півсотні метрів від краших пляжів регіону. Меджлісівці поставили два вагончики і встановили цілодобове чергування. За інформацією місцевої влади, вже сформовано список претендентів на захоплену землю з понад 360 чоловік. Як і в попередніх південнобережних самозахопленнях, у нинішній акції беруть участь переважно кримські татари — жителі степових районів півострова.

Усі заяви надходять у Сонячно-долинську райраду, хоча вона зем-

ВІЙНА ЗА ГЕКТАРИ

лею природно-кліматичного заповідника Меганом не розпоряджається. Відмову місцевої влади задовольнити зазіхання самозахопників землі вони трактують як знехтування проблем репатріантів владними органами.

Мешканці Сонячної долини та Багатівки, обурені діями самопроголошених землекористувачів, написали лист, адресований керівникам головних гілок влади країни й півострова, з проханням якнайшвидше відновити порядок і забезпечити рівність усіх перед законом. “Інакше ми будемо вимушені організувати народне протистояння”, — зазначено в документі з понад трьома сотнями підписів.

Характерно, що черговий земельний інцидент розгорівся якраз під час перевірки стану охорони і використання земель в автономії членами комісії, очолюваної секретарем Ради національної безпеки та оборони України Володимиром Радченком.

Як відзначив під час наради з членами комісії в уряді півострова прем'єр-міністр Криму Сергій Куницин, земля Південнобережжя стала одним із найдорожчих товарів, її комерціалізація і відставання законодавства від цих процесів є голов-

ними причинами зловживань у сфері землекористування. Повернути цей процес у законодавче русло повинен комплекс заходів, серед яких — встановлення чітких кордонів населених пунктів і розмежування рекреаційних і заповідних територій. Для його завершення, заданими урядом автономії, необхідно майже 33 млн. грн. на інвентаризацію земель і 6 млн. грн. — на встановлення кордонів природно-заповідного фонду й рекреаційного комплексу.

Між тим, масове прагнення за будь-яку ціну “отаборитися” на Південнобережжі виявило ще одну тенденцію: запустіння земель степових регіонів Криму. Тут після конфліктів і пристрастей переділу ґрунтів та майна мова йде вже не про виділення, а про відмову від землі. Лише за минулий рік комісія з наділення земельними ділянками розглянула понад 10 тисяч таких заяв.

Так само масово люди подають прохання про перехід разом із паєм з одного господарства в інше, де справи, (а відповідно, й розрахунки за оренду земельних паїв) кращі. Наступного року земля офіційно стає товаром. А в Криму лише 26,7 % селян отримали право на володіння нею. Схоже, головні земельні пристрасті ще попереду.

Руїни Куфут-Кале

СПОКУТУВАТИ ЗЛОЧИН

18 травня — дату виселення з півострова майже 183,2 тисячі кримських татар — відзначають на державному рівні з 1993 року, як День пам'яті жертв депортації. Нині шириться підготовка до 60-річчя цієї трагічної події. Меджліс вимагає від влади виділити кримським татарам безвідсоткові довгострокові кредити на будівництво житла та виділити земельні ділянки на Південному березі Криму.

Є потреба визначення статусу кримськотатарської мови в автономії поряд із державною, адекватного представництва кримських татар в органах кримської влади та місцевого самоврядування, відновлення історичної топоніміки в Криму. Меджліс вимагає від органів державної влади виділити кошти на реконструкцію Ханського палацу в комплексі “Зинджирли медресе” у Бахчисараї, Юсуповської мечеті в селищі Соколине, архітектурного ансамблю “Текіє дервішів” і “Хан-Джами” в Євпаторії, мечеті “Джума-Джами” в Керчі та ряду інших. Безпосередньо до 60-ї річниці депортації кримських

татар меджліс пропонує уряду автономії вирішити питання щодо виділення землі для будівництва соборної мечеті в сімферопольському парку “Салгирка”, коштів на відновлення культового місця “Салгир-баба” в Сімферополі, історичних пам'яток “Дюрбе” та “Азизлер” у Бахчисараї. Міністерству фінансів України пропонується виділити кошти на будівництво меморіалів жертв геноциду кримськотатарського народу в Сімферополі й Севастополі.

Планом заходів також передбачається розширення каналів з кримськотатарською мовою на державному радіо й телебаченні та вихід у світ ще однієї громадсько-політичної газети. Крім того, меджліс пропонує провести в березні цього року засідання Ради представників кримськотатарського народу при Президентові України за участю Глави держави. Безпосередньо в дні 60-річчя депортації планується проведення вечора-реквієму в Національному оперному театрі України, “круглого столу” в Києві, траурних мітингів та засідань у містах і райцентрах півострова, виставок, зустрічей, прес-конференцій.

ІНЦИДЕНТ

бельного пістолета. Тоді мітингуючі перемістилися до іншого входу в приміщення і розбили там кілька вікон.

Щоб не допустити масових заворушень, сюди було стягнуто значні сили внутрішніх військ. У міліції дії татар розцінили як спробу тиску на слідство і заявили, що арешт підозрюваного проходив у рамках закону. Після переговорів депутатів міськради і членів меджлісу, збуджені люди від приміщення міліції відійшли аж увечері, але попередили, що 4 лютого в Судаку відбудеться мітинг протесту кримських татар, на якому планується вимагати... відставки усього міськвиконкому. Хоча І. Салієва звільнили з-під варті з підпискою про невізід, звинувачення з нього не зняли і слідство триває.

Колись це були святині кримських татар

ДЛЯ КОНФЛІКТІВ НЕМАЄ ПІДСТАВ?

“Національна розмаїтість Криму відкриває воістину необмежені можливості для процвітання представників усіх 130 національностей і народностей, що живуть на півострові”, — наголосив під час зустрічей у Сімферополі з активістами республіканських етнокультурних об'єднань голова Держкомітету України у справах національностей та міграції Геннадій Москаль.

Крим — це єдине адміністративно-територіальне утворення в Україні, де в силу історичних обставин у складі населення не домінують представники титульної нації, — підкреслив він. І зауважив: більшу частину населення автономії складають росіяни — 58,5 % від загальної кількості кримчан. Етнічні українці — 24,4 %. Чисельність кримських татар у результаті масового повернення на півострів досягла 12 %. На

представників інших етнічних груп, зафіксованих тут, припадає 5 % кримського населення.

На прес-конференції Г. Москаль відзначив, що, оскільки нині відбувається лише початковий етап консолідації кримських етносів, не слід робити поспішних висновків та нагнітати пристрасті там, де їх немає. Адже, за оцінками спеціалістів Ради Європи і Верховного комісаріату ОБСЄ, Україна і Крим вважаються зразком для інших країн у вмінні зберігати мир і злагоду між народами. За 13 років незалежності нашої держави не виникало жодних підстав для міжнаціональних і міжетнічних конфліктів. Ідеться не про суперечки, що з'являються на побутовому ґрунті, мітинги, пікети. Подібне відбувається і в Києві біля стін Верховної Ради України, й за кордоном. Та чи можна розцінювати такі дії як міжнаціональні розходжен-

ОФІЦІОЗ

ня? Звісно, ні. Тому попросив журналістів бути особливо уваженими у своїх оцінках. До того ж, схожа за строкатістю етнODEMOґРАФІЧНА картина характерна і для Закарпаття, Одеської, Чернівецької, Донецької областей. І, як свідчить життя, тут менше за все виникає проблем у сфері міжнаціональних стосунків.

Глава Держкомітету також повідомив, що його приїзд у Крим пов'язаний із вирішенням кількох нагальних питань, зокрема з підготовкою цьогорічних пам'ятних дат: 60-річчя депортації кримських татар (18 травня) і 60-ліття переселення українців із Польщі в Україну та поляків з України в Польщу (9 вересня). Потрібно, щоб ці трагічні сторінки нашої історії не були забуті ніколи, зауважив Г. Москаль.

НОВАЦІЇ

розпорядженням прем'єр-міністра Криму Сергія Кунищина. Її голова Геннадій Бабенко очолив робочу групу, яка розробила державну програму захисту і зміцнення Тузли. Він повідомив, що загальна вартість проекту включно з судноплавним каналом і дотриманням усіх вимог екології, — близько 90 млн. грн. На захист острова та будівництво у Керченській протоці судноплавного каналу Кабмін виділив 2,8 млн. грн. Як судноплавне підприємство, його вже зареєстрували у всіх міжнародних інстанціях. Щойно завершено поглиблення каналу до 5 метрів і розширення до 80 метрів між Тузлою і дамбою.

● Матеріали сторінки надіслав наш спеціальний кореспондент в Криму **Віктор ХОМЕНКО**

КОЗАКИ, ПОСЛАНЦІ ВІД ПРЕЗИДЕНТІВ І ВІТЕР У ВЕРХОВНІЙ РАДІ

АНТИСВЯТО

Переяслав-Хмельницький періодично стає меккою науковців, політиків і звичайних туристів. Приваблюють стародавня історія та її легендарні постаті, сучасні міфи, музеї та кумири. Адже з містом пов'язані не лише гетьман Іван Мазепа (спонсорував будівництво Вознесенського собору, подарував інавгураційне сьогодні Пересопницьке Євангеліє, 1702 року відкрив духовне училище грамоти...), єпископ Арсеній Берло (заснував у монастирі Переяславський колегіум), викладач і євангеліст Григорій Сковорода, талановитий лікар Іван Тимківський і лінгвіст, фольклорист Павло Житецький (обидва — випускники колегіуму), — сьогодні місцевий педагогічний університет пишається своїми випускниками і чемпіонами братами Кличками. Навіть погруддя Володимира вже красується біля університетської їдальні, і його практично кожен “непродвинутий” плутає із Григорієм Сковородою.

Саме в Переяслав-Хмельницькому державному педуніверситеті імені Григорія Сковороди відбулася 3 лютого міжнародна наукова конференція “Переяславська рада 1654 року: історичне значення та політичні наслідки”.

Малюнок Олега Локтева

НАЙБІЛЬША ЗАГАДКА — ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

У рамках проекту “Елітарна світлиця” за участю Українського міжнародного комітету з питань науки та культури при НАН України в столичному Будинку вчителя відбулися читання “Переяславська рада — факти та домисли”. Прикметно, що програма, зібравши численну аудиторію, інтригувала участю відомого й авторитетного директора Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства імені М. Грушевського Ярослава ДАШКЕВИЧА й директора Інституту історії України НАН України Валерія СМОЛІЯ. І доповіді цих науковців не розчарували. Систематичність, нові джерельні пошуки і методології, абсолютна незаангажованість будь-якою політичною кон’юктурою.

Фото Ганни Оборської

Ярослав Дашкевич: “Претензії “Другого Єрусалима” Україна не реалізувала, зате Москва стала “Третім Римом”

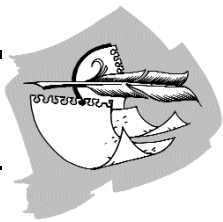

УСЕ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД НАС

ЕКСКУРС В ЕТНОГРАФІЮ

СПОГАДИ

ЗНОВУ РУСИФІКУЄМОСЬ

I
Усе почалося зі світлини.
Прислав її з Миргорода нині покійний поет Антон Шевченко, автор пронизливих збірок поезій (одна із тих збірок так і називалася: “Несу свій хрест”), на долю якого випало стільки випробувань, що й десятком було б забагато. І голодне дитинство, і рік тридцять третій, і в’язниця, і табори, і непроникний мур підозри й байдужості (“ворог народу”), і єдине, що не давало йому не те що загинути (загинуть — не штука), — озвіріти, зненавидіти весь рід людський, — це потаємна віра у Бога, яка зігрівала змучене серце шукача-правдолюба.

Я регулярно з ним листувався... Він писав дуже ошадно, ба, навіть скупо, ніколи на лиху долю не скаржачись, наче боявся мого співчуття, й одного разу переслав світліну, дбайливо в картон запечатану, і до світлини тієї записочку: “Впізнаєте свого дядька? Це — отець Миколай Базилевський з парафіянами”.

А як я міг дядька свого впізнати, навіть не рідного, а чоловіка сестри моєї матусі, тьоті Ані, як ласкаво ми її називали, з якою матуся моя жила душа в душу? Як я міг упізнати свого дядька, коли ми й зустрічались всього раз у житті?

Зустрілися, Господи! Та мені й двох років не було на той час! Що я міг запам’ятати, малий? Хіба що неймовірно теплі, неймовірно ласкаві руки, які підкидали мене під самісіньку стелю, а я вищав од ляку і насолоди.

Дотик тих рук дивовижних зберіг на всеньке життя.

А тут, на світліні, дядько стоїть набагато-багато молодший од мене сьогоднішнього.

Вдивляюся пильно (сімдесят п’ять років світліні!), і крізь затужавілу плівку часу починають поступово проступати риси знайомі: не мого далекого дядька, а мого брата двоюрідного, теж Анатолія. Красеня, якому та краса добре-таки псувала життя.

Тільки й того, що Анатолій не завів отакої молодой борідки, і вуса не ласкавили шовковисто губів, і волосся не спадало пишно на плечі — ох, якими очима дивилися, мабуть, “божі овечки” на свого душепастиря!

Вдивляюся жадібно в отця Миколая, а помісцевому — батюшку, як на Україні іменують священників, яких люблять по-справжньому. Вдивляюся в людей, які його оточили: поважних чоловіків і літніх жінок, дівчат, усі до єдиної у віночках, у намисті з дукатів та коралів, — дивляться на мене просвітлено, вознесені Божою службою над усіма житейськими клопатами та негараздами, і мене проймає жаль, що я не можу разом із ними постояти, притулившись до вічності в Божому храмі.

I ще — дві картини.

Отець Миколай увійшов у моє свідоме життя двома писаними олійю картинами, які висіли на стіні нашої тісної оселі. Четверо лобуряк на дві кімнатки, де й повернутися ніде, та матуся моя, яку мої двоюрідні брати називали тьотюсею, та тьотя Аня, дружина покійного о. Миколая, що його ми ніколи й не згадували. Хіба що вечорами, пошепки, потай, оглядаючись боязко на стіни, з неодмінним: “Ви ж, дітки, глядіть, нікому ні слова, бо лиха не обберемося!”

Картини висіли на стіні, і я щоранку замирав перед ними, зачарований, — так магично діяли вони на мене.

На одній був зображений вовк-сіроманець. Уночі, серед синіх снігів. Вовк тоскно вив, задираючи голову до холодного неба, і такою тугою, такою безвихіддю віяло од тієї картини, що в мене й серце холонуло...

А друга... Друга струмувала теплом.

Літня зоряна ніч, повний місяць у небі, кінв, споряджений у далеку дорогу, козак при коні в обладунках військових, у високій шапці смушевій і дівчина, яка припала до грудей козакові.

Ех, чому не я на картині отій! Чому я не козак, у військове обладнання? З шаблоюкою при боці, з мушкетом за плечима, і Валя Чмовжова, моя однокласниця, з якою ми зустрічаємося поглядами (аж душа обмирає!) припадає до моїх мужніх грудей!

Виходжу надвір, як у тумані, і не остогидла торба з книжками — два пістолі приємно обтяжують блаженський мій пояс.

Я вже знав, що ті дві картини тьоті Ані подарували, коли вона виходила заміж. І коли вона втікала з Миргорода од долі лихих, з двома дітьми на руках, то нічого не захопила з собою. Нічого, крім цих двох картин.

Уже пізніше, дорослому, матуся під великим-великим секретом, оглядаючись звично на стіни, сказала, що картини ті не даровані: їх написав о. Миколай.

— То він що, був ще й художником?

— Не тільки художником, сину, — відповіла сумовито матуся. — Ще й на скрипки

грав. Як візьме скрипку до рук, то й душа обмирає.

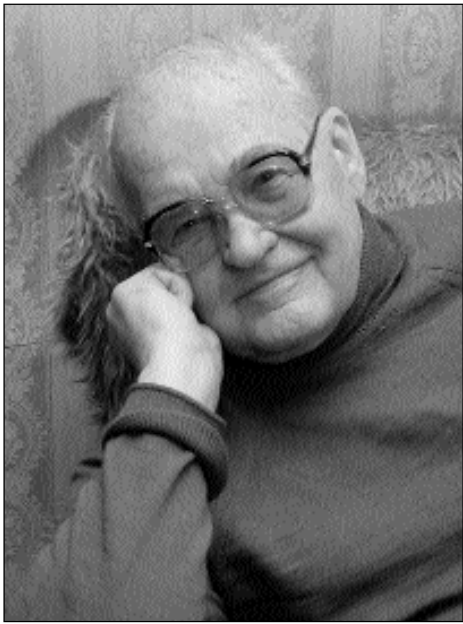
I вмовкла. I не сказала більше нічого. Хоч мені страшенно кортіло довідатися, хто ж він був, мій дядько по матусиній сестрі. I чому так рано помер, лишивши молоденьку дружину з двома дітьми на руках.

Отак по крихті, по крихті, з матусиних не-сміливих спогадів (вона до смерті оглядалася на стіни) і склалася в мене більш-менш повна картина короткого життя о. Миколая.

Батюшки, як називали його в очі й позаочі парафіяни.

II

Ще до більшовицького перевороту пекельного, закінчивши блискуче Петербурзьку духовну академію, о. Миколай не залишився на кафедрі, хоч йому там і склалася успішна до-

Анатолій ДІМАРОВ

ГОЛГОФА

ріжка кар’єри духовної. Поїхав на батьківщину, в Миргород, у глухе провінційне містечко, де час застиг у велетенській калюжі, описаній Гоголем. Та й висвятився на предстоятеля єдиного собору — стародавньої церкви, яка пам’ятала Хмельниччину. Перед цим, одружившись (обов’язкова умова) з дочкою священника, що посідав чи не найбіднішу парафію Миргородщини: вогнисті очі молодого священника були буквально осліплені юною красою, що розквітла під ласкавим сонцем України.

— Він ніколи не казав “Малоросія”, — ділилася спогадами матуся. — Тільки — Україна. А Шевченків “Кобзар” лежав поряд із “Біблією”.

Як ми збігалися, коли тьотя Аня заходжува-лася розчісувати косу! Дивилися зачудовано на золотисту ріку, яка водограєм спадала з голови аж до підлоги, закриваючи постать, і кожному хотілося хоч пальцем торкнутися того водограю. Здавалося, що й палець був би весь позолочений.

Тьотю Аню, тьотю Аню! Ви вже не один десяток років лежите у могилі, а мені все не віриться, що коси вашої торкнувся тлін. Адже шире золото невідкладне ті тліну, ні часові!

Одружившись, молодий священник найняв невеличку, на три кімнати, хатину серед столітнього саду. Хатина була така ж стара, як і сад, тільки й того, що стіни з неопаленої цегли, та дах із черепиці, вкритої мохом, замість підлоги — глиняна долівка. Вони так і не встигли нажити якихось статків, необхідних у хазайстві: ударила революція, а за нею — громадянська війна.

Хазяїн же, одинокий вдівець, у тій хаті майже не жив. Узимку тулився в коморі, а з ранньої весни до пізньої осені вирушав у мандри по святих місцях. Аж до Єрусалима добрався — вклонитися гробу Господньому.

Одтриміла громадянська війна, одстрілялася, густо могилами сіючи, в усе, що жило й дишло; люди стали оживати потроху, хоча влада нова до кісток обдирала, зате хоч не стріляла масово, не вішала, — розстрілювала тільки твердоздатників, отих хліборобів нещасних, котрі не хотіли віддавати останнє зерно, ними ж виросшене. У людях знову став просинатися Бог, і вони звично потяглися за останньою втіхою до храмів, — ще ніколи в Миргородському

соборі не тіснилося стільки народу, слухаючи проникливі проповіді о. Миколая. Слава про молодого священника докочувалася до глухих хуторів, прихожани з інших парафій воліли хоч раз побувати в миргородському храмі, послухати вогнисте слово о. Миколая.

Ще в дитинстві, коли при смерті лежала матуся, якась жінка сказала йому: “Молися, дитино, молися. Бог твою молитву обов’язково почує”. I він, малий, ніс своє серце гаряче до Бога: “Боженьку, спаси мою маму! Як же я без неї житиму, Боженьку?!” I Бог почув відчайдушний голос малого, і матуся видужала, а він дав обіцянку Богові стати його слугою... Тож за все своє життя о. Миколай не заподіяв нікому зла і навіть припустити не міг, що знайдеться на світі людина, яка б його зненавиділа.

Але сатана, що вчинив заколот у надії роздмухати “пожар мировой”, а потім і війну громадянську, під час якої брат ішов на брата, а син на батька, сатана, який скаламутив життя в одній із країн найбогоможливіших, посягнувши класову ненависть, підняв на поверхню всіх покидьків, та й дав їм волю творити суд і розправу іменем революції.

Один із таких покидьків і з’явився у Миргороді. Уже в кінці громадянської. Морячок із Балтійського флоту, замалим не з самої “Авроври”. Обвішаний нахрест кулеметними стрічками, з “маузером” у дерев’яній кобурі, яка біла його по коліні. Очолив страхотливе “чека”, де люди зникали, як комах, де не було порядку нікому.

З перших же своїх кроків у Миргороді він оголосив класовим ворогом Бога, а що Бог сидів надто високо, щоб його устрелити з “маузера”, то всю свою класову ненависть зосередив на о. Миколаєві.

Спершу спробував його розвінчати шляхом привселюдних дискусій.

Тоді було дуже модно: побивати священників на прилюдних дискусіях, демонструючи людові, що релігія — “опіум”, що й Бога як такого немає, його вигадали служителі культу, щоб експлуатувати забобонних людей.

Був призначений день дискусії, сповіщаючи про неї, різно висіли оголошення; морячок піднявся на трибуну “во всеоружий” — не так знань (які там знання після початкової школи, звідки його витрупили за абсолютну непридатність до навчання)... Піднявся на трибуну, обвішаний кулеметними стрічками, “маузером”, та ще й шаблоюкою, роздобутою в місцевому музеї. Морячок, окрім зброї, мав ще й два вбивчі аргументи, що ними сподівався підрубати під корінь попа, — “Бога нет!” і “Релігія — опіум!”

I як же важко було дискутувати о. Миколаю, який поза вищою академічною освітою вивчав усіх філософів світу, в тім числі й Маркса та Енгельса. Як важко було о. Миколаю дискутувати з цим гомоприми́тивусом, який на всі докази священника, на всі екскурси в минуле, сучасне й майбутнє, твердив, як папуга, одне: “Бога нет, а релігія — опіум!” Урешті о. Миколай не витримав і, коли його опонент вишкріб із свого вузькологового сховища ще одну фразу: “Человек произошел от обезьяны”, — о. Миколай, важко зітхнувши, сказав:

— Та воно й видно.

I площа гримнула таким реготом, що аж повітря здритнулося.

На тому дискусія й скінчилася.

Скінчилася дискусія!

Бо як тільки начальник “чека” розтуляв мавпоподібного рота, люди аж хилилися од реготу.

Коли ж о. Миколай сходив із трибуни, посоромлений його опонент кинув погрозово:

— Ну, ты меня, поп, попомнишь! Попомнишь, сеятель опиума!

Не довго довелось і чекати. Десь на третій день чи, може, й на четвертий, вийшовши вранці надвір, побачив о. Миколай пришпилений до дверей аркуш паперу.

Чорним обведена рамка, череп і кості — вгорі, серп і молот — піднизом, а поміж ними — три фрази: “Поп! Убирайся к чертовой матери из Миргорода! Если тебе жизнь дорога. Даем 10 дней”.

Тьотя Аня — у сльози. Тьотя Аня стала благати переїхати подальше од Миргорода — їм скрізь будуть раді.

— Дитино, дитино, — сказав о. Миколай, провівши пестливо долонею по голівці дружи-

ни, — вони тільки й ждуть, щоб я одступився од Бога.

— Так вони ж тебе вб’ють! — зойкнула тьотя Аня.

— На все воля Божа. Без волі Божої й воло-сина не впаде з голови.

I як не плакала тьотя Аня, як не благала — пішов правити службу.

А на ранок — знову пришпилений аркуш паперу. Та ж сама траурна рамка, той череп і кості, ті ж серп і молот. Але слова тепер інші: “Поп! Тебе осталось жить девять дней!”

I так — з ранку в ранок. Вісім... Сім... Шість... П’ять... Чотири... Три... два... Безжалний хронометр відлічував моторошні цифри, тьотя Аня зійшла вся сльозами, обхоплюючи шосили свого чоловіка. Не пустити!.. Затримати!.. Порятувати!.. Тьотя Аня ночі не спала, здригаючись при кожному шуркоті, а о. Миколай продовжував правити Божі служби і голос його лунав усе натхненніше, все проникливіше.

У той останній день, у той страшний чорний день, обведений траурною рамкою (“Готовься, поп, к смерти!”), о. Миколай після служби проголосив проповідь про любов до ближнього (“Полюбите і ворогів ваших!”). I, благословляючи парафіян, мовив:

— Прощайте, мої дорогі, Бог кличе мене до себе! I не побивайтеся за мною: я і там молитиму за вас милостивого Отця нашого, Вседержителя всього живого.

Того вечора, як ніколи довго, молився. Діти давно вже спали, лягла й тьотя Аня. Лежала в напрузі, не склеплюючи очей, здригалася од сухих ридань, благала подумки Бога: “Господи, спаси, порятуй!.. Візьми мене, Господи, а його не чіпай!..” А коли о. Миколай урешті скінчив молитись і приліг на постіль, прикипіла до нього всім змученим тілом своїм.

А серед ночі у дворі шось голосно тріснуло, тьотя Аня, що була задрімала, схопилася — серце як не вискочить! — о. Миколай уже йшов до дверей.

— Не йди! — заволала пошепки тьотя Аня. — Не йди!

О. Миколай одчинив двері. Одчинив, став на поріг і один за одним тріснули постріли.

О. Миколай упав, як підкошений, у примарному лампадному світлі було видно, як із рота полилася чорна кров; він ще жив (кулі всі до одної вп’ялися в живіт, щоб “поп” не помер смертю легкою, а подовше помучився), він ще дихав і тьотя Аня кинулася надвір — кликати на допомогу людей.

Кулаки збивала, стукаючи у ворота, біла, аж тріщали дошки: “Ой людоньки, рятуйте отця Миколая!” — вікна в хатах чорніли, за вікнами — наче все вимерло.

Урешті озвався один із сусідів. Балагула Мошко, який не раз ввозив о. Миколая у віддалені села. Метнувся до стайні, впріг у воза коня, підкотив до їхнього двору.

Удвох перенесли на підводу непритомного о. Миколая. Мошко взяв коня під вуздечку, повів до лікарні, а тьотя Аня сиділа на возі, притримуючи голову чоловіка.

Вибігла чергова сестра. Уже втрюх занесли до приміщення, опустили на ліжко. Сестра одразу ж побігла по лікаря.

Повернулася сама. Лікар, дізнавшись, кого привезли, відмовився йти до лікарні. Як його не благала богомольна сестра.

О. Миколай прожив до самого ранку. Лежав, стікаючи кров’ю. Тьотя Аня сиділа поруч, стискаючи його руку. I рука, що обпікала, поступово холонула... холонула... холонула...

— Я разом із ним помирала, — відповіла якось тьотя Аня матусі своїй на її:

— Як ти, нещасна, в ту ніч не збожеволіла!

III

Поховали о. Миколая біля собору. Поставили гранітний надгробок, і хрест мармуровий поставили, і як не дивно, і надгробок і хрест стояли непогнотіжені (та й досі стоять) усі роки радянської влади.

I з ранньої весни до перших снігів на могилі о. Миколая завжди лежали скромні букетики квітів.

А ще: парафіяни, поховавши о. Миколая, замовили місцевому художникові ікону. I художник намалював о. Миколая з його добрим усміхом, ікона висіла у притворі храму, і люди, заходячи, хрестилися до неї. Аж ось у шістдесятіх у соборі з’явився новий настоятель, уже промосковського штибу, зняв ту ікону та й знищив.

Оце, здається, і все, що я по крихті зібрав про о. Миколая.

IV

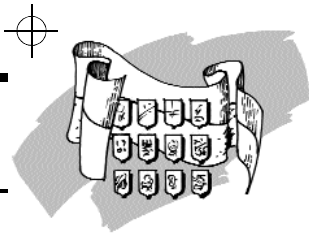
А дзвони гудуть... А дзвони гудуть... I тими дзвонами озивається до мене безсмертна душа о. Миколая. Великдень, двадцять сьомого квітня, дві тисячі третього року.

ТОЙ, ХТО УВІЧНИВ І СЛАВУ, І ВОЛЮ

НОВІ ВИДАННЯ

КНИЖКОВИЙ РИНОК: ВИБІР ЗА ЧИТАЧЕМ

Міський голова Валерій Попович

Закінчення. Початок на с. 1.

Прокуратура столичної області у Василькові відзначилася вибірковою оперативністю. До неї свого часу зверталася незаконно звільнена з посади (як згодом підтвердили численні перевіряючі) колишня директор школи Ольга Клименко, скаржилася на тогочасного мера Василя Володимира. Прокуратура мовчала. Потім скаргу написав В. Гаркавенко, працівники прокуратури прибули до Василькова майже одразу і працювали навіть у вихідні, вже в понеділок мер і заступники поїхали на допит.

О. Клименко, сьогоднішній заступник мера, підтримувала його і три роки тому, коли була депутатом міської ради. Їй, директору школи з 18-річним стажем і багатьма професійними відзнаками, запропонували написати заяву на звільнення за власним бажанням.

Коли відмовилася, — почула: матимете стільки різних перевірок і такі умови роботи, що ні ви, ні вчителі, ні батьки не витримають.

Все ж таки витримали, — хоч чотирьох медалістів, випускників Ольги Федорівни, того року позбавили нагород. Опальна директорка навіть голодувала на знак протесту під кабінетом міністра освіти. Для неї освітянська трагедія завершилася серцевим нападом і госпіталізацією в кардіологічному відділенні лікарні. Пізніше школярам медалі повернули — після перевірки їхніх знань комісією з Академії педагогічних наук. Сьогодні це вже історія.

Таке собі відлуння великої війни в київському політикумі: В. Попович не робить таємниці з того, що є людиною київського мера О. Омельченка, недарма ж очолює обласну організацію його партії "Єдність". Про "теплі" та взаємні почуття губернатора Київщини до "Сан Саніча" нагадувати зайве. У Василькові ж колись гірко жартували: в Києві — Засуха, а в нас — посуха. Дивний збіг обставин — щойно мер Попович знову взявся до роботи два роки тому, як на Великдень, 9 Травня і 1 вересня місцеві вимикали воду.

Хронічно обрізаний васильківський бюджет — сусіднім Ржищеву чи Березані від області завжди перепадає на кілька сотень тисяч гривень більше, ніж Василькову, хоч у згаданих населених пунктах мешкає значно менше населення. Тим не менше, васильківським бюджетникам, як запевняють у мерії, ще ні разу не затримували зарплати.

ВІД КИЇВСЬКИХ КНЯЗІВ ДО ДЕКАБРИСТІВ

Археологічні знахідки свідчать, що вже у III тисячолітті до нашої ери на території сучасного Василькова були поселення представників трипільської культури. Вчені датують виникнення міста 988 роком. Засновник князь Володимир Святославович назвав його Василевом — своїм новим іменем, отриманим після прийняття хри-

стіянства. Перша згадка в літописі Руському про Васильків належить до 996 року: "Печеніги до Василева, і Володимир з дружиною виїшов супроти них. А коли зступилися вони, не зміг Володимир устояти проти натиску їх. Підбігши, став він під мостом і ледве укритися од противників. І тоді обіцяв Володимир поставити у Василеві церкву святого Преображення, бо був празник Преображення Господнього в той день, коли сталася ця січ (6.07.996).

Оскільки Володимир уник небезпеки сеї, він поставив церкву і справляв празник, зваривши триста перевар меду. І скликав він бояр своїх і посадників, і старійшин по всіх городах, і людей многих, і роздав триста гривень убогим. І празникував князь Володимир тут вісім днів..."

Саме тут пролягав так званий Васильківський торговий шлях із Русі до країн Західної Європи. Укріплене високими земляними валами та ровами, заповненими

Собор Св. Антонія і Св. Феодосія. XVIII ст.

МІСТО ІМЕНІ ВАСИЛЯ, ВІН ЖЕ ВОЛОДИМИР

У красезначному музеї

водами Стугни, місто-фортеця було серйозною перешкодою для ворогів на підступах до Києва. За свідченнями вчених, у Василеві народився подвижник-чернець Феодосій Печерський, який увійшов у

нашу історію як святий і будівничий Києво-Печерської обителі. І нині сяє золотими куполами визначна історико-архітектурна пам'ятка — собор преподобних Антонія і Феодосія, "святих землі ко-

зацької". Він збудований 1758 року кріпаком Києво-Печерської лаври — "камінних справ майстром" С. Ковніром. Архітектору вдалося органічно поєднати українське бароко з елементами класицизму.

У 1157 році після тривалих політичних інтриг у тогочасних вищих ешелонах Василів дістався в удільне володіння синові київського князя Юрія Володимировича — Василькові Юрійовичу. Відтоді і став він Васильковом.

Перша половина XIX століття стала ще однією віхою в історії міста. Про неї нагадує барельєф із портретами декабристів. Тут жив Сергій Муравйов-Апостол, разом із Миколою Бестужевим-Рюїніним 29 грудня 1825 року він очолив повстання чернігівського полку, розташованого тоді у Василькові. На їх честь одна з вулиць міста носить ім'я Декабристів.

ПРО ДЗЮ-ДО І КУЛЬТУРУ

— Туризму в нас взагалі немає, — зітхнув у розмові з нами заступник міського голови Анатолій Коцюпала. Хоч туристичні маршрути, які мали б пролягати через Васильків, розроблялися, але "віз і нині там".

Про розвиток туризму пан Коцюпала розмовляв без особливого ентузіазму, але пожвавився, коли зайшлося про спортивні досягнення Василькова. Бо в місцевій спортивній школі особливо популярні секції з боротьби самбо, дзю-до та легкої атлетики. Юні васильківці в цих видах спорту брали участь у чемпіонатах України і світу. А відтак виїжджають молоді спортсмени з

Василькова за кордон — до Італії, Франції, Росії, де цінують їхні таланти й гідно оплачують працю.

На нестачу коштів на розвиток культури скаржився й начальник відділу культури міськвиконкому Федір Пустовойт. "Якщо відкрито говорити, то розвиток культури — це все-таки матеріальне забезпечення, бо якщо з моральним усе гаразд, то матеріальне, особливо штатних працівників, бажає кращого". (Але, можливо, справи у васильківській культурі не такі вже й погані, хоча б із огляду на кабінет начальника її відділу — затишна кімната з гарними меблями, сучасною стереомагнітолою та декоративним фонтанчиком у кутку, що надавав нашій розмові особливо журливого настрою).

Як відзначив Федір Пустовойт, мова у місті на 80 відсотків українська. Інакша ситуація з українською церквою — скрізь господарює Московський патріархат, якому підпорядковуються обидві історичні пам'ятки — собор Антонія і

Феодосія та Гобелени, Федір Пустовойт.

Наше знайомство з цією жінкою відбулося в її скромній оселі, стіни якої прикрашені справжніми витворами мистецтва. Складна і клопітка то праця — виткати гобелен, адже на це потрібно щонайменше два тижні. Або й місяць, чи навіть рік — саме стільки часу пішло на виготовлення гобелена з портретом Тараса Шевченка. Захоплення ткацтвом прийшло до пані Марії ще в юності. До своїх виробів вона ставить дуже прискіпливо, кожен намагається зробити особливим, і коли гобелен уже готовий, вважає, що можна було б виткати ще краще.

Колись роботи Марії Банник мали за честь придбати колекціонери з різних країн світу, бо знали про майстриню, тоді її ім'я було найкращою характеристикою. Про неї навіть хотіли зняти фільм, усе було готове, але як часто буває — не склалося. Не склалося в нас і з повагою до талантів. Пані Марія лише зітхнула у відповідь, коли ми поцікавилися, чи є або, може, планується у Василькові музей її творчості. Сьогодні вона тче гобелени не задля заробітку — каже, що інакше просто не може, хоч, крім морального задоволення, жодної копійки роботи їй не приносять. Потенційні покупці про майстриню просто не знають. Тому й невесела її посмішка на тлі розкішних радісних барв васильківських гобеленів.

● Людмила ПУСТЕЛЬНИК,
Олена БРЕЗІЦЬКА
Фото Ганни ОБОРСЬКОЇ
Васильків—Київ

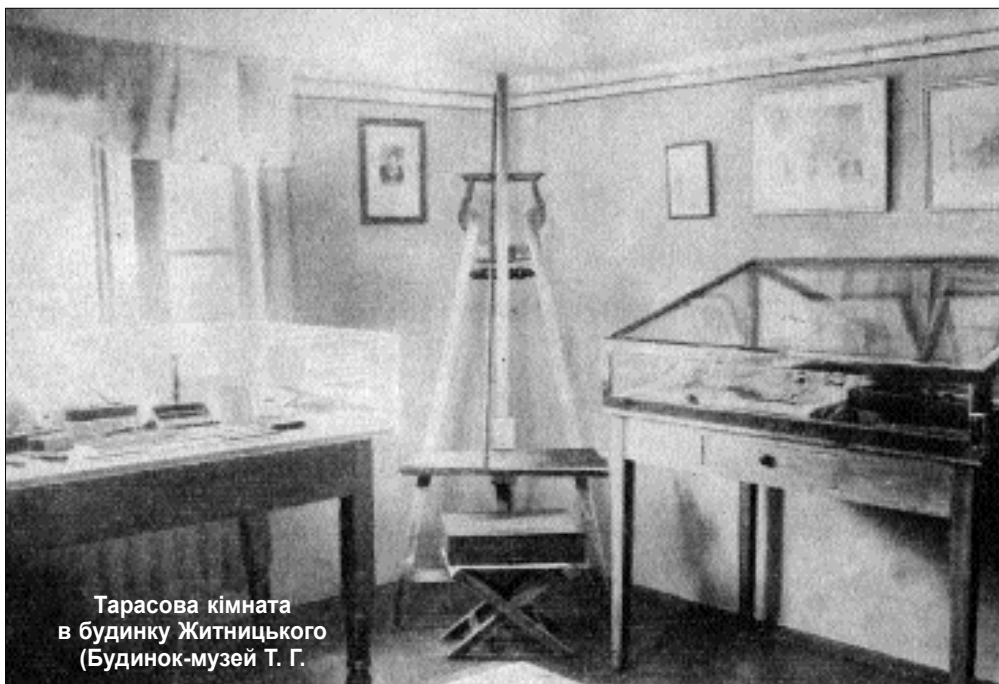

У дитячій школі писанкарства "Дивоцвіт"

Народна майстриня Марія Банник та одна з її робіт

Тарасова кімната
в будинку Житницького
(Будинок-музей Т. Г.)

ЗАВІТАЙТЕ В «ТАРАСОВУ ХАТУ»

“Діло” за доносом Петрова

Це справжнє диво — цей будиночок у центрі Києва, що вцілів, незважаючи на всі грози та буревії, котрі прокотилися над ним. Отже, так розпорядилася Доля, що й для нащадків залишається він “хатою Тараса”. Мільйони відвідувачів із найвіддаленіших закутків планети побували тут, аби вклонитися світлій пам’яті того, хто над усе шанував людську гідність — найвищий дар Творця.

Хрещатик, “трактир з номерами”, де жив Тарас Шевченко

МУЗЕЙ

Київ не відразу прийняв Поета. По-перше, тієї весни 1846 року трапилася нечувана повінь — Тарасові довелося добиратися в центр міста човном. А по-друге — понад півтисячі будинків повстали води знищили чи серйозно пошкодили, тому з квартируванням було сутужно... Довелося поселитися в “трактирі з номерами” — будинок архітектора Беретті на розі Хрещатика та Бессарабки. Як виявилось, навпроти, у так званому будинку Сухоставського, мешкав М. Костомаров, який уже був начуваний про Тараса... Невдовзі й познайомилися — хтось зі спільних знайомих допоміг.

Аж ось Михайло Сажин, товариш по Академії, намовив Тараса спільно найняти квартиру на Козиному болоті в будинку Житницького, — місцина мальовнича, та й університет поряд. До колег приєднався ще й О. Афанасьєв-Чужбинський, отож, відтоді, з липня 1846 р., цій домівці й випало стати Шевченковою.

Козине болото — теперішній Майдан Незалежності — виявилось дивовижно щасливим закутком у нелегкому поетовому житті. Це тут народилися пророчі слова про історичну долю слов’ян, які стануть “...добрими братами, і синами сонця правди, і еретиками... Мир мирові подарують і славу вівки!” Тут був надзвичайно дешевий базар, з якого й харчувалися молоді митці, бювет, кажучи по-сучасному, з джерельною, напрочуд смачною водою. А серед вишневих садів, які оточували базар, бавилися діти, стояли вулики, паслися кози — хатки-мазанки та будиночки під гонтою тулилися попід горою аж до софійського подвір’я...

Кремезний, надзвичайно дужий у руках, Тарас Григорович залюбки мандрував наддніпрянськими пушами, роблячи замальовки характерних пейзажів, національних типажів... Любив поспівати десь у леваді. Його сильний ледь хрипливатий тенор вражав нетутешніми обертонами... На той голос нагодилися чимало славних побратимів Тарасових — про кожного з них Ви, читачу, зможете дізнатися з документів, виставлених на музейних стендах. Тарас мешкав “на горішці”, але “на чай” охоче спускався до колег, аби принагідно розповісти про чергову пригоду... Майже рік їздив поет Україною в складі етнографічної експедиції, перш ніж оселитися тут, отож і тем для розмов вистачало... А оповідачем він був чудовим — це відзначають чи не всі сучасники у спогадах, що дійшли до нас.

Вельми дружний гурт однодумців Будинку-музею Т. Г. Шевченка на чолі з його директором Ольгою Іванівною Шевченко докладає чимало зусиль, аби той час утримався, не вивірювався зі стін щасливого тимчасового прихистку Великого Кобзаря. До 75-річчя свого музею вони влаштували прекрасну виставку рідкісних документів, дбайливо зібраних упродовж багатьох десятиліть, а нині готуються до 190-річчя з дня народження поета.

НАУКА

ВНЕСОК ДО СКАРБНИЦІ ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВА

У Російській імперії видатних людей, що репрезентували літературу, науку, мистецтво неросійських народів, поділяли на кілька категорій. Одних приписували до діячів Росії, інших оголошували українськими (білоруськими, грузинськими тощо) націоналістами, вилучали їхні твори з ужитку, забороняли навіть згадувати про них. А третіх, з огляду на їхню непересічність та велич, на неможливість відірвати від рідного ґрунту й ввести в “загальноросійський контекст”, прагнули пристосувати до цього контексту.

Особливого розмаху ця тенденція набрала в радянський період. Велику українську поетку Лесю Українку намагалися видати за революціонерку-інтернаціоналістку радянського зразка, яка тільки й мріяла про “возз’єднання” України з Росією. З цієї метою з радянських видань Лесиних творів вилучено драму “Боярина”, в якій авторка висловила цілком протилежний погляд на московсько-українські зв’язки.

А скільки написано про геніального Тараса Шевченка, який нібито був революціонером-демократом, атеїстом, співцем класової боротьби, поборником “братнього єднання з російським народом”. А насправді таких улюблених термінів радянських інтерпретаторів, як **демократія**, **клас** чи **пролетар** для Шевченка взагалі не існувало... Навіть слова з загальноживованої лексики соціальної діалектики з’являються не надто часто, приміром, **боротьба** (не з’являється взагалі), різні форми слів **боротися** (4 появи в усіх поетичних творах), **багатий** (58 появ), **бідний** (13 появ)... Набагато частіше з’являється основний національний мотив Шевченка слово **Україна**, **Вкраїна** (200 появ), та ще частіше слово **Бог** (486 появ) та синонімічного **Господь** (97 появ) — у сумі 583 появи.

Ці слова взято з рецензії Марка Роберта Стеха на ґрунтовну працю Олега Ільницького та Юрія Гавриша “Конкорданція поетичних творів Тараса Шевченка”, що її видав Канадський інститут українознавства за фінансового сприяння Наукового товариства ім. Шевченка в Америці. Конкорданція (від лат. *concordantia* “узгодження”) являє собою особливий словник, де наведено не просто слова, а всі словоформи з творів певного автора в широкому контексті. Хоч конкорданції відомі в світовій практиці, але здебільшого це англійські видання. Першими лексикографічними працями такого типу є конкорданції Святого Письма і творів В. Шекспіра, що перевидавалися кілька разів.

Тепер, крім виданих Інститутом мовознавства ім. Олександра Потебні двотомних “Словників мови Шевченка”, що охоплюють українськомовні та російськомовні твори поета (1964, 1986 рр.), додано ще одну велику працю, котра неабияк збагатила українське та зарубіжне шевченкознавство й українську культуру.

● **Олександр ПОНОМАРІВ**, доктор філологічних наук, професор

ПОЖЕРТВ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Початок у числах 39–52 за 2003 р., числах 2–7 за 2004 р.

Офірувач	Сума, грн.
Бишівська ЗОШ І-ІІ ст ч/з Окс М. В., Львівська обл.	46,00
Бондаренко В. С., м. Київ	300,00
Бідоцька ЗОШ 1-2 ст., м. Чернівці	
ч/з Яківчик М. І.	104,00
Веренчанська ЗОШ ч/з Народового П. П., м. Чернівці	265,00
Веречанська ЗОШ ч/з Народового П. П., м. Чернівці	50,00
Влашинецька СР Тернопільської обл. ч/з Ковальчук	22,00
Врубілівський Б. К., м. Житомир	33,33
Гвіздецька школа	

мистецтв, м. Коломия	40,00	Корницька ЗОШ 1-3 ст. ч/з Мельничук М. В.	400,00
ГП “Дзержинськвуіллія”	155,00	Корнійчук М. Ф., м. Кременець	
Гуцків, м. Київ	80,00	Тернопільської обл.	5,00
Гуца О. Й., м. Київ	100,00	Лавринович А. В., м. Київ	750,00
Давидівська школа, Кіцманського р-ну		Ліховий І. Д., Ліхова І. М., Ліховий Д. І., Ліхова О. І., м. Канів	110,00
Чернівецької обл.	56,00	Лопушненська СР ч/з Комінко, Тернопільська обл.	24,00
Дівчата 9-Б класу Житомирської ЗОШ № 33	13,00	Максимюк Д. М., м. Івано-Франківськ	20,00
Єзупільська міська лікарня, Івано-Франківська обл.	100,00	Максимюк М. В., м. Івано-Франківськ	20,00
Українська гімназія, м. Сімферополь	30,00	Міське управління освіти, м. Чернівці	135,00
Жирівський Т. Н., м. Павлоград	90,00	Українська гімназія, 6-Б кл., м. Сімферополь	22,00
ЗОШ № 22, м. Чернівці		Отинійська музична школа ч/з Богаченко Г. В., Івано-Франківська обл.	40,00
ч/з Колевчук З. І.	100,00	Педагогічний та учнівський колектив Обухівської ЗОШ І-ІІІ ст., Вінницька обл.	88,00
ч/з Цуркан А. В.	50,00	Погорілівська ЗОШ	
ЗОШ, с. Товтри Чернівецької обл.		ч/з Пітик М. Ф.	60,00
ч/з Шкварчук Н. С.	347,35	Преварська Н. Н., м. Київ	50,00
Просвіт’яни Першотравенська Дніпропетровської області через		Райлікарня, м. Радехів Львівської обл.	
Ільченко Г. С.	120,00	ч/з Білозір І. В.	450,00
Іщенко М. Е., м. Канів	40,00		
Карпенко, м. Київ	150,00		
Кенцало Ю. Р., м. Івано-Франківськ	100,00		
Кіріна І. Г.	20,00		

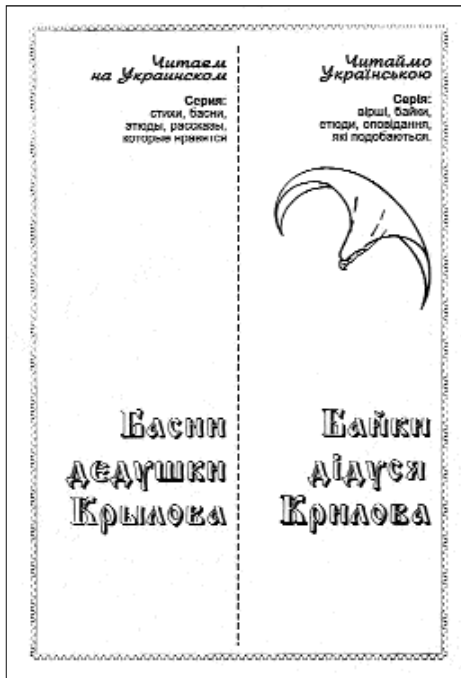
Рейда К. А., м. Борщів Тернопільської обл.	10,00
Святенюк В. П., м. Кременець Тернопільської обл.	5,00
Соловій Б. І., м. Львів	200,00
Соловій Б. І., м. Львів	1600,00
Сторожинецький держлісгосп	1000,00
Тищенко, м. Марганець Дніпропетровської обл.	120,00
Товариство укр. мови ім. Тараса Шевченка “Просвіта”, м. Червоноград	
Львівської обл.	610,00
Транзит, “Бюджет Коломия”	65,50
Хор храму УГКЦ “Воздвиження Чесного Хреста”, “Союз Українок”	
ч/з Слюсарчук Г., м. Надвірна Івано-Франківської обл.	300,00
Церква св. Іллі, м. Чернівці	100,00
Чепіль Я. В., с. Бабухів Рогатинського р-ну	
Івано-Франківської обл.	30,00
Чернівецька СШ № 19	
ч/з Басараба С. Г.	112,00
Школа № 2 ч/з Боднарчук Р. О., м. Чернівці	250,00

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 252 907 грн. 52 коп.

«ПОГЛЯНЬМО, НА ЗУБАХ ЯКИЙ ТИ БУДЕШ СТРАВНИЙ!»

ПЕРЕКЛАДИ

Про відому нехіль (якщо не відразу) росіян щодо вивчення української мови — годі повторюватися. Проте зрозумілою є добра воля українців, котрі намагаються піти назустріч невпевненим російськомовним і наблизити до них українську лексику через переклади популярних творів відомих російських авторів.

Дуже вдалим прикладом цієї особливої просвітницької роботи слід, на мій погляд, вважати двомовну збірку «Басни... — Байки

дідуса Крилова» в українському перекладі Анатолія Присяжнюка, що вийшла у видавництві «Сталь».

Ім'я цього автора відоме нашим читачам із публікації «Моє ясновидіння таке звичайне...» («СП» № 30 від 23—29 липня 2003 р.) Серед його численних захоплень чи не найважливішими є переклади творів відомих російських авторів українською мовою.

Як зазначає автор в анотації до вказаної збірки (яка вміщує 76 байок Івана Крилова в оригіналі та українському перекладі), під час її підготовки використано правопис Всеукраїнської Академії наук 1928 року, українську лексику XIX століття (часу творчості байкаря), усталену сучасну літературну вимову, норми наголосу і властиві українській мові фразові інтонації. Переклад також відтворює — що дуже важливо — стиль першотвору (ритміку, розмір, рими).

Намагаючись чітко відтворити російський першотвір засобами рідної української мови, перекладач і не збирався бути суперником байкаря, а тому зрікся власної індивідуальності, свого особистого поетичного стилю у віршуванні. Йому вдалося подати І. Крилова читачеві з максимальним збереженням автентичності.

Анатолію Присяжнюкові удалося «єдиним пострілом убити двох зайців»: доповнити фонд українських перекладів ще однією вдалою збіркою і водночас переконливо продемонструвати величезні можливості й багатство української мови.

Кажуть, усе пізнається у порівнянні. Гадаю, що збірка байок у двомовному варіанті зацікавить не лише філологів, а й кожную культурну людину. Адже перекладач відновив

і використав безпідставно занедбані слова з народнорозмовної мови і фольклору, мелоду оригіналу, врахував найцінніші знахідки з існуючих перекладів чи переспівів І. Крилова у працях П. Білецького-Носенка, Левка Боровиковського, Михайла Старицького, Бориса Грінченка та ін.

Збірка розрахована на широке коло читачів, у першу чергу — російськомовних. Вона допоможе їм збагатити український фонд слововживання (у словах жирним шрифтом виділено наголоси).

Окрім перекладу, А. Присяжнюк своєрідно спроектував і зверстав книжку, розмістивши на форзаці і внутрішніх сторонах обкладинки вислови з байок, що стали вже крилатими в російській мові, а віднині існуватимуть у їх українському відтворенні.

*Спіймала Кишка Солов'я,
В сердегу кігти запустила,
Й ласкаво так його здавшиши, говорила:
«Душа моя! Соловєня!»
Я чую, за пісні тебе усюди славлять...
Не будь, мій друже, впертим;
ну, чого тремтиш?
Не бійсь: тебе я зовсім не волю з'їсти...
Ні, бачу, що ти в світі зовсім
геть не вправний...
Погляньмо, на зубах який
ти будеш стравний!..»*

Анатолій Присяжнюк вважає себе перекладачем-аматором. Його кредо: переклад має, насамперед, обстоювати рідне слово, а отже, — свою націю.

Євген ГОЛИБАРД

КИЇВСЬКИЙ ЛИЦАР З ОФОРТА ДЮРЕРА

*«Горе народові, якщо
рабство не змінило його
природи, такий народ
і створено, щоб він
був рабом».*

Петро ЧАДАСВ

Сьогоднішній український світ, світ, що збувся у повноті несвободи, в якому, за Достоевським, «уже немає куди піти» (попри мерехтіння рекламних оголошень про подорожі), конче потребує свого осмислення.

«Екзистенційний прагматик», передчасно померлий минулого року сорокарічний — киянин Олександр Шумилов, економіст, в останній час викладач НАУКМА, у виданому збірничку статей та творів «Містичний ключ до України», який за жанром можна визначити як «романтичну політологію», конкретно науковою мовою, з елементами позитивного утопізму, руйнує застарілі пласти наших ідеологічних архетипів, які заступають майбутню.

Автор звертає увагу на небезпечні тенденції поширення в суспільстві духу некрофільії в яскравому рекламному обрамленні на тлі посилення пропаганди ідеології некрофілізму постіндустріальної доби, а відтак свідомо провокованої гострої кризи національної «самоідентичності».

В часи перемагаючого повзучого позитивізму, коли вважаються дійсними лише описові видимі форми світу, коли найпоживніша духовна їжа чи будь-який плідний колективістський (або вже й індивідуальний!) глибинний міф «демократичною» процедурою негайно редукується, оголошується «історією» та «критикою» і перетворюється на маскульт, табloidно псевдокультуру.

І все це на обтяжливому тлі вчасно не подоланого «посткомунізму» та виродженого криміналь-

но-олігархічного «неокомунізму», який зливається з ринковим фундаменталізмом, диктатурою ляхів Барбі та Гаррі Поттера. Можна не погоджуватися з Прудомом, що «будь-яка власність — злочинна», однак і тут питання залишається відкритим — особливо за наших умов.

«Звідки в народі це невміння й небажання боронити свої права, звідки ця хворобливо-рабська безвідповідальність? — зауважує Олександр Шумилов. Ні, панове комуністи, ніколи в природі не існувало вашого радянського народовладдя. Так поводитьсь народ не після золотої ери народовладдя, а після жахливого деспотичного полону. І той народ, який ми маємо зараз в посткомуністичній Україні, народ, за який серце болить, а розум не приймає, — це цілковито Ваш витвір. Це ж хто так «виховав» людей, що вони замість того, щоб організовано боронитися й легітимно протестувати проти цинічного над ними глумління, масово приймають накинута їм «гіньові» правила економічного життя, «обмазуються» і, як наслідок, мовчать, розбещуються самі й розбещують своїх дітей, сотнями тисяч ідуть у трастові лихварі, пошиваються в дурні, зачитуються паскудними «жовтими листками, глушать горілку і байдужіють до самих себе. Хто так «виховав» людей, що ми не поважаємо самих себе й ближнього свого, не поважаємо життя, не поважаємо смерті, не поважаємо порядку, нищимо природу, не можемо збагнути найочевиднішого — власних національних інтересів. Ні янки, ні європейський капітал, ні Кравчук, ні Кучма їх так виховати не змогли б, якби й хотіли, — за браком часу. Тим більше, що наведені симптоми були вже й п'ять, і сім років тому».

На цьому ж несприятливому тлі, може, на іншому рівні, теоретично непомітному для загалу, на думку автора книги, відбувається форсоване заперечення ідеологій відкидання «шкідливої метафізики», отже, взагалі вартісно-сміслового виміру життя. Тому вже наближаємося до духовного моменту, коли для компрометації симфонічної музики її «крутять» через гучномовні на вокзалах західних міст, нібито лише для того, щоб розігнати бомжів; так український олігарх виставляє картину, на якій зображений Штірліц із мавпочко-леніним на плечі.

А яка ж дальша перспектива? Царство цілковитої порожнечі. Перетворення спільнот на бронуївський рух «одноклітинних різнокольорових амєб», розтиражованих апокаліптичних маленьких прикирів-коників...

Ніби лицар із відомої гравюри Дюрера (його оточують диявол і смерть), Олександр «фехтує» з нібито стихійними процесами глобалізації та «десакралізації». Робить це на фахово-науковому рівні з позицій українського модернізованого традиціоналізму, з трохи несподіваним для науковця езотеричним відтінком, де християнські цінності та повага до Церкви тактовно доповнюються ідеями правового «Нью ейдж» в українському переосмисленні.

«Цивілізація смерті», згідно з визначенням папи Івана Павла II, «світ мамони», задуми світової олігархічної верхівки, будівничих «глобуса Люцифера», руйнування національних держав, і насамперед людської особистості, досягається через ерозію, розмивання смислів. Це, передусім, руйнування часом просторового суб'єктивного захисного континууму за рахунок експансії Інтернету, мобільних телефонів, радіо. Така агресія забезпечує формування порож-

ПАМ'ЯТЬ

ньої «людини без властивостей» на всіх рівнях громадянських і державних спільнот. «Облудні сенсологічні матриці глобалізації» прагнуть діяти ефективно, «просуваючи» культуру «ваалізму». Криза смислів — це коли дерева за вікном здаються великим чорними мертвими віниками.

Нові смисли можуть виникати де і як завгодно, твердив Бахтін. Вони живуть у шлінах між словами й речами... Ось тарган пробіг по столу діагонально — і то вже потенційний новий смисл (приблизно так говорив Бахтін). Сенси — це буттєві інтенції, в світлі яких ми бачимо і розуміємо світ. Все це поважні, серйозні речі, які мають відношення до проблематики книги.

Українська криза — гостра форма моральної хвороби, де є і суд, зокрема суд історії. Проте цей стан дає й надію на друге народження.

«Драма поточного політичного моменту полягає в тому, — робить висновок Олександр Шумилов, — що й ми — українці, з одного боку, і кучмократи з олігархами, з другого боку, вважаємо себе повноправними господарями цієї благодатної землі. Тільки ми — за природним правом, а вони — за правом грубої сили і сили грошей. Наше право — духовне й історичне, їхнє ж право — сатанинське. В Євангеліях текстів про це сказано неоднозначно (Стаття 2001 року, рівно за рік до смерті).

...Інвективи висловлено, всі слова промовлено. Олександр Шумилов залишив нам несподівану, глибоку і трохи загадкову книгу, дарма що накладом лише 700 примірників. Але це вже — «український синдром».

Юрій ВІВТАШ

НОВЕ ВИДАННЯ

СЕБЕ ПІЗНАТИ І ВДОСКОНАЛИТИ

Олексій БРАТКО-КУТИНСЬКИЙ — киянин, учений-психолог, автор багатьох статей та кількох монографій — «Психіка і кібернетика», «Інформація і психіка», «Що керує зорями?», «Нащадки святої трійці» та книги «Феномен України», котра вийшла у світ 1996 року у видавництві «Вечірній Київ» уже після смерті автора.

О. Братко-Кутинський рано пішов із життя, але залишив по собі значний творчий доробок, зокрема ряд іще не надрукованих праць. До них належала і робота «Як удосконалити свою психіку», яка врешті вийшла наприкінці 2003 року у видавництві «Артек».

Основна мета твору — ознайомлення читачів із досягненнями світової думки і практики в справі розвитку та вдосконалення психіки.

Робота ця архіактуальна для нинішнього часу, коли члени українського суспільства поділені між собою на численні, часом суперечливі прошарки — суперечливі не лише за рівнем достатку, а й за напрямками пошуків своєї національно-духовної тотожності та сенсу людського існування. Значна частина ще до недавня атеїстичних громадян України, шукаючи прихистку в Бога, не розібравшись, із чим і ким має справу, підпадає часом під зомбууючий вплив «проповідників», далеких від освячення у Святому Духові.

О. Братко-Кутинський не агітує і не намагається в чомусь переконати читача — він лише пояснює феномен людської психіки як системи, що визначає характер людини, її поведінку і розвиток. Автор не лише розкриває функцію та структуру психіки, але й подає методики її вдосконалення та розширення її зв'язків із психічними проявами Всесвіту через призму найвідоміших релігій та філософських учень.

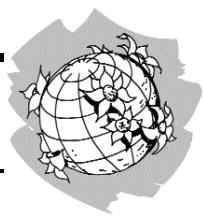
У восьми розділах книги подається цікава інформація про світоглядні основи та практичні особливості методик самовдосконалення і психотренінгу в буддизмі, даосизмі, карате, дзені, йогоах, ламаїзмі, тантризмі, ведантизмі, магії, алхімії, головних теїстичних релігіях — християнстві, іудаїзмі, ісламі.

Викладені в роботі положення розширюють психологію новими оригінальними поняттями і термінологією, подають відомості про нетрадиційні шляхи вдосконалення психіки, збагачують наше світобачення конкретним аналізом зв'язку науки і релігії як двох нерозривно пов'язаних сторін чи фаз одного й того ж основного акту пізнання.

У своїй рецензії до книги «Як удосконалити свою психіку» кандидат психологічних наук Валерія Андріївська зазначає, що ця книга «може допомогти всім тим, хто стоїть перед вибором шляху самовдосконалення, убереже їх від псевдомістиків та псевдокультуристів, дозволить із більшим розумінням поставитись як до визначення власного шляху, так і до соціального аспекту трансформації психіки».

Це книга для тих, хто хоче бути незалежним від згубних впливів психошахраїв та бажає жити у згоді з власною совістю та з дуже непростим оточенням у нинішньому складному світі.

Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

ЗАХІДНА УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА

Масове переселення українців, насамперед, на американський континент — це трудова еміграція, викликана колоніальним становищем України як в Російській імперії, так і в Радянському Союзі.

Складним був шлях наших співвітчизників до американських чи європейських вершин успіху, але багато хто з них завоював їх.

Нобелівські премії, високе урядове становище, прибутковий бізнес, наукові досягнення — у всьому цьому виявив себе український характер, якому притаманні, насамперед, працелюбність і висока моральність, обґрунтовані на загальнолюдських гуманістичних цінностях.

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

Територія — 9 мільйонів 373 тис. кв. км., населення — 281 млн. 422 тис осіб, станом на 2000 р.

Вважається, що в США проживає 1 млн. 200 тис. українців (за неофіційними даними — понад 2 млн.)

Початок масової української еміграції в Америку датується 70-ми роками XIX ст. Українці масово проживають у штатах Пенсільванія, Нью-Йорк, Нью-Джерсі, Масачусетс, Коннектикут, Огайо, Іллінойс, Мічиган, Міннесота, Меріленд, Флорида, Каліфорнія, Техас, Вісконсин.

Досить суттєве розходження офіційних та неофіційних даних щодо чисельності української діаспори в США — вплив асиміляційних процесів, які все глибше захоплюють нащадків українських емігрантів та своєрідність традицій американських переписів населення, де етнічність людини визначають за відповідями на запитання на кшталт: “Де ви народилися? Де народилися ваші батьки? Якою мовою говорять у вашій родині?” Тощо.

Хоча, щодо впливу першої причини, — це питання дискусійне.

Наші сусіди, поляки, в еміграції переживають ті ж проблеми, але, об’єднані в потужну світову організацію “Полонію”, наші найближчі західні приятелі за два останні десятиліття зуміли зупинити кризові явища й нині активно впливають на міжнародне життя, що особливо сприяє формуванню позитивного іміджу Польщі у світі. Як наслідок цього — інтенсивне економічне зростання країни, що сталося не без допомоги іноземних інвестицій.

Як і в Росії, у США та Канаді вихідці з етнічних українських земель посіли чільне місце.

Першими емігрантами на Американський континент із України дослідники вважають представників мазепинської хвилі. У роки громадянської війни у США виходець із України Іван Турчанинов завоював симпатії американців своїм героїзмом та мужністю. Першу кириличну друкарню на американському континенті заснував киянин Агапій Гончаренко (Агапій Гумницький), який прибув на Аляску, втікаючи від переслідувань російського царату.

Суттєвих позитивних змін у ставленні до себе офіційної Америки наші співвітчизники досягли після того, як стали на шлях самоорганізації й інтеграції у життя нової батьківщини. Так, створена 1915 року Федерація українців Америки 25 лютого 1916 року була прийнята у конгресі США, а в грудні — президентом Вудро Вільсоном. У результаті зусиль ФУА в лютому 1917 року в США було прийнято рішення про організацію “українського дня”, призначеного на 21 квітня.

У третій еміграційній україн-

ській хвилі до США (після 1-ої Світової війни та Петроградської революції) прибули такі відомі діячі, науковці світового рівня С. Тимошенко та Ю. Кістяківський, композитор О. Кошиць, художник та скульптор О. Архипенко та інші. І вже на 1936 рік у США та Канаді 700 українців одержали докторати або магістерські дипломи. 1935 року при Колумбійському університеті було відкрито першу на американському континенті кафедру української мови та літератури. Ще раніше — 1925 року — в США почали виходити англомовні та українськомовні часописи. Федеральну підтримку (фінансування) отримали кафедри української мови Гарвардського (Кембрідж) та Пенсильванського (Філадельфія) університетів, університету штату Пенсильванія. Без федеральної підтримки вивчалася українська мова в Каліфорнійському (Берклі), Колумбійському (Нью-Йорк), Іллінойському (Урбана) університетах та 20 коледжах країни. Українські історики Америки об’єдналися в товариство й заснували друкований орган “Український історик”, котрий виходить і досі. При Гарвардському університеті відкрився Український науковий інститут.

1964 року в толиці США Вашингтоні споруджено пам’ятник Тарасові Шевченку (автор Лео Молодожанін). Відкрив монумент президент Д. Ейзенхауер.

Назвемо лише деяких наших співвітчизників, які завоювали популярність у США: Ю. Шевельов (Колумбійський університет), О. Пріцак, Ф. Сисин (Гарвард), Т. Гунчак (Ратгерський університет), Р. Шпорлюк (Мічиганський університет), І. Коропецький (університет Темпл), Я. Білінський (Делаверський університет), С. Горак (Східноіллінойський університет), Б. Винар (Нью-Йоркський університет).

Узагалі вихідці з України серед професорів-емігрантів посідають у вузах США друге місце.

Киянин — вчений Ю. Кістяковський — став одним із батьків американської атомної зброї, був радником президента Д. Ейзенхауера, а його земляк — авіаконструктор І. Сікорський — перетворив авіацію в потужну галузь транспорту, оборони та наступу (він автор 18 модифікацій вертольотів, літаків-амфібіїв).

Нині в США живе лауреат Нобелівської премії з хімії (1981 р.) Роальд Гофман, народжений 1937 року в Золочеві Львівської області. Переворот у американській економічній науці зробив харків’янин, лауреат Нобелівської премії Саймон Кузнець. Виходець із України Зельман Ваксман прославив США як відкривач степноміцину — першого антибіотику, ефективного при лікуванні туберкульозу. Одесит — фізик Георгій Ґамов — став родоначальником американської космофізики та космології. Подолянин Феодосій Добжанський — основоположник американської генетичної науки.

В американській армії проходили службу 5 генералів — етнічних українців. Серед них — Самійло Яскілка, чотиризірковий генерал.

Радником із національної безпеки президента США Дж. Картера був колишній львів’янин З. Бжезінський.

Нині заступником державного секретаря США К. Райс є українка П. Добрянська.

Активно працюють вихідці з України і в американській космічній галузі: серед них є космонавти (астронавти), дослідники, вчені. Директор Американського інсти-

туту аеронавтики та астронавтики — М. Яринович, президент корпорації супутників зв’язку — Й. Чарик.

У США працюють численні українські ЗМІ, видавництва, музеї, архіви, церкви тощо.

Авторитетним учасником американського політичного життя є Конгресовий Український Комітет — відданий і послідовний лобіст незалежної України.

Продовжимо список згаданих уже вихідців з України — відомих американців: художники — Д. Бурлюк, Я. Гніздовський, П. Андрусів, церковний діяч І. Волянський, музикант В. Горовіц, науковці Г. та Т. Костюки, О. Оглоблін, О. Біланюк, письменник — Є. Маланюк, кіноактриса М. Йовович, спортсменка О. Бакюл, бізнесмен А. Левчин.

Є сенс повторити, що приклад значних досягнень американських українців говорить про єдине — талановитий український народ у цивілізованих умовах життя здатний здобути собі гідне місце в міжнародній співдружності. Законірно виникає також запитання: завдяки яким факторам вдалося нашим співвітчизникам зберегти свою національну, етнічну ідентичність?

Очевидно, визначальну роль зіграли традиційна українська толерантність та життєстверджувальний характер. Невипадково 44 відсотки загального числа перших масових емігрантів з України стали фермерами чи сільськогосподарськими робітниками. Таким чином одвічне степове землеробство допомогло українцям завоювати й заокеанську Америку.

Науковці вважають, що нинішні асиміляційні тенденції в середовищі американських українців можна зупинити не обмеженням еміграції, а навпаки — активністю українсько-американських міждержавних стосунків. У цьому зацікавлена, в першу чергу, Україна.

КАНАДА

(Територія — 9 млн. 971 тис. кв. км, населення — понад 30 млн. осіб.)

Вважається, що чисельність українських еромад Канади переважає 1 млн. осіб.

1991 року українські канадці, як і вся країна їхнього проживання — Канада, відзначили століття свого перебування за океаном.

Місія компактного поселення українців у Канаді: провінції Онтаріо, Альберта, Манітоба, Саскачеван, Квебек, Британська Колумбія.

Наші співвітчизники відіграли значну роль у розбудові набутої батьківщини. У свою чергу й Канада виявляла зацікавленість до трудової імміграції, Українці стали піонерами освоєння степової Канади — смуги шириною в 1200 миль західноокеанських прерій, яка згодом дістала промовисту назву “*хлібний кошик світу*”, звідки пшениця надходить на всі світові ринки зерна.

Особливістю життя емігрантів у Канаді, порівняно з США, стало те, що освоєння північноамериканської цілини супроводжувалося інтенсивним розвитком громадського та культурного життя новоприселенців. В українських поселеннях виникали церкви, відділення “Просвіти”, школи, хори та театральні гуртки, газети.

Наші співітчизники — постійні учасники канадського політичного життя. Першу міністерську посаду серед українських канадців одержав М. Стар (Старчевський). У післявоєнному уряді країни він виконував обов’язки міністра праці. Н. Кафік був міністром у справах багатокультурності в адмініс-

ЩО МИ ЗА НАРОД?

трації відомого своїми симпатіями до України П. Трюдо. Сенаторами та міністрами були також Д. Кларк, В. Уолл, Д. Гнатишин, П. Юзик, Д. Івасів, М. Білих. Блискучу політичну кар’єру зробив Рамон Гнатишин, який був генерал-губернатором Канади.

Помітне місце посідають українці і в канадській освіті, науці та культурі. В університетах Канади читаються курси з україністики. В Альбертському університеті 1976 року засновано Канадський Інститут Українознавчих Студій. Інший центр українознавства засновано 1979 року при Торонтському університеті.

Розвитку національного культурного життя сприяє канадська політика багатокультурності, досвід якої корисний і для України.

У Канаді функціонують українські музеї, бібліотеки, архіви. 1975 року поблизу Едмонтону відкрито етнографічний музей “Культурна спадщина українського села”.

На канадській землі встановлено кілька пам’ятників Тарасові Шевченку: 1951 року в Палермо, 1961 р. — у Вінніпезі й Торонто. Споруджено на американській землі й пам’ятники київському князеві Володимирі, Іванові Франку, Лесі Українці, Василю Стефанику, Маркіяну Шашкевичу.

З найбільших громадських організацій Канади назвемо, насамперед, “КУК” (Конгрес Українців Канади). Масштабну діяльність щодо консолідації світового українства веде СКУ (Світовий Конгрес Українців).

Додамо до списку відомих канадців ще кілька українських прізвищ: королівський губернатор провінції Саскачеван С. Воробець, політики — А. Глинка, Б. Ганушак, Е. Гоголь, А. Головач, А. Лизяк, І. Ковальчук, Г. Топольський, Е. Тухоржевський, В. Урицький, С. Юськів, В. Юрко, І. Яремко, Р. Романів, учений-енциклопедист Д. Струк, науковець Я. Рудницький, письменники — У. Самчук та О. Зуєвський.

ПІВДЕННА АМЕРИКА (Аргентинська Республіка, Федеративна Республіка Бразилія, Боліварська Республіка Венесуела)

За офіційними даними, тут проживає понад 370 тис. українців.

Можна вважати, що для українців латиноамериканський континент відкрив уродженець Ніжина — географ, морський офіцер Юрій Лисянський, який 1795 року побував на островах Антігуа та Невіс, а потім відкрив один із гавайських островів, що носить його ім’я.

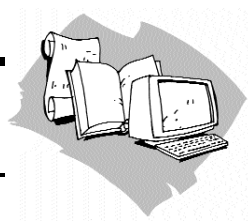
Сьогодні, за різними даними, в Аргентині проживає до 220 тисяч українців. У Бразилії — близько 100 тисяч.

Сучасна Україна співпрацює з Бразилією у спільній космічній програмі. З видатних явищ латиноамериканського українського культурного життя належить відзначити вихід у 1957—1967 роках “Української малої енциклопедії”, яку уклав аргентинський громадський діяч та науковець Євген Онацький. Це видання суттєво доповнило існуючі на той час енциклопедичні видання та було використане укладачами капітальної “Енциклопедії українознавства” — досі неперевершеного зібрання інформації про Україну.

У столиці Аргентини Буенос-Айресі відкрито величний монумент Тарасові Шевченку (1971 р.).

З бразильським університетом Ріо-де-Жанейро пов’язана літературна творчість та педагогічна діяльність поетеси й перекладача Віри Вовк (Селянської).

У Венесуелі жив в останні роки життя живописець та архітектор Василь Кричевський.

ПОЖЕРТВИ
НА ТАРАСОВУ
ЦЕРКВУ

Продовження. Початок
у числах 39–52 за 2003 р.,
числах 2, 3, 4 за 2004 р.

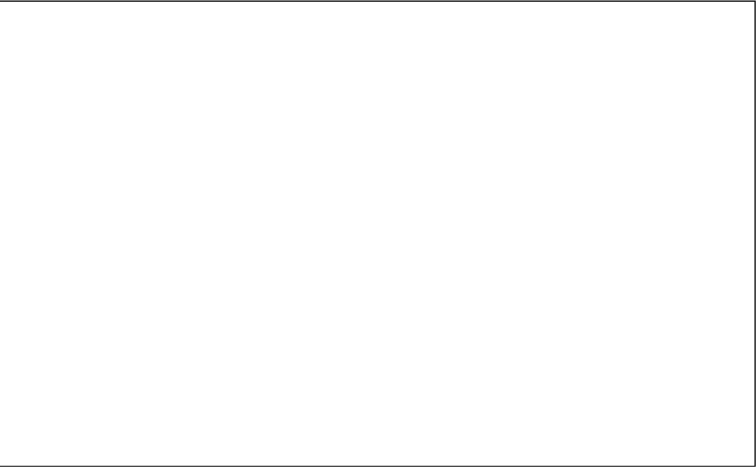
Офірувач Сума, грн.

МОВА І ВЛАДА

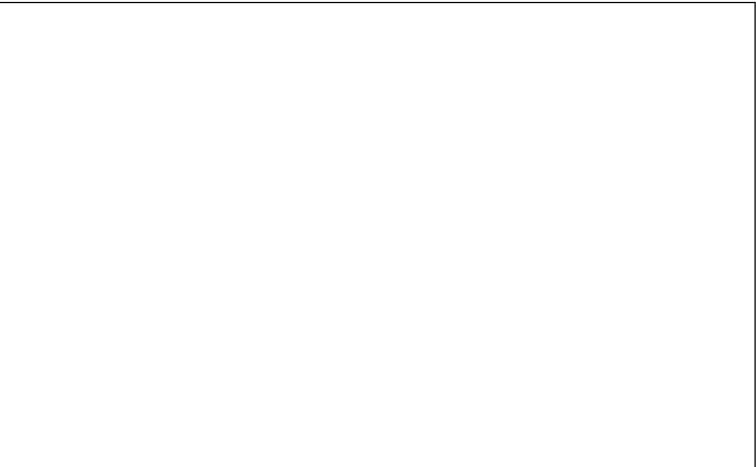

ПОКУТСЬКІ «БИЧКИ», «ЖЕРЕБЦІ»

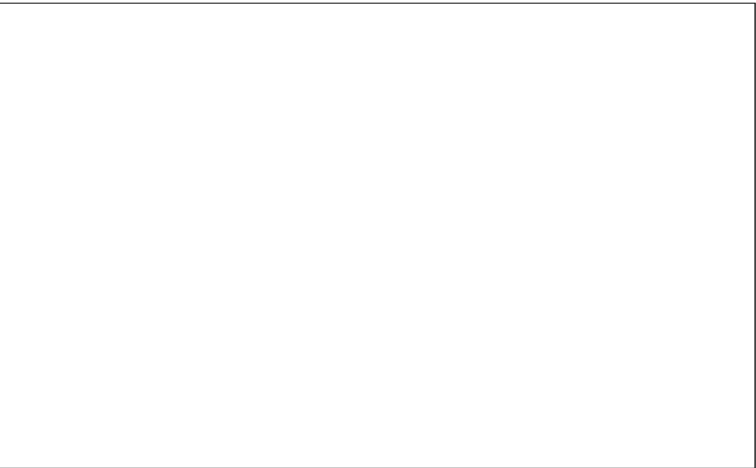
Народне дитяче ворожіння на Покутті та Буковині

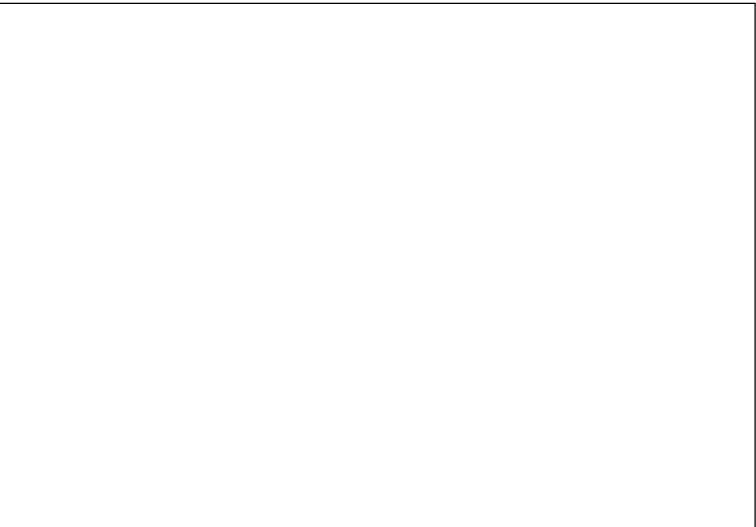
“Бички”, виготовлені Дмитром Осадчуком,
с. Джурів Снятинського р-ну Івано-Франківської обл.

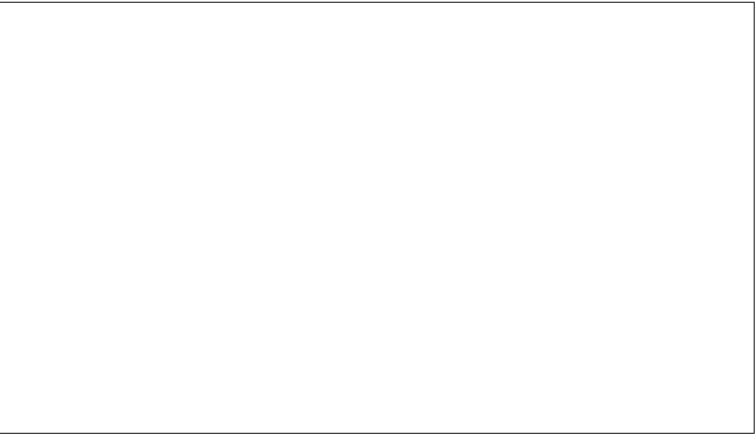
“Бички”, виготовлені М. М. Ступарик, м. Коломия

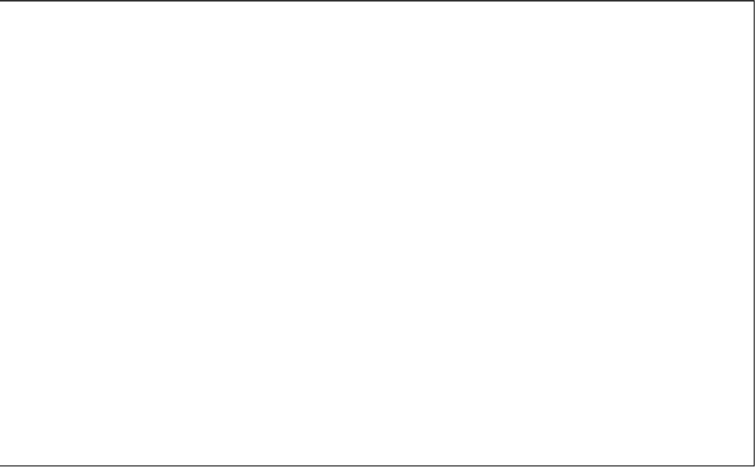
“Бички” — вулик з бджолами, виготовлені Сергієм Святним

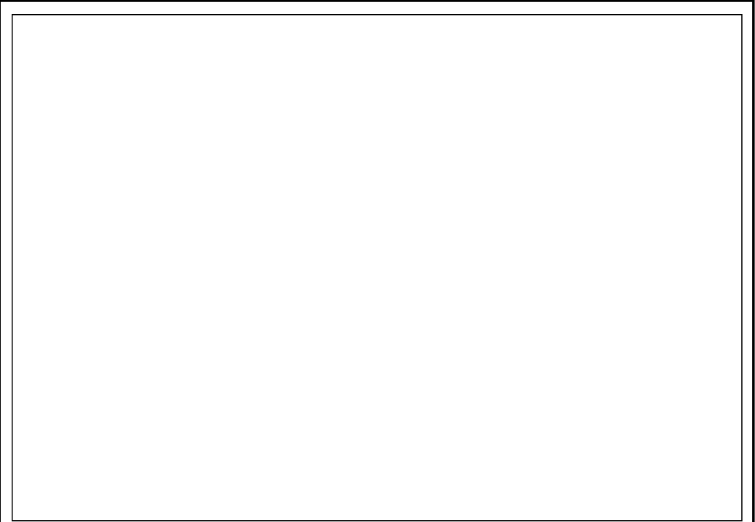
Кошик з бичками-жеребцями

“Бички”, виготовлені Сергієм Святним,
с. Іллінці Снятинського р-ну Івано-Франківської обл.

“Бички”, виготовлені М. М. Ступарик, м. Коломия

Жеребкарі

ВИШНЕВА ГІЛОЧКО,
НЕ МЕРЗНИ!

СВІТ ПРО НАС

ШАБ'ЄР ОРМЕТЕКШЕА:
«ПАМ'ЯТАТИ УКРАЇНСЬКУ
ІСТОРІЮ — НЕ ПРИМХА,
А НЕОБХІДНІСТЬ»

Без осмислення трагічного минулого неможливе національне духовне відродження. Тож “Слово Просвіти” й після 70-х роковин голодомору-геноциду 1932–1933 років, відзначених на державному рівні задля “галочки”, має намір постійно привертати увагу читачів до найбільшої національної трагедії у XX столітті. У № 3 за 2004 рік ми, перші з українських періодичних видань, видрукували важливі документи, які засвідчують, що ця тема набула нового міжнародного резонансу.

Цього разу пропонуємо, у скороченому вигляді, виступ члена баскського парламенту Шаб'єра Орметекшеа, з ініціативи якого цей законодавчий орган одностайно ухвалив торік 1 жовтня резолюцію, засудивши злочин сталінського режиму і висловивши шану жертвам “українського голоду-геноциду 1932–1933 років”. “Пам'ятати українську історію — не примха, а необхідність”, — вважає європейський парламентар. Чи не час збагнути цю очевидну істину мільйонам етнічних українців, які втратили свою духовну спадщину, забули рідну мову і стали безбатченками на своїй землі?

Багатьом може здатися дивним і незвичним те, що я висунув цю ініціативу. Україна — далека країна, багато хто не знає, де вона знаходиться, для більшості людей українці — це ті ж росіяни, які після розвалу радянського блоку оголосили незалежність.

Зазвичай ми ведемо мову про лінію розлому між Північчю та Півднем і маємо цілковиту підставу для стурбованості бідністю в Південній Америці та Африці. Це й надалі має непокоїти нас, хоча будь-яка наша допомога буде недостатньою. Та ми не можемо, як раніше, нехтувати тим, що в Європі є країни — такі, як Україна, Молдова, Румунія та колишня Югославія, — в яких іще існує бідність. Це — злидарські сестри нашої багатії Європи.

Євросоюз, до якого ми входимо, було засновано ще й на тому принципі, що ми мали намір не забувати про найтрагічніші епізоди європейської історії. Йшлося про те, аби братовбивчі війни, масові винищення людей, голокост не повторилися, аби народи, які становлять Європу з її культурним розмаїттям, могли жити в умовах миру, економічного процвітання та свободи.

Якою б трагічною не була історія, ми ніколи не повинні її забувати. Маємо робити висновки зі злочинів, скоєних у минулому, закладати основу для того, щоб тим подіям ніколи не було вороття. Цю пропозицію ми висуваємо у зв'язку з 70-ми роковинами майже не відомої світові трагедії мільйонів людей, яких тоталітарний режим прикрі на смерть від масового голоду, до спроби знищення національного духу українців — одного з європейських народів, який належить до тих, що найбільше постраждали у XX столітті...

Від масового голоду та хвороб, спричинених недоїданням, згідно з різними джерелами, померло від 4 до 10 мільйонів людей.

Не подумайте тільки, що на тому наступ на українську націю та її нищення припинилися. У наступні роки більшість представників української інтелігенції було заарештовано і вбито. Українським письменникам виносили смертні вироки. У період 1936–1938 років огидні сталінські “чистки” призвели до масового терору в Україні, наслідком якого стали вбивства й депортації сотень тисяч людей.

Сьогодні Україна — незалежна держава, майже дві третини території якої деукраїнізовані, країна, що потребує відродження — культурного, національного, політичного, а також морального.

Пам'ятати українську історію — не примха, а необхідність...

Україні потрібна Європа, бо вона — найкраща гарантія того, що Україна стане у майбутньому саме такою, якою хочуть бачити її українці. Ми не можемо повернутися до них спиною. Ми повинні простягнути їм руку дружби й солідарності, сказати, що Європі не вистає Україна, що без неї неможливо завершити будівництво спільного дому для всіх європейців.

РОБЕРТ КОНКВЕСТ
ПІДЙМАЄ ЗАВІСУ

Найтрагічніша сторінка нової української історії відкрилася для мене у Нью-Йорку завдяки книзі Роберта Конквеста “Жнива скорботи: радянська колективізація і терор голодом”, що вийшла друком 1986 року, коли в Україні ця тема була під повною забороною. Злива рецензій і посилян в англійських виданнях (якщо додати джерела іншими мовами, то ще більша), свідчила: дослідження одного з найвпливовіших кремлівців одразу викликало помітний інтерес на Заході.

Ця книга, як на мій погляд, лишається неперевершеною і досі, коли бібліографія на тему великого голоду налічує вже сотні досліджень і тисячі публікацій. Її основу становить концептуально нова на тоді оцінка однієї з найстрашніших трагедій в історії людства. Суть її — у тому, що комуністичний режим вчинив щодо української нації геноцид, який Генеральна Асамблея ООН кваліфікувала як злочин із наміром знищити повністю або частково національну, етнічну, расову чи національну групу. Висновок дослідника чіткий та аргументований: “Терор голодом супроводжувався руйнуванням українського культурного й релігійного життя та масовим винищенням української інтелігенції. Здоровий глузд не дозволяє бачити у цьому подвійному ударі щось випадкове”. А сталінський терор голодом в Україні Конквест вважав водночас знаряддям знищення селянства як класу незалежних землеробів і носія національної свідомості. Опубліковані після проголошення незалежності України архівні матеріали повністю підтвердили оцінку голоду 1932—1933 років як акту геноциду.

ТЯГАР ДОГМ
І ПОКЛИК СУМЛІННЯ

Кредо Роберта Конквеста близьке кожній мислячій людині, що прагне духовного самовираження. “Історик, — проголошує він, — повинен знайти й зафіксувати те, що відбувалося в реальному житті, об'єктивно викласти незаперечні факти в їхньому історичному контексті. Автор вважає це своє завдання виконаним, однак зберігає за собою право на особистий погляд щодо фактів, які висвітлює. Тож він не обіцяє зберігати моральний нейтралітет, хоча й розуміє, що неодмінно знайдуться опоненти, котрі не поділятимуть його висновків та оцінок”.

Принцип відмови від морального нейтралітету (в тому розумінні як його тлумачить Конквест) не вкладався у свідомість українських істориків радянської доби. Їм дозволялося користуватися єдиним інструментом — марксистсько-ленінською методологією, що декларувала об'єктивний підхід, а насправді передбачала фабрикацію та замовчування фактів. Це було водночас і їхньою виною, і бідою. Виною — з особистого морального погляду, бідою — з суспільного: жорстких обмежень тоталітарного режиму неможливо було уникнути. У прокрустове ложе радянської історіографії, що лишила по собі переважно сірий, нікому не потрібний мотлох, не вписувалися професійні й людські принципи, будь-які прояви самостійного мислення, реальні історичні факти, що неминуче суперечили комуністичній ідеології. Так, насильницька колективізація, що мала на меті загнати українських землеробів у нове кріпачтво, зображувалася як прояв класової боротьби на селі, а голодомор — наслідок жорстокої та безглуздой, з економічного погляду, сталінської політики — замовчувався чи підмінявся проблемою продовольчих труднощів, спричинених винятково стихійним лихом — посухою та неврожаєм. Українським науковцям не позариди: їм довелося боляче переосмислювати національну історію з об'єктивних по-

МОРАЛЬ НЕПРИСТОЙНОГО ЕПІЛОГУ

зицій. Декотрі з них так і не спромоглися відмовитися від фальшивих стереотипів, що утвердилися в їхній свідомості як особисті.

Конквест мав перед ними передусім ту перевагу, що його світогляд формувався у демократичному суспільстві, де умови для дослідницької роботи не обмежуються ідеологічними догмами. Розкутий у мисленні і відвертий у висловлюванні своїх поглядів, він обрав девізом афоризм Фрідріха Шіллера “Світова історія — це світовий суд”. Встановити факти означало для нього й визначити катів та жертв і, засудивши одних, стати на бік інших.

СТРАХІТТЯ, ЖАХЛИВІШЕ
ЗА СВІТОВУ ВІЙНУ

Для Конквеста це була не декларація. Вже перші рядки “Жнив скорботи” відтворюють картину українського Апокаліпсису на теренах колишньої радянської імперії, де безперерйно працювала

Роберт Конквест — один із найвпливовіших на Заході радянологів, автор славетної книги про український голодомор

фабрика масового винищення людей. При цьому він (на противагу представникам впливових на Заході ліберальних кіл) не бачить різниці між комуністичним та нацистським режимами, вважаючи, що у втіленні диявольських намірів перший був навіть жорстокішим і несамовитішим.

Число жертв голоду-геноциду, наголошує дослідник, становило 18,8 % усіх жителів України. Для порівняння він наводить таку цифру: на фронтах Першої світової війни загинуло менше 1 % населення всіх країн-учасниць. За словами Конквеста, на кожну літеру його книги припадає близько двадцяти загублених людських життів.

Якось один український дослідник голодомору скептично запитав мене: “Звідки Конквест міг знати, що відбувалося в Україні?” Запитання здалося мені недоречним і ревнивим. Адже автор “Жнив скорботи” наводить докладний перелік використаних ним джерел. Серед них і секретні документи, які потрапили на Захід, передусім, так званий смоленський архів, що зберігається у Гарвардському університеті.

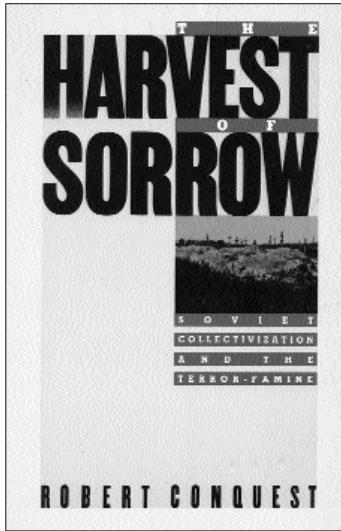
Конквест не скаржиться на брак джерел, більше того — його “просто вражає неймовірна кількість документальних даних”...

ВІДПОВІДЬ
УКРАЇНОФОБАМ

Окремо дослідник посилається на свідчення тих, хто пройшов крізь пекло голодомору й дивом лишився живий. “Я знайомий із чоловіками й жінками, які у дитячому чи навіть дорослому віці пережили описувані події, — пише він. — Чимало з них відчувають “комплекс провини” — ірраціо-

нальне почуття сорому за те, що їм судилося вижити, тоді як їхні друзі, батьки, брати й сестри померли (таке почуття трапляється і в тих, хто вийшов живим із нацистських таборів смерті)”.

Коли читаєш ці рядки, мимоволі спадає на думку: історію не обов'язково висвітлювати задля удаваної об'єктивності безпристрасно, як бездарно вчили нас за шкільною лавою та в університетських аудиторіях, — людські емоції не спотворюють минулого, а радше допомагають збагнути його у всій страхотливості. Конквест настільки проймається болем і стражданнями жертв трагедії, що, здається, за походженням він — не британський аристократ, а ширий українець. Він розцінює розповіді жертв голодомору як “неспростовні свідчення історичної правди” і не лишається байдужим, коли хтось, перебуваючи в полоні поширеної на Заході українофобії, намагається поставити їх під сумнів.

Першодрук дослідження Роберта Конквеста “Жнива скорботи: радянська колективізація і терор голодом” англійською мовою (1986 рік)

Так, у рецензії, опублікованій у книжковому огляді “Нью-Йорк Таймс”, колишній кореспондент цієї газети у Москві Крейг Утні висловив подив із приводу того, що Конквест “некритично” поставився до розповідей українських емігрантів, запозичених із виданого 1953 року в Торонто (Канаді) двотомника “Чорні справи Кремля: Біла книга”. Дослідник вважав за потрібне відповісти тому, хто проковтнув приманку радянської пропаганди про колабораціонізм українців із нацистами в роки Другої світової війни. “Звісно, будь-яке джерело слід сприймати критично. Історик мусить мати власну думку, — пояснював Конквест. — Та ці свідчення повністю відповідають іншим, які з'являлися деінде раніше, вони збігаються з матеріалами, які коли-не-коли друкувалися навіть у Радянському Союзі, з повідомленнями західних кореспондентів та інших осіб. Більше того, таких свідчень налічується багато тисяч і вони підтверджують одне одного. Хіба що хтось запідозрює в цьому добре сплановану змову, що має на меті перекрутити факти. Та це просто неймовірно”.

ЯК ПОЧИНАВСЯ
ШЛЯХ ДО ПРАВДИ...

До появи “Жнив скорботи”, правда про великий голод в Україні не набула широкого розголосу й від самого початку була відтиснута на другий план іншими драматичними подіями: світовою економічною кризою 1930 років, приходом до влади в Німеччині Гітлера та завоєвницькими планами мілітаристської Японії, а згодом — затягнена Другою світовою війною. Видання на тему голодомору, авторами яких були переважно пред-

ставники діаспори, не викликали реакції серед впливових політичних кіл Заходу, поки за цю тему на початку 1980 років не взявся Роберт Конквест. Хоча британський дослідник, провідний науковець Гуверівського інституту при Стенфордському університеті не був у СРСР з 1937 року, володіючи аналітичним розумом, широкою ерудицією та літературним хистом, він став автором цілої серії книг про Радянський Союз та комуністичну систему, написаних із консервативних антикомуністичних позицій неприйняття тоталітаризму. Їхній перелік говорить сам за себе: “Влада та політика в СРСР”, “З тверезим глуздом про Росію”, “Мужність генія: справа Пастернака”, “Росія після Хрущова”, “Великий терор”, “Убивці нації”, “У чому помилилися Маркс”, “В. І. Ленін”, “Коліма: табори смерті в Арктиці”, “Ми й вони: громадянські та деспотичні культури”, “Що робити, якщо прийдуть росіяни” (у співавторстві з Дж. Уайтом), “Таємна сталінська поліція зсередини: НКВС у 1936—1939 роках”. До цього солідного списку слід додати поетичні й прозові художні твори, включаючи науково-фантастичний роман “Інший світ”.

У рік виходу “Жнив скорботи” під руїнами Чорнобильської АЕС було поховано горбачовські перебудову і гласність, що викликали ейфорію на Заході. Було очевидно, що доба радянської імперії добігає кінця, і на порядку денному знову постала проблема української незалежності. “Свобода України є чи повинна бути одним із ключових моральних і політичних питань для всього світу”, — наголошує Роберт Конквест. Він привертає увагу Заходу до історії національно-визвольної боротьби “стародавньої нації, яка вистояла й вижила всупереч усім лихоліттям” і закликає переосмислити ставлення до української справи.

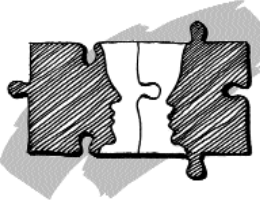
МОЖЕ, ПОВЧИМОСЯ
В АМЕРИКАНЦІВ?

В історії траплялося, що авторами найкращих творів про інші країни ставали іноземці. Класичний приклад — книга Алексіса де Токвілля “Американська демократія”, яку американці й досі вважають неперевершеною. Її можна побачити на полицях кожної бібліотеки у США, а ім'я її автора — французького аристократа, котрий у XVIII столітті дав найвищу оцінку системі державного устрою у США, що ґрунтується на чіткому розподілі функцій трьох гілок влади — законодавчої, виконавчої та судової — й до сьогодні користується у цій країні величезною повагою.

Книга “Жнива скорботи”, в якій у переддень розвалу СРСР і проголошення незалежності України було піднесено до світового рівня українську проблему, належить саме до такої категорії. Та, як це не дивно, дослідження Роберта Конквеста побачило світ в Україні окремим виданням єдиний раз — іще 1993 року (до речі, завдяки фінансовій підтримці діаспори), й відтоді заледве не стало бібліографічною рідкістю. Куди вже далі? Цю книгу, що мала б бути настільною для кожного національно свідомого українця, навіть не внесено до каталогу Книжкової палати України. А її автор — 86-річний Роберт Конквест так і не побував в Україні, якій віддав частку свого розуму й серця.

Чи навчимося ми колись шанувати тих, хто, не належачи до українського роду, твердо відстоює українську справу у світі?

● **Аркадій СИДОРУК**,
член Ради Асоціації
дослідників голодоморів
в Україні

ЗДАЄМО ПЛАЦДАРМ ЗА ПЛАЦДАРМОМ...

Десяти років виявилось замало, щоб у країні з потужними стартовими можливостями, створити цивілізовані умови переходу до ринку й забезпечити людям пристойний рівень життя.

Цих же років цілком вистачило, щоб розграбувати все те багатство, щоб із казнокрадів, “тінювиків”, прихвизаторів постали мільйонери. І наша країна опинилася серед перших у світі з організованої злочинності, мафіозні злочини, корупціонери перетворилися на олігархів, тобто, прибрали до своїх рук майже всю владу.

Дуже швидко урядовці, депутати, чини з держадміністрації різних рівнів, держапарат подбали про себе, шановних: спеціальні пільги й привілеї, винагороди (в той час, як людям місяцями не виплачувалася заробітна плата, навіть шахтарям і вчителям), про соціальні пенсії, не забувши занести й партійно-комсомольську службу до своїх “трудох” біографій, про квартири і дачі тощо. А для підвищення мінімального рівня зарплат і пенсій, для проведення справедливої пенсійної реформи — знову таки дванадцяти років мало?

Зате після грабіжницького для України розподілу Чорноморського флоту, передачі (чи не навечно?) північним сусідам основних баз на Чорному морі (нібито в оренду), Росія за ті ж роки значно употужнює свій (один із кількох!) флотів, а українські морські сили в країні з власним кораблебудуванням геть утрачають бойовий потенціал. І російським шовіністам-екстремістам у Криму вже немає потреби виходити на мітинги з гаслами “Севастополь — русский город”, “Здесь — Россия”.

Як швидко правителі України віддали атомну зброю але зовсім не подбали про майбутнє країни, про те, щоб цей незнаний у міжнародному досвіді акт “самороззброєння” отримав заслужений резонанс в усіх країнах (він був значно менший, ніж згодом негативний — від продажу “кольчуг”) та здобув необхідне матеріальне компенсування.

Все більше чути оту знайому з колишніх часів за своїм лексичним оформленням (“братні зв’язки”, “нерозривні узи”, “дружба”, “родичи”, “єдина історія і культура”, “спільне коріння”) риторику, тим менше гарантій щодо реального нашого національного інтересу і тим гостріше відчуття невідворотної втрати важливих атрибутів нашої незалежності.

ЧАС ЗВОЛІКАНЬ І ВІДСТУПІВ

Особливо наочно химерний процес зволікання з тим, що сприяє розбудові й зміцненню держави помітно у справі розбудови демократичного, громадянського суспільства, справах ідеологічно-гуманітарних (мови, освіти, культури, історії), релігійних. Сьогодні ж на цьому полі бачимо не лише боязке й нерішуче зняття всіх кричущих спотворень та несправедливостей, що залишилися у спадок від імперсько-тоталітарного режиму, а й навіть відступ од здобутого на початку 90-х років.

У 1991—1992 рр. менш, ніж за два роки, — у Києві згідно з законом про державність української мови та відповідно до національного складу населення столиці 123 середні школи було переведено на українську мову навчання. І всіх дванадцяти років державної незалежності не вистачило, щоб здійснити подібні зміни в багатьох містах східної, південної та й центральної України, і щоб освіта в усій державі стала справді національною. Забрало цих літ і для переходу на українську мову викладання численним вузам та середнім навчальним закладам. Це той самий нонсенс, який бачимо й чуємо, коли українські спортсмени-переможці, стоячи під жовтоблакитним прапором, своїм же вітчизняним кореспондентам-інтерв’юерам відповідають мовою сусідньої держави.

Хіба ж не ганьба, що досі Верховна Рада України жодного скликання не спромоглася ухвалити демократичний і справедливий закон, що захищав би українську мову (а не закріплював панівне становище російської). Це мав би бути один із перших законів незалежної України!

Чи подумаймо про таке: якою має бути державна політика в Україні, щоб менш ніж за десять, а то й п’ять, років призвести до занапашення української преси (кількість газет і журналів, переважно україномовних, зменшилася за 90-ті роки на понад 6 тисяч видань

— див. “Урок Української”. — 2000. — № 10), до зруйнування, порівняно навіть із радянськими часами, державного книговидавання. Скільки десятиліть потрібно, щоб ухвалити закон (як, приміром, у Росії), який би чітко й прозоро захищав її (як мінімум — звільняв від ПДВ) і забезпечував пріоритет у своїй державі?

А з безвідповідальним схваленням (не в окремих пунктах, а всієї, як є, з положеннями, що зашкоджують розвитку державної мови!) парламентом, точніше, його комуно-олігархічною більшістю Європейської хартії меншинних мов ці загрози і взагалі звучуть до краю правове поле української мови.

Скрізь, крім Західної України, бовваніють пам’ятники комуністичним верховодам, російським бонзам, чекістам тощо, їхні прізвища — від Держинського до Воронського — чомусь не зникають як назви ву-

Віталій ДОНЧИК

ДЛЯ ЧОГО МАЛО, А ДЛЯ ЧОГО — ДОСТАТНЬО

Мовилося стократ: 10—12 років для держави — дуже мало. В Україні це підтвердилося з усією наочністю. Тільки у вельми невтішній спосіб.

лиць міст і містечок. Любов народу? Чи совковий менталітет влади? Чи — знову ж таки — орієнтуємось на Росію? У Києві, столиці, досі — за понад десятиліття — не вшановано в міському топіс славних імен національних героїв України — Мазепи, Петлюри, Винниченка, Маланюка, Шептицького, багатьох інших. Про що мова? У Херсоні нещодавно встановлено пам’ятник... Потьомкіну, а у виступах на відкритті, навіть офіційних, лунало: “...відновлено історичну справедливість”?

А для справжньої історичної справедливості — чи, інакше, для усунення кричущої несправедливості, національної ганьби — коли не урівняно в правах ветеранів світової війни воїнів УПА, що боролися із фашистами та всіма іншими окупантами України, коли офіційно не знято зі Степана Бандери навішаних на нього ще радянськими фальсифікаторами брехливих принизливих ярликів, — скільки років чи десятиліть потрібно для цього?.. І для того, щоб нарешті здобули в себе на батьківщині всю повноту прав українськ православна Церква (Київський патріархат), автокефальна, греко-католицька, а не російська, що протистоїть і протидіє українській державності.

Україна мала давно б відзначати переможні історичні дати своєї історії, а не вшановувати ті, які інші народи ніколи не дозволяють собі святкувати; не засновувати “святкових днів” (як “день захисника Вітчизни”). Куди ж далі, як Президент України видає указ про відзначення “ювілею” загарбницької російсько-турецької війни?!

ФОРМАТ ДЕМОКРАТІЇ — “FAST FOOD”

Образ України принаймні політичної України, який Європа, світ намагаються синтезувати з різних її сучасних рис, ознак і значень, — це великою мірою “образ”, витворе-

ний сьогоднішніми владцями: і Президентом та його підручними по адміністрації, і парламентом з його ручною для Адміністрації Президента більшістю, і виконавською владою з отим десятком прем’єрів, ще більше віцепрем’єрів, міністрів-силовиків і просто міністрів, їхніх заступників, численних голів місцевих адміністрацій і т. ін.

Звідси й усі оті химери та аномалії нашого “українського державного будівництва”. Звідси й отой “напівукраїнський”, “напівдемократичний” образ сучасної України.

Найприкметніша ознака тієї демократії, яку сповідує сучасна влада в Україні, — це проголосити, а то й навіть законодавчо записати прийняті у світі демократичні принципи та стандарти, але... вихолощуючи суть, використовуючи їх для себе й під себе, “втілюючи в життя” подекуди з точністю до навпаки, здійснюючи реформи, спрямовані

ЛІДЕРА ТРЕБА ТВОРИТИ, ВЧИТИ, БЕРЕГТИ

Радикалізм — найменш популярне політичне поняття часу української незалежності. На початку 90-х ним відзначалися політв’язні, члени УГС, та й то різною мірою; схильність до нього закидали В’ячеславу Чорноволу. Сьогоднішній найпомітніший політичний український лідер Віктор Ющенко концепційно, так би мовити, а, може, й через властивості індивідуальної вдачі, намагався дотримуватися центристської лінії і тільки останнім часом, почав скидати “білі рукавички”.

Тільки, на жаль, як і першому президентові Л. Кравчуку, національній демократії, патріотам, українській еліті можна закинути що завгодно, тільки не це. Тож і дожилися: Україна на державному рівні вшановує ювілей В. Щербинського, разом із Росією з поміною святкує 350-ліття Переяславської ради, відзначає ще якісь зовсім не славні і аж ніяк не наші дати.

А опозиція? Вона не мовчить. Але голос її не здобуває всенародного розголосу, по-перше, тому, що в неї немає для цього власних телеканалів та високотиражних газет. А, по-друге, вона часто припізнюється з ними, вона *відповідає*, а не *випереджує* кроки влади.

Д. Донцов писав: “Вони вірили в автоматичний розвій подій, який без усяких зусиль doprowadить до здійснення їх ідеалів просто тому, що в той бік іде еволюція людськості”. Тоді “згинуть наші воріженьки (самі собою), мов роса на сонці”... Вони... так вірили в поступ і еволюцію! Сказано про інших, початку віку, народівців і просвітан, але типологію явища, суто українського, окреслено точно.

У нас є і надія, що лідер “Нашої України” Віктор Ющенко вигартується, підніметься, з популярного політичного лідера стане непохитним борцем, справжнім проводирем. Втім, такого Вашингтона народові треба не просто підтримувати й славити, а й творити, “ліпити”, вчити. І, як застерігає історія, зокрема й недавня, берегти.

ОШУКАВШИ НАРОД, НЕ ОБДУРИШ ІСТОРІЮ

У В. Леніна є нотатки “До питання про національність або про “автономізацію”, яку від 1922 р. понад тридцять літ не виймали з архіву. В ній засуджено великодержавницькі, шовіністичні прояви слушно говориться про “свободу виходу із Союзу”, про “націю гноблячу” і “нації гноблені”, про обов’язок інтернаціоналістів надати всім національним мовам таких же прав, як і російській. Показово: положення з цих нотаток вірні лєнінці не згадували (і не згадують!) у жодному партійному документі.

Сучасні ліві систематично творячи обряд поклоніння пам’ятнику своєму вождю і здійснюючи галас про “другу державну”, примусову “українізацію”, геть ігнорують “заповіді Ілліча” щодо національної мови і національної політики загалом.

Сьогодні всі розуміють: КПУ була утворена в Москві, відтоді і донині “вона підпорядкована московському штабові, а щодо антикапіталістичної риторики, то вона годиться тільки для обдурення виборців. І в Україні, і в Росії компартії міцно злилися з олігархічним кланом, хоча й здебільшого другого ешелону.

Комуністи вдають, що лають “кучмократів”, Президент зрідка докоряє їм за те, що розхитують човна але обидві сторони так зворушливо єднаються з Президентом, так легко утворюють комуністично-олігархічну більшість, коли заходиться про їхні власні, кланові інтереси!

Можна ошукати український люд, за наявності таких фальшивих поборників його прав, як комуністи.

Можна було ошукати еліту і, розводячись про державотворення, правити до “розбудови” держави без своєї мови й національного обличчя — неукраїнської України.

Але як ошукати історію? Адже починаючи від Хмельницького, Мазепи, Шевченка — скільки героїв йшли на тортури, самоспалення. Хіба це зникає? Духовне — нетлінне, дух нації не вмирає. Не мусить вмирати. Це — протиприродно. Це обертається для нації заблуканістю у дедалі глобалізованішому просторі і втраченим чи, точніше, вкраденим у неї часом.

* Донців Д. Тута за героїчними: Постаті та ідеї літературної України. — К.: Веселка. — 2003. — С.22.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Якщо очевидна помилка не визнається, то це вже не помилка, а спланована незаконна акція і такі дії в юриспруденції класифікуються як злочин.

Закінчення. Початок
у ч. 48, 49, 51 (2002 р.),
3, 4, 6, 11, 15, 19, 30,
32, 39, 44 (2003 р.)

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Помилка слідчого, прокурора чи судді подібна до нашої помилки з грибами або коханням: коли бачиш, що помилився, то вже зарадити практично нічим неможливо.
(Народна мудрість)

Єдина мить комусь приносить заслужену славу, а комусь — не менш заслужене безчестя!

•

Велику роль у діяльності української діаспори у Празі в просвітницькому, педагогічному й науковому плані відіграв Український високий педагогічний інститут ім. Михайла Драгоманова (1923—1933). У професорсько-викладацькому корпусі цього навчального закладу були видатні діячі культури та вчені європейського виміру: Василь Барвінський — професор теорії музики і композиції, Іван Горбачевський — професор хімії, колишній міністр освіти Австро-Угорщини, Дмитро Дорошенко — професор історії України, Степан Рудницький — професор географії, Софія Русова — професор педагогіки, Василь Сімонович — професор української мови, Дмитро Чижевський — професор філософії та багато інших достойників. І серед цього сузір'я знаних учених та яскравих особистостей знаходимо ім'я доцента астрономії доктора природничих наук Федора (за метрикою — Теодора) Гули, нашого землянина, який працював спочатку педагогом у середньошкільних закладах у Йозефові, а потім — і професором української гімназії у Празі, де викладав математику, географію, латину і філософічну пропедевтику (вступ до філософії).

Разом із корифеями української науки: юристом Станіславом Дністрянським, теологом і мовознавцем Іваном Огієнком, філологом Степаном Смаль-Стоцьким, філософом Дмитром Чижевським та іншими відомими вченими Ф. Гула входив до редакційної колегії Української Загальної Енциклопедії (УЗЕ або “Книга Знання”, видання “Рідної школи”, три томи якого були надруковані в 1930—1934 рр.).

Ф. Гула мав вагомі здобутки у теоретичній астрономії. Він обчислив траєкторію (шлях) комети КУ 1912 і ефемериди (координати небесних тіл, визначені для ряду послідовних моментів часу) одної малої планети. Є відомості (неперевірені), що ця планета названа його ім'ям (“астероїд Gula”).

Доктор Ф. Гула був одноосібним автором двох українськомовних підручників: “Сферична астрономія” і “Теорія векторів”, які видрукувало спеціальне видавничє товариство “Сіяч”, засноване при Педагогічному інституті ім. М. Драгоманова, а також “Описової астрономії”, яка залишилася в рукописі.

За час свого існування Педагогічний інститут видав три збірки наукових праць його про-

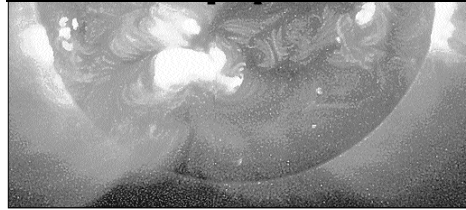
фесорів. У першому томі, що вийшов у 1929 році, була надрукована стаття Ф. Гули “До теорії затьм сонця” (*термінологія і орфографія збережені*) на 17 сторінках, а в другому, що побачив світ у 1933 році, — ще одна його стаття під назвою “Рівні форми східної кривої грязничної в теорії затьм сонця” на трьох сторінках. Деякі результати своїх наукових студій видавав чужоземними мовами. До речі, Ф. Гула добре володів давньогрецькою, латинською, польською, німецькою, чеською, перекладав із Гомера і Гете на українську, любив поезію, сам писав вірші. Народився він 7 березня 1890 року в селі Носів тоді Підгаєцького повіту на Тернопільщині у працелюбній господарській сім'ї Катерини та Івана Гулів. З дев'яти дітей, яких народила Катерина, вижило

Перший світовій війні, у 1915-му потрапив в італійський полон, після повернення з якого від 1920 до 1935 року працював професором українських гімназій у Йозефові та Празі, а також доцентом і деканом математично-природничого відділу вже згаданого Педагогічного інституту ім. М. Драгоманова.

У 1935 році Ф. Гула повертається в Галичину і працює спочатку професором української гімназії у Городенці на Івано-Франківщині (тоді Станіславщині), а з 1939 по 1941 рік — завпедом першої середньої школи в Городенці.

У 1941—1944 рр. Ф. Гула працював у Союзі кооперативів у Городенці, у 1944 році перебував у німецькому концтаборі в Штрассгофі, що негативно відбилосся на його здоров'ї, у

ФЕДІН ГУЛА — АСТЕРОЇД ЛЮДИНА

1944—1945 рр. працював рахівником на цукровому заводі в Лютендурзі.

По війні Ф. Гула повернувся до рідного села, до милицьких очей крутих горбів, поміж якими тихоплинна Золота Липа неубутно несе свої води у кількох сотнях метрів від батьківської хати, де жили колись пращури, а тоді — його мама і сестри, учителював у сусідньому Завалові, працював заступником директора вечірньої і вчителем середньої школи у Підгайцях. Викладав астрономію, математику і фізику у 8—10-х класах. На уроках фізики неодноразово згадував видатного українського вченого, вихідця з Тернопільщини Івана Пулюя, якого тодішня навчальна і наукова літе-

СВІТОЧІ НАУКИ

ратура замовчувала, очевидно, тому, що був українським патріотом.

Ф. Гула користувався великим авторитетом серед підгайчан, мешканців Носова і вчителів району. Шанувало його і тодішнє районне начальство (ще б пак, адже мали у провінційному містечку доктора наук, що своїм розумом і знаннями був на недосяжній для них висоті). Він мав своє бачення явищ навколишнього світу, але нікому не нав'язував його, був терплячим до ближніх, бо, очевидно, розумів значення Божественного начала в усьому, з чим стикається людина, глибше, ніж інші. Він піднявся вище від справ суєтних і минутих, бо

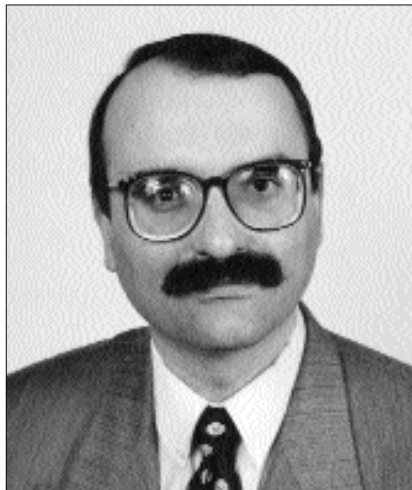
не тільки радість наукових відкриттів, але й жорстокі фізичні та душевні випробування. Але він терпляче ніс свій хрест і, напевно, заслужив на Божу прихильність в іншому світі.

Ф. Гула був людиною європейської культури, уособленням християнських чеснот, інтелігентності, доброзичливості, скромності, делікатності, пунктуальності.

Будучи відомим ученим, талановитим педагогом і непересічною особистістю, Ф. Гула належав до когорти українських інтелектуалів першої половини минулого сторіччя, які, незважаючи на складні життєві обставини, невтомно працювали для блага свого народу. Їхнє життя — повчальне, а творчі досягнення не втратили практичної цінності й донині. Повернути із забуття імена і здобутки кращих синів та дочок нашого народу, які жили й творили у минулому, задля збереження історичної пам'яті, задля майбутнього, яке, як відомо, виростає з минулого, — шляхетний обов'язок нині сущих.

● Михайло МЕДЮХ, м. Тернопіль

ЧИ МОЖНА СТАТИ ПОПУЛЯРНИМ ДОКТОРОМ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ НАУК?

Політик, політолог, письменник-перекладач Максим Стріха

— Максиме, Ви в останні роки стали досить відомим політиком і публіцистом. Чому — в політиці і чому так активно друкуєтесь як політолог-публіцист?

— Це не зовсім так. Я більше відомий як доктор фізико-математичних наук (Я подумки не погодилася, бо знаю, що десятки вчених зовсім не переймаються політикою, працюють, але знаменитими не стають). А в політику я потрапив ще в кінці восьмидесятих, бо переконаний, що нічого не робити і ніяк не реагувати справжній інтелігент не може. Таке свинство відбувається, що доводиться і науку кидати й улюблені заняття, щоб хоч якась користь від твоєї наукової та інтелектуальної діяльності була, бо найпротивніше — це інтелігентське скигління та нарікання на щось, що заважає гідно жити тут. У наш час науковій еліті дано два вибори: або емігрувати, або щось практично намагатися змінити тут.

Моя розмова з відомим публіцистом і політиком Максимом Стріхою відбулась у день, коли партія “Собор” проводила чергову прес-конференцію, присвячену результатам соціологічного опитування, яке щойно завершив Інститут відкритої політики, де пан Максим працює керівником наукових програм. Учасники прес-конференції мали на меті оприлюднити результати, що стосуються ставлення громадян України до створення міждержавного регулюючого органу в рамках Угоди про Єдиний Економічний Простір Росії, України, Білорусі й Казахстану. Тож і моє перше запитання було досить логічним і стосувалося участі Максима Стріхи у політичних процесах.

— Стосовно звання інтелігента, тут, мабуть, треба згадати, що воно має такий високий статус — синонімічність вічності. Розкажіть, будь ласка, про улюблені заняття, які дають Вам духовну насолоду.

— Перш за все, — це література. Завжди любив, як писав Максим Рильський, “трьонди й виноград”. Зарубіжну я багато перекладав. Прозу, поезію, драматургію. Перекладацька робота була для мене і відпочинком, і втіхою. Хотілося донести до українського читача всі ті цікавинки, які мав змогу прочитати і зрозуміти зі світової літератури. Переклав багато поезій, бо також дуже люблю відпочити з поетичною збіркою “на брудершфат”. Від занять літературною творчістю я отримую духовну наснагу, яка дає змогу трансформувати мою інтелектуальну енергію в більш потужний генератор ідей, що стосуються занять фізикою та іншими природознавчими науками, математикою. А це все допомагає більш точно та ефективно моде-

ОСОБИСТІСТЬ

лювати поведінку соціуму та політичні рішення і розрахунки. Я цікавий політикам і корисний у політиці, бо крізь призму математичних рішень намагаюся скласти реальну картину нашої дійсності та знайти шляхи виходу з кризових ситуацій. Отакі мої “трьонди й виноград”.

— Ви ще й упорядник та перекладач дуже популярної серії “Тексти і контексти”, що виходить у видавництві “Факт”. Що це за серія, і чим вона цікава читачеві?

— Я — співавтор ідеї цього видання, що народилася в головах головного редактора Леоніда Фінкельштейна та моїх. Ми довго міркували над тим, що зробити, аби класична українська література стала цікавішою та зрозумілішою для молоді. Прийшли до висновку, що контекст, тобто сучасне осмислення української класичної літератури може сприяти таким процесам. Наприклад, цікаві рецензії сучасних літературних критиків чи журналістів, науково-біографічні розвідки, які дають уяву про письменників-класиків як про особистостей та людей, що жили, кохали... Це не бульварне читиво, а праці серйозних науковців, що ґрунтуються на фактах і коментарях, цим ми і відрізняємося від інших видань. Читач має змогу зануритись у духовний простір того часу і відчутти силу слова письменника не лише у контексті сюжету твору, але й у контексті епохи, в яку творив автор. А це дає ефект глибокого осмислення матеріалу. В епіцентрі — гострі, цікаві, ґрунтовні матеріали, які можуть бути корисними читачеві будь-якого рівня інтелекту та тим, хто прагне глибоко розібратися в літературному процесі минулого крізь призму сучасного буття.

Я є упорядником книги “Здолавши півшляху життя земного...” “Божественна комедія” Данте та її українське відлуння і перекладачем однієї з частин оригіналу. Друга з книжок цієї серії: “Улюблені англійські вірші та навколо них” — також одна з моїх перекладацьких робіт, тобто з того, що дає мені насолоду та наснагу.

● Розмову вела Леся САМІЙЛЕНКО

РАБСТВО Й МОЛОДІСТЬ — НЕСУМІСНІ ПОЗИЦІЯ

Дуже важко зболеному українському серцю битися в нормальному ритмі, коли вмикаєш телевізор або хочеш послухати радіо, тим більше, коли це — наше власне Херсонське радіо. Мало того, що нагадують нам подія, — мовляв, є пропозиції надати російській мові статус державної. Ніби нічого й не сталося в Україні доброго... А останнім часом, у зв'язку з поновленням пам'ятника Потьомкіну, ще й почали читати уроки історії з позицій російсько-загарбницької політики, бо для того, щоб дати правильну оцінку історичним особам нашого минулого, “нада знать нашу історію”. “Знавці” історії разом із ведучою нещодавно давали нам урок російською мовою, бо ж історія — російської імперії. Так знову нас привчають до налігача.

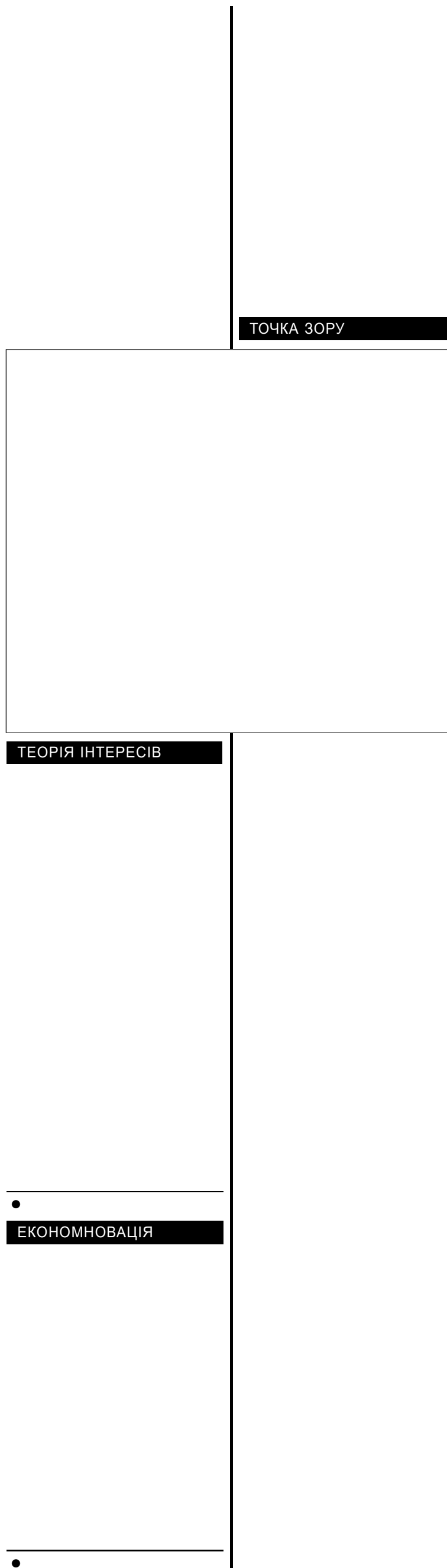
Аж ось 12 листопада я з іншими представниками “Просвіти” був запрошений на свято української мови до російськомовної школи. Як і годиться, свято відкрив Гімн Україні, що підняв дух усім, хто серцем відчув велич його музики й слів. Після нього всіх знавців української мови вітали педагогі й гості. Про красу та багатство нашої мови говорив директор школи Дмитро Кудієнко. Так говорити про українську мову може тільки патріот. А про милозвучність української мови і необхідність її плекання та вивчення говорили і гості, й учні.

Таблички з датами, які вказували роки жорстоких заборон української мови, продемонстровані й прокоментовані учнями, свідчили про той тернистий шлях, що його пройшла українська мова. Свою любов до неї учні висловлювали в піснях і віршах, у вишитих рушниках, картинах побуту й природи тощо. На добре слово заслуговує й ведуча свята Тетяна Карп'юк.

У цей же день на святі української мови ми побували ще в одній школі (теж російськомовній), де директором — пані Козлова, вчителькою української мови. Тут ведучими були самі учні, які прекрасно справилися зі своєю роллю. І тут звучали вірші про мову, лунали мелодійні українські пісні, вітання гостей і вчителів. Були щирі побажання успіхів і перемог учасникам змагань першого етапу четвертого конкурсу знавців української мови імені П. Яценка.

Такі свята пройшли в усіх школах міста. Як самодіагностично поставилися до них діти! На одному з плакатів актової зали школи № 8 ми прочитали слова: “Будуймо державу українського слова”. Хочеться вірити, що майбутніми творцями держави саме така держава буде побудована. Бо рабство й молодість — несутісні.

● Гнат БІЖИК, м. Нова Каховка Херсонської обл.

У другій половині XX ст., разом із розвитком електронно-обчислювальної техніки й виникненням інформатики, багатомовна Європа потребувала фахових мов, що мають на меті недовозначну комунікацію у спеціальних царинах. І тоді, на основі теорії знака (семіології) Фердинанда де Соссюра, розвинулися науки семіотика й термінологія.

Соссюр вважав, що предметом лінгвістики або мовної діяльності може бути лише жива (усна) мова, а не писемність і не літературна мова. Лінгвістика мусить займатися мовою на рівні звуків і добрий лінгвіст, відповідно, повинен мати кращий за інших слух, а надто, — чутливість до слова або чуття мови. “Узагальнене дослідження мовної діяльності безперервно живиться всілякими спостереженнями, які слід читати на чітко визначеному матеріалі з даної мови”, — писав Соссюр.

Некоректно вважати давню українську мову такою, якою вона є сьогодні, бо в ній, як і в кожній іншій мові, відбуваються зміни (аглютинації, метатези, фонетичні зміни тощо). Фонологічне впорядкування Соссюра обґрунтовує тезу про те, що фонетичні зміни в кожній мові відбуваються за природними, притаманними їй законами послідовно в часі протягом сторіч. Скажімо, фонетичні зміни звука с у німецькій та українській мовах різні:

русичі — ружичі — лужичі (в німецькій мові)*; прасувати — прашувати, шкіра — шкіра, дуси — души (в українській мові).

Отже, з’ясовано й доведено, що мовлення людини є системою акустичних знаків чи одиниць, яка зображує людську думку — систему, переважно, суспільних понять. “Язык — лише тінь, що ніби годинниковий дзвіночок дзвенить у повітрі, а сама пружина — се думка” (Г. Сковорода). Також відомо, що система — це поєднання окремих одиниць за певним принципом, тобто, якщо нам відомі мовні одиниці, які зображують певні поняття, і принцип зв’язків між ними, то можна спробувати побудувати систему мовлення.

Намагаючись звести в єдину систему правому з її індоєвропейськими мовами-нащадками, Соссюр дійшов висновку про існування елементарної мовної одиниці як частини синтагми (синтагмою лінгвісти називають безперервне поєднання мовних одиниць у часі). У своїх пошуках він іноді зупинявся й на окремому складі, але визнати остаточно склад такою одиницею не наважився, бо європейськими мовами не вчили читати по складах. В Україні всі знають, що діти в школі навчаються читати по складах, тоді як німецькі діти, наприклад, завжди вчилися читати по звуках, тобто, прочитавши окрему літеру, додають позначуваний нею звук до попереднього. Не було в нього й відомостей про вживання складів як самостійних мовних одиниць зі своїм власним значенням у живих індоєвропейських мовах.

Між тим, і нині побутують архаїчні односкладові українські вислови:

1) “зробив на во!”, “вигляд — во!”, піднімаючи дого-

МОВА ТРИПІЛЛЯ

Відновленням давніх мов займалися європейські лінгвісти XIX століття, коли різномовні європейські нації прагнули пізнати власне коріння й водночас з’ясувати спільне минуле європейського континенту. Була відновлена давньогерманська мова, щоправда, не без допомоги писемних пам’яток. На доказ існування єдиної прамови на території Європи, сподіваючись відновити її, видатний швейцарський лінгвіст Фердинанд де Соссюр опублікував “Пам’ятку про первісну систему голосних в індоєвропейських мовах”. Із тією ж метою його попередники (Бопп, Уїтні, інші граматисти) а також сучасники-опоненти (младограматисти) зібрали багато матеріалу з індоєвропейської порівняльної граматики, і розбіжності між ними полягали у виборі концепції та методу реконструкції цієї прамови. Перша й друга світові війни не дали здійснитися цим намірам.

Еталоном порівняння для компаративістів (прихильників порівняльно-історичного методу в лінгвістиці) була одна з 14 індійських мов — книжна мова санскрит, що нею написана “Рігведа”, і тому виникла назва індоєвропейські мови. З погляду на відомі в той час писемні пам’ятки, граматисти класифікували ці мови й дали назви мовним сім’ям: романська, германська, слов’янська тощо. Нині, згідно з Міжнародним стандартом ISO 639, є живі 12 слов’янських мов: білоруська, болгарська, македонська, польська, російська, сербська, сербо-хорватська, словацька, словенська, українська, хорватська, чеська.

ри великий палець (во — збільшення);
2) “га !?” (га — вражати);
3) “ти ба!?” (ба — обраний, вирізнений);

4) Українська дитина, показуючи на незнайомі речі, повсякчас повторює: “див?!”.
Крім того, в українській живій мові має місце скорочення слів до одного відкритого складу:

— займенник *бозна-що* утворився зі складів *бо* (Бог) + *зна* (знає) + *що*;
— “не *хо* — не *тре*” (не хочеш — не треба);
— “*Мо*, пройде” (може, пройде),
— “*гля!*” (глянь!).
На відміну від усіх інших мов слов’янської групи, українська мова зберегла найбільше слів із відкритими складами на *о* (первісне південноєвропейське *о*, за Соссюром): *коло*, *молоко*, *воло*, *болото*, *долото*, *золото*, *лоно*, *готово*, *молодо*, *солono*; кличний відмінок: *водо*, *горо*, *жono*, *дорого*, *мово*, *толоко*...

Отже, я прийняла склад як елементарну мовну одиницю синтагми праукраїнської мови. Принцип зв’язків між складами відкрився завдяки такому феномену в українській мові, як *утворення пар слів для позначення двох близьких понять при перетавлянні складів по синтагматичному*

колу двоскладового слова. Подібно до *метатези* (переставлення звуків усередині слова), я назвала це явище *метасилаботеза*.

Виявилось, що в нашій мові збереглося багато двоскладових слів, які утворюють зазначену пару, коли одне з них безперервно повторюється: *коли—лико*, *плете—тепле*, *в коло—ловко*, *ватри—трива*, *вуси—сиву*, *лоби—біло*.

Вишукуючи близькі за звучанням склади у парних словах, я назбирала біля 200 пар і, де тільки можна, зробила склади відкритими, аби вони були придатні для з’єднання у систему. З тією ж метою якомога більше залучила до складів звук *и* — “панівний голосний” в українській мові, за висловом Білецького-Носенка.

Зрештою, я виділила близько 70 складів, і, об’єднавши в систему, вони дозволили мені прочитати зрозумілі, але зовсім не передбачувані словосполучення: *ві-ра-ю-па-ди-во-ло-со-жа-ри-ми-да-ві*, *сто-жа-ри-ми-сто*. Це сталося в квітні 1995 року — я потрапила в слід!

Подальше відновлення мови було вже справою техніки, терпіння й заглиблення в праукраїнський чи пражіночий світогляд.

Давніх людей в організоване тривке суспільство об’єд-

ГІПОТЕЗА

нувала, насамперед, спільна релігія, що визначала спосіб мислення окремої людини, її мовлення, а відтак і мову всього суспільства. Навчання або передача наступним поколінням основ релігії, а головне, визначеного нею життєвого порядку в суспільстві чинилося через їхній запис або *графічне зображення*, бо воно стійкіше за акустичне, хоча й не так точно передає думку. Втім, як акустичні, так і графічні знаки — то лише код для передавання думки.

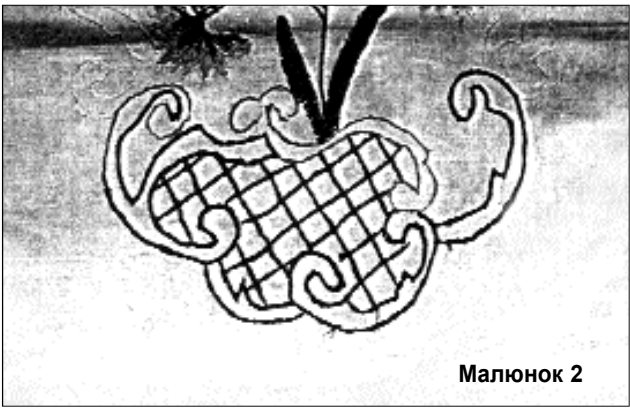
Отже, є словник праукраїнської мови, що налічує близько 2000 слів, утворених сполученнями “по колу” (мовна синтагма починається з того ж складу, яким і закінчується) складами, кожний із яких зображує два поняття, залежно від свого місця у синтагмі.

Праукраїнці свої *слова/назви* складали з двох коротших слів, наприклад: *гоби-риву* (кошик на ремені) = *годи* (гриби) + *риву* (рву), *симидони* (тиждень) = *сими*(сім) + *дони* (днів). Якщо останній склад першого слова збігався з першим складом другого слова, один із них опускали: *биризи* (берези) = *бири* (бери) + *ризи* (ріж), *стожари* (пожежники) = *стожа* (стержуть) + *жари* (жарини), *товурини* (тварини) = *тову* (плаває) + *ву* + *рини* (річка).

Слід додати кілька слів щодо *вузира-козира* — системи ідеографічної праукраїнської писемності. Для неї наші пращури використали карту зоряного неба в ділянці скупчення *Плеяда/Волосяжари*, — що входить до сузір’я Тільця. Певна зірка позначає певний склад, зв’язки між ними є коло або спіраль “безконечника”. Завдяки сталому розташуванню зірок стосовно одна одної, ідеограми (мал. 1), отримані після з’єднання, завжди однакові для однієї й тієї ж синтагми.

Те, що мені вдалося прочитати, разом із численними текстами праукраїнською мовою, я виклала в книжці “Праукраїнська цивілізація” (К., Б-ка тижневика “Слово”, 1999).

Саме з *вузира-козира* я дізналася, що його вишивали обрані особи на рушниках. Тому слід шукати серед узорів на вишиваних рушниках найменше спотворену його копію. Що така існує, мене переконують багато вже знайдених фрагментів і контурів цього узора (мал. 2), лінгвістичний та етнографічний матеріал. То буде, так би мови-

Малюнок 2

ти, матеріальне підтвердження праукраїнського Письма.

Це Письмо детально розписує духове й матеріальне життя людей в умовах тогочасного клімату й ландшафту. Клімат був м’який — вологий і теплий, літня година стояла 200 днів, по левадах разом із каліною, бузком росли лимони і смоква.

Наші пращури жили в умовах великої води (*воловоди*). Річки були природними шляхами, по них плавали човнами (*лодоко*) й вітрильниками (*толодо*), а вздовж їхніх берегів люди будували свої *мисто*. Великі річки *Надив* і *Дугава* вели до Північного моря (*мори Нидо*), а *Дунав*, *Дусни* і *Дупир* — до Південного (*мори Зидо*).

Навесні в місті починали будувати корабель із мореного дуба, він мав рубку (*будуси*), стерно (*сториниси*), соснову щоглу (*ристони*), бушприт (*бурипусто*), сині вітрила й мотузи з липового лика, весла тощо. На носі корабля — різьблене з дубової кори зображення відунки-діви *Нико*. Крім стернового й матросів, на корабель разом із мірками меду чи зерна сідав чумаки (*чимики*), щоби повернутись додому із сіллю чи кожухами зі шкури білого оленя.

Земної суші, придатної для життя, було обмаль. Підземні води стояли дуже високо і, якщо першим козирем братів (праукраїнці називали себе *брити*) був вулик, другим — вузир-козир, то третім — *вудо*, що означає здатність відчувати воду під землею. Завданням для таких удатних старих дідів було знайти сухе (*сихо*) життєдайне (*жизи дову*) місце для будівництва будинку.

Після того, як сивурис помережить рисами таке місце, будівельники (*сториси*) довго порають, спустошують і вирівнюють будівельний майданчик. Горби зрізають і слідом випаляють зрізані місця, а западини засипають рибащими хвостами та перами (*жистори*). Рибу ловили кожного дня для їжі кілька разів, так що водонепроникні жистори були завжди під рукою.

На вирівняній місцині сториси починають будувати фундамент будинку (*толоко*).

Це — надзвичайно пласка і тверда поверхня з глиняного розчину, що входить до складу будівельних матеріалів та засобів і (*сториви*), зроблених власноруч сторисами. Вони готують *билоко* — розчин білої глини у коров’ячому молоці й заливають ним горизонтальну (*ринидо*) поверхню толока. За ватерпас слугує багато мисок, повних молока, наставлених у різних місцях поверхні. Толоко будують дуже твердим, а для цього треба лити якомога більше молока:

Кодо: *толоко дото*,
(Пам’ятай: фундамент

твердий,)

коли дого ливу молоко.

(якщо довго лити молоко.)

Колово молоко тоци,
(Молоко з корови наточи)
коли толоко,
(під час толоки)

У межах газетної статті на цьому можна й зупинитися, бо саме толоко дає право ідентифікувати матеріальну культуру праукраїнського суспільства, яку описує реконструйована графічна система з археологічною культурою під назвою *трипільська*.

Разом із специфічними гончарними виробами так звані *майданчики* із твердої глини, що їх знаходять археологи на розкопах поселень, є ніби візитною карткою “трипільської” культури. Дарма, що класифікація археологічних знахідок за “культурами” є дуже умовна. У випадку з “трипільською” вона спрацювала на істину, бо це є справді окрема релігія — релігія матріярхату, і відповідно, певна культура в історії української нації.

Археологія не може знайти продовження “трипільської” матеріальної культури в житті автохтонного населення України, тому що сталися дві невідворотні зміни:

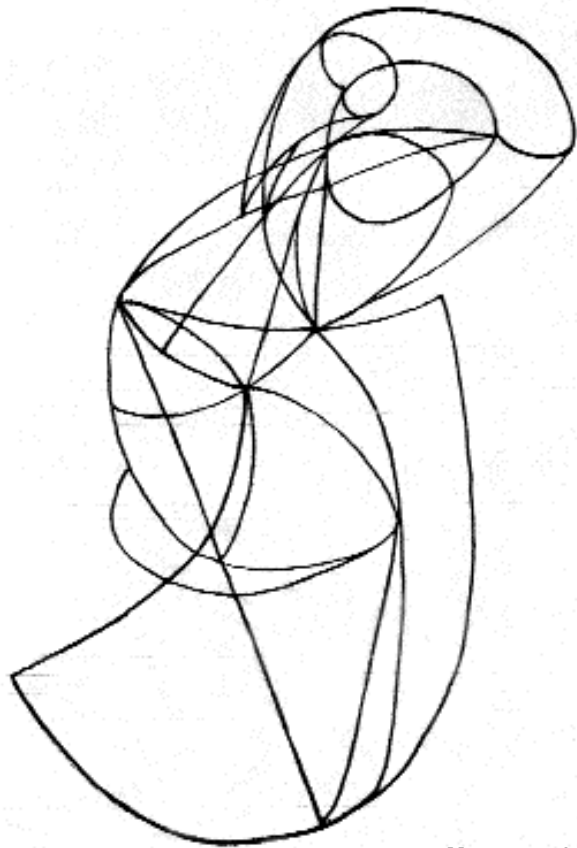
А. Через природну катастрофу докорінно змінився ландшафт, унаслідок чого зникли водні шляхи сполучення, відкрився сухопутний доступ кінним сусідам, стали рідкісними або пропали головні матеріали — дерево, кістка, мушлі.

Люди залишили поселення, що опинилися високо над водою чи далеко від води, й оселилися ближче до неї. Відпала потреба будувати оселі на пласкому фундаменті — “майданчику”, що вимагав багато праці, часу й молока. Оселі стали бідніші через брак матеріалів, зате доступ до копалин спричинив розвиток металургії.

Б. Змінилася єдина на значній території матріярхальна релігія й організація суспільства. Тож археологи й не знаходять у пізніших поселеннях на території України “трипільської” кераміки — сакральних речей матріярхальної Церкви, тобто **суспільних** оберегів. Народ продовжує собі жити і зберігає стару релігію у вигляді нематеріальних переказів та обрядів, а також **особистих** оберегів. Українські гончарі й досі виготовляють “трипільські” керамічні баранці та волики у вигляді куманців чи прикрас, так само, як і керамічне намисто.

● Надія ДЕНИСЮК

* за Соссюром, сонанти л і р — взаємно замінювані; лужи-чі — етнос на сході Німеччини.

Малюнок 1

Дарина та Іван Гончаренки

“ПОКАЗУЙ, ДЕ ТВОЄ ЗОЛОТО!”

Про страшні часи голодомору та сталінські репресії розповідала мені мати Дарина Григорівна, яка народилася 1908 року в селі Тимки Оржицького району на Полтавщині. Батько її був одним із тих українських хліборобів, котрі годували хлібом не тільки Російську імперію, але й інші країни світу. Велика родина (батьки й восьмеро дітей) жила небідно, бо все в господарстві було зроблено й вирощено своїми руками. У кінці 20-х років землю і все нажите добро відібрала у них жорстока сталінська влада. Болісно сприйняли це батьки і невдовзі по тому померли, а більшість дітей, зневірившись у нових порядках, покинули село, а разом із тим надію — займатися хліборобською справою.

У цей скрутний час усміхнулася доля осиротілій Дарині Григорівні: полюбила й одружилася з Іваном Гончаренком, майбутнім письменником. Саме тоді, 1928 року, як він потім розповідав, його вірші в лубенській районній газеті помітили Павло Усенко та Терень Масенко. Поема-початківця викликають учитися до Харкова. Тож Іван Гончаренко поїхав до тодішньої столиці України, а його молода дружина ще деякий час працювала у колгоспі; потім вирішила їхати до чоловіка. І ось у суцні, перешитий із спідниці, та в чоботях, бо іншого взуття не було, приїжджає до Харкова.

Там молоде подружжя живе в гуртожитку на Клочківці в одній кімнаті зі студентами, маючи лише невеличкий столик і ліжко за ширмочкою. Молоду сільську жінку здивувало місто.

“Бувало, — згадувала Дарина Григорівна, — йду по вулиці Сумській, а на будинку ЦК — портрети Сталіна і Кагановича, аж на два поверхи на великих полотнах намальовані. Іду і думаю: Боже! Які ж ми маленькі проти цих вождів, чи ми вже нічого не варті, чи такі, як пилінка...

Скрізь кажуть, що індустрія йде, що так будується країна, і всі з села пішли вже на цю індустрію: і дівчата, і хлопці. Дехто з чоловіків приїжджав. Так і Яків, сестри Ганни чоловік, приїхав: “Де б мені працювати, щоб у село посилати гроші, щоб вижила жінка моя з трьома дітьми?”

Коли народилася донечка Наталочка (1930 р.), виділили маленьку кімнатку на сьомому поверсі гуртожитку на вулиці Чернишевського. Я й раділа, що окрема кімнатка. Але що ж? Ліфта не було, а підніматися з маленькою дитиною на сьомий поверх важко, бо поверхи високі. Поруч зі сходами — зали, де відбувається навчання. А ще біля нашої кімнатки — кухня й умивальник для студентів, тому постійний гамір, брязкіт і метушня не давали спокою дитині. То я й кажу Вані:

— Тобі крашу кімнату не могли дати?

Так він сміється й каже:

— Ти що? Це ж добре, бо у вікно видно Петровського! (Г. І. Петровський — Голова ВУЦВК, “всеукраїнський староста”. — О. Г.).

Справді, з нашого вікна було видно садибу, огорожену кам’яним муром. У саду гралися діти. Казали, що там є і прийомні діти. Ну що ж мені з того, що я бачу Петровського садибу, що він там живе? Мені ж дуже важко було, а це ще захворіла дитина — запалення вуха, і в мене трапилося запалення вуха, то обоє й плачемо в кімнаті. Дивився Ваня на наші муки, а потім і каже: “Ідь у село!” Купили ми для дитини лозову колицку, і він мене відправив до своїх батьків на Полтавщину. Якраз у них була лошиця, батько Ванин виїхав за мною на станцію Гребінка і привіз мене із цією лозовою колицкою у село Яблунів. Це був 1931 рік, точно, бо я ще груддю годувала дитину. Зайшла в хату, подивилася — щось так бідненько все. Нікого не було: мати пішла до лікаря із хворими зубами (*Дарина Григорівна називала свекра та свекруху батьком і матір’ю*).

Мотрона, сестра чоловіка, кудись пішла.

Виходжу на вулицю, а люди там кажуть: “Чого ж ти приїхала, коли тут голодовка, тут же голодують люди і дуже погано! Тепер оце розбирають навіть індусів (Називали індусами тих, хто не йшов у колгосп. Так, значить, у цих одноосібників забирали вже все останнє). Он повезли все від сусідів. Так забрали навіть буряки із погребів, і в коробці була чи гречка, чи щось та-

ке — усе забрали”. Ну, я й зажурилася, що тут люди голодують, хоча ще опухлих людей не було. Це ще тільки люди казали, що дуже голодують — забирали в них усе.

А вночі почула, що когось десь вивозять і люди голосять і плачуть. А я в хатинці (мала кімната) сплю і дитина біля мене, годую її груддю. Плачуть... Думаю, що ж воно — і вночі такий неспокій, і місяць світить надворі, і зорі сяють, а люди поділилися: одні стали такі якісь злі, а другі — чи не мають ніяких прав, чи що воно таке. Ну, як я, значить, одну ніч пожурилася, вийшла на вулицю, а всі, хто мене побачить, кажуть: “Ідь скоріше звідсіля! Тут таке робиться! Вивезли оце Сергієнка, із хутора взяли, кинули у яр його, а тоді ще кудись подалися. Мабуть, по інших хуторах”.

Ну, добула я до вечора. Полягали спати. Коли вночі йдуть якісь люди, дуже багато, у хату. Я почула тільки, що кажуть: “Так де ж вона?” А хто ж це, думаю, “вона”? Це я чи хто? Там Мотрона, батько і мати у великій хаті (велика кімната). Чую голос: “Гукайте її”. Я тоді якось так злякалася, що це ніч і мене з дитиною кудись можуть вивезти. Відчинили двері до мене і так грубо: “Туди! До сундука веде свого!” А я стою, взяла жакетик, але в сорочці, і так незручно, та

було видно садибу Петровського. У місті ставало все важче з продуктами, завели продуктові картки. Хотіла дуже працювати, бо які ж заробітки у чоловіка-студента? Згодом їй вдається влаштувати донечку в ясельну групу дитячого садка при будинку письменників “Слово”, а потім і сама там працювала після закінчення кількадесятих курсів вихователюк.

ГОЛОД У ХАРКОВІ, 1933 РІК

Дивувалися ми, що горьковські якісь дитячі організації дітей вели, і дуже вони святкові. Йдуть у білих блузочках із прапорами червоними, у тюбетейках, чи якісь там шапочки були в них. А тут — голодовка така і їсти нічого; а кажуть, у тих колоніях дуже хороше жить, усе для них, що це все Україні добре робиться, все для молоді, все для школярів. Хоч цього, звичайно, не було. Люди ходили такі невеселі, а то й опухлі.

Більше всього мене вразило в період голоду, що люди вмирають. Найгірше, як я побачила хлопчика років восьми: лежить, на всіх дивиться, а він уже мокрий весь і вмирає. Та це незвична сама картина, що на вулиці великого міста всі йдуть — хто на роботу, хто поспішає, ніхто не звертає уваги, бо це вже шоденне, виявляється, явище.

ДОРОГИ ЖИТТЯ МОГО РОДУ

“Ой роде мій красний...” — сім’я Дарини Григорівни

злякалася і йду до них. Питають: “Де твій сундук?” Повела їх у хижку, така комірчина була, і думаю: що ж мені робити, і що від мене хочуть. Один сідає біля мене й каже:

— Показуй, де твоє золото!

А я кажу:

— Так у мене золота немає.

— А в батька твого?

— Так, — кажу, — треба було йти до батька, коли він був живий. Зараз уже батька немає і нічого ніде немає.

Чую, мати просить: “Та не займайте її”. Він наче не чує, наказав викладати все із сундука, і сам почав щось там крутити, розгортати. А я ж переживала дуже, що мені сестра Ганна (*вона жила із сім’єю тут же, у Яблуневі*) принесла синів костюм та сказала: “Нас уже розкидали, так хоч костюм передай Михайлові на Донбас, він уже там працює, влаштувався”. Так мені шкода, що цей хлопець, який риється у моїх речах, забере цей костюм, то я його так закрутила в якусь лахманину та й кинула знов у сундук. А він посидів, посидів та й каже: “Ну ладно, складай усе!” Це був Цокотилів. У селі жила баба Цокотилка. Так мені сказали, що то її син рився в моєму барахлі.

А в хаті чоловіки були і кричали: “А що ж ти думаєш, Мотроно, і в тебе можем пошукати!” Я вже потім на ранок питаю: “А хто вони такі?” Мені сказали: “Це із Яготина і ще звідкілясь приїхали люди, які розкуркулують”. То що ж розкуркулювать, як я вже бачу, що тут вони забирають у бідних навіть. У середняків усіх, особливо хто не хотів йти в колгосп, то в тих усе забирали. Забирали в кожному дворі все, їздили по хуторах. На ранок кажу:

— Треба мені їсти щось та й дитину годувати, і як мені поїхати?

А батько каже:

— Я ще піду в мельницю, там мелять, та достану круп. Так ми наварим каші та й поїдеш.

...Повернулася знову Дарина Григорівна в столицю, на вулицю Чернишевського, звідки

А потім другого разу йшла, коли сидить жінка, розтопивши пухлі ноги, перед нею шматок полотна, і вишиті такі гаптовані гарні рушники лежать, і вона все каже: “Дайте, хто що може”. А сама ледве говорить. Кажуть, її зараз заберуть, уже сповістили кудись, що треба забрати, вона ж безпомічна сидить, і вже ж нічого не зробиш (*У моїй уяві ця жінка уособлює мільйони трудівниць-українок, саму Україну доведено до голодної смерті катівською владою сталінізму*. — Авт.). А одного разу прийшов такий чоловік. Постукав у двері, я відчиняю, а він каже:

— Дайте щось.

— Ви просите?

— Так, прошу.

Пішла, взяла шматочок хліба та й вийшла йому давати, а він (це мене вразило на все життя), не більше йому тридцять років, рум’яний іще, гарний, і каже: “Щоб я пропав! Щоб я пропав, що дожився до такого — просити!” І, обхопивши обличчя грубими від роботи руками, став плакати. Я і зараз плачу.

Дарина Григорівна з донькою Оксаною, автором спогадів

Плаче. Мати завжди плакала, згадуючи цього доведеного до відчаю чоловіка, що соромився просити хліба. Очевидно, він нагадував їй багатьох родичів та односельців, котрі були колись добрими господарями, а потім, пограбовані сталінським режимом, голодували на найкращих чорноземних світу. До речі, глибина чорнозему на Полтавщині сягає в деяких місцях чотирьох метрів, сама бачила. Скажіть, чи є ще десь така земля? Під час війни за наказом Гітлера нашу землю вивозили до Німеччини. Мій родич Микола Гончаренко з села Яблуневе розповідав, як його, підлітка, й односельців змусили фашисти на станції Гребінка насипати чорнозем на вантажні платформи для відправлення у Німеччину. І це було не тільки на Полтавщині. Мати була впевнена, що в голодний Харків приїжджав Черчіль, прем’єр-міністр Великобританії. Про цей факт я ніде не читала. Але якщо не він — то хто ж? Можливо, знають історики.

“Як я була на площі Тевельова, купила яблучко дитині, а потім бачу — на тій стороні того, що з Англії приїхав, Черчіля. Усі казали: “Он Черчіль йшов із готелю “Светоч” і стоїть біля машини”. Кругом стояли люди, і через площу ніхто не йшов і не їхав. Поруч була Верховна Рада. Я бачила його: костюм на ньому був такий, що у нас таких не носять, — кольору малинового. Трохи на малину схожий, трохи на цеглину. І такий скорий, помахав людям чи знайомим на пліч рукою і сів у машину. А я повернула туди, де сиділи люди до Петровського. Щось страшне — так багато! Казали, і день, і ніч сидять із клунками і у свитках до Петровського на прийом. Я вже не знаю, що він їм говорив, як приймав.

У той же час, а можливо, і раніше, відкрили торгзін, видно, для заможних людей, котрі мали щось. Бо молодь, як я була, — бідні селяни, то в нас нічого не було. Про голод у газетах тоді не писали — приховували. Та більшість думала, що випадковий голод, думали — неврожай. Але ми, сільські, думали: врожай, неврожай, ніякого толку не буде. Бо по селах таке робиться! Чи репресії, чи як це назвати? Я тоді зрозуміла, що гіршого вже бути не може: приходять уже люди з села і просять хліба. Це таке страшне! Плачуть під дверима, риються у смітниках. І мене, просту селянку, вже не покидала думка: все гине зовсім, все сільське. Тепер, під час голоду в Харкові, часто згадувала: як у селі у нас забирали все, то мого брата Никифора це так пригнітило, що він сказав тоді: “Знай, коли в історії буде чорна пляма — то це буде пляма, що пробув Сталін при владі”.

У 70-х роках у мого небожа Сергія, що вчився на історичному факультеті університету ім. Т. Г. Шевченка та вивчав політику партії щодо колективізації, виникали запитання до дідуся, Івана Гончаренка: “А як воно все було?” Він не особливо вдавався до розповідей, казав, що то був страшний час і, коли доводилося відвідувати село, бачив лише лихо. Та якось згадав факт, що його дуже вразив, і безпосереднім свідком якого він був. Перебуваючи на одній із залізничних станцій, почув про прибуття високопосадових “інспекторів” з хлібозаготівлі — Кагановича й самого Молотова. Згодом підійшов до урядового поїзда і побачив, що Молотов брутально лає якогось місцевого партійного керівника за невчасно чи неякісно виконаний план заготівель. Після цього Молотов на очах у всіх розірвав партквиток винуватця.

А ще розповідали наші родичі з села Тимки, як їх під час розкуркулювання разом з іншими селянами Полтавщини було вивезено за Урал, десь за Челябінськ, у тайгу. Їхали під вартою у холодних товарних вагонах, заїдали воші. Зупинилися у лісі, біля якоїсь бурхливої річки, і там, щоб переправити на той берег, посадили на плоти. Селяни не знали, як ними керувати, ще й течія швидко — майже всі плоти разом із людьми потонули. Тим, хто зміг переправитися, наказали будувати бараки. Інструментів не було, земля мерзла, їсти нічого. Моя двоюрідна сестра Галина Науменко згадувала:

“Ми, напівроздягнені, голодні діти (*їх у батьків було четверо*) ходили по замерзлій річці в невеличке поселення просити милостину. Під дверима й вікнами співали українські пісні, і люди, дивлячись на нас, плакали й давали, що могли. Та потім охорона заборонила нам ходити в те поселення і стріляла в кожного, хто порушував наказ. Люди почали тікати, їх переслідували, ловили, били і вбивали, вони гинули від побоїв, голоду й холоду”.

Тисячі українців пішли в небуття за Уралом. Це був один із політичних актів, організованих жорстоким сталінським режимом для знищення українського селянства.

Низько схилимо голови перед жертвами того лихоліття, низько вклонимося пам’яті безвинних жертв голодомору.

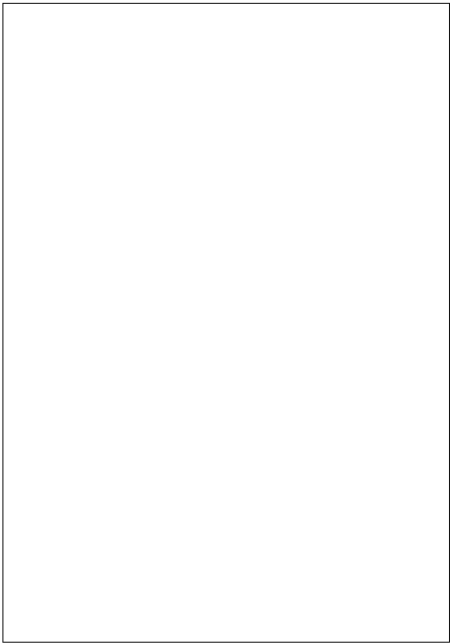
Минають роки, а правда про ті жахливі часи завжди жила у зболених серцях свідків і тепер усе більше постає перед нами.

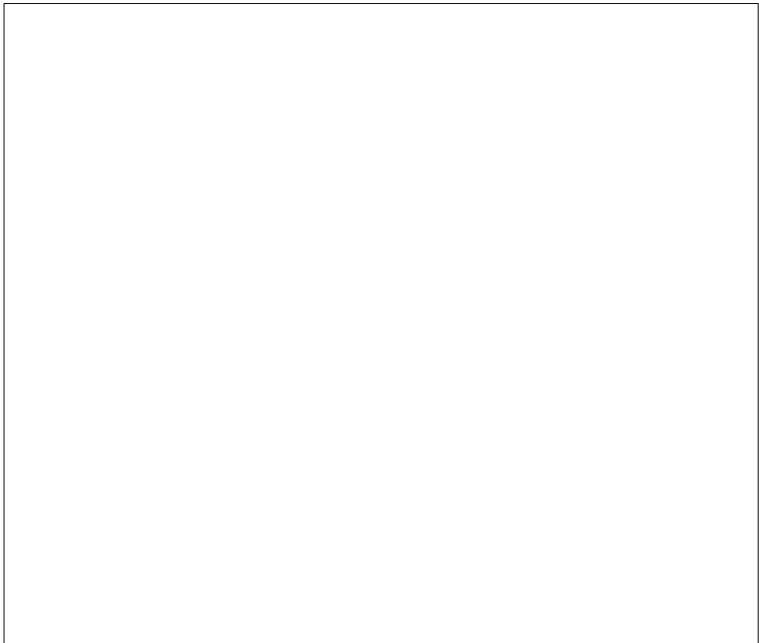
ОСОБИСТІСТЬ

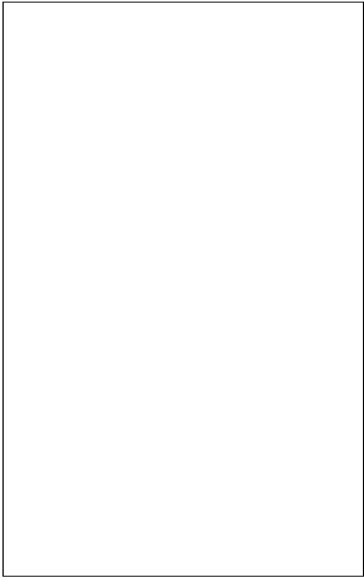
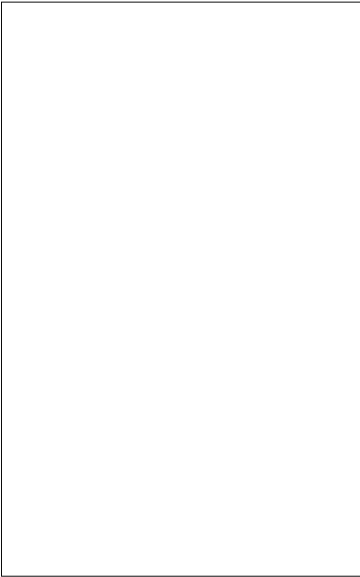
Новорічне казкове дійство, що відбулося в Київському національному університеті цивільної авіації

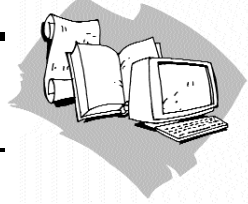

Сьогодні наша гостя — жінка, особистість, митець та щаслива мати, теща і дружина, про яку хочеться розповісти всім тим, хто щиро любить дітей, а тому добре пам’ятає і її обличчя. Це популярна телеведуча, композиторка, актриса та режисер передачі “Вечірня казка” Алла Мігай.

З тітонькою Аллою добре співається всім. Вона знаходить спільну мову з дітьми, і з казковими персонажами

УКРАЇНЦІ СВЯТИНЯМИ НЕ ТОРГУЮТЬ!

А от запорізька влада продовжує розпродаж національного заповідника “Хортиця”

160 років тому Тарас Григорович Шевченко побував на Хортиці, з якої по всій Україні розлилася Дух Відродження своєї Держави та її величі. Він ходив навколишніми селами і переконувався, що дух лицарства в народі зник, що Хортиця стала власністю іноземних колоністів, а українці — кріпаками. Шевченко гірко сумував за волелюбним народом, який після руйнації Запорозької Січі в 1775 році втратив не лише військову силу й звиягу, а навіть прагнення до волі. Бачачи, у що перетворили Козацьку Святиню, він писав: “...а на Січі хитрий німець картопельку садить...”

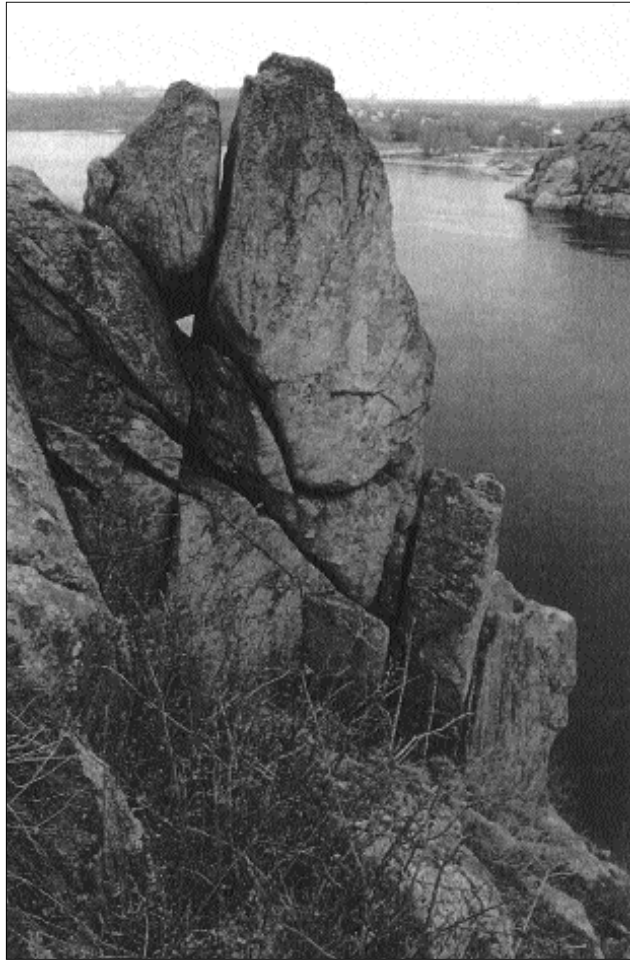
Славним Лицарям, захисникам Українського народу, Запорозьким козакам і в страшному сні не могло привидітися, що їхні нащадки торгуватимуть Святою Хортицькою землею, густо політою їхньою кров'ю. Але це факт: запорізька влада повним ходом продовжує розподіл (розпродаж) баз відпочинку, споруд, земель певних господарств, які ще за совітського ладу наводнили Хортицю.

Отож, на Хортиці власниками колишніх заводських баз відпочинку, оздоровчих та інших закладів уже стали не лише олігархи місцевого та всеукраїнського гатунку, а навіть громадяни інших країн. Наприклад, колишня туристична база “Хортиця”, а тепер — “Хортиця — острів розвлечений”, уже втратила двох новітніх власників азербайджанського походження, яких було вбито при розподілі... Там є казино, сауна, повії та ще багато іншого непотребу, що суперечить самому статусу Національного заповідника.

З приводу недотримання тутешньою владою чинного законодавства та будівництва транснаціональної магістралі через о. Хортицю торік на запрошення Запорізької міської асоціації “Захистимо Хортицю” у Національному заповіднику побувала депутатська комісія Верховної Ради — Левко Лук'яненко, Павло Мовчан, Лесь Танюк та інші народні депутати. Після завершення роботи комісії відбулися слухання у Верховній Раді на Дні Уряду. 340 голосами депутати ухвалили Постанову № 140 від 12 вересня 2002 року, в якій йде мова про розробку та будівництво альтернативних мостів через р. Дніпро, поза межами Національного заповідника “Хортиця”, про передачу земель Національному заповіднику тощо.

Нещодавно в робочій поїзді по Запорізькій області побував народний депутат Л. Г. Лук'яненко, який зі своїми друзями — академіком, директором інституту Українознавства П. П. Кононен-

ком та кандидатом економічних наук В. Т. Коржем узяв участь у засіданні Ради Запорізької міської асоціації “Захистимо Хортицю”. На Раді Левко Григорович поцікавився, чи виконується запорізькою владою Постанова ВР стосовно Хортиці, чи припинило незаконне будівництво на Хортиці обласне керівництво МВС, чи передані землі Національному заповіднику Запорізькою міською владою і т. ін. На всі ці запитання він отримав сумні відповіді: Постанова Верховної Ради України не виконується; підготовчі роботи щодо будівництва транснаціональної магістралі (платної) через Хортицю, по могилах наших предків тривають; обласне керівництво міліції як зводило, так і зводить собі палаци на місці відібраного у тяжкохворих дітей пультмногогічного санаторію; Хортиця не оберігається, не розвивається як заповідник, а навпаки, — розпродається як місцевим, так і іноземним особам та відомствам.

Але ж 10 років тому Хортиця отримала статус Національного заповідника, згідно якого забороняється будь-яке будівництво чи капітальна реконструкція спорудженого житла та баз відпочинку (з подальшим їх відселенням із острова). Цей акт був сприйнятий народом як торжество справедливості. Але торік Запорізька влада, згідно рішення від 27.05.2002 р. № 154/67, передала в оренду будинок № 55 на Хортиці Запорізькому представництву Почесного консульства Республіки

Болгарії в Україні. Про цю незаконну передачу консульству в місті Запоріжжі та на самій Хортиці, окрім влади, ніхто й не здогадувався. А 25.09.2003 р. Запорізьким виконкомом було прийнято рішення № 312/2 “Про реконструкцію Запорізьким представництвом Почесного консульства Республіки Болгарія в Україні орендованої будівлі № 55 на о. Хортиця під будинок представництва”.

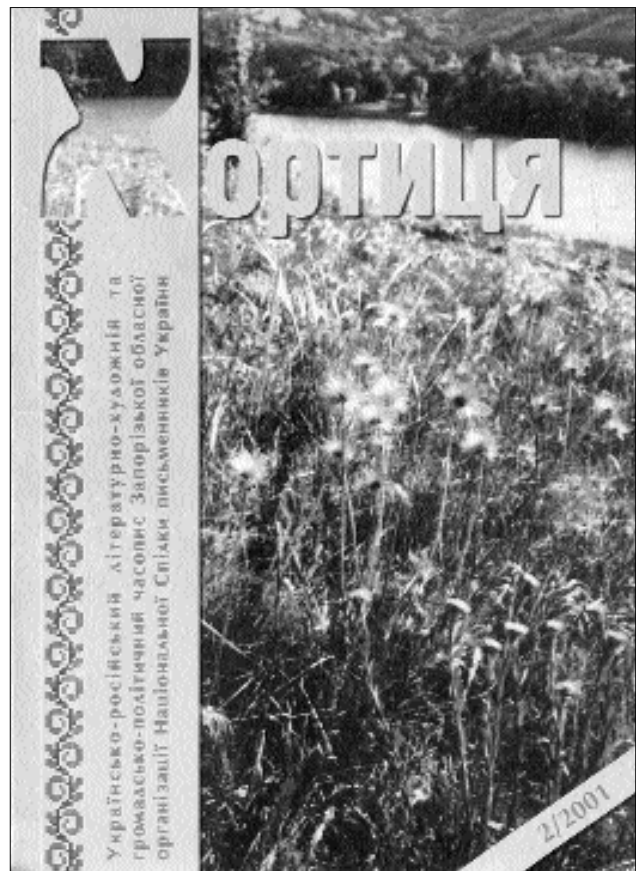
З цього все й розпочалося. Будівельна фірма ООО “Комунвентбуд” (директор

П. А. Мільчев) розпочала виконувати роботи згідно угоди з Болгарським консульством — так звану “реконструкцію будівлі”, — були вирізані десятки дерев не лише на території цього подвір'я, але й довкола нього, земля перерита траншеями вздовж і поперек (під час цих робіт ні про які археологічні дослідження і мови не велося), а сам будинок інженера Преображенського майже весь знесли. На його місці споруджується новітня будівля.

Нашою асоціацією проведено не одну акцію протесту проти свавілля, що його чинить запорізька влада стосовно Національного заповідника, зібрано десятки тисяч підписів на його захист, написано сотні статей як в Україні, так і поза її межами. Депутатами-патріотами зроблено десятки депутатських запитів, завдяки їхній наполегливості прийнято Постанову Верховної Ради на захист нашої культурної спадщини. Та тутешня, ворожа нашій національній пам'яті, влада не звертає уваги ні на чинне законодавство, ні на протести громадськості, бо дбає лише про своє збагачення. То чи ж потрібна нам така влада, яка нівечить душу народу, робить його злидарем на багатий, дарований нам Богом землі?

Народові потрібна влада, яка дбатиме про збереження та розвиток Української держави, її святинь, її історії, мови, культури, звичаїв і традицій. Лише з такою владою народ стане замощним, відчужує, що таке людська гідність.

● Святослав ЩЕРБИНА, віце-президент Запорізької міської асоціації “Захистимо Хортицю”

ЧАСОПИС «ХОРТИЦЯ» — УСІМ, КОМУ ЩЕМИТЬ У ГРУДЯХ РІДНА ЗЕМЛЯ

Ось уже третій рік літературно-художнє життя Запорізького регіону представляє українсько-російський часопис обласної Ради “Хортиця”. Заснували його Запорізька обласна організація Національної спілки письменників України спільно із ВАТ “Мотор-Січ”. Журнал уже має своїх прихильників, поступово завойовує популярність та визнання. Проте ще далеко не всі шанувальники красного слова зустрічалися з “Хортицею”. Для того, власне, і наша бесіда з головним редактором журналу Григорієм ЛЮТИМ.

ти, щоб побачити й поцінувати непряму вигоду від таких видань. Церкви будують не для прибутку. Від фонтана на майдані й освітлення вулиць уночі теж важко очікувати багатства. А хіба інакше мусимо ставитися до слова, яке є основою всіх мистецтв?

— **Тоді конкретизуйте Вашу тезу про “непряму вигоду”.**

— Гадаю, ви її усвідомлюєте не гірше мене. Але якщо хочете почути — будь ласка. Це покращення духовного мікроклімату в нашому краї, в Україні.

— **Я тримаю в руках часопис. Це ошатне кольорове видання. На кого він розрахований, які в ньому є рубрики?**

— Він для людей, яким, за висловом Василя Симоненка, щемить рідна земля. А це — селяни і робітники тієї ж “Запоріжсталі”; учителі

або учні, які готуються до уроку “Література рідного краю”; бібліотекарі чи працівники Будинку культури, які планують літературний вечір. Отож, формуюмо журнал таким чином, щоб він був цікавий усім без винятку. Окрім хліба літературних часописів — “Поезії” і “Прози”, — ми запровадили рубрики “Публіцистика”, “Мистецтво”, “Краєзнавство”, “Сатира і гумор”, “Сім мішків гречаної вовни” (гумористичні придибенції), “Будьмо здорові”, “Дитяча сторінка”, “Наші передплатники” тощо. Отож, наш головний читач — це той, хто цікавиться новинками сучасної літератури, історією рідного краю, його мистецтвом.

— **Хто є авторами часопису, кого плануєте друкувати?**

— На жаль, поки що наш журнал безгонорарний. Проте на його сторінках уже виступили Ліна Костенко, Анатолій Дімаров, Володимир Дрозд, Василь Захарченко. На сьогодні нам уже вдалося створити цілу антологію літературних портретів поетів рідного краю: Миколи Лиходіда, Василя Діденка, Івана Доценка, Олександра Стешенка, Геннадія Літневського, Василя Морути. Не забуваємо і про молодих. Зокрема, гарними добірками дебютували Яна Яковенко, Ярослав Невмивако, Світлана Шинкарук, Леся Люта, Богдана Коваленко, Олена Литвиненко. Представляти районні літоб'єднання почали з Оріхівщини. У найближчих числах плануємо надрукувати повісті Олександра Михайлюти “Ясновидець” і Ми-

коли Горпинича “Дешлєй?”, будемо представляти творчість Ліни Костенко, Петра Засенка, Бориса Олійника, Оксани Пахльовської та ін.

— **Кілька слів про акцію “Літературний часопис “Хортиця” — у кожен навчальний заклад!”**

— Цю акцію ми проводимо спільно з обласною Радою та управлінням освіти і науки обласної державної адміністрації. Пропонуємо директорам підприємств і організацій, бізнесменам та власникам фірм, одним словом, усім небайдужим людям, передплатити наш часопис для будь-якої школи міста чи області України, де він стане надійним помічником у підготовці до занять та сприятиме патріотичному вихованню молоді. Відповідно, ми надаємо можливість усім, хто візьме участь у акції, в рубриці “Наші передплатники” розповісти про себе, свою установу, надрукувати фото і варті уваги творчі доробки своїх працівників.

— **Де можна передплатити Ваш журнал?**

— У всіх поштових відділеннях зв'язку (передплатний індекс 06380) або в редакції, перерахувавши гроші безпосередньо на наш рахунок (тел. ред. 36-06-31). Журнал виходить один раз на два місяці, вартість передплати на рік — 90 гривень.

● Розмовляла Надія МОРОЗ

— **Чому виникла ідея видання?**

— Тому, що письменницька організація без друкованого органу приречена на знищення, пустощів.

— **На жаль, в Україні не густо регіональних літературних видань.**

— Згоден. Але повторюю, кожна письменницька обласна організація мріє про свій друкований орган.

— **Та не кожна має. Де ж перепони?**

— На сьогодні — це одна з найневдячніших, збиткових справ. Суспільство має дозрі-

НАС ЧИТАЮТЬ У ЗАПОРІЖЖІ

Сценічне життя Неоніли Крюкової — трагічне й переможне, пообтискане терниною переслідувань і заборон із боку радянських ідеологів, недооцінене й незапобоване новою владою, але оповите любов'ю народу — являє сплав акторського великого таланту й патріотичного духу. Це той випадок, коли артистка сама собі — міністр культури, режисер, дизайнер, сама собі вибирає репертуар, живе повнотою незалежності свого натхнення.

Певна річ, були різні, в тому числі, нестерпні сімейні й побутові причини, які повернули Неонілу Крюкову з дороги звичайної театральної актриси на шлях пошуків свого індивідуального, неповторного, ораторсько-публіцистичного образу. Але, я переконаний, що головна причина цього — її непоступливий, гордий характер, який не дозволяв хилитися перед майстрованою радянськими лицедіями неправдою, тримав її біля Шевченкового слова і наказував привносити в поклічену пам'ять українського народу оздоровчі й пророчі послання нашого генія.

Не думаю, що формування таланту Неоніли як глашатая творів особливої національної вартості почалося аж тоді, коли вона з'явилася в театрі "Слово", який діяв при Спілці письменників. Вища сила, яка дає людині душу і долю, позначила Неонілу з дитинства жагою правдолюбства і співчуттям до опосліджених і несправедливо покараних. Дівчинкою ходила вона на похорони у своїй селі, плакала над покійниками, професійно, тобто широко голосила за людьми, що їх добре не могла знати, але добре уявляла горе покинутої матері чи батьком родини. Ніла виростала сиротою під хлібною опікою і виховною турботою матері. Неонілина мати — тружденна колгоспниця, жінка надзвичайної вроди. Я бачив її тільки на фотографії молодою, з блиском сліпучої блакиті в очах. За такою красою неможливо не вгадати людини з високою гідністю й честю. Ота жінка й стала для маленької і для великої Ніли ідеалом народної простоти, яка перевищує едуковану, лукаву вишуканість.

Так, вона з'явилася між молодими літераторами України, які чинили опір русифікаційній політиці Москви, в тяжкі часи арештів і доносів, коли, як сама каже, було: "два виходи — один на сцену з Леніним, а інший у кочегарню з Шевченком". Вона не вибирала. Не задумуючись, пристала до тих, хто був совістю української літератури. Читанням зі сцени творів Василя Симоненка, дружбою з Григором Тютюнником, сприйняттям його суворої, реалістичної естетики вона вписалася в плеяду шістдесятників, у гроно сміливців, що кинули виклик і владі, й сентиментальному, фальшивому романтизму, — й ніколи вона не відступила зі своїх позицій.

Від Нілиної матері до Марусі Чурай — пряма дорога. У моновиставі, створеній за поемою

СЛОВА ТА ГОЛОС — БІЛЬШ НІЧОГО

Ювілярка Ніла Крюкова

З Ліною Костенко

Ліни Костенко "Маруса Чурай", мабуть, уперше засіяла всіма гранями патріотична снага й тривожна душа Неоніли Крюкової. Ляпас, який Ліна Василівна 1981 року відважила директорів філармонії, — це була помста, насаперед, за знущання над артисткою, якій не дозволили виступати в престижній залі, а за-

ОСОБИСТІСТЬ

15 лютого в Національній філармонії відбувся творчий вечір лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка, народної артистки України Неоніли Крюкової. Вітаємо народну улюбленицю, Берегиню Слова і друкуємо виступ Дмитра Павличка.

гнали її в робітничий клуб на "Арсенал", сподіваючись, що там вистава провалиться. Але саме там Неоніла Крюкова підкорила слухачів, а мужня поведінка поетеси навчила її остаточно не боятися, не коритися, перемогати!

Мистецтво Неоніли шліфувалося прозою Олеса Гончара. Але ж і та проза, як, зрештою, всі інші читані артисткою тексти, ставала гострішою і глибшою в її інтонаціях. Те, що помічає тільки зір, переходить у голос, твориться подвійна пластика, твір стає вимовленим, значить, діяльнішим, закличним, дорожчим для пам'яті.

Серед мільйонів голосів, які ми чули й чуємо в житті, є рідкісні, особливого тембру й мелодії голоси, які дивним чином асоціюються з образом голосу народу. Таким голосом обдарована Неоніла Крюкова. У ньому немає хитрості, лестоців і пихи. Так говорять на українських весіллях, зриваючись на спів, так говорять на українських похоронах, зриваючись на ридання. Магія мистецтва Неоніли Крюкової в тому, що її мову неможливо заперечити, її слово недоторканне.

Я бачив її на різних великих і малих сценах, у містах і селах, і всюди вона чарувала не лише манерою подачі слова, але й поставою, жіночою красою й духовною наповненістю, в якій читається щось од Марусі Чурай і щось від Лесі Українки. Але на гранітному кону майдану Незалежності, коли вона стояла між студентами у трикутному отворі намету, а на її чолі біліла

Ніла Крюкова з мамою

пов'язка, ознака голодування, вона була подібна до Жанни д'Арк. Я бачив меч в її руках. Не буде перебільшення, коли назовем її ратницею за українську державність.

Коли Ніла приїхала з ансамблем "Явір" та з Діаною Петриненко на перший за всі часи шевченківський вечір 9 березня 1994 року в Чигирин, аудиторія, де сиділо немало манкуртів, які не давали мені, кандидату в депутати Верховної Ради, говорити, замовкла. Манкурти розгубилися, не посміли й писнути. Слухали. Слухали, й ще будуть слухати. Будуть навертатися до своєї мови й до своєї державності під впливом її голосу несправедні діти України. Але й праведні шукатимуть її образу в собі, її жіночого алта й дисканта, де торжествує віра у справедливість і чути голос безсмертної, нашої України.

*Ну що б, здавалося, слова,
Слова та голос — більш нічого,
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує. Знать, од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди...*

Хай буде мені дозволено до цих святих слів додати:

*Од Бога і від Неоніли
Цей дар і голосу й словес,
Щоб ми у рабстві не зомлими,
Щоб ми в душі не заніміли,
А якщо дух ще не воскрес
В своїй державі, то воскресне,
І вічно будуть Слово чесне,
І Голос, посланий з небес.*

Дмитро ПАВЛИЧКО

ПРАКТИКА УКРАЇНСЬКОГО КОХАННЯ

РЕФЛЕКСІЇ

Кохання і музика — завжди поруч. Яке ж кохання — без серенади, а музика — без любові, що надихає на її створення? І тому, коли вони разом — свято забезпечене. А свята бувають різними, тож традиційні музично-танцювальні розваги можна суттєво урізноманітнити. Якщо це — ще й день закоханих... Ось маємо ми вже власну "Теорію україн-

ського кохання" Миколи Томенка. А тепер час переходити і до практичних занять — вирішили творці й організатори дійства (Міжнародний фонд ім. Кирила Стеценка, "Молода Просвіта", КНУКіМ, НТУУ "КПІ", за підтримки Головного управління у справах сім'ї та молоді та міського центру сім'ї "Родинний дім").

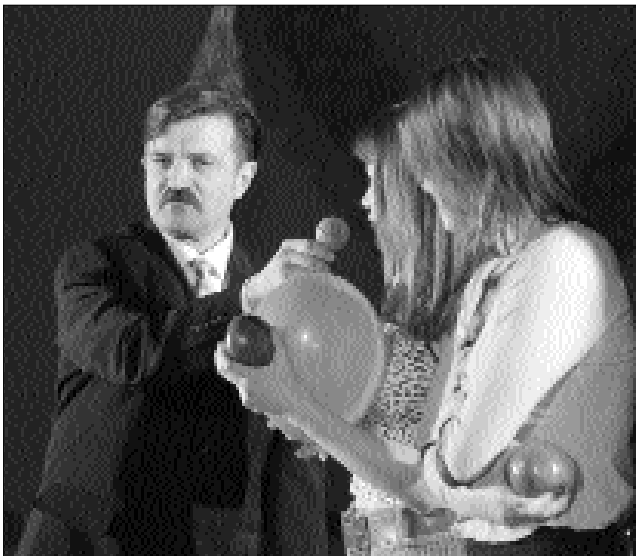
Отже, "Практика українського кохання" складалася із занять у різних дисциплінах. Крім строкатої музичної програми — ще й неспо-

дівані та, скажімо так... жартівливі конкурси (вас же попереджали, що св. Валентин лишає за собою право на будь-які сюрпризи!). Власне, ці змагання мали-таки суто практичне значення — наприклад, продемонструвати всім, як можна звабити хлопця або ж освідчитися в коханні дівчині. Ну, і далі в такому ж дусі... А ті, хто найкраще представляв широкому загалу такі потрібні у любовних справах навички, отримували цілком реальні призи.

Всі інші мали чудову нагоду практикувати своє вміння танцювати і розважатися під музичну частину дійства. Вона, власне, задовольняла багато смаків. Для прихильників рокового драйву — волелюбна "Тінь Сонця", в музиці якої гармонійно поєдналися мелодійність, "важкість" і фолкові інтонації, енергійна й водночас більш лірична, ніж завжди (мабуть, завдяки святу) "Крихітка Цахес" із новими й старими піснями, "Оркестр Янки Козир" із своїми шамансько-театралізованими рок-н-рольними симфоніями. Притаманний закоханим задумливий і меланхолійний настрій підтримувало "Холодне Сонце". А ті, хто не уявляє свята без запальних танців, дали роботу ногам під час виступу Алли Попової та "Потужних дівчат" (яких тепер залишилося всього двоє). Однією з несподіванок виявився ексклюзивний виступ Кирила Стеценка, який своєю грою на скрипці завів зал не гірше від наших улюблених гуртів. Найбільш стійкі учасники любовного марафону вже далеко за 10-ту годину таки дочекалися хедлайнерів концерту — гурт "Мандри"...

Тож активніше практикуйтеся в коханні, і не тільки на свята...

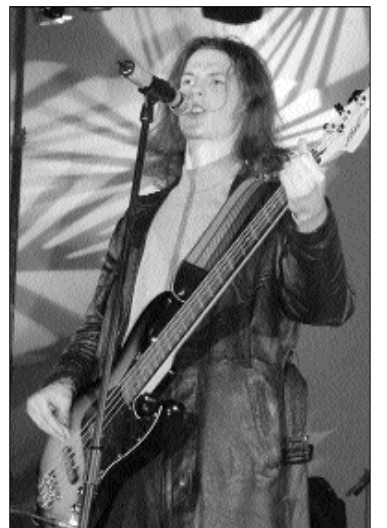
Катерина ТАРЧЕВСЬКА
Фоторепортаж
Ганни ОБОРСЬКОЇ

Ведучі концерту: Кирило Стеценко і співачка Алла Попова

Найкращий залицяльник — Віталій Мороз

"Тінь Сонця"

Давно не переживав такого інтелектуального задоволення, яке відчував під час усвідомлення ідей Григорія Харитоновича, викладених у його назовні дуже скромній, безпретензійній брошурці обсягом 44 сторінки, що їх він сам набрав на комп'ютері чудовою українською науковою лексикою і видав власним коштом. Скромна людина, він не пішов поневірятися прохачем до спонсорів. Та й чи знайдеться хто з сучасних багатіїв, який би погодився фінансувати розповідь (як автор про це оголошує на третій сторінці свого твору) — “про те, чого не може бути. Так, усі знають, що не може бути того, щоб перешкодою можливості пізнати Всесвіт були знання і переконання щодо визнаної в науці релятивістської концепції, постульованої в спеціальній теорії відносності (СТВ) А. Ейнштейна”.

Забігаючи наперед, зауважу, що пан Григорій Поліщук цілком аргументовано доводить, що СТВ з'явилася за допомогою математики і постулатів, а потім була підтверджена в 1881 та 1887 роках результатом досліду А. Майкельсона, який прагнув установити, як складається швидкість світла з орбітальною швидкістю Землі.

Результат виявився вражаючим: складена швидкість світла виявилася постійною, тобто незмінною за своєю величиною. Але чому? На це відповіді не знаходили.

У результаті напруженого пошуку фізики винайшли формулу, яка вирішувала проблему, але, як стверджує Г. Поліщук, “поки що очевидно та більш-менш зрозумілу реальність стосовно простору, часу і маси перевернули, як кажуть, догори дном”.

СТВ тримається на твердженні про постійну швидкість світла і релятивістську непостійність довжин простору, ходу часу і величини маси. Проте, оскільки властивості електромагнітної матерії у вигляді випромінювань (наприклад, світла) ніяким чином не залежать від змін значень релятивістської непостійності, то “прояви” цієї непостійності, її величини (а отже, й саме її існування) встановити експериментально з допомогою властивостей електромагнітних випромінювань неможливо.

Детально розглядаючи дослід А. Майкельсона, Г. Поліщук робить суттєвий висновок: “Непоява сподіваних у досліді інтерференційних змін була обумовлена не дивною здатністю світла мати постійну величину швидкості незалежно від орбітального руху випромінювача і спостерігача, а нездатність явища інтерференції хвиль світла виявляти будь-які процеси складання різновидних швидкостей. Отже, висновок про фундаментальну постійність швидкості світла, зроблений на основі експериментального “результату” дослідів А. Майкельсона, насправді є абсолютно безпідставним”.

А позаяк СТВ була досконало обґрунтована отим “догори дном”, то фізики трохи подискутували й погодилися не сумніватись у її справедливості та завершеності.

Але Григорій Поліщук перевірив свій сумнів у аналізі ситуації щодо космічних механічних систем (КМС), у яких криволінійні орбітальні траєкторії руху тіл спричинено окреслюються відносно спільного центра мас конкретної КМС, а отже, існує маспільна центрова відносність механічного руху із маспільноцентровими механічними швидкостями. Ці закономірні швидкості залежать від кількості маси системи та від величини відстані до спільного центра мас.

І далі аматор-дослідник робить висновок, що “суть причин спосте-

Ситуація справді дивовижна: абсолютна більшість українців — у пошуках хліба насуального, а тут тобі — проблеми виникнення й розвитку Всесвіту!

Слава Богу, ніколи не переведуться серед нас люди, яких нерідко називають диваками, донкіхотами, мюнхаузенами. Але саме вони не бояться сказати правду про

сьогоднішнє знання і, вдивляючись у майбутнє з наївно-чистою цікавістю, винаходять, творять, відкривають.

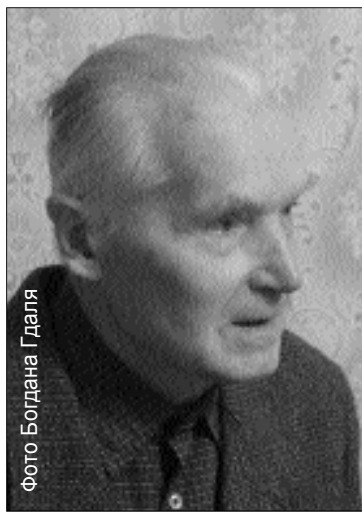
Великою мірою саме завдяки цим “дивакам”, людство крокує дорогою новацій.

І от, з ініціативи авторів, з'являються сміливі публікації, деякі висновки яких треба сприймати критично і творчо.

ЙОГО ХОБІ — ПІЗНАННЯ ВСЕСВІТУ

ЧИ РОЗКРИВ Г. ПОЛІЩУК ТАЄМНИЦЮ ЗІРОК?

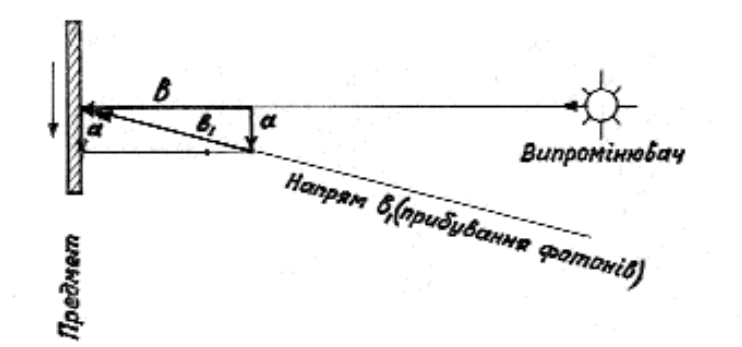
режувальної постійності швидкості світла полягає не в парадоксальній властивості електромагнітної енергії, а в функціонуванні маспільно-центрової відносності руху. І цей достовірно встановлений факт є лише одним із багатьох незаперечних свідчень про хибність СТВ”.

Для читачів “Слова Просвіти” нагадаю, що вперше про хибність СТВ А. Ейнштейна заявив український вчений, киянин, автор теорії часу Анатолій Біч (“СП” № 4, 2002 р.). Нині, як бачимо, також український дослідник, Григорій Поліщук не лише спростовує автора СТВ, а й розкриває суть фізичних явищ на рівні основоположних параметрів функціонування Всесвіту.

Досить детально розглянувши механізм утворення і взаємодії різновидних швидкостей фотонів за участю не тільки самих тіл, а й КМС та з урахуванням позицій спостерігача і випромінювача, Г. Поліщук робить такий підсумок:

“...швидкість фотонів є одночасно як постійною (у вигляді їх власної швидкості — для спостерігачів даної КМС, у якій вони випромінюють), так і непостійною (для спостерігачів усіх інших КМС)”.

А оскільки результуючі швидкості проявляють себе явищем світлового ефекта Доплера (причому,

Поліщук Григорій Харитонович. Нар. 1925 р. Закінчив Художнє училище за спеціальністю декоративний розпис. Фізикою зацікавився ще у школі. Сам майстрував перші детекторні приймачі. Тривалий час працював на Київському радіозаводі, де був відомий як майстер на всі руки; чи верстатні, чи слюсарно-інструментальні, а чи електротехнічні, монтажні роботи

— не мав жодних проблем. Є автором винаходів і багатьох раціоналізацій, хоча ніколи не поспішав їх оформлювати юридично. Не оформлював він і етапів свого навчання, наукового самовдосконалення та студій.

Не вписується в стереотипи уявлень про те, хто яким має бути. Протягом життя займався наукою. Як хобі, як пристрасть, улюблене заняття.

складаючись із механічними швидкостями КМС), то існуюча постійна власна швидкість фотонів утворює непостійні швидкості.

А отже, з'являється серйозний сумнів, чи теорія А. Ейнштейна, подана свого часу, як велике відкриття науки, нині не стала гальмом на шляху розвитку природничих наук. Тоді як подальше пізнання Всесвіту, розкриття його великих таємниць залежить, головним чином, від розуміння фізичних процесів, пов'язаних із функціонуванням маспільноцентрової відносності руху.

Із прискіпливістю добросовісного аналітика Г. Поліщук порпається в таких “дрібницях”, як параметри поведінки і закономірності функціонування фотонів, стверджуючи на підставі своїх міркувань і спостережень, що переміщення променя — це різні речі, і що нематеріальний промінь матеріального фотона має здатність переміщуватися в просторі Всесвіту. Тому в галактиках існує “суміш” рухомих і не-

рухомих променів і їх відносне переміщення, яким не заважають навіть межі галактик, а отже, паралельні промені різних зірок мають можливість зближуватися одні з одними й далі тимчасово сумішатися.

А з цього виводиться можливість накопичування енергії фотонами з подальшою фотоіонізацією. А що за тим? Переміщення енергії випромінювання зірок у бік високочастотного спектра. А це вже крок до розкриття причин існування спіральності відповідних галактик, як наслідок вичерпування фотонів певних (у тому числі, світлових) частот, чим і створюється затемненість тих ділянок галактики, де знаходяться скупчення холодного газу. Тобто несутність певних частин галактик зумовлена не відсутністю там зірок, а дією механізму переміщення енергії випромінювань зірок.

Розглядаючи далі процеси частотної трансформації випромінювання, автор виводить явище перевипромінювального перетворення

Неможливо змінити погляд, продовжуючи дивитися в одному напрямі.

Едвард де Боно

Впровадження нових ідей — це проникнення інородного тіла у середовище, яке постійно й активно чинить супротив.

Олександр Гнедаш

Я не вірю клятвам та обіцянкам із посиленням на так званий гуманізм. Єдиним зброєю проти однієї технології є інша технологія. Проте, доки теорія плентається позаду технологічної практики, конструктивна діяльність людини багато в чому нагадує еволюційний метод “спроб і помилок”.

Станіслав Лем

енергії в радіочастоті та існування систем, які в астрофізиці сприймаються як радіогалактики.

Тут хочу зробити невеличкий відступ від теми й широко подякувати та перепросити шановних читачів. Подякувати тим, хто, попри всі складності розуміння понять сучасної астрофізики, мав терпіння і живий інтерес дочитати до цього місця. Перепрошую тих, хто, можливо, образився на журналіста і газету, яка подає спеціальний науковий виклад у виданні, розрахованому не на обраних, а на всіх читачів із будь-якою освітою.

Але прошу зрозуміти і нас: яким чином добросовісний, допитливий, мислячий Українець може заявити сьогодні світові про свої дослідження та ще й утвердити пріоритет України на відкриття, коли офіційна відповідь НАНУ на пропозицію автора про його наукові результати є такою:

“На жаль, Ваші погляди на від-

астрономії, астрофізики та інших наук і не знаходять розуміння серед учених Відділення фізики й астрономії НАН України” (лист № 59/88 від 30 жовтня 2003 року).

Боже ж мій, скільки існує homo sapiens, стільки час від часу народжуються ідеї та їх автори, котрих спочатку ніхто не визнає. Досить часто з цього приводу цитують А. Ейнштейна, який, відповідаючи на запитання про те, як з'являються відкриття, сказав: “Дуже просто. Всі знають, що ось це — є таким. Знаходиться невідоме, який цього не знає. От він і робить відкриття”.

Геніальний авіаконструктор Роберто Орос ді Бартіні (відоме, наприклад, крило Бартіні надзвукових літаків) у “вільний від основної роботи час” ще 1954 року розв'язав одну зі складніших проблем фізики: визначення числових значень світових констант із необхідною точністю. Свій метод і відповідні формули він запропонував для публікації в журналі. Цікавою була рецензія одного з відомих фізиків на запропоновану статтю: “Пропозиція автора нагадує рекламу мастила, котре однаково корисне для надання блиску черевикам і сприяє росту волосся на голові...” Статтю все-таки було надруковано через десять років у “Докладах Академії наук” (1965 р., т. 163, № 4).

Тому, як журналіста, мене вітає те, що серед читачів знайдуться люди, здатні повірити Г. Х. Поліщукі і підтримати його ідеї для подальшого використання та розвитку.

Бо деякі з існуючих уявлень про Всесвіт, як вважає Г. Х. Поліщук, дуже часто є оманливими і подають неповне й неточне, а часом і спотворене відображення фізичної реальності природи, що дає авторові монографії “Відносність і реальність” право стверджувати: “Концепція Великого Вибуху та розширення Всесвіту — це науково розкручена пісенітниця”.

Не менш рішуче автор відкидає гіпотезу про утворення галактик із протогалактичних хмар.

...Коли якийсь заїжджий європеець запитав Ходжу Насреддіна з Бухари: “Як це вам удається будувати такі високі й тонкі мінарети?” — мудрець відповів: “Дуже просто: ми викопуємо глибокі колодязі, а потім вивертаємо їх назовні!”

Все те, чого не було і що вважалося неможливим, але потім було створено людиною, спочатку народилося в думці. У вільній думці “диваків”, котрі неможливе вважають можливим і ладні створити те, чого ще не було.

Головне — не боятися. Передусім, не боятися думати. І діяти.

Євген ГОЛИБАРД

«У СВІТ ВЕЛИКИЙ ВІРЮ, ЯКИЙ В МОЇМ ВІКОНЦІ...»

*вальс, вальс, вальс.
А серце просить ласки, коханий.
Вас, вас. Вас.*

Тримаю в руках невеличку збі-
рочку, яку вже декілька днів пере-
читую і щоразу дивуюся радості
світовідчуття й чистоті емоцій:

*Сміється росами світання,
зірниця має розп'яття.
Не я, не я твоє кохання.
Та ти ж моє, моє життя.*

Ця збірка, яка називається
“Серцю любити треба”, містить не
лише поетичні твори Фросини
Мороз, а й музику, яку до них на-
писав Володимир Корсунський.
Тобто, це вже пісні, які співають
на Черкащині, та й усюди, де буває
цей співак і композитор... З його
легкої руки відбулось і моє зна-
йомство з іще однією дивовижною
жінкою — викладачем вищої кате-
горії Київського енергетичного
технікуму.

Про “свою” Фросю та пана
Володимира розповіла мені Вікторія Микола-
ївна Литвин. Без цієї жінки, мабуть, і не ста-
лося б нічого — ні збірки, ні щедрості й
тепла від уваги та любові дітей, яких вчить і
виховує пані Вікторія у Київському енерге-
тичному технікумі (KET), що став для їхньої

Фросі віртуальним домом її земного буття та
надії. Мабуть, такою душевною та духовною
щедрістю Бог обдаровує не простих людей, а
лише духовно й сердечно міцних та багатих.
Родина Литвинів — багата, бо складається ще
й з Литвина Степана Івановича (викладача
енергетичного технікуму, знавця трьох іно-
земних мов) та чотирьох дітей, яких мама Вік-
торія, за її словами, не обділила увагою, бо
завжди вчилася вночі, коли діти вже спали.
Заробила вона за своє життя три дипломи.
Має вищу технічну та дві гуманітарні освіти.
Її діточкам є з кого брати приклад. Та і з дить-
ми, як кажуть, поталанило. Всі вчатьсь й ду-
ховно розвиваються, здібні до музики, грають
в ансамблі та є прикладом для студентів КЕТ.
Два сини-близнюки Іванко та Микола грають
на сопілці та фортепіано. Колеги кажуть, що
“її уроки — це завжди свято знань”. А ось що
мені довелося прочитати про Вікторію Мико-
лаївну у відгуках Лариси Вишневецької: “Зу-
силям цього досвідченого педагога в техні-
кумі створено солідний кабінет культурології,
або музей українського народознавства. Зіб-
рано нею понад 100 рушників та сорочок з
усіх регіонів України та вжиткові речі. Пос-
тійно діє театральний гурток “Вишиванка”, в
якому 15 хлопчиків та 15 дівчаток навчаються
всього, що знає педагог. Театралізовані дійс-
тва активізують проведення уроків, перетво-
рюють їх у чарівне дійство. Незабутніми поді-

ЛЮДИ ПРО ЛЮДЕЙ

ями стали “Сватання” за творами класиків
української літератури та відкритий урок
культурології “Історичне побутування (буття)
людей як феномен культури”. Викладач уміло
влела у візерунок уроку “Стародавні вечор-
ниці”, на яких, прядучи й вишиваючи руш-
ники, дівчата й хлопці співали чудові україн-
ські пісні, грали троїсті музики. Великою по-
пулярністю користується тут фотостіннівка
“Новини культурного життя”. Кабінет став
осередком національно-патріотичного вихо-
вання молоді. Студенти активно включаються
у науково-пошукові експедиції. А щоб роз-
ширити знання студентів з української літе-
ратури та культурології, викладач уміло вико-
ристовує безцінні скарби Київських музеїв.
Про це розповідають з такою теплотою і за-
хопленням самі співробітники. Кажуть, що і
її студенти відрізняються з-поміж інших ви-
хованість, дисциплінованість та ширим ін-
тересом до розповідей. А невтомний педагог
прагне завжди внести в проведення таких зу-
стрічей неповторну “родзинку”.

Отака вона до всіх і в усьому. Її власні діти
— надзвичайно духовні та обдаровані, студен-
ти — вже зараз — її послідовники, хоча вчать-
ся енергетичної справи. Отже, є надія, що на-
ші енергетики майбутнього — це виховані
патріоти. Та ще й Люди з великої літери, бо
вже зараз усі вони дихають поезією “своїї”
Фросі, що пише їм сердечні та ширі листи,
мов надихаючи своїми словами від Бога на все
найкраще. Студенти КЕТ шлють листи цій
жінці, вони пропагують її творчість, закохані в
її пісні. Навіть збирають шомісяця по гривні
на матеріальну допомогу. Пані Вікторія роз-
повідає, що вони самі цікавляться, чи назби-
ралось хоч трохи більше, бо шомісяця шлють
до Конельського хутора по п'ятдесят, а на свя-
та — й по сто гривень. Самі цього хочуть, ніх-
то цих дітей не примушує допомагати людині,
яку спіткало лихо. Вони перейняті милосер-
дям і отримують насолоду від того, що назива-
ється простим словом “Людяність”. А її у наш
непростий час — просто дефіцит. От і дово-
диться говорити про звичайні та прості речі
так захоплено. Та ще й дякувати тим людям,
які розворушили трохи зачерствілі газетарські
душі журналістів, що працюють у нашому
тижневику, який вибухнув рядками з поезії
Фросини Мороз:

*Серцю любити треба
у смутку сивини.
Травневе синє небо —
у білий цвіт весни.*

Урок народознавства в КЕТ — завжди свято. Вікторія Литвин з учнями

Моє знайомство з творчістю поетеси Фро-
сини Мороз із села Конельської Хутори Жаш-
ківського району на Черкащині та поетом-піс-
нярем і композитором Володимиром Корсун-
ським із Северодонецька увінчалось радістю
спілкування не лише з талановитими людьми.
Перш за все, поєднанням зусиль світлих і
сильних людей може бути освячена ця історія
про любов до ближнього, що калиновою кити-
цею лягла на душу і мені. Та так, що й не від-
пустила доти, поки не спромоглася розповісти
про всіх, хто причетний до долі надзвичайно
талановитої жінки, що ось уже близько сорока
років дивиться на світ крізь шибки своєї хати,
але й досі закохана у нього до безтями. Фроси-
на Мороз — нерухома з дитинства, а зараз їй —
сорок п'ять. Її літературна і, зокрема, поетична
школа — це просто Божий дар, бо освіти як та-
кої вона не має. Пише, і поезія — єдиний
зв'язок зі світом та людьми, що рано чи пізно
повинні були знайти її та заговорити про та-
лант. Від Бога. Трохи її поетичних рядків, що зі
шлемом торкаються серця:

*Ясні зірничі в небі горять, немов кохання;
Пісні зелених верб, наче душі зітхання. —*

Це рядки з “Весняного вальсу”. Так, ця
жінка, що проживає вік нерухомою, пише
прекрасні вальси. Дивовижно!.. А ще вона на
генному рівні відчуває свою землю та коріння.

*“Рушник вишиваний, на нім літ серпанок,
окрась хліба завжди на столі. Батьківська ха-
та...” — рядки з однойменного вірша.*

А ось — рядки з “Вальсу осені”:

Танцює осінь в платті з туману —

Запрошуємо Вас знову по-
линути у світ чарівного слова
поетеси — черкашанки Фроси-
ни Василівни Мороз. Ви, напев-
но, залюблені в її вірші-пісні
зі збірки **“Поетичні обрії
Жашківщини” та “Уплети ме-
ні зорі у коси”, укладені
народним поетом-піснярем
України Володимиром Семе-
новичем Корсунським.**
Вірші цієї збірки написані про-
тягом 2003 року.

**Вони дихають свіжістю й
надією! Щастя та творчої
насаги Вам, любя Фросино
Василівно!**

ЧАРІВНИЦЯ-НІЧ
Нічка-чарівниця
Йде тихенько в сад,
Упаде зірниця
В спілий виноград.

Ще й розсипле роси
Чисті по квітках,
Уплете у коси
Спогади в піснях.

Доброті напиється
Та й із джерела,
Нічка-чарівниця
Тихо садом йшла.

МОЯ СВЯТИНЕ

Моя ненько, моя матусе!
Летять лелеки до гнізда.
Всевишньому я помолюся,
Щоб обійшла тебе біда.

Твої печалі журавлині,
Любов несла комусь весна...
Було колись і буде нині...
В твоїй косі — вже сивина.

Ненько моя, біла голубко,
Прости, прости щоденний гріх.
Ідуть літа, ой, дуже хутко
Зросла калина, ще й горіх.

Одна-єдина для мене в світі
До серденька стежина,
З усіх, з усіх ти найрідніша,
В людському образі святині.

РУШНИКИ ДОЛІ

Сміється веселка над полем,
Співають тонкі колоски.
О доленько, доленько, доле,
Де ж бо твої рушники?

ДОЛЯ У ЧОРНІМ ПЛАТТІ

Над пшеничним полем
Горить з зірниць багаття,
Гірка жіноча доля
Завжди у чорнім платті.

Росте струнка тополя —
Віти такі крилаті...

Сумна жіноча доля
Вдягає чорне плаття.

І відгукнеться боєм
В душі людське прокляття.
Важка жіноча доля.
Має лиш чорне плаття.

Червоний мак край поля
Займе любові багаття.
Моя жіноча доля
Ходить у чорнім платті.

ДОБРОТИ НЕ КУПИТИ

Доброти не купити,
Доброти не продати,
Ні за гроші, за срібло,
І за золото теж.

ГАДАЛА НА РОМАШЦІ

Я гадала на ромашці,
Ще й гадала на зірках.
Очі сині дали пташці,
Квіти гарні у руках.

Я гадала і на росах,
Ще й на пишних травах.
Літо гралося в покосах,
Йшло в п'яних отавах.

Я гадала на листочках,
Ще й на хвилях річки,
А у жовтих колосках
Лягла долі стрічка.

Я гадала на зірничках,
Ще й на пелюсточках,
А вода, вода в криницях —
Щастя у струмочках.

МИ З ТОБОЮ

Горить свіча — і ми з тобою,
Вино й фужери на столі,
Все змішалось з любов'ю...
Крадеться нічка по селі.

Не треба слів, все скажуть очі,
Коли лежить рука в руці,
Я сумувати так не хочу,
Хоч маю рани і рубці.

П'ЮТЬ ЗА ЩАСТЯ

Біжать коники гривасті,
Копитами б'ють,
За кохання і за щастя
Із фужерів п'ють.

Біжать коники гривасті,
Копитами б'ють,
За кохання і за щастя
Нехай люди п'ють!

НЕ ВІДДАМ

Я тебе не віддам печалям,
Я тебе не віддам жалю,
Хоча горе і пісню звінчали
Та душею люблю, люблю.

Я тебе не віддам дорогам,
Я тебе не віддам журбі,

Лиш за тебе молюся богу,
Як упадуть зірки голубі.

Я тебе не віддам розлукам,
Я тебе не віддам біді,
Поцілунком зігрію руки,
Все погане втоплю в сльозі.

Я тебе не віддам і болям,
Я тебе не віддам жалю.
Все життя розділю надвое,
Усе небо тобі прихилию.

ІДУТЬ ЖИВІ

Зостались краплі на траві,
Ніч розпустила свої крила,
Ідуть живі, ідуть живі
До мертвих на могили.

УКРАЇНА МОЯ

Моя Україна, червона калина
Річки синьоокі, широкі поля
Для мене кохана, рідна, єдина
Співуча, барвиста
Тараса земля.

ДЕНЬ ВАЛЕНТИНА

Кохайте люди, любіте люди
Дайте волю цим почуттям,
Нехай образів лише не буде,
І сліз, і болю з каяттям.

Кохайте люди, любіте люди
Дайте любові орлині крила,
І цю любов Бог не осудить,
В цих почуттях велика сила.

● **Леся САМІЙЛЕНКО**

Іван БАГРЯНИЙ

РІДНА МОВА

М о в о р і д н а !
Колискова
Материнська ніжна мово!
Мово сили й простоти,
Гей, яка ж прекрасна Ти!

Перше слово — крик любові,
Сміх і радість немовляти —
Неповторне слово “М а ти” —
Про життя найперше слово...

Друге слово — гімн величний,
Грім звитяг і клекіт орлій,—
Звук “В і т ч и з н и” неповторний,
І простий, і предковічний...

Ну, а третє слово — “Мила” —
Буря крові, пісня рвійна,
І така, як пах любистку,
І така, як мрійка мрійна...

Перейшов усі світи я —
Є прекрасних мов багато,
Але п е р ш о ю, як Мати,
Серед мов одна лиш ти є.

Ти велична і проста.
Ти стара і вічно нова.
Ти могутня, р і д н а м о в о !
Мова — пісня колискова.
Мова —
М а т е р і у с т а .

1937

Таїна БРАТЧЕНКО,

* * *

Рідна мова моя, ти тая криниця,
Повна чистої, вічної живої води.
Ти як пишна з врожайних полів паляниця.
Ти як пісня, що в серці лунає завжди.

Ти дзвінка, наче жайвора
вранішній голос,
Ти яскрава, немовби зоря майбуття,
Ти могутня, як сонцем
наповнений колос,
Що дарує новим словозернам життя.

Хоч стоптать намагались віслучі копита,
Ти здіймалась угору, мов горда тополя.
Тебе марно хотіли до клітки привчити,
Твоїх крил вікових не зламала неволя.

РЕЗОНАНС

Володимир МИРНИЙ

* * *

Хочуть вкрасти воріженьки нашу мову,
З діда-прадіда майову, веселкову.
Вкрадуть мову, то вже візьмуться
й за душу —
Вже манкуртівську, оглухлу і байдужу.

Син до матері не скаже ніжно: “Мамо...”
Почорніють понад балками тумани.
І звиватиметься стежка, мов гадюка,
І замруть у кожному серці сміх і мука.

Хочуть вкрасти воріженьки нашу мову
І згноїть її в темниці, калинову,
Чи втопить її, ряхтку, в морській безодні.
Хай на дні вона лежить, німа й холодна.

Та не знайдеться темниці в цілм світі,
Де б зів’яло мови нашої суцвіття.
Та не знайдеться такого океану,
Де пропала б наша мова осіянна.

Ні, не вдасться воріженькам
вкрасти мову,
Бо короткі у них руки, марні лови.
В рідну землю вона грузне, не дається!
Мов козак отой на палі, з них сміється.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ БРАТАМ ВОЛОДИМИРУ І ВІТАЛІЮ КЛИЧКАМ

Я звертаюся до Вас із листом-проханням збагнути свій трагізм, а з тим — і трагізм багатостраждального поневоленого народу України.

Мені дуже боляче, що Ви, високоосвічені й знані у світі люди, володіючи іноземними мовами, своєї рідної батьківської цураєтесь і спілкуєтесь російською, чим, несвідомо, підтверджуєте колоніальний статус України і радикальні російські шовіністичні погляди Валуївського циркуляру: “*Україны не было, нет и быть не может*”. Що Ви російськомовні — я в цьому Вас не звинувачую. Ви, як мільйони українців, виховані в штучно створеному російському середовищі, є продуктом жорстокого сталінського комунотоменклатурного режиму.

Після прочитання в газеті “Слово Просвіти” (№4, 2003 рік) статті “Віталій Кличко спілкуватиметься українською” мій біль дещо стих. Я радий, що Ви розумієте значення рідної мови у формуванні національної свідомості, але я не поділяю такої Вашої думки: “*Свідомо не хочу нівечити таку прекрасну мову...*” і далі: “*Коли моя спортивна кар’єра завершиться, я займуся з репетитором*”. Ця думка в своїй суті зовсім хибна, тому що вона затримує в часі розвиток Вашої української практики. Кращі репетитори, на мій погляд, — це твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, українськомовні газети, а головне — Ваше щире бажання і почуття свого обов’язку перед Батьківщиною. Тим більше, що Ви маєте українські гени. Науковці стверджують, що рідна мова через особливості голосового апарату передається генетично, в спадщину, як колір шкіри, форма обличчя, зубів, очей тощо.

Якщо Ви щодня виділятимете годину для вивчення рідної мови, читання та переписування українськомовних текстів із такою ж наполегливістю, як це Ви робите в спорті, то за короткий час зможете оволодіти сучасною українською мовою. Тому раджу не чекати закінчення своєї спортивної кар’єри, і якщо Ви щиро й чесно зрозумієте свою місію в служінні своєму народові, то, не гаючи часу, перейдете на спілкування рідною мовою.

Ви — кумири молоді України, і якщо Ви станете для неї прикладом розуміння значущості рідної мови як основи укріплення й розвитку незалежної держави, проявите ініціативу та разом з українськими спортсменами Андрієм Шевченком, Сергієм Бубкою, Яною Ключковою та іншими звернетесь до зросійщених українців із закликом і роз’ясненням значення рідної мови в розвитку національної ідеї та розбудови незалежної держави Україна, Ви зробите для утвердження авторитету України в світовій спільноті значно більше, ніж титуловані державні чиновники. Цим Ви увійдете в історію нашої країни не тільки як герої спорту, а й як герої відродження у ХХІ столітті рідної мови — основної національної ознаки, а водночас і відродження та утвердження ні від кого не залежної держави Україна, яка посідає чільне місце серед розвинutih, багатих, демократичних країн світу.

Хай Вас Бог береже і благословить Ваші починання.

З повагою і шаною
Демид ЦИБЕНКО,
ветеран війни

21 лютого — День рідної мови

НЕСКОРЕНІ

Ось і побачили матерів і дітей, учнів та батьків української школи № 36 — на фотографіях у тижневику “Слово Просвіти”.

...Відразу защеміло серце... і сповнилося гордістю за ці родини (та й за деяких учителів, — очевидно, й вони зуміли посіяти “розумне, добре, вічне”), де панує український дух — дух Тої Землі, на якій живуть, — із почуттям гордості, який не змогла викорчувати груба (вже навіть не шовіністична — зманкурчена сила, що встигла пройтися по їхній долі, використовуючи “закон”, як дишло... Куди повернули... — туди й вийшло.

Тому не жевріє, а є **надія!**.. Принаймні так повинно бути: “За вас сила, за вас правда і воля святая”. Бо ж прийде час — “Пощезнуть всі перевертні й прибуди і орди завойовників, заброд”. І не буде кому нам колоти очі нашими святими іменами, героями Нації — такими, як Бандера, — тієї Нації, чий хліб вони їять.

Про своє ставлення до справи із закриттям української школи № 36, як про грубий антиукраїнський ляпас, як **Українка і педагог із 46-літнім стажем**, я вже висловила у своїх публікаціях: “Шлях перемоги”, № 39 (2576), 18—24 вересня 2003 р. (стор. 4). — Рубрика “Суспільство. Б’ємо на сполох”. — “Хто відповідь за терор?”; “Століття”, № 4 (507), 23—29 січня 2004 р. (стор. 24). — Рубрика “Полеміка”. — Репліка “Русскій і хахол — братья навек!..”, — де я нагадую про закриття української школи № 36 (і не тільки...).

...Хочеться ще раз запитати: “Де ви нині — можновладці, що, приклавши руку до серця (беруть сумніви, чи воно взагалі у вас є), кланетесь у своїй любові до України, українців та української

У ЧАРІВНИХ КАРПАТАХ

Група з 25 учнів СШ № 59 і двох керівників відвідала Львів, Івано-Франківську область, а саме — смт. Тлумач, с. Бортники, де наші діти жили в родинах і разом із ними святкували Різдво Христове.

Найширшу подяку хочемо висловити Злученому Українсько-Американському Допомоговому комітету, особливо Вірі Дмитрівні Принько (філія в м. Київ) за фінансову й організаційну допомогу, а також за різдвяні подарунки, вручені дітям у Києві.

Ми відчули батьківське піклування з боку начальника відділу освіти Тлумаського району Івано-Франківської області, депутатка обласної ради Дмитра Юрійовича Боднарчука, який гостинно зустрів наших дітей, забезпечив житлом і харчуванням, організував екскурсію містом. Ми ознайомилися з місцевими історико-культурними пам’ятками, відвідали Тлумаську гімназію, подивилися різдвяну виставку в Будинку дитячої творчості. Дмитро Юрійович також організував захоплюючу цілоденну екскурсію в Карпати, під час якої діти відвідали водоспад у Яремчі, канатну дорогу й трамплін у Ворохті, гірськолижний курорт “Буковель”.

Особливу подяку висловлюємо директорів середньої школи с. Бортники Галині Василівні Герасимів, її заступнику Любові Василівні Герасимів, також родинам с. Бортники, які гостинно, щиросердно зустріли нас. Ми відчули родинне тепло та заги-

В УКРАЇНСЬКОМУ ЛУГАНСЬКУ

Президент Київського фонду Олекси Гірника “Українським дітям — українське слово!” Юрій Гнаткевич, приїхавши до Луганська, насамперед, відвідав Ліцей іноземних мов. Ліцеїсти з цікавістю сприйняли виступ київського гостя, особливо переїнявшись значенням іноземних мов у житті сучасної людини та безпекою запровадження в Україні другої державної мови, що призвело б, по суті, до витіснення української.

Досить тривалою була зустріч Юрія Гнаткевича зі студентством Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Частина заходу була присвячена вшануванню ге-

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

мови, яка є душою Нації — духовною Матір’ю нашої Землі, — а як до справи — тільки розводите руками (Пора вже й Президенту втрутись — викорчовують Мову на тій Землі, якою він, як Глава держави, мусить чесно керувати). Тим самим, потураючи зросійщенню, вже починаючи зі школи, а попередньо — з дитсадка, вибиваєте українську мову з душі українця. Допускаючи порушення ст. 10 Конституції України (ч. 1), рішення Конституційного Суду України від 16 грудня 1999 р. То кого ж ми виховуємо у своїй державі? Яничарів? Промадян чужої держави для сусідньої Росії? Більше ніж 300 літ ми терпимо це поневолення. Нині — Україна Незалежна.

А ви все туди ж!.. То якій державі (назвіть) потрібен чужий Уряд, який не захищає інтересів корінної Нації, порушує закон про державну українську мову? Подивіться, до чого доведена Україна, її інформаційний простір. Коли, наприклад, у Франції панує гасло: “Франція — це французька мова”. Там при зверненні іншою мовою зроблять вигляд, що не розуміють тебе. І вимушений учити французьку, навіть якщо збираєшся до них у гості. Бо інакше буде спілкування німого з глухим. А в нас яке панівне гасло?.. І хто його сіє... Коментарі зайві... Тільки не потрібно забувати й про закони Всесвіту: “Хто сіє вітер — пожне бурю”. Не нами придумано.

А тим часом, шановні можновладці, уважно вдивіться у фотографії. Цих людей мордують... Але не поставили на коліна.

...Може, хоч вони нагадають вам, хто ми, якого Роду і на якій Землі живемо.

- Лариса ПРОСЯТКІВСЬКА**, м. Київ

шок у кожній домівці. Діти стали свідками споконвічних традицій святкування Різдва Христового, проведення Коляди, Вертепу.

Наші учні разом із сім’ями відвідали різдвяні служби в православній, греко-католицькій церквах, ознайомились із релігійною культурою та відчули її вплив на власну духовність.

Протягом трьох днів для гостей учні та вчителі бортницької школи готували святкові вистави, наші діти навчилися нових колядок, відвідали Народний музей етнографії та культури Прикарпаття, заснова-

ний при школі в 1990 році вчителем історії, ентузіастом музейної справи Іваном Карп’яком.

Ми, вчителі, стали свідками поглиблення патріотизму й національної свідомості наших учнів, розширення релігійної культури та зміцнення дружніх зв’язків. Для дітей ця подорож стала гарною нагодою для розвитку мовленнєвих навичок, розширення словникового запасу й навичок спілкування.

- Олена ПШУК**,
Тетяна КРИЧЕВСЬКА, м. Луганськ

роїв-крутянців. Із доповіддю на тему “Вільні люди 1918 року” виступив студент Інституту економіки та бізнесу ЛНПУ, член товариства “Просвіта” Олександр Антонов.

Гість нашого міста також побував у майбутній українській книгарні, яку нині організовує підприємець, член обласного проводу УРП “Собор” Віктор Попов; відвідав СШ №3 м. Луганськ, якій передав від народного депутата України, академіка Костянтина Ситника велику книгозбірню.

Наступного дня Юрій Гнаткевич узяв участь у творчому вечорі непересічного поета-просвітяннина, автора понад 60 книг Івана Низового та вручив йому премію імені Олекси Гірника.

- Юрій КИСЕЛЬОВ**, голова Луганського міського об’єднання Товариства “Просвіта”

НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМП’ЮТЕР

У зв’язку з необхідністю комп’ютерного забезпечення дослідження української мови в сучасних умовах технологічного світу в Інституті української мови НАН України реорганізовано відділ лексикології, термінології та ономастики у відділ лексикології та комп’ютерної лексикографії, де розпочато роботу над проблемами програмного оброблення української мови, яке здійснюється в рамках найновіших дослідницьких студій оброблення природних мов та корпусної лінгвістики і, таким чином, започатковано новий напрямок — корпусна лінгвістика, чи корпусне мовознавство, предметом якої є теорія і практика побудови, програмного оброблення і дослідження корпусу текстів природної мови.

Сьогодні підтримка української мови комп’ютерними засобами є передовсім гарантією національної безпеки і частиною європейського інтеграційного процесу. А одним із шляхів підтримки української мови комп’ютерними засобами є створення Українського Національного корпусу чи структурованого зібрання машиночитаних текстів найрепрезентативнішого мовленнєвого матеріалу української мови різних хронологічних і територіальних її варіантів. У світовій практиці існує чимало комп’ютерних корпусів, одним із завдань створення яких була машинна підтримка національних мов, це **British National Corpus** (Великобританія), (CША), **Frantext: La base textuelle Batelier** (Франція), **Iesekz Nbrodnn Corpus** (Чехія), **Polski Korpus Narodowy** (Польща), **Mannheimer Corpora** (Німеччина), **Eesti kirjakeele korpus** (Естонія), **Leiden Corpus** (Голландія), **Norwegian Text Archive** (Норвегія), **Корпус разговорной речи** (Росія) та ряд інших.

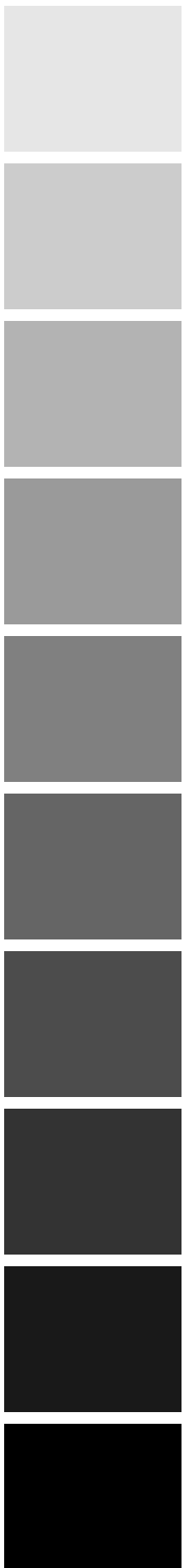
За сучасних умов функціонування української мови створення Національного корпусу уможливило комплексне вирішення кількох стратегічних завдань: 1) забезпечення української мови від остаточної нівеляції; 2) національної української локалізації та інтернаціоналізації інформаційних технологій, де локалізація передбачає можливість адаптації програмного продукту до специфічних культурних вимог українців, а інтернаціоналізація — створення незалежного від національної специфіки та мови програмного продукту, що передбачає національну локалізацію (йдеться про глибинне опрацювання інформації, зафіксованої національною мовою українців в умовах об’єднаної Європи); 3) підтримка електронного документообігу та безпосередньої комунікації на рівні світових корпорацій, оскільки побудова корпусу здійснюється згідно із міжнародними стандартами з інформаційних технологій; 4) здійснення якісного переходу до нових методів у фундаментальній філології.

Крім того, створення Національного корпусу скероване на: 1) продовження лексичної картотеки української мови — єдиного у світі зібрання ілюстрацій лексико-фразеологічних, стилістичних, діалектних та ономастичних багатств української мови ХІХ—ХХ ст. — в якісно нових умовах інформатизації науки й суспільства, що також є передумовою присвоєння картотеці статусу національного надбання; 2) фіксацію, оперативний облік і системний аналіз мовних явищ на всіх рівнях і в усіх формах існування мови; 3) систематичний збір, аналіз і використання статистичних даних про мову; 4) оперативну підготовку авторських словників, граматик, хрестоматій, читанок української мови.

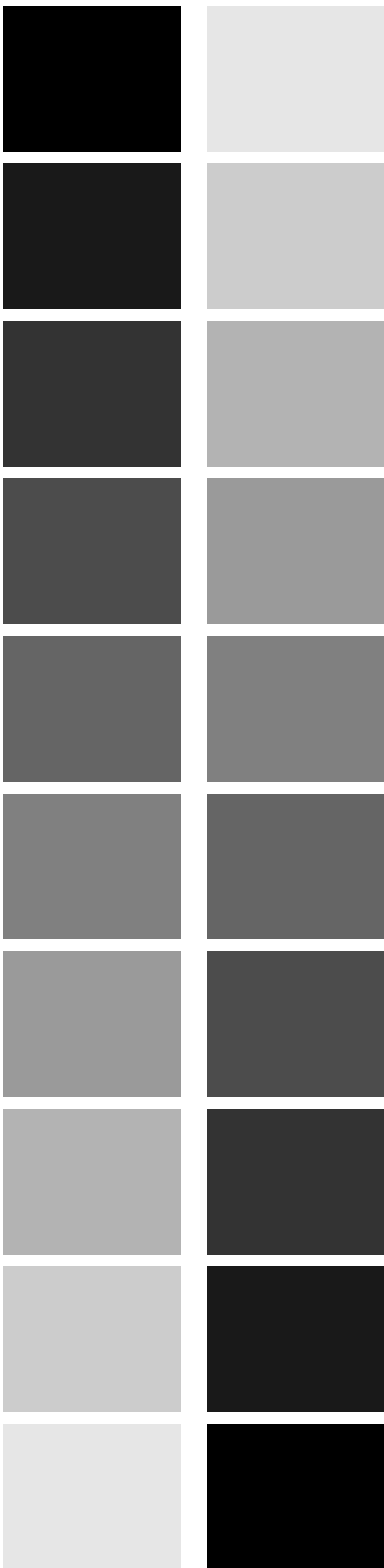
Так, за умови існування машиночитаного корпусу текстів української мови ХХ століття, важко було б уявити собі ситуацію, яка виникла при обговоренні правопису, оскільки багато некомпетентних тверджень легко б спростовувалися незаперечним емпіричним корпусним матеріалом.

У цьому напрямку з 2001 року науковці Інституту української мови працюють спільно з науковцями Інституту кібернетики ім. В.М.Глушкова НАНУ. На сьогодні опрацьовано ряд відповідних міжнародних стандартів, створено ряд українських стандартів, розроблено стратегію, концепцію та індивідуальний інструментарій Українського національного корпусу, опубліковано ряд статей, готуються монографії.

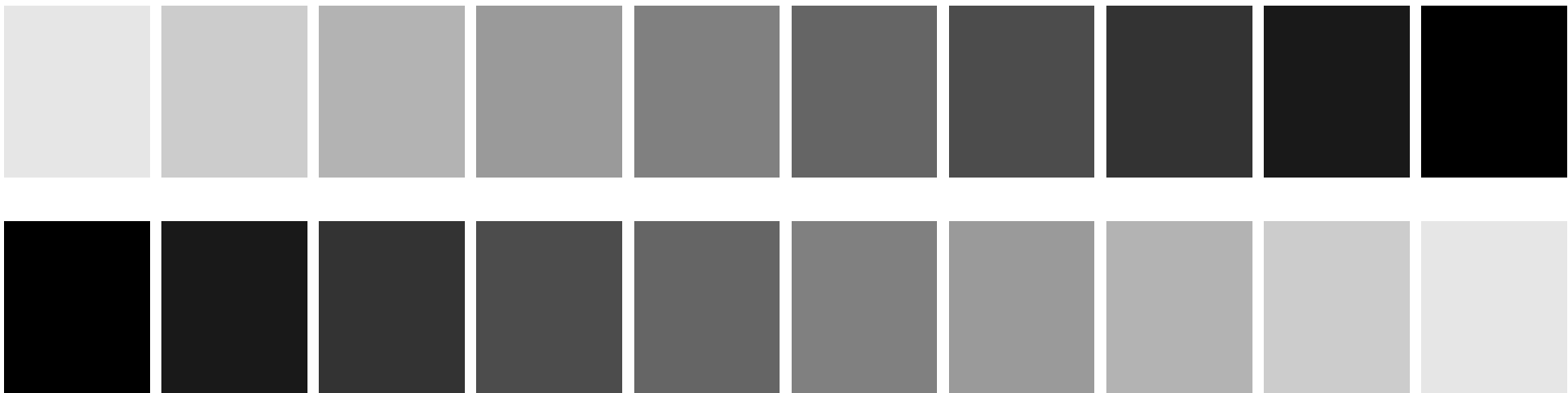
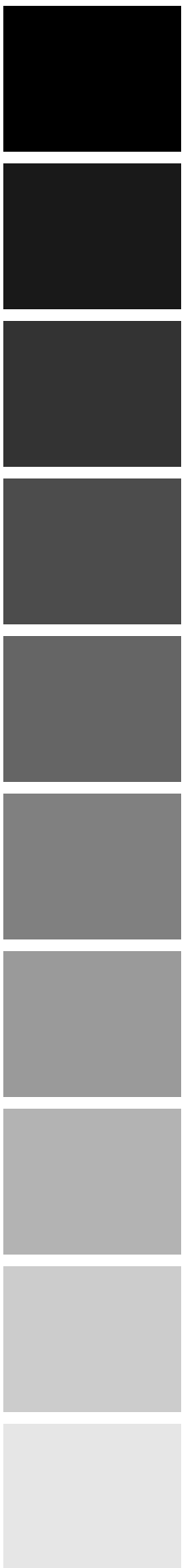
- Орися ДЕМСЬКА-КУЛЬЧИЦЬКА**

СЛОВО ПРОСВІТИ

СЛОВО ПРОСВІТИ

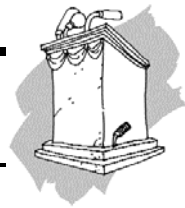

СПІ. А

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Дорогі друзі!

Починаючи з серпня 2003 року, газета “Слово Просвіти” почала друкувати списки офірувачів на Тарасову церкву. Внески, які здійснюють наші читачі, просвітяни, письменники, пенсіонери та школярі, жінки й чоловіки, підприємства та організації, трудові колективи є найкращим підтвердженням і підтримкою всенародної акції “Усім миром збудуємо Тарасову церкву!”. Сьогодні, напередодні 190-річчя від дня народження Кобзаря, ми, як і обіцяли, друкуємо списки офірувачів, які зробили свої пожертви в 2003 році (див. “Слово Просвіти”, числа 39—52) та в січні — першій половині лютого 2004 р. Робимо це, аби засвідчити нашу вдячність Вам, шановні друзі, та на відзначення роковин Поета.

Ці списки ми оприлюднюємо також в Інтернеті (www.prosvita.com.ua), де вони перебуватимуть постійно. Прізвища тих офірувачів, які зробили свої пожертви в другій половині лютого, вже надруковані в нашій газеті (див. числа 7, 8, 9 за 2004 р.). Ми й надалі друкуватимемо імена офірувачів, висвітлюватимемо перебіг акції “Тарасова церква”.

Доземний всім уклін та многії літа!

Офірувач	Сума, грн.
(...алюк) Єфросина (просимо уточнити прізвище), м. Борщів Тернопільської обл.	97,00
Абраменков Ю. Я., Абраменкова І. С., м. Дніпропетровськ	100,00
Авраменко М. М., м. Кременчук Полтавської обл.	100,00
Аврамчук В. Я., с. Здовбиця Рівненської обл.	20,00
Аїстова, м. Київ	50,00
Аксьом Д. М., м. І., м. Київ	100,00
Алексєнко Л. В.	10,00
Андрієвська Є. Ф., м. Київ	10,00
Андрійченко М. А., м. Севастополь	10,00
Андрійчук В. С., м. Чортовець Івано-Франківської обл.	100,00
Андрусишин І. М., смт. Лугини Житомирської обл.	10,00
Андрущенко О. М., с. Макухівка Полтавської обл.	20,00
Андрющенко В. С., м. Харків	100,00
Антиповичі Ганна та Юрій, м. Полтава	100,00
Антонова Л. М., м. Донецьк	20,00
Антонюк (ініціали не вказано), м. Київ	100,00
Антохів М. В., м. Львів	100,00
Ануфрієв Ю. А., м. Кам'янець-Подільський Хмельницької обл.	25,00
Ануфрієва С. П., м. Іллічівськ Одеської обл.	2,00
Апалькова Г. П., м. Комсомольськ Полтавської обл.	5,00
Апарат Снятинської РДА	123,76
Аптека № 262, м. Київ	200,00
Аптека, м. Заліщики Тернопільської обл.	50,00
Артемчук Р. М., м. Бровари	10,00
Арутюнова Л. Р., м. Івано-Франківськ	10,00
Асафайко, м. Одеса	9,10
Атаманенко А. Б., м. Київ	20,00
Атамась Є. В., м. Київ	20,00
Афанасівна М. М.	2,00
Ахтеляйчук І. Н., м. Русів Івано-Франківської обл.	20,00
Бабала В., Лисишин В.	255,00
Бабанін С. В., м. Судак	50,00
Бабелюк В. М., м. Погорелово	20,00
Бабич А. А.(О. О.?), м. Луганськ	10,00
Бабій В. П., м. Борщів Тернопільської обл.	50,00

Бабій І. Ю., с. Чернелиця Івано-Франківської обл.	10,00
Бабійчук Т. В., м. Бердичів	30,00
Бабка Р. П., м. Макиївка Донецької обл.	5,00
Бабко В. Г., м. Макиївка Донецької обл.	6,00
Баб'як Ф. І., м. Чернівці	10,00
Баган М. М.	5,00
Бадовський М. С., м. Тернопіль	150,00
Базарний О. П., м. Харків	120,00
Базилевич Л. О., м. Львів	10,00
Байда О. М., м. Львів	100,00
Байдич Віктор Григорович, Хмельницька обл.	130,00
Байдюки, Лесников, м. Луганськ	500,00
Балабай В. І.	50,00
Балабан А. А., м. Ямпіль Вінницької обл.	5,00
Баліна А. М., м. Київ	50,00
Бальба В. М., м. Нікополь	20,00
Барабан Л. І., м. Київ	25,00
Баран Руслан, м. Львів	10,00
Баранівська В. М., м. Київ	10,00
Бараш І.В., м. Красноперекопськ	106,00
Бардиш Ірина Дмитрівна, с. Вигода Долинського р-ну Івано-Франківської обл.	60,00
Бардиш О. О., с. Пакіків Долинського р-ну Івано-Франківської обл.	50,00
Баронська, м. Київ	25,00
Басанська Г. П., м. Київ	10,00
Басанська Л. Г., м. Київ	10,00
Басанський Д. О., м. Київ	10,00
Басараба І. Р. (від імені групи офірувачів), м. Чортків Тернопільської обл.	50,00
Басараба С. В. (від імені колективу), м. Чортків Тернопільської обл.	140,00
Басейко Н. Г., м. Рівне	20,00
Бахмацька “Просвіта” Чернігівської обл.	30,00
Бахтала Лідія Петрівна, м. Київ	15,00
Бевз С. М., м. Тернопіль	5,00
Безпечна Н. В., м. Київ	10,00
Безродний Віталій Михайлович, м. Дніпропетровськ	10,00
Белебеха І. О., м. Харків	100,00
Белелуйська школа, Снятинський р-н Івано-Франківської обл.	182,00
Беленченко Н. М., м. Харків	20,00
Белесіка Р. К., м. Вільногірськ	10,00
Дніпропетровської обл. Бенедичук-Калиниченко, м. Житомир	50,00
Бенько М. Д., м. Калуш Івано-Франківської обл.	20,00
Блендюк Богдан, м. Івано-Франківськ	9,00
Березовець, м. Миргород Полтавської обл.	50,00
Березюк В. Т., м. Хмельницький	5,00
Березюк Л. М., м. Хмельницький	5,00
Береснева І. І.	10,00
Беляков В. Л., м. Харків	10,00
Бикейчук П. Н. м.	20,00
Івано-Франківськ	50,00
Бібіна Ю. Р., Бібін Г. М., м. Київ	50,00
Білас Л. М., м. Київ	50,00
Білецький В. К., м. Трускавець	50,00
Білецький Л. М., м. Донецьк	30,00
Білинська Оксана, м. Львів	500,00
Білов А. П., м. Київ	50,00
Білоголовко В. М., м. Івано-Франківськ	20,00
Білоголовко В. М., м. Івано-Франківськ	20,00
Білоголовко М. В., м. Івано-Франківськ	20,00
Білолуцька ЗОШ 1-2 ст., Новопсковський р-н Луганської обл.	140,00
Білоус В. І., м. Чернівці	90,00
Білоус О.О., м. Київ	20,00
Білошицький І. Б., м. Вінниця	150,00
Біляк Б. С., зг. заяви, м. Львів	34,26
Блавацька В. Т., м. Львів	20,00
Благодійна пожертва через Швець, здійснена Жовківським від. Ощадбанку, Львівська обл.	19,00
Блащак В. А., м. Галич	10,00
Блащак В. А., м. Івано-Франківськ	10,00
Блонський Р. В., м. Городенка Івано-Франківської обл.	50,00
Блощаневич С. М., м. Київ	100,00

КОЛИ Ж БУДЕ РІК УКРАЇНИ В УКРАЇНІ?

Даленіє 2003-й, який був оголошений одночасно роком культури і роком Росії в Україні. Рік Росії, як і інші роки імені нашого сусіда, минув успішно, свідчення тому — територіальні претензії, політика “старшого брата”, та ще й численні гастролери, лавина російських фільмів, серіалів, телепередач і засилля російської мови. А от рік культури... Російської — так, але аж ніяк не української. Якщо копнути глибше, то про поліпшення стану в культурі навіть і не йдеться. І мова навіть не про відсутність творчого потенціалу або про небажання щось робити, а про відсутність уваги й фінансування з боку держави. Складається враження, що українську культуру й мову взагалі прагнуть викреслити із суспільного життя й замінити чужою. Звідки такий песимістичний висновок? Варто лише звернутися до сухих фактів і цифр.

Підбити кількарічні підсумки щодо становища й розвитку української мови та культури стало можливим завдяки даним і висновкам Колегії Рахункової палати України. Вони надійшли як відповідь на запит народного депутата Павла Мовчана щодо стану виконання Комплексних заходів із всебічного розвитку української мови, затверджених Постановою Кабміну від 8.09.1997, планування та використання коштів Держбюджету на їх впровадження. Термін виконання Комплексних заходів завершився в 2002 р. Хоча ці заходи були спрямовані на розвиток мови, та їхні аспекти безпосередньо стосувалися й розвитку української культури, тому дані, наведені у звіті, цілком придатні для аналізу стану не тільки мови, а й культури.

Колегія Рахункової палати підсумувала стан виконання Комплексних заходів, планування та використання коштів Держбюджету на їх впровадження. За висновками Палати, Кабмін та підпорядковані йому структури не забезпечили належних умов для розвитку й функціонування української мови. Через відсутність координації дій центральних та місцевих органів виконавчої влади відбувся зрив виконання комплексних заходів. Одна з причин невиконання — недостатнє фінансування Міністерством і незадовільне планування розподілу коштів. За рахунок цих коштів створювався резерв, який спрямовувався на інші потреби, а комплексні заходи просто ігнорувалися. Жоден держорган не проаналізував та не прозвітував про стан їх виконання. Отже, ці заходи так і не були виконані, натомість нової програми також не розробили.

У статті 10 Конституції України написано, що “Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”. Оскільки виконання 10-ї статті Конституції все ще залишалося проблематичним, у 1997 р. Кабмін затвердив Комплексні заходи із всебічного розвитку й функціонування української мови. Їхнє спрямування справді було актуальним — створення належних умов для всебічного розвитку й функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, використання її як основного засобу спілкування на всій території України. Відомо, що мова зазнала суттєвих втрат внаслідок заборон і переслідувань, тому і її відродження потребує тривалого часу й наполегливості. Отже, головною метою цих заходів визначили культурне відродження, збереження та оновлення духовного генофонду народу, розвиток, підтримку й захист державної мови в Україні. Планувалося, що заходи будуть проводитися за напрямками: українська мова як державна; як мова української нації, основа її культури, науки, освіти; українська мова в ЗМІ; українська мова у світі. Але одночасно поза увагою залишилася мова в побуті, бізнесі, сфері обслуговування, рекламі, транспорті, функціонуванні громадських організацій, тобто вже тоді не враховувалися всі сфери суспільної діяльності. Основними виконавцями комплексних заходів мали бути Міністерство, НАН України, Мінікультури, Держкомітет телебачення й радіомовлення та інші органи виконавчої влади (зокрема облдержадміністрації). Органів, які б безпосередньо займалися мовними питаннями, вже не існує — Департамент мовної політики закрили у 2000 році, його функції нині перекладені на Держкомітет інформаційної політики, телебачення й радіомовлення. А в 2001 році указом Президента ліквідовано Раду з питань мовної політики.

Постійне внесення змін до законодавчих актів щодо виконання завдань, пов'язаних із формуванням мовної політики, призвели до майже повної ліквідації державних структур, які б постійно займалися організацією, координацією та контролем за функціонуванням та розвитком української мови в державі. Ще й досі при вирішенні мовних питань

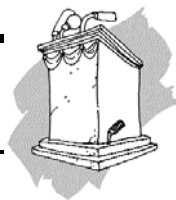
посилаються на Закон про мови, прийнятий у 1989 р. За цим законом, ніхто не може бути притягнутим до будь-якої відповідальності за порушення мовного законодавства України. Крім законодавства, проблеми у відродженні мови й культури виникали через фінансування. За період 2001—2002 років видатки на здійснення комплексних заходів профінансовані лише на 5,1 % від затверджених бюджетних призначень. У 2003-му видатки взагалі не профінансовані (станом на 1.07.2003).

З величезного звіту, представленого Рахунковою Палатою, варто навести хоча б кілька красномовних ілюстрацій нинішнього стану мови й культури. Цифри і факти говорять самі про себе.

Один із зазначених заходів мав на меті підтримку національного кіно-, відео-, аудіо-продукції, тиражування кращих українських фільмів, а також дублювання й озвучення українською мовою творів світового кіномистецтва. Насправді, ситуація з нашим кіномистецтвом значно погіршилася. Нині існує 5 державних кіностудій та понад 20 — недержавної форми власності. У порівнянні з початком 90-х років виробництво фільмів за участю держави скоротилося майже у 30 разів. У 2002 р. було завершено 19 фільмів, із них — 7 ігрових. Якщо ж порівнювати з Росією, то в них у тому ж 2002-му було випущено 61 фільм і 72 серіали (за даними часопису “KINO-КОЛО”). Неухильно скорочується виділені коштів на кіновиробництво — у 2001-му надійшло 66 % від затвердженої суми, а в 2002-му — тільки 35 %. Але навіть ту невелику кількість фільмів, які вдається зняти, потім практично неможливо побачити на телеэкранах. Розподіл телефірми — зовсім не на нашу користь: вітчизняним фільмам дістаються мізерні 5—10 % екранного простору (хоча законодавством установлено 30-відсоткову квоту демонстрування національних фільмів), а загалом телерепертуар на 90 % формується з іноземних фільмів. Фактично, українське кіновиробництво виявилось ліквідоване руками власної держави. І навіть місць, де можна подивитися кіно (правда, зовсім не наше), стає менше — у порівнянні з 1990 р. кількість кінотеатрів скоротилася в 4,2 рази.

Читання книжок, особливо нових видань, може стати недоступним для багатьох читачів. Це зумовлено зменшенням фінансування на придбання літератури для поповнення бібліотечних фондів (у 2001 році бібліотеки отримали 50 % від затвердженої суми, у 2002 — 35 %). Кількість бібліотек із 1990-го до 2001-го зменшилася на 20 %, кількість книг і періодичних видань у них — на 19 %, а українськомовні видання у фондах становлять усього 37,9 % від загальної кількості книжок. Відсутність потрібних видань помітна навіть у великих київських бібліотеках.

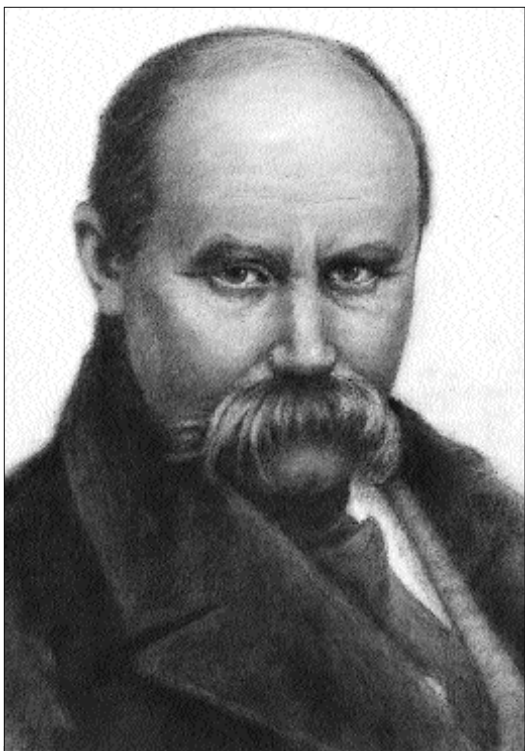
Щодо підтримки й розвитку театрального мистецтва, то Мінікультури безпосередньо надає субсидії лише чотирьом національним театральним закладам: Театру опери та балету імені Тараса Шевченка, Театру української драми імені Івана Франка, Театру російської драми імені Лесі Українки в Києві та Львівському театру імені М. Заньковецької. Загалом же, в системі Мінікультури працює

129 театрів, із них — 60 українських, 27 російських, 41 двомовний. Театри опинилися на межі виживання, оскільки припинилися державна підтримка. Фінансуються лише окремі творчі замовлення, й така грошова допомога надавалася трьома драматичним театрам у Донецьку, Миколаєві та Луганську в 1999—2002 рр.

Отже, нині маємо загрозливе становище для розвитку української мови, часткову втрату основ народної культури, скорочення й закриття бібліотек, кінотеатрів, сільських будинків культури і клубів, кінотовиробництво фактично ліквідоване. Не приділяється достатня увага підготовці й випуску компакт-дисків із записом українських творів масовими тиражами, не вирішується питання виділення коштів для дублювання й тиражування кінофільмів.

Ситуація в засобах масової інформації теж складається не на користь української мови та культури. З більше ніж 16 тис. друкованих ЗМІ тільки 20,7 % виходить українською мовою. І це зрозуміло, оскільки в законодавстві нічого не сказано про державну підтримку українськомовних ЗМІ. Склалося дивне становище, коли на 100 українців припадає 46 примірників друкованої продукції рідною мовою, а на 100 росіян в Україні — 386 примірників. Українці, перебуваючи у своїй державі, ніби опинилися в чужому краї. Натомість у росіян є величезний вибір, хоча їм і цього мало. Але найбільше дивує, що право на заснування друкованих ЗМІ в Україні, згідно із законодавством,

*Свою Україну любить,
Любить її... Во время люте,
В остатню, тяжкую минуту
За неї Господа молить.*

Тарас Шевченко

мають юридичні та фізичні особи не тільки України, а й інших держав, у той час, як у сусідніх країнах право заснування друкованих ЗМІ мають лише громадяни цих держав. Проте урядовців, здається, зовсім не хвилює безпека українського інформаційного простору.

Стан книговидавництва теж суттєво не змінився: так само маємо величезну кількість книжок із Росії та мізерну, в порівнянні з ними, наших, а українська книжка дорожча, ніж аналогічна російська. З метою подолання кризи у вітчизняному книговидавництві Верховна Рада 6.03.2003 прийняла закон "Про державну підтримку книговидавничої справи", на який було накладено вето Президента. Цей закон передбачав надання пільг не для друку українськомовних книг, а просто — видавництвам. Реалізація цього закону могла породити ще одного пільговика й не посприяла б упровадженню української мови та розвитку української літератури. Хоча, з іншого боку, певна кількість наших видавництв спеціалізується на суто українськомовних книжках, і підтримка держави могла б покращити ситуацію.

За даними 1.01.2003 в Україні діє 831 телерадіоорганізація, з них — 28 державних. Держкомтелерадіо контролює діяльність тільки державних телерадіокомпаній, у тому числі й щодо дотримання вимог мовного законодавства. Державні телерадіокомпанії складають 3,4 % від діючих в Україні. Вони ведуть передачі українською мовою. Але нині в телерадіофері України основну частку складають комерційні телерадіокомпанії, які, на відміну від державних, майже не дотримуються конституційних норм щодо використання української мови. За даними Нацради з питань телебачення й радіомовлення, протягом 2000—2002 рр. винесено лише 18 попереджень телеорганізаціям, які порушили ліцензійні умови. Немає жодного випадку анулювання ліцензії за порушення мовного законодавства (останній приклад — телеканал "Україна", на якому передачі ведуться російською мовою, і при цьому ніхто не збирається його закрити).

На національному телебаченні передба-

чалось створити окремий канал для трансляції українських телепрограм в інші країни світу. Цей захід так і не було виконано. У 1998 році був створений телеканал "Україна". Він певний час функціонував в експериментальному режимі, проте через відсутність необхідних коштів, мовлення на цьому каналі було припинено. Отже, протягом 6 років не виконується такий важливий захід, як створення окремого телеканалу для задоволення духовних та інформаційних потреб понад 20 млн. українців, що проживають за межами України, а його назву використали донецькі власники.

У 1996 р. нараховувалося понад 16 млн. радіоточок. Нині їхня кількість скоротилася більше, ніж удвічі. Трансляція програм дрового мовлення ведеться виключно українською мовою. ВАР "Укртелеком", діяльність якого координує Держкомзв'язку, не зацікавлений у її збереженні та здійснює кроки щодо її заміни на хвильову систему поширення радіопрограм. Але це означає додаткові витрати для громадян у зв'язку з придбанням хвильових радіоприймачів. Таким чином, поступово скорочується охоплення території України некомерційним радіомовленням. Отже, населення втрачає можливість вільного доступу до інформації.

Існує багато невирішених проблем і в царині освіти. Наприклад, в Україні намітилася позитивна тенденція зростання мережі загальноосвітніх шкіл з українською мовою навчання. Проте в розрізі регіонів спостерігається їх нерівномірне переведення на українську мову. Зокрема в Донецькій області українських шкіл — 18,4 % від загальної кількості, тоді як там відсоток українців — 56,9 % (згідно із Всеукраїнським переписом населення). Ще гірша ситуація в Криму — з 575 шкіл тільки в чотирьох навчання ведеться українською мовою, тоді як там проживає 24,3 % українців. У Севастополі з 67 шкіл тільки одна — українська, хоча в цьому місті — 22,4 % українців.

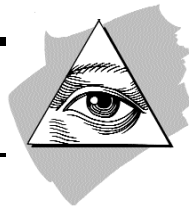
За висновками Колегії Рахункової палати, держава в особі центральних органів виконавчої влади, а саме Кабміну та підпорядкованих йому структур, не виконувала положення статей 10 та 12 Конституції України щодо забезпечення всебічного розвитку й функціонування української мови у всіх сферах суспільного життя на всій території України та за її межами. За відсутності контролю з боку Кабміну та внаслідок недержавного підходу Мініну, при формуванні держбюджету не передбачалося видатків на реалізацію Держпрограми та Комплексних заходів основним виконавцям. Термін виконання Держпрограми та Комплексних заходів завершився у 2002 р. Фактично, вказана програма та заходи не виконані, нова програма не розроблена, тобто поза увагою держави залишаються надзвичайно важливі для неї духовні та моральні потреби абсолютної більшості населення України.

Фінансування культури за залишковим принципом — прямий шлях до деморалізації та бездуховності суспільства. У багатьох країнах уже прийшли до розуміння того, що без високорозвинутої культури неможливо будувати цивілізоване й процвітаюче суспільство. Людина, яка нехтує культурними та національними цінностями, не буде прагнути розбудувати свою державу. Особливу загрозу такий стан речей несе для підростаючого покоління, адже те, що в нього вкладають зараз, проросте вже досить скоро. Який урожай ми потім будемо збирати? І, зрештою, коли вже буде рік України в Україні?

Підготувала
Катерина ТАРЧЕВСЬКА

Благодійний Фонд Святої Матері Терези, м. Львів	1000,00
Бобівська СШ, Сторожинецький р-н Чернівецької обл.	140,00
Бобко Неля Володимирівна, м. Калуш Івано-Франківської обл.	10,00
Бобюк А. Т., с. Корначівка Івано-Франківської обл.	10,00
Богданович М. С.	10,00
Бодячук Г. М., с. Давидівці Чернігівської обл.	5,00
Божко Г. О., м. Харків	50,00
Божко І. І., м. Черкаси	25,00
Божко І. Ф., м. Черкаси	25,00
Божко Ігор Ф., м. Черкаси	25,00
Божко Ірина І., м. Черкаси	25,00
Божко П. С., м. Київ	50,00
Бозюк Н. Т., м. Київ	10,00
Бойко А. Д., м. Керч, АР Крим	20,00
Бойко В. А., м. Київ	150,00
Бойко Є. В., с. Микуличин Івано-Франківської обл.	20,00
Бойко І. Ф., м. Київ	20,00
Болехівська міська організація "Просвіта", Івано-Франківської обл.	100,00
Бондар Спиридон Якович, с. Садки Кременчуцького р-ну Полтавської обл.	10,00
Бондаренко А. В., смт. Гвардійське Дніпропетровської обл.	10,00
Бондаренко А. І., м. Львів	20,00
Бондаренко Іван Васильович, с. Вербівка Кам'янського р-ну Черкаської обл.	10,00
Бондаренко С. Н., м. Клавдієве Київської обл.	30,00
Бондаренко С., м. Червоноград Львівської обл.	20,00
Бондарчук В. П., м. Київ	10,00
Бондарчук Михайло Іванович, с. Калинівка Вінницької обл.	33,00
Бондоревський А. Н., м. Острог	20,00
Бордюк М. І., м. Кременчук	30,00
Борисвич А. М., м. Івано-Франківськ	50,00
Борисенко А. П., м. Київ	20,00
Бородавченко В. В. Луганська обл.	15,00
Борсук Катерина, с. Розводів, Львівської обл.	10,00
Бортников В., м. Донецьк	100,00
Брамський Казимир Антонович, пенсіонер, м. Київ	50,00
Брановська М. Р., м. Київ	20,00
Братанівська ЗОШ, Чернівецька обл.	32,00
Братство ОУП УПА, Союз Українок Івано-Франківської обл.	118,00
Бреславська О. С., м. Львів	25,00
Бризицька Н. П., м. Київ	10,00
Брикса О. Л., м. Тернопіль	150,00
Брикса О. Л., м. Тернопіль	15,50
Бриндзей В., м. Івано-Франківськ	10,00
Бринек Л. П., м. Тернопіль	30,00
Британ Ю. Д., м. Львів	50,00
Брітнер Х. І., м. Одеса	20,00
Бровченко Володимир Якович, м. Київ	20,00
Бровченко П. Я., Кіровоградська обл.	10,00
Броніцький Ю. Г., м. Київ	1,00
Бросівська СШ Сторожинецького р-ну Чернівецької обл.	80,00
Брус Д. А., м. Вінниця	25,00
Бубон В. Г., м. Львів	20,00
Будагян А. С., м. Сватове Луганської обл.	100,00
Будзан Б. Б., м. Львів	25,00
Будилівська ЗОШ, Снятинського р-ну	37,00
Будинок школяра, м. Коломия Івано-Франківської обл. (через Наливайчук Я. М.)	115,00
Будівельний технікум	200,00
Будянский О. І., м. Кременчук	10,00
Бузька ЗОШ № 1 (через Остафійчук Н. І.)	266,87
Букет Є. В., м. Київ	2,00
Буковинська державна медакадемія	917,65
Буркацька В. Ф., м. Київ	50,00
Буркацька О. Л., м. Київ	50,00
Бурлака Т. К., м. Київ	100,00
Бурлака Т. К., м. Київ, від учнів педагогічного коледжу ім. Ушинського	520,00
Бурлаченко В. С., м. Миколаїв	5,00
Бурцева Н. Н.	260,00

Буряк Г. О., м. Запоріжжя	52,00
Буряк Настя, м. Київ	50,00
Бурячок А. А., м. Київ	20,00
Буцацьке відділення ОБ, Тернопільська обл.	720,00
Бучко В. В., с. Залуква Івано-Франківської обл.	10,00
Бюро відділу архітектури, м. Коломия	100,00
В'язникова, м. Одеса	1,10
Ваврик Ю. Г., м. Київ	20,00
Вакулєнко М. Я., м. Черкаси	20,00
Вальчишин П. С., м. Тернопіль	160,00
Ванчура Р. М.	10,00
Варава А. Б., с. Вишневе, Київської області	10,00
Варава Г. А., с. Вишневе, Київської області	10,00
Вареник В. І., м. Київ	20,00
Варениця В. А., м. Тернопіль	10,00
Варениця В. Д., м. Тернопіль	10,00
Варченко В. В., м. Київ	98,00
Василенко І. В., м. Антрацит Луганської обл.	15,00
Василик Н. І., с. Григорівка Київської обл.	10,00
Василина Т. В., м. Львів	30,00
Василівська ЗОШ (через Яшук М. Г.) м. Чернівці	139,29
Василівський аграрний держтехнікум, Дніпропетровська обл.	222,55
Васильків Г. І., с. Пацків Івано-Франківської обл.	10,00
Василькова І. І., м. Іллічівськ Одеської обл.	10,00
Васів Р. О.	10,00
ВАТ "Доба", м. Шепетівка Хмельницької обл.	50,00
ВАТ "Городецька швейна фабрика", Львівської обл.	200,00
ВАТ "Львівський хлібокомбінат"	2000,00
ВАТ АК "Сатер", м. Київ	1000,00
Вашків Л. М., м. Тернопіль	10,00
Вашук О. І., м. Макіївка	30,00
Вашук О. І., м. Макіївка Донецької обл.	30,00
Вдовиця Сергій Карпович, м. Миколаїв	15,00
Великогаївський осередок Союзу Українок, м. Тернопіль	400,00
Величко К. В., м. Луганськ	18,00
Вельма Алла Костянтинівна, м. Полтава	50,00
Вербицький І. Є., м. Київ	5,00
Веретковський І. С., Рябоконь І. М., м. Вінниця	20,00
Веретковський І. С., с. Лисогірка Жмеринського р-ну Вінницької обл.	20,00
Верещак Ю., с. Галич Івано-Франківської обл.	135,00
Верига Ю. А.	24,50
Видоменко А. А., м. Хмельницький	10,00
Викладацький склад кафедри бух. обліку і аудиту Полтавського універ-ту споживчої кооперації України	94,00
Вижницька ЗОШ 1-3 ст., Чернівецька обл.	122,45
Вижницький район Чернівецької обл.:	
Замостянська ЗОШ	291,00
Вашківська ЗОШ	162,00
Банилівська ЗОШ	125,00
Вашківське медучилище	150,00
Вашківська гімназія	105,00
Чорногузівська ЗОШ	113,00
Карапчівська ЗОШ	102,00
Слобода-Банилівська ЗОШ	100,00
Коледж прикладного мистецтва	100,00
Великівська ЗОШ	70,00
Долішньошепетівська ЗОШ	50,00
Берегометська ЗОШ № 2	50,00
Коритненська ЗОШ	50,00
Дошкільна дитяча установа № 1	50,00
Валівська ЗОШ	45,00
Школа-інтернат	46,00
Гімназія	31,00
Берегометська автошкола	30,00
Черешенська ЗОШ	33,00
Міліївська ЗОШ	30,00
Берегометська школа-садок	25,00
Бережницька ЗОШ	24,00
Бабинська ЗОШ	15,00
Бережанська ЗОШ	15,00
Підприємці району:	
В. Д. Лютик	100,00
М. В. Чорней	100,00
С. К. Чорней	40,00
М. Т. Павлюк	20,00
О. К. Поп'юк	20,00

М. П. Бойко	28,00
Винниченко, Благий Р., Жович І., м. Тернопіль	70,00
Винярска А. В.	10,00
Висоцька В., НСШ, Львівська обл.	49,00
Висоцька М. С., м. Кривий Ріг Дніпропетровської обл.	10,00
Височан М. П., м. Миколаїв	10,00
Височанська А. В., м. Івано-Франківськ	5,00
Височанська Л. Д., м. Івано-Франківськ	5,00
Вихованко Ярослава Федорівна, м. Чернівці	30,00
Вишнева СШ, Софіївський р-н Дніпропетровської обл.	35,00
Від "Prime-Compass+", м. Дніпропетровськ	60,00
Від аграріїв Конотопщини, Фонд "Турбота"	500,00
Від Городенківського районного об'єднання осередків "Просвіти": Від населення с. Коралівка (через Панькевич) Тернопільської обл.	510,00
Від ППО працівників управління соціального захисту населення Франківської райадміністрації (через Чубей), м. Львів	45,00
Від села Олешки	72,00
Івано-Франківської області Від СП "Торговиця" ВАТ "Радехів ПМК-188"	100,00
Відділ культури с. Білопілля, Сумська обл.	50,00
Відділ освіти райдержадміністрації, м. Очаків	20,00
Відділ субсидій Радехівського р-ну Львівської обл. (через Сніжко Н.)	20,00
Відпочиваючі санаторію ОУН-УПА "Говерла", м. Моршин	150,00
Військовий інститут Київського Національного університету	1642,00
Віктор Антонович (прізвище нерозбірливо), м. Запоріжжя	200,00
Вільшук М. І., Івано-Франківська область	100,00
Вірченко Н. О. з родиною, м. Київ	100,00
Вітренко Олександр, м. Київ	50,00
Вітренко О. Ю., м. Київ	50,00
Вітренко Р. І., м. Київ	50,00
Вітряк К. В., м. Комсомольськ Полтавської обл.	5,00
Вітряк К. В., м. Комсомольськ Полтавської обл.	5,00
Вітюк С. В., м. Бердичів Житомирської обл.	29,00
Власенко Л. В., м. Київ	10,00
Власова Г. Г., с. Ковердина Балка Шишацького району Полтав. обл.	1,00
Внесок від 08.10.2003 р.	25,00
Внесок від 18.11.2003 р.	445,00
Внесок від 29.12.2003 р., м. Харків (прізвище не вказано)	95,00
Внесок від 3.12.03 (прізвище не вказано), м. Тернопіль	20,00
Внесок від 4.12.03 у м. Тернополі (прізвища не вказано)	100,00
Внесок від ПП "Галіт" № 1326 через філію ВАТ "Держ. екс.-ім. банк" (не вказано прізвища чи організації), м. Тернопіль	500,00
Внесок через Полтавський "Приватбанк" (прізвище не вказане)	24,00
Внесок через р/р 0/2783 (імена та адреси не зазначено)	126,00
Внесок, здійснений через Полтавський КБ "Приватбанку" № 858	58,50
Вовк О. О., м. Львів	40,00
Вовк О. Р., м. Київ	50,00
Вовк П. П., м. Київ	25,00
Вовк Р. А., м. Київ	100,00
Вовчинська школа, Козятинський р-н Вінницької обл.	65,00
Вовчківська ЗОШ, 11-Б клас, Снятинський район	24,45
Івано-Франківської обл.	671,00
Вовчківська ЗОШ, м. Снятин, Івано-Франківська обл.	671,00
Водатурський М. Ф., м. Сімферополь	10,00
Воєнізований гірничо-рятувальний загін, м. Торез Донецької обл.	500,00
Возна Є. П., м. Київ	5,00
Вознюк В. Г., АР Крим	10,00
Вознюк М. М., м. Одеса	100,00
Возняк Д. К., м. Київ	50,00
Войтович О. В., м. Львів	10,00

Войцехівський Г. А., м. Чернівці	10,00
Войцехівський Г. А., Чернівецька обл.	10,00
Волинська обл.	100,00
Волинське крайове братство св. апостола Андрія	72,00
Волинський відділ Союзу українців, м. Луцьк	330,00
Воловець Л. І., м. Буськ	25,00
Волошин М. М., м. Одеса	10,00
Волошин О. Ф., м. Одеса	100,00
Воляник Ан. Ів., м. Хмельницький	50,00
Волянський В., с. Березова Балка, Кіровоградської обл.	50,00
ВОО "Просвіта", Вінницька обл.	50,00
Вордочайська Н. М., м. Івано-Франківськ	50,00
Воркутенко Є. М., м. Надвірна Івано-Франківської обл.	10,00
Воробйов О. Є., адреса нерозбірлива	5,00
Вотцехівський І., м. Н. Роздол Львівської обл.	60,00
Врублевський О. М., м. Козятин Вінницької обл.	10,00
ВУТ "Просвіта", м. Радомишль, Житомирської обл.	220,00
ВУТ "Просвіта", м. Стратин Івано-Франківської обл.	620,00
В'язовець М. С., м. Бахмач Чернігівської обл.	10,00
Гаврилів Ігор Олександрович, м. Львів	100,00
Гаврилюк П. І., с. Юрківка Черкаської обл.	100,00
Гавришева Г. П., м. Сімферополь	100,00
Гаврюченко І. Н., Костянтинівка Донецької обл.	20,00
Гадюк (без ініціалів), м. Одеса	9,10
Гаєцький З. І., с. Лісневичі Львівської обл.	50,00
Гайдак В. А., м. Київ	20,00
Гайдей Б. В., м. Івано-Франківськ	100,00
Гайдер І. Б., м. Львів	120,00
Гайдук Б. С., м. Львів	10,00
Гайдук Б. С., м. Львів	20,00
Гайдук О. Б., м. Львів	50,00
Гайська ЗОШ, м. Миколаїв	45,00
Галабурда Юрій Андронович, м. Київ	50,00
Галан Т. К., с. Кірово Нікопольського р-ну Дніпропетровської обл.	10,00
Галата В. П., м. Слов'янськ Донецької обл.	20,00
Галатина І. П.	5,00
Галич Б. А., м. Лубни	50,00
Галушко Г. Ф., м. Харків	20,00
Галушко О. Є., Чумак К. В.	20,00
Галущенко В. В., педколедж "Просвіта", м. Новий Буг Миколаївської обл.	30,00
Галяс Я. В., м. Ланівці Тернопільської обл.	10,00
Ганоха Н., м. Кривий Ріг	5,00
Ганущак Михайло, м. Миколаїв	20,00
Ганцяк, м. Коломия	5,00
Ганьківська ЗОШ, Снятинський р-н Івано-Франківської обл.	172,00
Гапоненко, Гайова, м. Дніпропетровськ	10,00
Гаражний кооператив "Лада", Гарасимчук В. П., м. Токмак Запорізької обл.	70,00
Гарнидер В. М.	50,00
Гасиджак Р., м. Яворів Львівської обл.	100,00
Гвіздець, Івано-Франківська обл.	208,00
Гвіздицька ЗОШ І-ІІІ ст., Коломийський р-н Івано-Франківської обл.	441,57
Гвоздь Віктор Степанович, м. Суми	50,00
Гевко М. Д., м. Чортків Тернопільської області	20,00
Гелеверя М. І., м. Лубни Полтавської обл.	3,00
Гелетко Е. Л., м. Стрий Львівської обл.	20,00
Геотехнічний інститут, м. Львів	1000,00
Гербай Н. М., м. Львів	50,00
Герус Н. А., учениця 6-го класу гімназії "ОЧАГ", м. Харків	10,00
Гетман М. Г., м. Ровеньки, Луганської обл.	20,00
Гешко В. Я., Ставчани Чернівецької обл.	10,00
Гикавець Н. О., с. Цицики Івано-Франківської обл.	5,00
Гикич Г. М., с. Погребняки Полтавської обл.	17,00
Гичиняк Н. О., м. Київ	10,00
Гілевич Н. І., м. Київ	50,00

ДУШЕВНА БЕЗВІЧНІСТЬ

І досі не можу дивитися пильно й довго на гіпсову маску Т. Г. Шевченка — відводжу очі... Фізіологічно не сприймаю Його як щось умерле, застигле. Портрет... Ні, портрети — інша справа: можу довго сфокусовано вдивлятися в Його очі, в Його Лик: дух немирущий. Енергетична наповненість — безсумнівна. Це так, як вдивлятися в невідомі тобі знаки чи абетки. Своє "і" чи своє "є" розпізнаю миттєво, бо своє...

Свій, отже, рідний, спокревший... Свого діда Устима не пам'ятаю, бо розминулися в часі: я народився через шість років після його смерті. Жодної світлинки його не збереглося через різні обставини, але сучок у сволоці над головою нагадував людське обличчя — шевченкоподібне: борода, смушкова шапка й усміхнені губи...

Старший брат Петро пучкою вказав мені на той сучок, який можна було довго розглядати, лежачи на печі: "Це дід Устим..."

І жодних сумнівів не виникало щодо правдивості цього твердження: дід Устим. І цілком зрозуміло, та й логічно, що в хатньому сволоці, а не де-небудь... А Т. Шевченко — в рмоці, обтягнутій рушником, — на причілко-вій стіні, бо це — сам Шевченко... І ніколи ніхто не питає, чого це він там, як і ікони на кутнику, правобіч від порогу...

У внутрішньому, душевному моєму інтер'єрі ці три лики стояли ще ближче: Ісус Самодержець, Мати Пречиста, Він... Ось такий нерозривний триптих.

Два Лики як постійні нагади під час щоденного "Отче наш": як треба жити по-Божому, а третій — як по-людському...

Це вже згодом часова образна цілість почала розпадатися на дати, на історичні часи, на окремі розмежовуючі життєписи... І якесь дивне відокремлення супроводжувалося відповідним віддаленням географічним, адже Йорданом була наша Вільшанська Раківка, в якій відбувалося щорічне Хрещення Іваном Предтечею Ісуса Христа, і щорічне купання парубків в орданській ополонці, й обмивання бурячковим квасом крижаного хреста, і найстрашніші рушничні постріли на відстрашення Коляди...

А Тарас Шевченко — навіть не родич наш: ані з В.Вільшанки, ані з Красної, ані з Тростинської чи Вільшанської Новоселиці, де розкушався мовчанівський рід...

І не про моє кріпацтво він писав, а про те, що було колись... В оцього "колись" нашій шедрий народ ніби приховав завуальоване запитання: "А коли саме?"

Колісь — це не колись, бо це і вчора, і нині, і сьогодні, і завтра... Бо Він є! Як є час — єдиний, цілісний, якого не розмелють жодні трибки, не почленують жодні сікучі гостролезі стрілки різних годинників... Скільки ж їх? Сьогодні... Я лише в своїй оселі нарахував щонайменше півтора десятка тих, які ще цокають, і тих, що причаїлися безголосно по різних скриньках та шухлядах...

Час не в годинниках, не в трибках, циферблатах та стрілках... Він — у тобі, так само, як і вічність... Стрілки відтинають від постаті Т. Г. Шевченка все зайве, час відшліфовує і саму постать... І замість пульсуючого ества можна мати перед собою лише холодний мармур... Але це вже мармур твого заціпенілого ества, яке перестало чути в собі Слово, що пробуджує шоразу інтуїтивне знання про світ... І кожне слово в творах Т. Г. Шевченка викликає в тобі важливу почуттєву хвилю, набуває особливої значущості: "Тричі крига замерзала, тричі розтавала...", "Не нам на прою з тобою стати! Не нам діла твої судить..."

Навзад гортаю "Кобзар" і чую, як намагається моє ество, як до нього швидко приростають подрібнені окрушини часу...

ВИТОКИ

Чую його лопатками. Так, я мав якесь "інтуїтивне знання про світ", а його Слово утвердило мене в цьому. "І ти слова його живій // В живу душу прийняла // І на торжище, і в чертоги живого істинного Бога // Ти слово правди понесла"

Так угомос ніби й не говорять, так ніби й не думають... Таких немовби й людей не буває... Пригадуєте, як герой Уласа Самчука вибухає: "Такої людини не могло бу-у-ути!!! Просто не могло бути!"

Проте, Він, усупереч усьому, з'явився! Чому з'явився? Він — був... Бо було Слово. Він є! Бо є Слово. Буде, допоки світу.

Колісь Райнер Рільке, розповідаючи своєму приятелю Евальду про "Старого Тимофія", що співав, помираючи, про наше слово сказав в оповіданні так: "Ще сто років тому воно (слово — П. М.), нічим не журячись, жило на багатьох устах. Але слова, які тепер уживають люди, ці важкі, неспівучі слова незлюбили його й віднімали в нього одні уста за другими так, що воно наостанку, дуже стиснуто й убого, доживало свій вік на кількох зашєрхлих губах, немов на поганькомому вдовинному обійсті" (Райнер Рільке. — К.: Мистецтво. — 1996. — С. 125).

Тарас Григорович знав причину цього "віднімання", тому й вигукнув:

П'явки! П'явки! Може батько

Остатню корову

Жидом продав, поки вивчив

Московської мови.

Україно! Україно!

Бездітна вдовиней!

Чи міг бути знайомий Р. Рільке з цією грандіозною містерією Шевченка "Сон"? Сумнівно... Але ж звідки ось це порівняння з удивцею?! Архетипи?! Сама ж розповідь Р. Рільке про силу усного слова є історією цього слова, яке було "спадковим скарбом". "Іх переймали в спадок і потім передвали дали, хоч і покориштувавшись, але не пошкодивши, залишивши на них тільки сліди щоденного вжитку..."

У вже згаданому мною оповіданні Р. Рільке ототожнює билини, казки, думи, пісні, безліч яких знав старий співець Тимофій, із "великим шматом життєвого досвіду", слова в яких були "немов ікони, так що звичайні слова годі й порівнювати з ними" (Р. Рільке. — С. 127).

За горами гори, хмарою повіті,
Засіяні горем, Кровію політі...

.....

...Не вмирає душа наша,

Не вмирає воля.

І неситий не виоре

На дні моря поле,

Не скує душі живої

І слова живого.

Не понесе слави Бога,

Великого Бога.

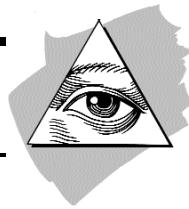
(Т. Шевченко. Кобзар. — К., 2003. — С. 142)

Це ті слова, що їх "одні незлюбили", а інші почули в них те, що резонує в лад з усім діапазоном "спільних, не до кінця виказаних знань, почуттів, вражень".

"Уся сила і краса нашої мови тільки йому одному відкрилася", — зізнається Пантелеймон Куліш (Львів. Твори П. Куліша. — 1919. — Т. 6. — С. 495).

Справді, Т. Шевченко ніби розкодовує великі змісти в рідному слові, а за ними, з плином часу, відкриваються нові й нові додаткові змісти. Тому твори і сприймаються як одкровення з високим трансцендентним змістом, який вичитують нові й нові поко-

СЛОВА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ліній. І цих Великих слів ані замазати, ані засмалювати, ані розтерти: ними наповнений наш національний простір. Тому Він завжди свій, рідний, спокривний...

Хоча трибки крутяться, електричні табло пульсують, швидкість збільшується, час перетирається на порошок, дерево обшкурюється, поздовжню розпилюється... І рятівний сучок у повітрі нагадує про часові згустки, а слово і думи розходяться рясними колами аж до крайнеба...

Він, Кобзар, переповідав ту правду, що я її ніби вже знав; вона була в мені, в нуртах підсвідомості. Ця сакральна правда, глибинна інформація не лише моя, а й усього роду мого... І я зауважував, як під час читання "Кобзаря" вголос переймалися цією "правдою" всі, хто слухав: байдуких не було. Бо кожна подія, відбита в творах Кобзаря, — це архетипна, загально-родова, яка записана у велику Родову книгу України, що, зрештою, і складає національну українську метаісторію...

Прочитання цієї нашої метаісторії почалося з Т. Г. Шевченка, який, власне, закликав "прочитати тую славу", розливу в національному українському просторі, яка асоціювалася в його свідомості лише з козацькою добою. Проте відкриття були глибшими, й тому — таке імперативне: **"Прочитайте знову тую славу. Та читайте од слова до слова, не минайте ані титли, ніже тії коми. Все розберіть... та й спитайте тоїд себе: що ми? Чії сини? Яких батьків?..."**

І, по суті, "Кобзар" стає національною абеткою, оволодіння якою давало можливість українцеві читати по складах книгу національного буття... Вона, абетка, ставала поштовхом до прочитання широкого контексту історичного... Перші сургучеві печатки мовчання були зірвані; яка велична, водночас трагічна, але й звитяжна історія наша! Цей першоімпульс, чи першокамертон дав нам можливість прочитати згодом не лише нашу метаісторію, а й протоісторію: Княжа доба, Скїфська доба, Трипільська... "Од слова до слова"... І вже ми не лише здогадувались, чії ми сини і яких батьків... Вже без підказки ("моголи... тоголи..."). Знаємо, що на цій землі життєві повісма наші не уривалися ніколи. І так звані фольклорні твори Т. Шевченка, як своєрідна стилізація, виводять нас до передісторії нашої... А весь цикл історичних творів — "Тайдамаки", "Іван Підкова", "Тамалія", "Невільник", "Іржавець", "Чернець" покликаний підтвердити, що забуття спричинене подібними історичними подіями, які випало пережити нашим пращурам.

Поетичні композиції немовби самовибудувалися в душі поета, віднаходячи відповідь

ДИВИТИСЬ І НЕ МОВЧАТИ

Вельмишановна редакціє!
Щиро вдячні Вам за примірник "Кобзаря", який ми отримали.

Особливо мене, 60-річного, зворушила передмова до нього. Якраз із неї я збагнув усю глибину поезії Т. Шевченка як Слова і прірву між нами. Але ця прірва, перш за все, не між Шевченком і людиною, а в самій людині та між людьми теперішнього й шевченківського покоління.

Упродовж віків як наші "брати" по крові, так і свої місцеві перевертні-байстрюки робили й роблять усе для нашого розтління й переродження. Та держава докладає рук до цього своєю культурологічною політикою, вірніше, відсутністю в ній національної складової українців. Бо ніколи наші пращури не могли й подумати

ну інтонацію, темпоритм та образну систему.

Час у цих творах не видовжується лінійно-подією, а концентрується в емоційні згустки, які й примушують резонувати

мою — твою душу... на Слово, котре для нас стає не просто "словом", а часовим ехолотом, бо занурює і свідомість, і підсвідомість у душу, в психологічні нурти, де є певні вказівки на пригадування тієї великої метаісторії, в якій, справді, Слово стає Богом... Воно єдинорodne і споріднює, вщерть виповнене, пульсуюче, як джерело з-під землі в облямітку зеленої трави... І це Слово виходить за власні межі, за власне значення; а часова матриця наповнюється справді трансцендентним змістом, адже Кривда, як і Зло, виходить за межі достеменної події: чи то будуть польські збиткування з українців, чи "кацапські кривди"...

У цьому сенсі ніхто ані до Т. Г. Шевченка, ані після нього не співвідносив так часове з позачасовим: слово зі Словом. Це своєрідна українська апокрифістика, яку важко збагнути чи вчитати іноземцю.

Є. Маланюк назвав Шевченка "органічним згустком нашої нації аж до майже повної герметичності для неукраїнця" (Є. Маланюк. — К.: Дніпро, 1994. — С.165).

Через те, що тільки ми можемо почути всі ті напів- і чвертьтони його метаісторичної музики. Його слово нас адресує до вічності, до минулого часу і в безмірність майбутнього. Саме тому наше Слово — безсмертне, але воно потребує постійного вібрування, доторкування нашого артикуляційного апарату до Слова Т. Шевченка: потрібно його декламувати, співати, читати, охоплювати думкою, чуттєво його забарвлювати.

І кожне нове покоління прочитає це Слово по-своєму. Озвучує його по-своєму, трактує його по-своєму, співвідносячи свій час із Великою національною Позачасовістю.

Григорій Грабович цю несумірну сумірність плинного з позачасовим у творчості Т. Шевченка назвав "міфічним стискуванням часу" (Г. Грабович. Поет як міфотворець: Критика. — К., 1998. — С. 219).

Проте ж і саме слово є стиснутим часопростором... Його можна замовчувати, викреслювати, вирубувати, але його ніколи й нічим не можна замінити. Це — вічний пульсар: воно і з товщ часових буде подавати свої сигнали, пошукуючи того духу й тих вуст, що підсилюють його (Слова) енергію для винесення на ту високу орбіту, з якої видно всю нашу біологічну скороминушість і душевну безвічність Слова Т. Г. Шевченка.

● Павло МОВЧАН

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

про різні конкурси — від красунь до стриптизу, — тобто, мораль звільнила місце бездуховності. Шевченківська покритка стала не горем для неї самої та рідних, а нормою суспільства. І робиться все це планоно, бо набагато краще верховодити юрбою бездумних, зазомбованих, та ще й п'яних манкуртів-перевертнів, аніж спілкуватися з тверезодумаючими громадянами держави.

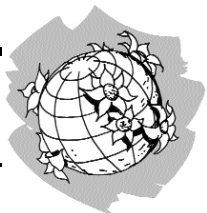
Збуваються пророчі Шевченківські слова: "А ще поганше на Україні Дивитись, плакати і... мовчати".

Але сьогодні, слава Богу, вже не ті часи, й мовчати народ не збирається. Треба якось протистояти свавіллю державних можновладців — зlodів у законі, треба щось робити на благо українського народу.

● Федір МОРОЗЮК, м. Гола Пристань Херсонської обл.

Гілюк В. В., м. Івано-Франківськ	100,00
Гімназія "Троєщина", 11-Б, 5-А, Б, В класи, м. Київ (через Дмитренко Г. К.)	260,00
Гімназія "Троєщина", 8-А, Б, Г класи, м. Київ	150,00
Гімназія № 5, м. Чернівці	40,00
Гімназія ім. Грушевського (через Вовк М. В.), м. Коломия Івано-Франківської обл.	220,00
Гімназія, м. Чернівці	410,00
Гішак Богдан, м. Київ	100,00
ГКТДТУ, група Б-21 (через Дудар І. А.)	18,00
Глаголюк В. П., голова МРТ "Просвіта", м. Коломия (другий внесок)	100,00
Гладкі І. О., с. Стебник Львівської обл.	50,00
Глова Р. П., м. Київ	20,00
Гложик Петро Васильович, м. Мукачеве Закарпатської обл.	60,00
Глухенький Леонід Миколайович, пенсіонер, 80 років, с. Григорівка Обухівського р-ну Київської обл.	3,00
Глушко П. А., пенсіонер, ветеран ЗС, м. Яготин	200,00
Гнатюк Г., Якуш Юю, Якуш І., Ющенко Д., Орел О., Науменко В., с. В. Листвин Чернігівської обл.	26,00
Гнидюк М. І., м. Чернівці	50,00
Гніденко І. О., м. Запоріжжя	10,00
ГО "Канівщина" (Буницький, Верхогляд, Сігал, Філь, Ярошенко), м. Київ	120,00
ГО "Українсько-австралійський дім"	1000,00
Голина Т. Ф., м. Київ	25,00
Голіпей С. І., смт. Делятин Івано-Франківської обл.	64,21
Головатенко С. С., м. Біла Церква Київської обл.	20,00
Головатий М. І., м. Івано-Франківськ	50,00
Головацький Є. І., м. Львів	50,00
Головацький М. І., м. Львів	7,00
Головач М. В., м. Коростень	15,00
Головка В. А., м. Київ	10,00
Головка Д. А., м. Київ	10,00
Головка О. Д., м. Київ	10,00
Головка Д. В., м. Стрий Львівської обл.	25,00
Голосіївська районна організація УРП "Собор", м. Київ	60,00
Голота З. Я., м. Київ	100,00
Гольдфельд І. А., м. Харків	30,00
Гольцева С. В., м. Київ	50,00
Голярдик Н., м. Кам'янець-Подільський	40,00
Гомза Я. Ю., с. Очеретине Ясинуватського р-ну Донецької обл.	25,00
Гондар Є. А., м. Кременчук Полтавської обл.	10,00
Гончовський, м. Львів	20,00
Гонтар Т. Л., м. Київ	100,00
Гончар В. Д., м. Київ	100,00
Гончар Л. О., м. Київ	86,90
Гончаренко В. Я., м. Баришівка Київської обл.	10,00
Гончарук Б. Я., м. Київ	10,00
Горбата Л., с. Бовшів Галицького р-ну Івано-Франківської обл.	
Горбатюк В. С., с. Липляни Волинської обл.	20,00
Горбаченко М. В., Київська обл.	10,00
Горбик Є. І., м. Запоріжжя	100,00
Горбонос В. Т., м. Дніпропетровськ	10,00
Гордійчук К. Ю., м. Іллічівськ Одеської обл.	10,00
Гордієнко Г. І., пенсіонерка, м. Рубіжне Луганської обл.	15,00
Гордієнко Н. С., м. Чернівці	50,00
Горічок Б. О., м. Чернівці	10,00
Горічок М. М., м. Чернівці	10,00
Горішньошерівецька ЗОШ (через Брус Т. С.), м. Чернівці	190,00
Горovenko О. В., м. Київ	30,00
Горovenko О. В., П. П., м. Київ	30,00
Городенківська ЗОШ І-ІІ ст., члени "Просвіти"	
Івано-Франківської обл.	10,00
Городовікова М. О., м. Луганськ	7,75
Городоцьке від. ОБ № 6324, Львівська обл.	700,00
Городоцьке водопровідно-каналізаційне підприємство, м. Львів	200,00
Горош Н. В., м. Харків	100,00
Горпиняк П. І., с. Дибище Тернопільської обл.	20,00
Господарська О. Н.	5,00
Гостронос Г. М., м. Київ	20,00

Грабарчук Д. А., м. Севастополь	50,00
Грабова Маргарита Олексіївна, м. Нікополь	30,00
Грабовець А. Д., с. Леонівка Житомирської обл.	10,00
Грабовецька ЗОШ, Тернопільський р-н Тернопільської обл.	186,07
Греко-католицька громада с. Залуква Івано-Франківської обл.	200,00
Греко-католицька церква с. Зобове Тернопільської обл.	115,00
Греко-католицька церква, м. Рахів Закарпатської обл.	130,00
Григор'єв Н. Я., м. Севастополь	10,00
Григорєва Ф. А.	3,00
Гридіна, м. Дніпропетровськ	100,00
Грималюк Марія та Ігор, м. Тернопіль	100,00
Грималюки Олег та Наталія, м. Тернопіль	20,00
Гриндула В. О., м. Тернопіль	10,00
Гринико А. Г., Жвирка Львівської обл.	25,00
Гриниха Х. А., м. Львів	70,00
Грисюк А., м. Київ	30,00
Грицай А. М., с. Войнича Полтавської обл.	10,00
Грицай В. В., м. Одеса	5,00
Грицак Д. В., м. Надвірна Івано-Франківської обл.	50,00
Грицик В. В., м. Львів	10,00
Грицик Л. В.	10,00
Грицик Ю. Л., м. Львів	50,00
Грищук А., м. Павлоград	30,00
Гробовська Г. Т., м. Львів	10,00
ГРОВТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка Івано-Франківська обл.	67,00
ГРОВТ "Просвіта" ім. Шевченка від с/ос Лука Івано-Франківської обл.	35,00
Громада УАПЦ, с. Лисичинці Підволочиського р-ну Тернопільської обл.	100,00
Громада церкви греко-католицького віросповідання, с. Східниця Львівської обл.	210,00
Громада церкви Пресвятої Євхаристії, УГКЦ, м. Рудки Самбірського р-ну Львівської обл.	253,00
Громада церкви св. Параскеви, с. Гучин Гошанського р-ну Рівненської обл. (51 чоловік, священник Поляниця І. А.), надіслав Дем'янюк М. Р.	250,00
Громадська організація "Жінки. Батьки", м. Вінниця	25,00
Громадське товариство "Холмщина", Волинська обл.	219,00
Громик К. Є., м. Харцизьк Донецької обл.	20,00
Грось М. Х., м. Запоріжжя	50,00
Грох М., м. Соснівка	30,00
Грубнянська СШ, Сокирянський р-н Чернівецької обл.	100,00
Грунін О. М., м. Івано-Франківськ	10,00
Група слухачів курсів заступників директорів, м. Миколаїв	15,00
Гряшовський (ініціали не вказано), м. Тернопіль	50,00
Губар Ю. Д., м. Київ	100,00
Гудима В. П., м. Збараж Тернопільської обл.	10,00
Гулик О. Т., Гулик М. П., м. Галич, Івано-Франківська обл.	15,00
Гуляйченко Р. З., м. Феодосія	8,00
Гуманітарний факультет НаУ "Острозька академія", м. Острог	153,00
Гуменіченко Н. А., м. Суми	5,00
Гуменюк (від осередку "Просвіти" м. Коломия)	100,00
Гуменюк, м. Київ	25,00
Гумницька, м. Львів	100,00
Гулько Н. В., м. Харків	50,00
Гулько Надія Василівна, м. Харків	30,00
Гуполенко, Трука (без ініціалів), м. Київ	20,00
Гурський І. В., м. Калуш Івано-Франківської обл.	34,00
Гусак Е. П., м. Красний Луч Луганської обл.	15,00
Гусар Д. А., м. Івано-Франківськ	10,00
Гусар О. М., м. Бурштин	10,00
Гусятинський коледж ТДТУ, гр. П-32, м. Тернопіль	35,00
Гусятинський коледж ТДТУ, Тернопільська обл.	81,00
Гусятинський коледж, гр. П-31, Тернопільська обл.	42,00
Гуфній Д. Ф., м. Львів	20,00
Давид Ярослав Якович, м. Львів	70,00
Давиденівська НСШ Сторожинецький р-н Чернівецької обл.	59,40

Давиденко В. А., м. Київ	5,00
Давидюк О. А., м. Рівне	50,00
Даманскене М. І., м. Борислав	
Івано-Франківської обл.	50,00
Даниленко Н. Л., смт. Березнечувате	
Миколаївської обл.	10,00
Данилов А. М., м. Луганськ	50,00
Данильченко Н. П., СШ № 7,	
Львівська обл.	250,00
Данильчук Я., Рівненська обл.	10,00
Данилюк В. О., с. Тростянець	
Івано-Франківської обл.	55,00
Данилюк М. В., Хутір-Будилівська	
ЗОШ, Івано-Франківська обл.	26,20
Данилюк П. М., м. Заліщики	
Тернопільської обл.	50,00
Данкевич І. М., Бачинський В. Б.,	
Тап'як Б., Леськів І.	
(адресу не вказано)	45,00
Дацишин І. М., м. Львів	25,00
Дацюк В. Л., смт. Миропіль	
Житомирської обл.	20,00
Дацюк В. П., м. Житомир	15,00
Дацюк Л. П., смт. Миропіль	
Житомирської обл.	20,00
Дацюк М. Ф., м. Бориспіль	
Київської обл.	50,00
Дацюк С. П., м. Житомир	20,00
ДВСТФ "Надія", Будінвестсервіс,	
м. Коломия	150,00
Дев'ятко В., м. Київ	50,00
Дев'ятов М. Г., м. Козятин	
Вінницької обл.	10,00
Дегтяр Н. М., м. Київ	500,00
Дембіцький Роман, м. Львів	100,00
Дементьева Л. М., м. Київ	30,00
Демченко І. М., м. Київ	5,00
Денесюк С. Ф.,	
м. Дніпропетровськ	10,00
Денисевич В. Ф., с. Новий Завод	
Житомирської обл.	20,00
Денисенко В. К., с. Гавросури	
Полтавської обл.	10,00
Деньщик Н. Ф., м. Донецьк	4,00
Депутати Жовківської р/р,	
Львівська обл.	260,00
Деребеева Л. І., м. Луганськ	10,00
Державна станція захисту рослин,	
м. Івано-Франківськ	360,00
Державний архів Львівської обл.,	
м. Львів	200,00
Державний коледж економіки	
та торгівлі, м. Луганськ	181,00
Держгімназія, "Молода Просвіта",	
с. Заліщики, Тернопільської обл.	910,00
Держовець О. Н., м. Київ	10,00
Держстат, м. Івано-Франківськ	360,00
Держак М. С., м. Київ	10,00
Децик Б. М., Сольман Б. П.,	
Ней-Гоцко Л. В., м. Львів	30,00
Дешко В. В., с. Велика Багачка	
Полтавської обл.	20,00
Деяк Ю. Н., м. Вишкове	
Закарпатської обл.	200,00
Джерелюк Т. М., м. Київ	50,00
Джумарик П. А., с. Кути Івано-	
Франківської обл.	50,00
Джурівська ЗОШ, вчителі, Івано-	
Франківська обл.	83,00
Джурківська О. П., м. Кіцмань	
Чернівецької обл.	5,00
Д-Залучанська ЗОШ, м. Коломия	85,00
Дзюба В. І., Дзюба В. Д.,	
м. Одеса	20,00
Дзюба Євген, голова РО ВУТ	
"Просвіта", м. Сватове	
Луганської обл.	100,00
Дзюба Олексій Іванович,	
м. Кременчук Полтавської обл.	20,00
Дика З. С., м. Київ	10,00
Дикун М., м. Львів	50,00
Димітрієва Н. І., м. Луцьк	20,00
Дичко Г. О., м. Дніпропетровськ	20,00
Дишловенко І. К., м. Умань	100,00
Дібрівська школа Сторожинецького	
р-ну Чернівецької обл.	
(Жадова С. Н.)	29,50
Діденко В. В., м. Гайсин	
Вінницької обл.	50,00
Дідик В. О.	10,00
Дідик К. Б., м. Кіровоград	20,00
Дільна Р. Г., м. Миколаїв	200,00
Дімаров А. А., м. Київ	200,00
Дінікіна М. І., м. Запоріжжя	30,00
ДКП "Снятинтеплоенерго"	100,00
Дмитрашук І. О., м. Харків	10,00
Дмитрашук П. Г., м. Харків	10,00
Дмитренко О. М., м. Чернігів	25,00
Дмитренко Р. Є., с. Заліщики	
Тернопільської обл.	50,00

Дмитришина Г. Т., м. Здолбунів	
Рівненської обл.	40,00
Дмитрієв Р. М., м. Київ	5,00
ДНЗ, с. Погорілівка	
Чернівецької обл.	10,00
ДНУ, м. Дніпропетровськ	47,71
Добрицький А. І.	20,00
Добровільні пожертви через	
Городоцький ВОБ № 6324, Львівська	
обл.(прізвища не вказані)	586,00
Добровільні пожертви (через Канрську	
Т. В.), м. Жовків Львівської обл.	300,00
Добровільні пожертви	
(через Тимків Л. І.), м. Київ	902,00
Добровільні пожертви	
через Яремко Л. Й., м. Радехів	161,00
Добровірська СШ, Львівська обл.	72,00
Добровольська Г. М., м. Іллічівськ	
Одеської обл.	5,00
Добролежа Н. Г., м. Павлоград	
Дніпропетровської обл.	12,00
Добруха Н. І., с. Мокіївці	
Шепетівського р-н.	
Хмельницької обл.	5,00
Довбиш П. І. та онука Олена, с.	
Луганське, Донецької обл.	50,00
Довжинська, Габрид, Рибак, Юдкіна,	
Гречаник, Пашницька, Озарко,	
Мельник - учителі-пенсіонери,	
м. Івано-Франківськ	100,00
Довжківська школа, Скольський р-н	
Львівської обл.	108,00
Дольна В. Т., м. Івано-Франківськ	20,00
Дольницька В. В., м. Чортків	
Тернопільської обл.	50,00
Доманівська СШ № 1,	
Миколаївська обл.	21,00
Домантівська ЗОШ Золотоніського р-ну	
Черкаської обл.	287,00
Донченко Т., м. Київ	20,00
Дорожко В. О., м. Кузнецовськ	
Рівненської обл.	30,00
Доцяк М. С., м. Івано-Франківськ	10,00
ДП "Цегельний завод" АТЗТ	
"Агробуд"	250,00
Драган М. І., м. Борислав	
Львівської обл.	100,00
Драгозов Р. С., м. Київ	50,00
Дранчук Д. І., м. Чернівці	10,00
Дрешер Д. М.(20,00), Матійчин Д. М. та	
Матійчин Ю. Г. (100,00), Пігіль Д. В.	
(10,00), Долинський р-н	
Івано-Франківської обл.	130,00
Дрібнюк Л. М., м. Тернопіль	30,00
Дробко М., м. Ужгород	10,00
Дрозд П. У., м. Сімферополь	50,00
Державне видавництво дитячої	
літератури "Веселка", м. Київ	1000,00
Дубенко О. С., м. Київ	20,00
Дубина Я. І., м. Кобеляки	
Полтавської обл.	20,00
Дублянська СШ Жовківського р-ну	
Львівської обл.	230,00
Дубовик А. І., м. Київ	15,00
Дубовко П. О., м. Дніпропетровськ	10,00
Дубровська, м. Одеса	5,10
Дубровський,	
м. Івано-Франківськ	100,00
Дудка К. І., с. Гоголівка	
Веселівського р-ну	
Запорізької обл.	50,00
Дудка С. Я., Дудка М. І., пенсіонери,	
с. Мостище	
Івано-Франківської обл.	50,00
Дунаєвський Б. Г.	
та група жителів міста Черкаси	119,00
Дутка К. І., м. Калуш	
Івано-Франківської обл.	10,00
Дутка М. І., м. Калуш	
Івано-Франківської обл.	10,00
Дутчак Г. П., м. Снятин Івано-	
Франківської обл.	20,00
Дутчак М. Д., м. Яблунів	
Косівського р-ну	
Івано-Франківської обл.	10,00
Душинська Ю. М., с. Миколаївка	
Чернігівської обл.	5,00
Дяченко Г. Я., м. Харків	10,00
Дяченко П. М., м. Сімферополь	40,00
Дячишин С. А., м. Київ	100,00
Дячук Ф. О., м. Здолбунів	
Рівненської обл.	3,00
Дячун С. І.	1,00
Євтухова К. Г., м. Орджонікідзе	
Феодосіївського р-ну, Крим	20,00
Євтушенко М. А., м. Миколаїв	50,00
Євтушенко Н. П., м. Київ	15,00
Єлішина О. С., учениця 7 кл.	
277-ої школи, м. Київ	20,00
Жабровець О. Ф.,	

ЗОРЯНИЙ ЧАС ДІАСПОРИ

Пам'ятник геніальному барду українського народу в американській столиці

УКРАЇНА НА АМЕРИКАНСЬКІЙ ЗЕМЛІ

Дивне почуття не раз охоплювало мене під час багаторічної роботи в Америці, яку вважають "плавильним котлом" націй. У Чикаго, Рочестері, та й у велетенському космополітичному мегаполісі — Нью-Йорку, я бачив більше прикмет українського, ніж у Києві, який навіть сьогодні мало чим схожий на столицю незалежної України. У східній нижній частині Нью-Йорка, де розташована церква Святого Юра, книгарня "Арка" та інші цікаві місця, я постійно чув рідну мову від людей середнього віку, бабусь та їхніх онуків. Здавалося, це була в мініатюрі Україна, що перемістилася сюди з берегів Дніпра.

Більш як через два десятиліття в пам'яті лишилися й тамтешні скорботні українські образи... Початок червня 1983 року. Жалобні кольори затьмарюють світло сонячного нью-йоркського дня. Тисячі людей, помолитися за душі невинно убієнних, мовчки йдуть від штаб-квартири ООН до 67-стрит та Лексингтон-авеню, де під одним дахом розмістилися дипломатична місія СРСР і маріонеткові представництва Білоруської РСР та Української РСР. Жінка у жалобному національному одязі несе хреста з терновим вінком і чорними стрічками. Слідом за нею СУМівці несуть труну, що символізує страхиття голодомору.

Невдовзі біля будівлі радянських дипломатичних місій починається акція протесту проти злочину, вчиненого сталінським режимом. Учасникам скорботної ходи перепиняють шлях посилені поліцейні кордони. Хвилі людського гніву немов розбиваються об глухі мури, замкнені двері та щільно зачинені вікна. Звідти виглядають офіцери радянської служби безпеки, на око вираховуючи число "демонстрантов-антисовєтчиков", щоб повідомити "у центр": "Очередной антисовєтский шабаш провалился". Службістська сліпота гвинтиків тоталітарної системи спрацювала безвідмовно.

Насправді то був прорив блокади мовчання. Я згадав, передусім, про маніфестацію скорботи у Нью-Йорку, бо бачив її на власні очі. Вона була однією з наймасовіших, та не єдиною. Тоді українська громада у США поставила за мету вирвати із забуття найтрагічнішу подію новітньої української історії та, зрештою, привернути до неї увагу тих, хто визначав політику найпотужнішої демократичної держави світу.

Акції протесту організовував створений у зв'язку з 50-ми роковинами Крайовий громадський комітет ушанування жертв Великого голоду 1932—1933 років, до складу якого ввійшли представники понад ста світських і релігійних організацій та його місцеві організації. Траурні церемонії відбувалися у Лос-Анджелесі, Детройті, Клівленді, Гартфорді, по інших американських містах. Апогеєм стало проведення 24 вересня — 2 жовтня Меморіального тижня під гаслами "Згадаймо самі! Нагадаймо іншим!" Він завершився найвельюднішою демонстрацією у Вашингтоні, біля посольства СРСР.

— Коли вони вмирали, їм дзвони не грали. І ніхто не плакав над ними. Лише зорі вмивалися сльозами, — з такими словами звернувся до посланців діаспори з усіх кінців Америки президент Українського Народного Союзу (УНС) Іван Флис. Він гово-

УРОКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ

Цього року минає чотири десятиліття відтоді, як президент Дуайт Айзенгауер у присутності 100 тисяч представників діаспори в Сполучених Штатах та гостей з інших країн світу відкрив пам'ятник Тарасу Шевченку у Вашингтоні (округ Колумбія), і два десятиліття, як з ініціативи української громади було створено конгресово-президентську комісію США з дослідження голоду в Україні. Ці дві події, про які в нас чомусь рідко згадують, стали найважливішими в житті діаспори США і, хоча відбулися не на українській землі, стали віхами в новітній національній історії.

рив барвистою українською мовою, зрозумілою не всім присутнім. Перекладіть це на англійську — чи багато залишиться в його словах людських почуттів?

Молодий співробітник Гельсінкського комітету Конгресу США Орест Дейчаківський виголосив англійською відкритого листа Кремлю:

"Ми, американці українського походження, народжені у Рочестері, Лос-Анджелесі, Чикаго, Філадельфії, Клівленді, Нью-Йорку та в інших великих містах і містечках Америки, хочемо, щоб ви знали: це — тільки початок!.."

"БОРІТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ!"

Упродовж тривалого періоду, принаймні до середини 1950-х років, на становище діаспори у США негативно впливав феномен, який Юрій Шерех-Шевельов назвав "класичним українським невмінням виходити за межі українського гето". У цьому, певно, є зерно гіркої правди. Та коли стоїш біля пам'ятника Тарасу Шевченку у Вашингтоні, спадає на думку інше: чи постав би він, якби діаспора не змогла домогтися широкої підтримки своєї ідеї в американському суспільстві? Резолюцію, в якій дозволялося спорудити монумент "безсмертному борцеві за свободу" на майдані в американській столиці схвалив конгрес, а відповідний спеціальний закон № 86—749 підписав 13 вересня 1960 року президент Дуайт Айзенгауер. Ідею будівництва пам'ятника українському барду підтримали ще три президенти США. Його попередник Гаррі Трумен був почесним головою спеціального Комітету щодо пам'ятника Шевченку (КПШ), до складу якого входили 85 сенаторів і конгресменів та понад сто інших видатних американців — представників влади, ділових кіл, науки й культури. Членом КПШ був і тодішній голівудський актор, майбутній хазяїн Білого Дому — Рональд Рейган. Президент Джон Кенеді надіслав з нагоди посвяти майдана під пам'ятник вітального листа, в якому охарактеризував творчість Шевченка як "благородну частку нашої (читай: американської) історичної спадщини". Ліндон Джонсон оприлюднив 26 жовтня 1964 року у зв'язку із запланованим вмуруванням у постамент документів, заяву, в якій сказано, що Шевченко "був більше ніж українцем, — він був державним мужем і громадянином світу".

Як закликав великий Тарас, "борітеся — поборете!" Тоді українська громада здобула майже неймовірну перемогу всупереч шаленій протидії потужних антиукраїнських сил у самій Америці, рупором яких була впливова ліберальна газета "Вашингтон пост", посольства СРСР у Вашингтоні, що двічі офіційно вимагало від держдепартаменту заборонити спорудження пам'ятника, та маріонеткового постійного представництва УРСР при ООН, яке танцювало під його дудку. Відкриття президентом Айзенгауером у присутності 100 тисяч представників діаспори зі США та з інших країн світу (не було тільки посланців з підрядянської України) стало найуспішнішою та найважливішою акцією діаспори. Після неї вже ніхто не міг стверджувати, що українці не спроможні організуватися задля великої мети.

•

Аркадій СИДОРУК

НОВА ЕКСПОЗИЦІЯ

ВСЯ ШИРОТА
УПОДОБАНЬ

Національний музей Тараса Шевченка змінює й оновлює експозицію, готується до мистецьких акцій. У ювілейні дні пам'яті Кобзаря тут, на бульварі Т. Шевченка, 12, відкривається виставка його унікальних мистецьких творів, що зберігаються у фондосховищах Музею та в рукописному відділі Інституту літератури імені Т. Шевченка. Про це, а також дещо про Тараса Шевченка розповідає заступник генерального директора Музею, кандидат філософських наук, доцент Національної музичної академії ім. П. Чайковського Тетяна Іванівна АНДРУЩЕНКО.

— Звичайно, готуємось до ювілейного березня. Буде представлено дуже багато унікальних оригінальних речей Тараса Шевченка. Ці мистецькі твори — графіка, акварелі, туш, перо — мусять зберігатися у фондосховищах. Але в особливі дні ми прагнемо виставити якомога більше його справжніх малюнків. Якими б прекрасними не були копії, оригінали, очевидно, дуже відрізняються від них, це та суть буття, яку знаходив великий митець у житті. Навіть невеличкі його роботи, ті ж українські пейзажі, сприймаються монументально. Ті ж церкви не у найкращому стані, намальовані ним для археологічної комісії, виконані в особливому духовному баченні. Хто вміє так малювати дерева, як Тарас Шевченко? Ось він змалював одне дерево в Андрушах, і за цією вербою чи тополею можна побачити усю Україну в її сутності та історії.

— Які роботи з фондосховища ви представляєте публіці?

— Представимо його оригінальні акварелі періоду навчання в академії мистецтв. Це і "Циганка-ворожка", дуже барвиста та красива, це й ілюстрації до поеми Пушкіна "Марія", це і цілий цикл оригінальних пейзажів періоду Аральської експедиції і новопетрівського заслання. Ці маленькі замальовки такі панорамні, глибокі, що їх часто порівнюють із творами маленьких голландців. Взагалі, у Шевченка є щось від ренесансної людини, яка могла акумулювати у собі безліч явищ і реалізувати їх, яка завжди йшла попереду. Якщо говорити про його поезію, то вона модерна. Наприклад, любовна лірика — це лірика ХХ століття, недоступна і для сучасних митців. І в образотворчому мистецтві Шевченко інтуїтивно випередив своїх сучасників на 10—15 років, був у пошуку імпресійного живопису. Його олійні роботи 1843-го року вже позначені цим пошуком у сприйнятті сонця та повітря, зміни кольору і світла від коливання цього повітря. Хоча поета Шевченка більше цінують, ніж художника Шевченка, після того, як побачиш його оригінальні твори, після того, як заглибишся у них, — захоплюєшся його художнім рівнем. На жаль, дуже мала частка цих творів збереглася. Вони були оцінені сучасниками митця, замовлялися і продавалися. За ці гроші Шевченко хотів вдосконалюватися у цьому мистецтві за кордоном... Якщо він брався за офорт, то вдосконалював навіть інструмент, яким працював. Саме вдосконаленим Шевченковим інструментом

ПРОМЕТЕЙ НАШОЇ
ДЕРЖАВНОСТІ

Закінчення. Початок на с. 1

"Своїм святим огненним словом!" Тарас Григорович дуже точно передає сьогоднішній глум над Україною та українцями:

Окрадені, замучені,
В путах умираєм,
Чужим богам не молимося,
А тебе благаєм:
Поможи нам, ізбави нас
Вражої наруги,
Поборов ти першу силу,
Побори ж і другу,
Ще лютишу!

Ми приречені повернутися до своїх вито-ків, національних цінностей. Сіймо добро — і пожнемо добро, сіймо людяність — і пожнемо її, сіймо найкращі людські якості — і пожнемо їх. Сіймо єдність, згуртованість і брато-

фото Г. Оборської

працюють сьогодні художники. Тобто, завжди він був попереду, завжди був самотнім генієм.

5 березня в Музеї відкривається епохальна виставка "Шевченкові реліквії, рукописи, меморії, раритетні видання", і близько місяця буде у нас працювати. На ній уперше будуть виставлені 100 унікальних експонатів, його рукописні збірки, подорожні альбоми, а також особисті речі, перстень із волоссям Тараса Григоровича, його посмертна маска, печатка, унікальні фотографії митця у Києві, його прижиттєві видання... Таку виставку треба побачити всім.

Традиційно кожного року 9—10 березня відбуваються урочистості, присвячені Дню народження Тараса Шевченка і Дню його пам'яті. 9 березня до нас приходять лауреати Шевченківської премії, представники Шевченківського комітету, представники уряду, політичні діячі та діячі культури й мистецтв, відбуваються літературно-музичні вечори. Цього року плануємо виступ капели бандуристів із Миколаєва. 10 березня на літературно-мистецькому вечорі буде виступати великий маестро Богодар Которович зі своїм колективом. Він представлятиме нову програму. І хоча нам дехто закидає, що в Музеї мало фольклорної музики звучить, що ми зорієнтовані на класику, яка далека від Шевченка, це не так. Ми прагнемо сказати про всю широту уподобань Шевченка, який був високоінтелектуальним, модерним митцем.

У ювілейний місяць будуть і конкурси читців поезії Тараса Шевченка, проводитимуться зустрічі з директорами шкіл міста Києва. Ми хочемо привабити шкільництво, активізувати молодше покоління. Окрім того, будуть виступати студенти майстерні Миколи Мерзлікіна, професора Університету театру, кіно й телебачення імені Івана Карпенка-Карого. Ці студенти минулого року показали нам дуже цікаву постановку "І мертвим, і живим..." Цього року вони працюють над "Відьмою" Тараса Шевченка. Також студенти цього закладу нещодавно зняли у наших залах дипломний фільм про Шевченка "Божественна самотність", досліджуючи пласт інтимної біографії митця. Його ми теж плануємо продемонструвати. Крім того, 10 березня відправлятиметься панахида по Тарасові Шевченку, виставлятиметься ікона святого Тарасія, посмертна маска митця, оригінал останнього автопортрета...

Підготував
Олександр СОЛОНЕЦЬ

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

любіє. Не сіймо ворожнечі та розбрату. Тоді й воля зміцніє наша, і дух звеличиться наш.

У Конституції України записано, що джерелом влади в Україні є народ, а я все більше й більше переконуюся, що нікому не потрібні якісь міркування "маленького" українця, і джерело швидко замулюється, зникає свіжість і потужність національної думки.

Вчення Т. Г. Шевченка — це джерело, від якого має брати початок усе. Пишу так, бо я є краплина народу, "якого правди сила ніким звойована ще не була". Це повинен усвідомити кожен, щоб утверджувалась і міцніла наша рідна Україна.

Я завдячую саме Шевченкові, що повернув мені національну гордість, навчав і навчає нові покоління любити Україну, вболівати за її долю.

Слава нашій рідній Україні!

Іван БОНДАРЕНКО,
м. Черкаси

Житомирська обл.	20,00
Жадівська школа, Сторожинецький р-н	
Чернівецької обл.	30,00
Жарникова Р. С., м. Берегове	
Закарпатської обл.	10,00
Жезло М. В., м. Львів	20,00
Желада І. П., м. Охтирка	
Сумської обл.	20,00
Жерко Л. С.	10,00
Живилко В. П., м. Іллічівськ	
Одеської обл.	40,00
Жигайло Л. М., м. Київ (санаторна	
школа-інтернат № 20)	8,00
Жигульська Л. С., м. Луганськ	6,00
Жителі м. Ківерці Волинської	
обл. (усього - 23 особи, надіслав	
Киричук А. С.)	26,00
Жителі м. Козови Тернопільської обл.	
(через Л. Федик) - 190 осіб, у тому	
числі, учителі та учні 5, 6, 7, 11 класів	
ЗОШ № 2, жителі с. Денисів	565,00
Жителі с. Ступки Ступківської с/ради	
Тернопільського р-ну Тернопільської	
обл. (через Бачинського О. М.)	626,00
Жмурко А. М.	5,00
Жовківська дитяча школа мистецтв	
Львівської обл.	50,00
Жовтяк Н. Д., с. Харпачка Вінницької	
обл.	20,00
Жудра В. П., м. Київ	10,00
Жуківська І. О., м. Кіцмань	20,00
Жуковин А. Г., с. Широке	
Дніпропетровської обл.	100,00
Жуковські Ярема та Галина, м.	
Мелітополь Запорізької обл.	30,00
Жукотинська ЗОШ,	
Івано-Франківська обл.	57,00
Жулинський В. М, м. Київ	50,00
Жулковська О. А.	5,00
Заболотівська райлікарня, м. Снятин	
Івано-Франківської області	50,00
Заборська З. М., м. Київ	50,00
Заброцький Іван, м. Борщів	
Тернопільської обл.	200,00
Завидівський Г. І.,	
м. Керч АР Крим	20,00
Завроцька Г. К., Мисник Е. Я.,	
Лепесій В. М., Козак Г. К., с. Григорівка	
Обухівського р-ну Київської обл.	11,00
ЗОШ № 2, учні та вчителі початкових	
класів, м. Приморськ	
Запорізької обл.	50,00
Загалюк Г. Т.	10,00
Загнітко А. П., м. Донецьк	200,00
Загнітко А. П., м. Донецьк	200,00
Загородній М. С., м. Миколаїв	50,00
Загорюлько М. А., м. Київ	80,00
Загорюлько М. Р., м. Київ	20,00
Задерій В. Ф., м. Львів	50,00
Задорожний Д. О., Одеса	100,00
Заїка Г. Ф., с. Ковердина Балка	
Шишацького р-ну Полтавської обл.	1,00
Заїка М. М., м. Київ	1040,00
Закалюк П. Т., Тернопільська обл.	150,00
Закарпатська крайова організація	
політ'язнів і репресованих,	
м. Ужгород	300,00
Закревський А. М., с. Григорівка	
Київської обл.	25,00
Закутня Т. В.	6,50
Заліський М. В., Чернігівська обл.	10,00
Залуківська середня школа, учні 1-го	
класу Івано-Франківської обл.	10,00
Залуцький В. І.	5,00
Замківська середня школа,	
Львівська обл.	30,00
Замулінська Л. Ф. (від імені колективу),	
м. Коломия	200,00
Заповідник "Батьківщина Тараса	
Шевченка", м. Звенигородка	100,00
Запольська В., м. Іллічівськ	
Одеської обл.	10,00
Запрудянське споживче товариство,	
Снятинський р-н	
Івано-Франківської обл.	50,00
Заремба В. І., м. Дніпропетровськ	50,00
Зарецька С. Ф., м. Маріуполь	
Донецької обл.	30,00
Зарицька, м. Київ	10,00
Зарін А., м. Івано-Франківськ	30,00
Зарічанська О. І., м. Львів	27,00
Засипкіна Т. А., м. Іллічівськ	
Одеської обл.	10,00
Засухіна-Литвин Л. Д., м. Київ	10,00
ЗАТ "Оболонь", м. Київ	3000,00
ЗАТ Тернопільський Центральний	
універмаг (через Фостика В.Е.)	500,00
Захаренко Л. М., м. Київ	100,00
Захарова О. М., м. Донецьк	10,00
Захарук С. І., м. Тульчин	20,00

Захарченко, м. Свердловськ	20,00
Захожа Т. В., м. Київ (санаторна школа-	
інтернат № 20)	20,00
Зачуб, м. Дніпропетровськ	40,00
Згерський П. М., с. Ясногірка	
Чуднівського р-ну	
Житомирської обл.	50,00
Зевакін, м. Миколаїв	100,00
Зелененька, м. Берегове	
Закарпатської обл.	20,00
Зеленська О. А., м. Київ	20,00
Зелінська Г. Ф., м. Тернопіль	50,00
Зелінський В. А.	10,00
Зібранівська школа,	
Івано-Франківська обл.	75,00
Зінчук І. О., с. Четвертня	
Волинської обл.	10,00
Зінчук М. А., Зінчук І. Г., м. Київ	40,00
Злонкевич Я. Д., м. Львів	50,00
Зматченко Н. М., Н. М., м. Київ	100,00
Змизлінський В. Т., м. Кривий Ріг	10,00
ЗНЗ № 34, Садгора	
Чернівецької обл.	78,00
Зобенко О. Г. з родиною,	
м. Дніпропетровськ	25,00
Зозуля Л. П., м. Житомир	10,00
Золотий П. Д., м. Тернопіль	10,00
Зорій О. М., смт. Брошнів	
Івано-Франківської обл.	30,00
ЗОШ 1-2 ст., с. Годі-Добровідка	
Івано-Франківської обл.	50,00
ЗОШ 1-2 ст., с. Кулачківці	
Івано-Франківської обл.	58,00
ЗОШ 1-2 ст., с. Спаська	
Чернівецької обл.	40,00
ЗОШ 1-3 ст., В. Ключі, Коломия	595,00
ЗОШ 1-3 ступ., с. Тиманівка,	
Вінницька обл.	105,00
ЗОШ 1-3 ЧСТ ім. Стефаніка, м. Снятин	
Івано-Франківської обл.	164,70
ЗОШ І-II ст., с. Іванківці	
Тернопільської обл.	19,00
ЗОШ № 1, м. Жовква	
Львівської обл.	50,00
ЗОШ № 1, м. Новобузьк	
Миколаївської обл.	45,12
ЗОШ № 2, 5-А клас, м. Херсон	12,00
ЗОШ № 26, 9-й кл., м. Одеса,	
вчителька Рудик Г. А.	116,00
ЗОШ № 28, м. Житомир	110,00
ЗОШ № 33, 7-Б клас, м. Чернівці	
(через Блажчук О. Г.)	30,00
ЗОШ № 8, м. Чернівці	120,00
ЗОШ № 99, м. Макіївка,	
(с. Н.-Кринка) Донецької обл.	200,97
ЗОШ, с. Батятичів,	
Кам'янсько-Бузький р-н	108,00
ЗОШ, с. Комарівці	
Чернівецької обл.	72,00
ЗОШ, с. Охматів Жашківського р-ну	
Черкаської обл.	25,00
ЗОШ, с. Петрів	
Івано-Франківської обл.	40,00
ЗОШ, с. Стара Жадова	
Чернівецької обл.	70,00
ЗОШ № 29, м. Маріуполь	
(через Романчук Н. М.)	70,00
ЗОШ № 2, 11-А кл., м. Кагарлик	10,00
ЗОШ № 2, 9-Б клас,	
м. Сімферополь	18,00
ЗОШ № 25, м. Київ, 9-В клас,	
надіслала Норинська Анна	20,00
Зражевська М. М., м. Київ	50,00
Зражевський О. Б., м. Київ	50,00
Зубар В. А., Зубар В. М.,	
м. Куп'янськ Харківської обл.	20,00
Зубар Р. С., м. Харків	10,00
Зубар С. В., м. Харків	10,00
Зубарева С. Ю., м. Київ	200,00
Зубівмистівська школа (через Фесьо),	
Кам'янсько-Бузький р-н	
Львівської обл.	82,00
Зубюк Ю. П., м. Київ	550,00
Іваклуней В. С., м. Хмельницький	20,00
Іваненко В. Д.	20,00
Іваненко В. П., м. Вінниця	50,00
Іваницький Є. А., м. Калуш	
Івано-Франківської обл.	30,00
Іваничук В. Й., м. Коломия	91,00
Іванко Т.І., смт. Рожнятів	
Івано-Франківської обл.	10,00
Івано-Франківська дирекція	
ВАТ "Телеком"	2000,00
Івано-Франківська міська	
організація т-ва "Просвіта"	
(від 871 особи)	5464,45
Івано-Франківська організація	
Української народної партії	140,00
Івано-Франківський інститут	
"Агропроект"	147,00

Іващенко Н. Г., с. Гвардійське, Крим	13,00
Івончук А. В., м. Львів	549,00
Івченко В. О., м. Харків	50,00
Іжевська школа, Сторожинецький р-н Чернівецької обл.	64,00
Ілашук Т. В., м. Чернівці	25,00
Іллічівське міське об'єднання ВУТ "Просвіта", Одеська обл.	246,00
Ільницький М. К., м. Київ	1000,00
Ім'я чи орг. не вказані, м. Снятин	50,00
Інститут ветмедичини, 2 група, м. Тульчин Вінницької обл.	18,00
Інститут проблем надійності машин, м. Львів	1000,00
Інститут удосконалення, м. Миколаїв	20,00
Ісаюк І. І., м. Львів	20,00
Іспаська ЗОШ, Чернівецька обл.	64,00
Іспаська ЗОШ, Чернівецька обл.	50,00
Істолина П. С., м. Харків	45,00
Історичний факультет Кам'янець-Подільського Державного ун-ту (через Жмурко О. І.)	500,00
ІТБ ІТУ ХПУ, м. Харків	50,00
ІФДМА, м. Івано-Франківськ	4232,00
Іщенко Г., м. Київ	30,00
Іщенко О. Є., м. Кіровоград	20,00
Кадлубицький Я. Т., м. Київ	50,00
Казбан В. П., м. Суми	60,00
Казимирів М. Л., м. Заліщики Тернопільської обл.	20,00
Калачнюк Л. Г., м. Львів	20,00
Калашник В. В., с. Зеньківці Деражнянського р-ну Хмельницької обл.	55,00
Калениченко Т. І., смт. Боярка	10,00
Калита О. І., Іллічівськ, Одеська обл.	10,00
Калюжко П. В., м. Долинське Кіровоградської обл.	10,00
Калюжний І. Ф., м. Дніпродзержинськ	20,00
Каменяк Д., м. Львів	50,00
Камецький Роман-Орест Теодорович, м. Львів	100,00
Камінська Л. Г., м. Козятин Вінницької обл.	10,00
Камінський Д. В., м. Козятин, Вінницької обл.	10,00
Камінський, м. Одеса	10,00
Кам'янсько-Бузька ЗОШ № 3 (через Ковтало Г. Р.)	370,00
Кам'янсько-Бузька СШ № 2, Львівська обл. (Кравченко)	310,55
Канюк А. І., м. Львів	10,00
Каплин С. П., с. Шаботарка Сакського р-ну, АР Крим	20,00
Каплунов В. І. від імені 27 членів УНП, "Просвіти" та українського козацтва, с. Можляківка Луганської обл.	35,00
Карач К. П., м. Іллічівськ, Одеська обл.	6,00
Карвацька Ж. К., м. Чернівці	30,00
Кардашук Надія і Михайло, м. Київ	20,00
Карпенко Т. Я., м. Одеса	10,00
Каспрук С., м. Івано-Франківськ	55,00
Касьян М. Д., м. Біла Церква	100,00
Касян, с. Шишаки Полтавської обл.	10,00
Каткевич Р. І. Г., м. Запоріжжя	50,00
Католицька церква, с. Зубів Тернопільської обл.	6,00
Каушан О. А. і Р. О., м. Вознесенськ-2 Миколаївської обл.	20,00
Кафедра біоорганічної хімії Прикарпатського університету, м. Івано-Франківськ	100,00
Кафедра загального та слов'янського мовознавства й укр. літ. ЗДУ, м. Запоріжжя	126,00
Качорак Я. С., м. Одеса	5000,00
Кашуба Я. З.	5,00
Квасневська М. Ю., Квасневська Т. П., м. Львів	50,00
Квач С. Н., м. Полтава	18,50
Кеніс А. П., м. Трускавець	10,00
Кеца Г. З., м. Донецьк	5,00
Кецмен І. М., м. Івано-Франківськ	25,00
Кигим А. І., м. Харків	20,00
Києво-Святошинська рай. орг. "Просвіта"	115,00
Київська "Просвіта" (66 осіб)	503,00
Київська гімназія "Троєщина", 5-Г та 7-Б класи (через Коваль В. О.)	131,00
Київська С. О., м. Немирів Вінницької обл.	10,00
Київський Національний університет будівництва й архітектури (члени	

"Просвіти")	1430,00
Київський Національний лінгвістичний університет	5000,00
Київський педколедж імені К. Д. Ушинського, через Слоботкіну Ф. О.	130,00
Кирдан Е. М., с. Полівка Кіровоградської обл.	5,00
Кириленко Е. І., м. Київ	50,00
Кирилюк К. М., м. Київ	100,00
Кириченко М. І., м. Хмельницький	10,00
Киричок Б. Г., с. Дмитрівка Чернігівської обл.	20,00
Киричок В. Д., м. Сімферополь	50,00
Кириєнко А. М., м. Київ	10,00
Киселівська ЗОШ, с. Киселів Чернівецької обл.	151,00
Кисельов Ю. О., м. Луганськ	50,00
Кицей Л.	25,00
Кіктенко О. І., м. Донецьк	50,00
Кілженська СШ, Івано-Франківська обл.	52,00
Кінаш О. М., м. Мостиська Львівської обл.	15,00
Кіровоградське обласне відділення товариства "Просвіта"	834,00
Кірюханов Б. В., м. Донецьк	7,50
Кіс Я. В. і Кіс Л. І., м. Київ	100,00
Кіц Оксана та Ігор, м. Львів	20,00
Клим Андрій, Ніна, Микола, м. Львів	75,00
Клименко Н. М., м. Луганськ	4,34
Клименко О. І.	50,00
Клименко О. П., м. Київ	10,00
Клименко Я. І., м. Дніпропетровськ	7,00
Клименко Я. І., м. Дніпропетровськ	5,00
Климчук М. В., м. Баришівка Київської обл.	20,00
Кловський ліцей, Кошарна О. Е., м. Київ	330,00
Кльокта М. О., с. М. Будища Зінківського р-ну Полтавської обл.	5,00
Кляченко, м. Одеса	9,10
Коба А., м. Кам'янець-Подільський	80,00
Коба І. М., м. Ялта	10,00
Кобальчинська Романа (з родиною), м. Київ	200,00
Коваленко М. Р., м. Бердичів	10,00
Коваленко Н. М., с. Москалівка Роменського р-ну Сумської обл.	100,00
Ковалик М. Д.	5,00
Ковалик Н. С.	5,00
Ковалишин А. М., м. Кіровоград	10,00
Ковалів Д. М., м. Борислав Львівської обл.	10,00
Ковальський А. А., м. Київ	30,00
Коваль А. В., м. Київ	10,00
Коваль А. Є., м. Умань Черкаської обл.	50,00
Коваль В. І., м. Снятин, Івано-Франківська обл.	20,00
Коваль Є., м. Снятин, Івано-Франківська обл.	20,00
Коваль І. В., м. Снятин, Івано-Франківська обл.	20,00
Коваль І. С., м. Київ	10,00
Ковальов І. В., с. Подоли Харківської обл.	10,00
Ковальова С. С., м. Київ	20,00
Ковальчук В. Г., м. Київ	50,00
Ковальчук Д. П., м. Львів	50,00
Ковалюк О., м. Снятин	20,00
Ковба Б. С., м. Борицьк Тернопільської обл.	10,00
Ковбаснюк М. А., с. Бандери Ковблук І. Д., від колективу Коломийського ОМВК	25,00
Когут М., м. Борислав Львівської обл.	204,20
Когут Н. Л., м. Городенка Івано-Франківської обл.	10,00
Кожухар А. П., м. Коростень	50,00
Козак Д. М., м. Львів	100,00
Козак М. М., Львівська обл.	200,00
Козилевич В. І., м. Антрацит Луганської обл.	20,00
Козинський К. О., м. Львів	270,00
Козлов А. Ф., смт. Сімеїз, Крим	100,00
Козлова Ю. М., м. Житомир	10,00
Козлюк А. С., м. Київ	50,00
Козубська О., Снятинська "Просвіта"	20,00
Колегіум "Берегиня", 11-б кл., м. Черкаси	22,00
Колектив Вищого художнього професійного училища № 3, м. Івано-Франківськ	180,00
Колектив ЗОШ № 2, м. Коломия,	

СВЯТО-ТАРАСІВСЬКА ЦЕРКВА У КАНЕВІ

У серпні 2003 року Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Т. Шевченка виступило з ініціативою спорудження "Кобзареві (Тарасові) церкви" в м. Канів. Із цією метою Міжнародний благодійний фонд "Українська Родина" відкрив розрахунковий рахунок у Подільській філії АКБ "Київ" "На Кобзареву церкву", при товаристві "Просвіта" в Києві діє Оргкомітет із питань спорудження церкви. Київські часописи "Слово Просвіти", "Народне слово", рівненський часопис "Волинь" та інші опублікували "Звернення до всіх українців світу" з реквізитами для добровільних пожертв на церкву.

Збір таких пожертв на Рівненщині організувало правління Рівненського обласного об'єднання ВУТ "Просвіта" імені Т. Шевченка.

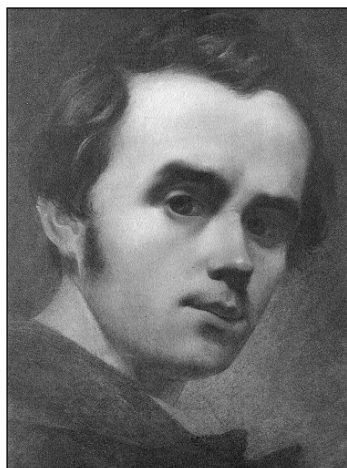
Прізвища жертводавців друкуються в тижневику "Слово Просвіти". Всеукраїнська акція "Збудуємо Кобзареву церкву" набирає все ширшого розголосу. Цьому сприяють згадані вище ЗМІ та телемарафон з однойменною назвою за програмою Національної телекомпанії України.

Значимість цієї акції пояснюється, в першу чергу, тим, що вона проводиться у рік 190-річного ювілею з дня народження великого сина українського народу, геніального поета, художника, мислителя Тараса Шевченка. Художника, який у тогочасній Російській імперії був не тільки першим академіком-гравером, але й знавцем мистецтва іконології, іконографії та церковної архітектури. Про його мистецький рівень і вимогливість свідчать його художні роботи та критичні зауваження в щоденнику 1857—1858 років.

І не випадковим було те, що православні святині ставали об'єктами особливого зацікавлення під час подорожей Т. Шевченка по Київщині, Черкащині та Волині. З якою фотографічною точністю він відтворював ці святині аквареллю з натури можна простежити за малюнками "Почаївська Лавра", "Видубицький монастир" тощо. З огляду на українські традиції та канонічні вимоги до архітектури християнських храмів, зайвим буде подавати детальне тлумачення рекламного ЗМІ "Ескізу проекту церкви Покрови Богородиці (Тарасової церкви) у Каневі біля Чернечої гори", автором якого є шанований народний художник-монументаліст Анатолій Гайдамака. На ескізі подана чотириповерхова дзвіниця — вежа висотою 49 м, розмірами на плані 15х15 м, що завершується банею, шпилем і нетрадиційним символом — хрестом у сонячному колі. Приміщення храму передбачається на другому поверсі. Хочеться сподіватися, що це лише перший варіант ескізу майбутнього храму. Бо досягти архітектурної виразності, довершеності його можна лише на конкурсній основі за участю декількох досвідчених архітекторів. А для художників-монументалістів буде широким полем діяльності в частині художнього оздоблення інтер'єру храму.

Змагальна творчість дозволить виявити архітектурний образ церкви як духовної вершини Богом створеного Всесвіту в його трьох складових: Божественній, небесній і земній. Цей богословський концепції відповідає традиційне об'ємно-планувальне вирішення православної церкви в трьох частинах: вівтар, орієнтований на схід, середня частина і притвор. Можливий і двочастинний варіант: вівтар і середня частина.

Одним із рідкісних варіантів об'ємного планування храмів є Свято-Георгіївська церква в стилі українського бароко, збудована в с. Пляшева (Козацькі Могили) на

*А може, тихо за літами
Мої мережані сльозами
І долетять коли-небудь
На Україну... і падуть,
Неначе роси над землею,
На щире серце молоде
Сльозами тихо упадуть!
І покиває головою,
І буде плакати за мною,
І може, Господи, мене
В своїй молитві пом'яне!*
Тарас Шевченко

Рівненщині в 1912—1914 роках за проектом архітектора В. М. Максимова, учня професора О. В. Шусева.

Унікальність її полягає в тому, що при великому зкупченні прочан фасад західної стіни стає іконостазом, а церковний майдан — середньою частиною храму та притвором, що символізує собою безмежжя церкви у просторі.

Церква в Каневі може бути і тринавною на зразок українських і єрусалимських святинь.

Згідно з православним вівченням, до всіх наведених вище варіантів церков буде забезпечений вільний доступ не тільки охрещених, але й тих, хто є готовими охреститися або є вірними інших конфесій чи представниками інших національностей. Така церква буде, як зазначено у "Зверненні" Оргкомітету, церквою "єднання, церквою братолюбства", до чого закликав усіх людей Тарас Шевченко.

Але церква як будівля не може розглядатися окремо від другого поняття — Цер-

ква, релігійна громада віруючих одного й того ж віросповідання (конфесії), яка здійснює свою діяльність на підставі Статуту, настанов вищого Церковного органу та діючого законодавства України. Релігійна громада як юридична особа забезпечується правом власності на церкву-будівлю. Тому й церква у Каневі не може бути "позаконфесійною". Вона має бути власністю релігійної громади, яка в умовах незалежної держави Україна є адміністративно незалежною від закордонних релігійних центрів і підпорядковується Помісній Українській Православній Церкві, очолюваній Святійшим Філаретом, Патріархом Київським і всієї Руси-України.

Не менш важливим питанням, що стосується майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тарасія. На честь цього святого під час хрещення й було дане ім'я майбутньої церкви у Каневі, — є вибір її назви. Згідно з канонами, у православних храмах престол освячується в ім'я Христа Спасителя, Богородиці, священних подій, святих подвижників Христової Церкви. Серед святих Церква шанує 9 березня святителя Тар

ЯКИМ МАЄ БУТИ ЗВЕДЕНИЙ НАМИ ХРАМ ПІД ЧЕРНЕЧОЮ ГОРОЮ?

Чернеча (Тарасова) гора є пам'яткою історії, культури, а також природи не лише всеукраїнського, а й світового значення. А опріч цього, ще й найбільшою Національною Святиною нашого народу. Все це зобов'язує нас строго дотримуватися чинного вітчизняного законодавства з питань її охорони та збереження, виходячи саме з цього її найвищого статусу. Та не завжди підходили так до вирішення цього питання. У Російській імперії тогочасна держава не лише не взяла Шевченкову могилу під свою опіку, а й забороняла її впорядкування друзям Тараса Шевченка та його духовним послідовникам і тримала її постійно під поліційним наглядом. У тоталітарні часи питання збереження Кобзарєвої пам'яті диктувалося тогочасною ідеологією, тому в час боротьби з релігією було знято хреста на поетовій могилі, а в рік апогею голодомору в Україні приступили до спорудження біля неї Національного Музею-Пам'ятника, щоб перед цілим світом замаскувати свої злочини перед українським народом. Напередодні ж розвалу тоталітарної держави розпочалося вторгнення в охоронну зону Шевченківського національного заповідника з метою перетворення її в промислову зону, щоб назавжди погубити оспівані генієм "лани широкополі", заради яких було й перевезено нашими попередниками його прах до Канева. Подібні спроби, цього разу вже з алюмінієвим заводом, повторилися і в Незалежній Україні.

На батьківщині Шевченка, зокрема, там, де була садиба батьків поета, споруджено кілька будівель: і в 1939 році, і в останні часи. І серед них губиться відновлена нещодавно батьківська оселя поета. Щось подібне робиться і в Києві біля Меморіального будинку-музею Тараса Шевченка в Хрещатинському провулку (нині пров. Тараса Шевченка), біля якого споруджено гігантський банк уже не в тоталітарні часи, а в Незалежній Україні!

Говорячи про будівництво церкви біля національної Святині, пам'ятаймо, що Чернеча гора, з часу поховання на ній Тараса Шевченка в 1861 році, стала сама по собі духовною вершиною України, одним із найбільших її духовних храмів, який майже півтора століття допомагає кожному українцеві звести подібний храм у власній душі, стати свідомим українцем, патріотом рідної землі. І це цілком закономірно, адже кожен народ має не лише церковні, а й цивільні святині, найбільшою з яких в Україні є Могила Тараса Шевченка — геніального українського поета та художника, Учителя, Батька й Пророка української нації, провісника її волі й Незалежності.

Чернеча (Тарасова) гора виняткова за своєю формою, адже має вигляд Великої Могили. Часто відвідувачі навіть запитують про це: чи не спеціально було надано такої форми горі, на якій поховано Тараса Шевченка, адже сам поет у своєму славнозвісному "Заповіті" писав:

*Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій...*

У відповідь на таке запитання можна лише сказати, що ця Гора-Могила не штучно насипана, а є незвичайним чудодійним витвором природи, на якому було зведено нашим народом могутній Курган українському Пророкові. Тому наші попередники, починаючи з 1861 року, робили все для того, щоби зберегти цю дивовижну Гору та не допустити спорудження тут, окрім Тарасової світлиці, жодної іншої будівлі. Вони вважали, що не тільки на Горі, але й унизу, під Горою-Могилою, не можна нічого будувати. Тому голова Київської Старої Громади Володимир Науменко, котрий до останніх днів опікувався поетовою гробницею (аж до розстрілу його більшовиками), викупив за власні гроші хату під Чернечою горою хранителя Шевченкової Могили Івана Ядловського лише заради того, щоб знести її — і цим самим звільнити підшову Чернечої Гори від будь-яких споруд, котрі б порушували її загальний вигляд із боку Дніпра. Однак у тоталітарні часи, незважаючи на спротив музею-заповідника, було збудовано внизу й шашличну, й ресторан, які, як сподіваються до цього часу хранителі Шев-

ченкової Могили, будуть колись знесені...

Безсумнівно, на заповідній території недопустиме жодне будівництво: Канівська Гора-Могила має цілковито належати лише Тарасові Шевченку і її мають обрамляти, як і колись, лише Ревучий та оспівані поетом широкополі лани, мальовничі наддніпрянські гори та невіддільні від них кручі, які явилися генію в його безсмертному "Заповіті". У самому Каневі зберігся древній Успенський собор (1144 року), в якому вся Україна пропалася навечно зі своїм Батьком та Пророком із 20 по 22 травня 1861 року. Ім'я Тараса Шевченка відкрило нам спершу Чернечу гору. З часом — історію Козацької церкви в Монастирку, а сьогодні вже привело й до витоків стародавнього Канівського монастиря, духовним центром якого тривалий час був саме Георгіївський (Успенський) собор, у якому через сім із лишнім століть відспівували Тараса Шевченка. Яким він був, коли виник, і з чийої вини зник, і чи знав про цей монастир Тарас Шевченко? Таким чином необхідно було глибше дослідити легенду Канівського стародавнього монастиря та козацької церкви, яка стояла колись під Чернечою горою. Про неї не міг не знати український поет, шукаючи в цих історичних місцях ділянку землі під власну оселю. Передусім, він міг почути про неї від свого друга, вченого-енциклопедиста Михайла Максимовича, який у той час цікавився історією стародавнього Канівського монастиря (Див.: М. Максимович. Воспоминание о стародавнем монастыре Каневском. — Киевские Епархиальные ведомости, 1864. — № 24. — С.757; Собрание сочинений М. А. Максимовича. Том 2. — Киев, 1877). До речі, Максимович дійшов висновку, що цей монастир "ще в половині сімнадцятого століття називали "монастирем стародавнім" (с. 314). Однак для нього історичне життя цього древнього монастиря так і лишилося "покритим туманом невідання". Про те, що цей монастир тут справді був, свідчить передусім місцева топоніміка, донесена старожилами з тих далеких часів до наших днів, і, передусім, назва місцевості за Чернечою горою — Нижні та Верхні Кельні. А ці назви навкі зафіксували легенду про заснування Канівського монастиря, який, подібно до Київського, починався також із викопаних монахами самотужки перших келій на схилах мальовничих канівських гір. Про наявність саме в районі Чернечої гори стародавнього монастиря говорить і назва самої Гори-Могили, а саме Чернеча гора, на якій похований Тарас Шевченко, і назва сусідньої вулиці Монастирок та урочища Чернече. На Чернечій горі, очевидно, був і монастирський цвинтар, адже гора мала вигляд велетенської могили. Достовірно відомо, що цей монастир пізніше став козацьким. Ці чарівні місця приваблювали славетних українських лицарів, які тут усамітнювалися та знаходили на схилі літ притулок і душевний спокій. А коли монастир став козацьким, то ховали на цій горі найславетніших українських гетьманів. Та, на жаль, жодного поховання їхнього не збереглося тут. Однак за народними переказами та свідченнями Михайла Максимовича, вченого-енциклопедиста та близького приятеля Тараса Шевченка, донесеними до нащадків Григорієм Честахівським: "Цей монастирсьок пам'ятний тим, що в ньому на Тарасовій горі поховані три козачі гетьмани — Іван Підкова, Самійло Кішка та Яків Шах".

Продовження в наступних числах.

● **Зінаїда ТАРХАН-БЕРЕЗА,**
м. Канів

Івано-Франківська обл.	412,15
Колектив лінійно-технічної дільниці "Укртелекому", смт. Вишнівець, Тернопільської обл.	115,00
Колектив ОРТСТОМ, Давиденко	500,00
Колесник А. І., м. Донецьк	7,50
Колесник-Черняк, м. Донецьк	20,00
Колібабчук І. Г. та М. І., м. Сімферополь, АР Крим	20,00
Колісники Василь та Зіна, м. Кіровоград	15,00
Колісник В. Ю., м. Донецьк	30,00
Коліщак Н. І., м. Одеса	10,00
Колодрубівська школа, 11 кл., с. Колодруби Миколаївського р-ну Львівської обл.	10,00
Коломийська автомобільна школа, Івано-Франківська обл.	1000,00
Коломийська районна газета "Вільний голос"	15,00
Коломийська РДА, фінансове управління (через Вінтоня Л.)	48,00
Коломийське ВАТ "АТП"	100,00
Коломийське ДПІ Івано-Франківської обл.	260,00
Коломийське казначейство, колектив	27,00
Коломийське управління РДА (через Мочернюк) Івано-Франківської обл.	24,00
Коломийський "Держлісгосп" (Колективний член міськрайонного товариства "Просвіта" у Коломиї)	500,00
Коломийський політехнічний коледж	180,00
Коломийський райвідділ земельних ресурсів	31,00
Коломийський райвідділ статистики	18,00
Коломийський РЕМСКО	140,00
Коломийський РПКРВ ч/з Білейчук, Івано-Франківська обл.	20,00
Коломийський Ч.Т., США, Мінеаполіс, штат Мінесота	270,00
Коломієць М. Д., м. Київ	10,00
Коломієць С. А., Левченко С. Г., с. Бутенки Полтавської обл.	10,00
Коломоко Б.	5,00
Колтко Г. В., м. Київ	20,00
Коман О. І., м. Львів	15,00
Комарницький П. Р., с.Григорівка	
Обухівського р-ну Київської обл.	50,00
Обмундційне підприємство "Рівнекнига"	100,00
Комітет по моніторингу свободи преси, Крим	50,00
"Комітет Свободи", Яремчук І., м. Львів	110,00
Комовий В. М., м. Запоріжжя	45,00
Комовий С. В., м. Запоріжжя	30,00
Конак С. В., м. Київ	10,00
Кондратенко Л. Є., м. Харків	250,00
Кондратенко Н. Ф., м. Луганськ	7,50
Кондратьєв А. І., м. Київ	100,00
Кондратюк А. О., м. Київ	50,00
Кондратюк Л. Г., сел. Буча Київської обл.	48,00
Конечний Ю. М., с. Дзвиняч Івано-Франківської обл.	50,00
Конон І., м. Київ	10,00
Кононенко, м. Київ	5,00
Кононівська ЗСШ № 1, Драбівський р-н Черкаської обл.	206,00
Конончук Л. І., м. Київ	20,00
Конотопська школа Городнянського р-ну Чернігівської обл.	31,00
Концевич Є. В., м. Житомир	50,00
Коняхіна Г. І., м. Луганськ	2,50
Копинець Г., від Закарпатської обласної ор-ції т-ва "Просвіта"	448,00
Коральов Т. Г., м. Орджонікідзе Феодосіївського р-ну, Крим	20,00
Корж В. Т., м. Київ	1000,00
Корилук М. І., м. Львів	50,00
Коробка А. С., м. Луганськ	12,00
Коровійська ЗОШ 1-3 ст. (через Білик Р. А.), Чернівецька обл.	130,00
Коровка І. Н., м. Донецьк	50,00
Коротенко С. І., с. Новоайдарське, Луганська обл.	34,00
Корсунова О. О., м. Кіровоград	20,00
Корсунський В., м. Луганськ	20,00
Корчак М. М., м. Борщів Тернопільської обл.	50,00
Коршинський І. Ю., м. Ужгород	200,00
Косенко М.А. з родиною, м. Славутич Київської обл.	500,00
Костенко Г. О., м. Суми	10,00
Костик Л. В., м. Кривий Ріг	21,00
Костик М. Ф., м. Львів	20,00

Костинецька СШ, Сторожинецький р-н Чернівецької обл.	200,00
Косяченко В. В., м. Київ	100,00
Косяченко В. В., м. Чернівці	100,00
Котик Н. С., с. Стовгони Чернівецької обл.	10,00
Кохан М. Ф., м. Львів	50,00
Кохановська Г. І., м. Дніпропетровськ	10,00
Коцовська І. Д., м. Черкаси	20,00
Кошель М. Я., м. Чернівці	10,00
Кошти, зібрані на концерті хорової капели "Боян" м. Броди Львівської обл. (через Лингва Я. Д.)	400,00
Кошти, зібрані під час тижня української мови в с. Демівщина (вчитель Н. Ф. Лисенко), Київська обл.	120,00
Кошечєва Ю. В., м. Донецьк	9,50
КП "Аптека", м. Львів	25,00
КП Редакції газети "Донеччина"	50,00
Кравець І. В., Луганська обл.	50,00
Кравець М. П., м. Ворзель Київської обл.	25,00
Кравченко В. В., м. Миколаїв	10,00
Кравченко Олесь, м. Київ	10,00
Кравчук, Слив'янка	
Нижньогорський р-н	20,00
Кравчук Г. А., м. Київ	100,00
Крайник С. М., м. В. Турія Івано-Франківської обл.	50,00
Красинський О. Е., Тернопільська обл.	20,00
Красновський Ф. Ф., м. Рівне	25,00
Красноєльська ЗОШ № 2, м. Красноєльськ Чернівецької обл.	4,50
Краснокутська Г. Ф., м. Миколаїв	10,00
Краснопільська гімназія, Сторожинецький р-н Чернівецької обл.	163,00
Краснопільська ЗОШ № 3, Сторожинецький р-н Чернівецької обл.	308,00
Краснопільська СШ № 1, Сторожинецький р-н Чернівецької обл.	55,00
Красноставська ЗОШ 1-2 ст., Снятинський р-н Івано-Франківської обл.	155,00
Красношорська ЗОШ 1-2 ст., Сторожинецький р-н Чернівецької обл.	111,00
Кредитна спілка "Народна каса", м. Самбір	200,00
Крекотень П. А., П. П., м. Хмельницький	50,00
Кресінська У. Е., Тернопільська обл.	30,00
Кресінський В. О., Тернопільська обл.	30,00
Кривдик П. А., м. Черкаси (обласне відділення Всеукраїнського об'єднання ветеранів)	50,00
Кривенко В. М., с. В. Сорочинці Полтавської обл.	12,00
Кривецька Т. К.	5,00
Кривоніс Микола та Дарія, м. Черкаси	10,00
Кривонос Г. І., м. Охтирка Кривошапка О. Г., м. Іллічівськ Одеської обл.	10,00
Кривошея А. С., м. Київ	50,00
Кривошея С. А., м. Київ	50,00
Крижна Т. А., м. Київ	25,00
Критюк Р. К., с. Стара Ясільниця Тернопільської обл.	643,00
Кровекова А. С., м. Одеса	5,00
Кротко Ярослава і Богдан, м. Київ	20,00
Кротько В. І., м. Стаханов Луганської обл.	10,00
Кротюк В. В., м. Кривий Ріг	40,00
Крохмальова М., м. Рогатин, Івано-Франківська обл.	190,35
Крунь В. І., м. Чортків, Тернопільська обл.	30,00
Крупа О. А. професор КПІ, пенсіонер	2500,00
Крупіна О. О., с. Косточківка, АР Крим	
Крупчинська Л. Й., м. Львів	10,00
Кубко О. С., м. Київ	10,00
Кублій Л. І., м. Київ	200,00
Кублій М. В., м. Київ	100,00
Кублій О. В., м. Київ	100,00
Кудлач В. А.	107,00
Кудрик Г. В., м. Київ	20,00
Кудринський В. Ю., м. Осивун Житомирської обл.	25,00
Кузик В. В.	10,00
Кузик І. В., м. Тернопіль	10,00
Кузьміни А. Є., Л. А.	10,00

Куйбар В. Я., м. Київ	100,00	Литовченко В. Й., м. Суми	20,00
Кукич Г. М., м. Бориспіль		Лицарський орден Архістрати	
Київської обл.	100,00	Михайла	400,00
Кулаківська О. П., Кузнецова А. П., м. Київ	20,00	Лихіна Г. Т., м. Іллічівськ, Одеська обл.	1,00
Кулик Р. А., с. Шабо Одеської обл.	5,00	Лишич М. І., м. Хмельницький	80,00
Куликівський А., м. Львів	100,00	Лиштович, м. Харцизьк	10,00
Кулишівська ЗОШ, Чернівецька обл.	71,09	Лісничий А. П., смт. Олександрівка Херсонської обл.	10,00
Кульбовська М. О., м. Хмельницький	60,00	Лісова Н. В., м. Хмельницький	10,00
Кульбовський М. М., Кульбовська М. О., м. Хмельницький	100,00	Лісотехнічний університет, м. Львів	2620,00
Кульчицька Любов Максимівна, с. Григорівка Обухівського р-ну Київської обл.	5,00	Ліщинський М. В., м. Луцьк	10,00
Кумпанець-Лавриш В. Г., м. Київ	20,00	Лобас О. О., Лобас Т. Ф., м. Лубни Полтавської обл.	10,00
Кунанець Н. Є., середня школа, м. Львів	112,00	Лой А. В., м. Токмак Запорізької обл.	20,00
Кунинська школа І-II ст., Львівська обл.	67,00	Лой С. Ю., м. Токмак Запорізької обл.	20,00
Купичівська ЗОШ І-II ст., Львівська обл.	20,00	Лой Т. В., м. Токмак Запорізької обл.	20,00
Купкіна С.В.	10,00	Ломачинецька ЗОШ, Сокирянського р-ну Чернівецької обл.	20,00
Куракса О. Ф., м. Севастополь, Крим	35,00	Ломачинецька ЗОШ, Чернівецька обл.	150,00
Куранова Н. А., м. Краснодар Луганської обл.	15,00	Ломова Г. П., м. Дніпропетровськ	10,00
Курилець, м. Івано-Франківськ	20,00	Ломова К. та: Речка П., Дзюба І., Новак Д., Коваленко К., Ковальова А., Пономаренко М., Самойловський Є., Спектор Я., Ідичев К., Бражнік А.	21,00
Курило П. М., м. Тернопіль	100,00	Луганське обл. об'єднання "Просвіта"	500,00
Курінний Анатолій Володимирович, м. Полтава	10,00	Луганський державний інститут культури і мистецтв, студенти 1-го і 2-го курсів	100,00
Кухаренко В. Т., пенсіонер-інвалід, м. Остер Чернігівської обл.	10,00	Луговий М. О., с. Михальче Івано-Франківської обл.	20,00
Куцак Р. Д., м. Івано-Франківськ	40,00	Лукавецька ЗОШ 1-3 ст., Чернівецька обл.	190,50
Куценко З. Ф., м. Донецьк	75,00	Лукач С. П., пенсіонерка, м. Київ	100,00
Куча П. А., м. Черкаси	20,00	Лукаш С. П., м. Київ	100,00
Кучерявий В. П., м. Козятин Вінницької обл.	20,00	Луцак Б. М., м. Печеніжин Івано-Франківської обл.	145,00
Кучма В. С., с. Григорівка Обухівського р-ну Київської обл.	5,00	Луценко Л. М., м. Київ	10,00
Кушаба Е. П., м. Львів	50,00	Луцишина О. Г. (помертню), Луцишин Т. П., Луцишин Є. Т., Луцишин С. Т., м. Київ	200,00
Кушнір Л. Я., м. Дрогобич	110,00	Лушитчук І. М., с. Підлужжя Івано-Франківської обл.	10,00
Кушнір Я. О., м. Львів	100,00	Лушич В. Д., м. Стаханов Луганської обл.	100,00
Лабанова О. Ф., Волинська обл.	20,00	Львівська обласна дитяча спеціалізована клінічна лікарня (216 осіб)	1028,50
Лавер Л. Ю., Закарпатська обл.	20,00	Львівське обласне лікарське товариство	775,00
Лавиш П. Є., м. Запоріжжя	10,00	Львівський театр опери та балету	1000,00
Лавренчук Н. П., м. Київ	20,00	"Львівський експериментальний мехзавод", м. Львів	1500,00
Лавриненко О. В., м. Одеса	15,00	Любельська СШ, Жовківський р-н Львівської обл.	121,00
Лавриненко О. В., м. Одеса	15,00	Любка Л. Г., м. Берегове Закарпатської обл.	20,00
Лагода О. П.	10,00	Лялько М. В., м. Миколаїв	10,00
Лазарський П., Вавринюк І., Гаврилюк В., Оленчук, Гриб Лазоренко Є. А., інвалід 2-ї гр., м. Вінниця	10,00	Лялько Семен та Ольга, м. Миколаїв	10,00
Лановецька О.К., ЦР аптека № 25	100,00	Ляшенко Л., м. Київ	50,00
Лауш П. В., м. Кіровоград	10,00	Ляшенко П. Д., м. Кагарлик Київської обл.	20,00
Лебедєв Є.Є., м. Київ	20,00	Ляшович З. В., м. Івано-Франківськ	10,00
Лебедюк Є. А., м. Рівне	50,00	м. Жовків Львівської обл., добровільні пожертви (через Кулин Л. М.)	145,00
Лебідь М. Ю., м. Дніпропетровськ	30,00	м. Снятин, райлікарня, акуш.-гінек. відділення	30,00
Лев Г. М., м. Львів	50,00	м. Снятин, ЦРЛ, травматологічне відділення, Івано-Франківська обл.	47,00
Левицька М. І., м. Тернопіль	100,00	Мавдик О. Д., сел. Софіївка Дніпропетровської обл.	25,00
Левицький В. К., м. Черкаси	20,00	Магас В. І., м. Івано-Франківськ	30,00
Левіна Дора, будинок-інтернат, м. Здолбунів Рівненської обл.	50,00	Магура А. Г., м. Бережани Тернопільської обл.	10,00
Левчук М. Я.	12,00	Мажура Й. М., м. Ялта	30,00
Легінь Ю. А., м. Івано-Франківськ	10,00	Мазур А., м. Дніпропетровськ	10,00
Легінь Ю. Я., м. Івано-Франківськ	10,00	Мазурик Б. Я., м. Івано-Франківськ	20,00
Легкий О. Л., м. Івано-Франківськ	10,00	Мазуркевич П. В. та група репресованих, м. Черкаси	66,00
Лелик В. І., м. Миколаїв	5,00	Майборода Г. П., м. Київ	5,00
Ленів Р. В.	25,00	Майдук О. О., учень 6 кл., м. Запоріжжя	5,00
Леоцько Василь і Тетяна	5,00	Макаренко Г. М., м. Житомир	50,00
Лесів В. В., с. Вербилівці Івано-Франківської обл.	10,00	Макишинська ЗОШ (через Гришай В. Ф.)	40,00
Лесів Ю. Я., м. Моршин Львівської обл.	50,00	Макиївська організація Всеукраїнського об'єднання ветеранів (через Редзіо О. Г.), Донецька обл.	20,00
Лесюк, м. Львів	165,00	Маковецька К. М., м. Київ	10,00
Лещенко М. А., с. Сергіївка Дніпропетровської обл.	20,00		
Лещенко Л. І. та А. Б., Воропаєви Даринка, Дмитрик та Анатольчик, м. Харків	20,00		
Липницька СШ, Львівська обл.	130,00		
Лисак А. Н., м. Київ	50,00		
Лисенко М. О., м. Тернопіль	10,00		
Лисивець А. І., м. Київ	100,00		
Лисишин А. М., м. Дубляни Львівської обл.	55,00		
Листоченко І. Д., м. Київ	25,00		
Литвин В. З., м. Луганськ	20,00		
Литвин Л. М. та син Андрій, с.Григорівка Обухівського р-ну Київської обл.	10,00		
Литвин Я., Івано-Франківська обл.	10,00		
Литвинова А. І., м. Донецьк	100,00		
Литвинова В. В., м. Нова Каховка Херсонської обл.	50,00		
Литвинський Д. Т.	20,00		

ПОЛЬСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНСЬКОГО ГЕНІЯ

Геніальність обов'язково виявляється у незалежності мислення і висловлювань генія, з чого нерідко виникають його суперечливі судження, кожне з яких потім по-своєму (на свій копил) використовується різними, часом антагоністичними силами суспільства. Кожен конкретний геній здебільшого залишається невизнаним так довго, як довго суспільство вшановує власне невігластво, уперто тримаючись помилкових висновків щодо ідей, новацій і суперечностей геніїв, яких воно так і не спромоглося зрозуміти через власні стереотипи та догми.

Вважаю, що наведені міркування значною мірою характеризують наше ставлення до стереотипів і догм, яких не бракує навколо імені Тараса Шевченка, і які досі живуть у строкатому українському суспільстві. Одним із таких хибних стереотипів є пануюче серед певної частини не лише українського суспільства переконання, що Тарас Шевченко мав, м'яко кажучи, антипатію до поляків. Нерідко акцентують увагу на поетичних рядках українського генія, вирваних із контексту його творчості:

*Бідна моя Україно,
Стоптана ляхами!
"Тарасова ніч", 1838*

*Погуляли гайдамаки,
Добре погуляли:
Трохи не рік шляхетського
Кров'ю наповали
Україну та її замовкли...*

"Гайдамаки", Епілог, 1841

Значно рідше цитують зрілі рядки тридцятирічного поета-мислителя, коли за його майже риторичними запитаннями проступає сумний підсумок переосмислення кардинальних історичних подій, які визначили подальшу долю України:

*За що ж боролись ми з ляхами?
За що ж ми різались з ордами?
За що скородили списками
Московські ребра?*

"Чигирине, Чигирине...", 1844

Можливо, про це досі нема звичаю говорити, але беззаперечним є те, що на формування національно-патріотичної свідомості Тараса Шевченка значною мірою вплинули його контакти з поляками, серед яких виявилось багато справжніх друзів. Власне, поляк Ян Думовський — адміністратор маєтку Енгельгартів у Вільшані — помітив у чотирнадцятирічному Тарасі талант

до малювання, давав йому перші уроки польської мови й культури.

Восени 1829 р. Павел Енгельгарт переїжджає до Вільна, забираючи з собою Шевченка. Там віддає хлопця в науку до видатного портретиста, сполонізованого турка Яна Рустема. Місто пережило гарячкові приготування до повстання проти російського самодержавства, серед польської молоді панували революційні настрої. Прибулець-українець дізнається від студентів місцевого університету про А. Міцкевича та судовий процес над членами товариства філаретів.

Цього ж року на голову й серце шістнадцятирічного українського парубка падає перше кохання — до бідної швачки, польки Дзюні Гонсіковської — варшав'янки за походженням, — струнка постать якої відтоді раз-по-раз виникатиме в його спогадах. Через багато років, в одному з листів до Броніслава Залеського поет згадуватиме Вільно й Остру Браму: "Вільно так само дороге мому серцю, як і Твоєму".

У січні 1931 р. вибухає польське повстання і Енгельгарт зі своїм почтом переїжджає до Петербурга.

"ОЖЕНИСЬ НА ВОЛЬНІЙ ВОЛІ..."

Про історію викупу Шевченка з кріпацтва відомо досить широко. Доклав до цього своїх зусиль і зрусіфікований польський граф Міхал Вельгорський, який разом із Юлією Барановою організував лотерею, на якій було продано намальований Брюлловим портрет Жуковського і таким чином зібрано 2500 рублів, що їх зажадав за Шевченка Павел Енгельгарт. 22 квітня 1838 року Вельгорський вручив гроші поміщикаві, а також поставив свій підпис на докумен-

ті, що засвідчував зречення Енгельгардом усіх прав на Шевченка, водночас відкриваючи для Тараса двері до Академії Мистецтв.

Під час навчання в Академії Шевченко потоваришував із кількома поляками, серед яких найбільш близькими йому по духу були брати Кароль і Рудольф Жуковські та, особливо, Леонард Демський, який учив Тараса французької.

Коли Демський помер від туберкульозу, Шевченко організував його похорон і поклав на могилу друга гранітну плиту.

Через поляків Шевченко отримував заборонену літературу, читав в оригіналі Міцкевича і Лелевела, формуючи свої суспільно-політичні погляди й національно-патріотичні переконання.

Тарас зберіг незалежність, українськість і усвідомлення свого обов'язку перед Україною. Коли багато його земляків робили карколомні кар'єри, відрікаючись від своєї нації та "халляцького походження", Шевченко — нещодавній кріпак, викуплений із неволі, — не лише зберіг моральну твердість та особисту гідність, але й свідомо став на революційний шлях.

Після закінчення Академії мистецтв у 1845 році, Шевченка направляють "до губерній малоросійських для мистецьких занять". Запрошений до співпраці з Київською Археологічною комісією, він подорожує Волинню, Поділлям, Київщиною та Полтавиною, замальовуючи історичні пам'ятки, ґрунтовно вивчаючи Україну, її людей, їхні настрої та суспільно-економічні умови життя.

Після відвідин знаменитого ліцею в Кременці, Шевченко назавжди зберіг добру згадку про видатну постать польської культури й освіти Тадеуша Чацького, про якого через багато років по тому писав: "Спокій твоєї душі, шляхетний Чацький! Ти любив людей так, як Христос їх нам любити наказав". Шевченкові симпатії до кременецького ліцею виникали не лише з огляду на високий рівень освіти, який гарантували в цьому осередку польської культури, а й завдяки майже офіційному визначенню закладу з боку російської влади як "гнізда вольномислія і бунта".

Саме після відвідин цього

СПОМИН ПРО МАЙБУТНЄ?

Одна з найдавніших київських газет — польськомовна "Dziennik Kijowski" — повідомляла рівно 90 років тому у зв'язку з підготовкою до святкування 100-річчя від дня народження Тараса Шевченка:

"Рада щойно створеного Київського відділення Націоналістичного союзу, днями, за підписом свого віце-голови, професора Армашевського, вислала на адресу міністра внутрішніх справ, оберпрокурора Синоду, митрополита Феодана, а також до депутатів Ради Держави і Державної Думи телеграму такого змісту: "Рада Київського відділення Всеросійського націоналістичного союзу вбачає у намірах проведення Шевченківських свят, передусім, бажання політичної консолідації українсько-мазепинських сил, котрі під назвою "українського народу" намагаються повністю виокремити південну гілку російського народу від інших його гілок, довести необхідність створення "української держави" із своїм окремим гербом та спеціальними національними кольорами — жовтим і блакитним.

Допустити проведення шевченківських урочистостей у нинішніх умовах було б фатальною помилкою для майбутньої долі єдиної, неподільної Росії".

* * *

Вчора ранком поліція конфіскувала більшу частину накладу "Кобзаря" Т. Шевченка (видання Товариства "Криниця", Київ, 1914 р.) в друкарні Гросмана, а також у кількох київських книгарнях, загалом 10000 екземплярів.

Чеслава РАУБІШКО

Р. S. Інформація до роздумів. Наприкінці нинішнього лютого у Верховній Раді "провалили" постанову про відзначення 190-річчя Т. Шевченка на державному рівні. "За" проголосували 202 народні депутати. 239 не голосувало взагалі. Це та "більшість", яка на словах дуже падає про спокій і добробут України: "Трудова Україна", аграрники, СДПУ(о) та іже з ними. Ото вже люблять "отечество" народні депутати! Чи — просто годять "старшому братові", аби не прогнівався?!

Олексій Чернишов. Тарас Шевченко серед польських засланців. 1850. Папір, олівець

“гнезда” у свідомості Шевченка намічається якісне зрушення, поступово з’являється налаштованість на активну участь у боротьбі за національне звільнення й демократичний розвиток України.

У неповних 33 роки це — вже остаточний вибір шляху, а тому 4 жовтня 1845 року він записує такі рядки:

*Не женися на багатій,
Бо вижене з хати,
Не женися на убогій,
Бо не будеш спати.
Оженись на волній волі,
На козацькій долі...*
А ще через півтора місяця:
*...А я тихо
Богу помолюся,
Щоб усі слов'яне стали
Добрими братами,
І синами сонця правди...*
“Єретик”,
22 листопада 1845

МОЖЛИВІСТЬ
СОЮЗУ

У січні 1846 року в Києві Микола Костомаров створює таємну організацію української інтелігенції — Кирило-Мефодіївське братство, — зібравши навколо себе талановиту молодь. Пантелеймон Куліш, Василь Білозерський, Олександр Маркович схилилися до мирного шляху раціональної перебування суспільства. Натомість Микола Гулак, Олександр Навроцький, Іван Посада, Юрій Андруський та інші — репрезентували радикальні погляди. У квітні до Братства вступає Тарас Шевченко й одразу стає на чолі цієї другої групи. Братство виклало свою програму у формі трактату “Книги буття українського народу”. Костомаров написав цей твір за взірцем “Книг нації...” Адама Міцкевича. Через Костомарова й Куліша Шевченко познайомився з активними представниками тодішньої польської інтелігенції в Україні — професором Стефаном Зеновічем і головою Археологічної комісії Свідзінським. Серед польських друзів Шевченка того часу виділяються також Юліан Беліне-Кенджицький, Віктор Закревський, Марцін Залеський та інші.

Як вважає Мар’ян Якубець, “певні перекази вказують на те, що між геніальним українським поетом та його польськими знайомими серйозно й без упереджень обговорювалися можливість майбутнього союзу двох рівноправних і вільних народів — українського й польського. І тому не випадково, що, коли один із кирило-мефодіївців — Савич — збирався до

Парижа, Шевченко послав через нього свою поему “Кавказ” саме Міцкевичу...”

В Орську солдата Шевченка витяг із казарми польський засланець Отто Фішер, завдяки якому поет потрапив до наукової експедиції в регіоні Аральського моря. Після закінчення експедиції, уже в Оренбурзі, Шевченку для остаточного оформлення альбому з рисунками дали в поміч талановитого художника, поляка Броніслава Залеського, через якого поет значно розширив коло своїх польських друзів, котрі щиро допомогли йому. Особливо Аркадіуш Венгровський, звільнений із заслання в 1854 році, який був “душею” місцевого польського товариства й надавав поетові різноманітні послуги, зокрема продавав картини й малюнки Шевченка.

ЧЕРЕЗ СПІЛЬНУ
НЕДОЛЮ...

Серед польських друзів, в оренбурзькому оточенні Шевченка були також Ян Станкевич і Людвік Турно, якого поет особливо любив і часто про нього згадував у листах, зокрема й таке: “Цей чоловік чи не найбільшою втіхою свого життя вважав той факт, що, коли йому вдалося після багатьох років солдатської служби стати офіцером, він зміг уберегти сотні солдатів від тисяч ударів палицями”.

До цього гурту поляків у оточенні Шевченка належав також Томаш Вернер, колишній студент Варшавського технологічного інституту, висланий до Оренбурга в 1845 році. Як геолог і ботанік, він також брав участь в Аральській експедиції. Шевченко присвятив йому вірш і намалював його портрет.

Одним із найстарших польських засланців в Оренбурзі був священик, Міхал Зельонка, домініканець, колишній префект гімназії в Ковно. Нині він був капеланом Кадетського корпусу, але поляки називали його не інакше, як “отець префект”.

Пізніше, майже в кожному листі до Залеського, Шевченко просив його “поцілувати руку Отця Префекта”, причому, два останніх слова писав по-польськи.

Шевченко дуже цинів товариські стосунки з офіцером Мостовським. 1853 року він писав до Залеського: “Мостовський є для мене справжнім скарбом; це єдина людина, з якою я можу бути щирим, але про поезію — ані слова. Дивножно — людина спокійна, добра,

шляхетна, але поняття не має про прекрасне!” У “Щоденнику” з 1857 року поет занотовує про Мостовського: “...єдина людина в гарнізоні з “влади”, котрого я люблю і шаную”.

Російський художник Олексій Чернишов змалював нашого поета серед товаришів в Оренбурзі 1850 року, незадовго перед тим, як Шевченка вдруге заарештували й відправили до Новопетровського укріплення. Окрім Шевченка та Олександра Чернишова (двоюрідного брата автора малюнка), на груповому портреті зображено дев’ятьох польських засланців. Перший — щирий Шевченків приятель Броніслав Залеський, другий — рядовий, хоч і дворянин, Юліан Ковальський, третій — згадуваний Олександр Чернишов; спиною до нього — Томаш Вернер (Кобзар заприятелював з ним іще під час Аральської описової експедиції та називав його по-українському Хомотою); далі — Євстафій Середницький та Людвік Турно (з останнім Шевченко зійдеться ближче згодом, на Мангішлаку, в Каратауській експедиції; ще далі промовисто жестикулює Олександр Попель, за ним — постать Станіслава Доморацького. На другому плані цього своєрідного історичного портрета бачимо групу з трьох осіб, у центрі її зображений у профіль Тарас Шевченко, який ніби дослухається до розмови Людвіка Липського (з цигаркою в руці) та Балтазара Колесинського.

Під час перебування в Оренбурзі Шевченко зав’язав листування із Зигмунтом Сераковським, яке потім перейшло у щире, гаряче дружбу.

Постійне спілкування з поляками, спільна доля, довгі розмови мали відкрити очі Шевченкові на іншу — революційну, прогресивну Польщу, сприяючи перегляду його поглядів на українсько-польські стосунки.

Відтоді стосунки з польськими революціонерами поет підтримував до кінця свого життя.

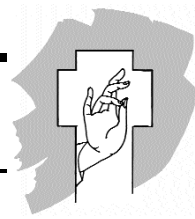
● Євген ГОЛИБАРД

При підготовці матеріалу використано деякі польські публікації про Тараса Шевченка, зокрема вступну статтю Мар’яна Якубія до томика поезій українського генія, виданого в серії “Бібліотека народова”, Краків, 1974 р.

Фотографію малюнка редакція отримала за люб’язного сприяння Національного музею Тараса Шевченка в Києві.

Маковецький М. П., м. Київ	10,00
Макомела Д. Є., м. Львів	1000,00
Максим’як Б. М., Хомут І. М., м. Тернопіль	30,00
Максимів Д. Д., м. Львів	10,00
Максимчук Н. М., м. Луцьк	20,00
Малишевська О. С., м. Новоградівка	20,00
Донецької обл.	20,00
Малікова В. П., м. Запоріжжя	5,00
Маліцький І. М., м. Черкаси	20,00
Маловисківська ЗОШ № 3 (Каплунова О. І.), Кіровоградська обл.	40,00
Манаєнко О., м. Київ	25,00
Манточенко В. І., м. Острогор Рівненської обл.	50,00
Маняко Б. А., м. Київ	25,00
Марич Ю. В., м. Борислав	10,00
Львівської обл.	10,00
Марківська ЗОШ 1-2 ст. (через Мілевську Г. І.), Коломийський р-н	237,60
Івано-Франківської обл.	20,00
Марківська Л. Г., м. Київ	20,00
Маркович Василь та Євгенія, м. Запоріжжя	50,00
Мармій І. І., м. Хмельницький	20,00
Марсоверські О., Л., П., м. Київ	100,00
Мартиненко В. А., м. Київ	30,00
Мартиненко М. О., Г. О., м. Хортиця Донецької обл.	15,00
Мартиненко Т. І., м. Черкаси	50,00
Мартинюк В. С., м. Луцьк	20,00
Мартівська СШ № 2	50,00
Марченко, м. Київ	100,00
Марченко, м. Київ	100,00
Марченко, м. Київ	50,00
Марченко, м. Київ	50,00
Марчук А. Л., м. Львів	50,00
Марчук Н. О., м. Чернівці	30,00
Масенко (без ініціалів), 90 років, м. Одеса	10,00
Маслов В. Н., м. Київ	100,00
Маслюк М. А., м. Лисичанськ	50,00
Луганської обл.	10,00
Мастеренко В. З., м. Одеса	10,00
Мастеренко Л. А., м. Одеса	10,00
Масюткіна Г. Н., Колобова, м. Севастополь	20,00
Матвієнко Є., м. Запоріжжя	20,00
Матвієнко Л. Ф., м. Київ	30,00
Матвієнко П. В., м. Київ	100,00
Матвієнко, м. Київ	80,00
Матвійчук Г. Ю., м. Здолбунів	50,00
Рівненської обл.	5,00
Матвійко О., м. Київ	50,00
Матіюк О., м. Миколаїв	20,00
Матіях Я. П., м. Тернопіль	100,00
Матрос О. Ф., м. Київ	10,00
Мацапура І. І., с. Вишевичі	10,00
Житомирської обл.	40,00
Маційовська Г. П., м. Сколе Львівської обл.	10,00
Мацура С. Г.	20,00
Мацьків А. С., м. Львів	30,00
Мацько Ірина та Роман, м. Чернівці	6,10
Мацюк, м. Одеса	20,00
Машталер О. Ю., м. Калуш	200,00
Івано-Франківської обл.	10,00
“Меблі-сервіс”, м. Червоноград	10,00
Медведева В. І., м. Оріхів	20,00
Запорізької обл.	10,00
Медведєва В. Д., м. Шостка Сумської обл.	100,00
Мединська, Ковальчук, м. Заліщики	20,00
Тернопільської обл.	1150,00
Медпрацівники міської лікарні, м. Збараж Тернопільської обл.	10,00
Мельник В. В., м. Кіровоград	50,00
Мельник І. П., м. Київ	100,00
Мельник Л. Д., м. Київ	10,00
Мельник М. Ф., м. Кіровоград	55,00
Мельник, м. Запоріжжя	20,00
Мельники Віра та Валерій, с. Домантове Золотоніського р-ну	20,00
Черкаської обл.	5,00
Мельниченко В. В., м. Київ	5,00
Мельниченко О. М. і донька Олена, с. Григорівка Київської обл.	5,00
Мельниченко О. О., м. Київ	10,00
Мельничук Володимир	100,00
та Валентина	10,00
Мельничук І. М., м. Львів	10,00
Мельничук М. М., м. Суходільськ	10,00
Луганської обл.	30,00
Мельничук, Кузевич С., Процик А., м. Тернопіль	5,00
Мережка Г. А., м. Сімферополь	10,00
Механічний технікум	1207,00
(директор С. Яким), м. Дрогобич	
Львівської обл.	

Мешканець вул. Литвиненко-Вольгемут, м. Київ	15,00
Мешканці села Григорівка: Бранець М. І., Бранець Т. І., Поповиченко Н. В., Дремлюга Н. А., Кучма К. П., Лопань Н. В., Кисіль О. І., Середа Г. П., Обухівський р-н Київської обл.	19,00
Микитинська СЗШ І-ІІІ ст., Івано-Франківська обл.	51,53
Микитка Т. О., м. Донецьк	70,00
Микитюк М. К., м. Івано-Франківськ	50,00
Микуляк, м. Тернопіль	10,00
Милько Й. М., м. Стрий Львівської обл.	20,00
Мироненко Л. В., с. Григорівка Обухівського р-ну	5,00
Київської обл.	50,00
Мироненко Р. П., м. Миколаїв	33,00
Миронова О. М., с. Скосарівка	30,00
Одеської обл.	10,00
Мирончук С. Є., м. Хмельницький	10,00
Мирончук А. Я., м. Київ	10,00
Мирончук Н. А., м. Київ	10,00
Мирончук П. С., м. Київ	10,00
Михайлецький І. І., с. Почапінці	10,00
Тернопільської обл.	10,00
Михайлик Г. С., м. Дніпропетровськ	10,00
Михайло О., хор “Просвіта”, м. Коломия	190,00
Михайлюк Л. П., м. Біла Церква	10,00
Київської обл.	10,00
Михайлюк Я. С., м. Івано-Франківськ	20,00
Михайлюк, м. Придніпровськ	10,00
Михальче	40,00
Михонів З. М., м. Мукачеве	20,00
Закарпатської обл.	70,00
Мицик Ю. А., м. Київ	500,00
Мицюк В.В., м. Хмельницький	20,00
Мігута Г. Н., м. Здолбунів	20,00
Рівненської обл.	20,00
Міловське районне відділення ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, м. Мілове	50,00
Мірошник М. О., с. Турове	50,00
Харківської обл.	50,00
Місцевий осередок товариства “Просвіта” Добросинської школи, Жовківський р-н Львівської обл.	70,00
Міська благодійна організація “Українська родина”, м. Тернопіль	5000,00
Міська організація “Просвіти”, м. Макіївка	100,00
Міська організація Української народної партії, м. Ів.-Франківськ	50,00
Міська Рада, м. Коломия	89,00
Міська організація Ветеранів Всеукр. об’єднання ветеранів та КВБО “Допомога”, м. Кіровоград	124,00
Міське ВОБ № 6319, м. Львів	125,00
Міське товариство “Просвіта”, м. Кролевець	20,00
Міський осередок “Просвіти”, м. Самбір	100,00
Міський осередок “Просвіти”, м. Маріуполь	165,00
Міський хор м. Вишневе	100,00
Київської обл.	10,00
Місюна Н. П., м. Гайворон	10,00
Кіровоградської обл.	100,00
Міщенко Дмитро, м. Київ	100,00
МКП “Слобожанщина”, м. Северодонецьк	100,00
МОВ ВОВ, м. Миколаїв	20,00
Молнар Н. П., м. Мукачеве	50,00
Закарпатської обл.	10,00
Молодик В. В., м. Радомишль	10,00
Житомирської області	10,00
Молчанова І. В., м. Маріуполь	20,00
Моренець О. П., м. Київ	20,00
Мороз Б. М., м. Миколаїв	20,00
Мороз В. Л., м. Ялта	10,00
Мороз Л. З., її донька та двоє онуків, м. Київ	100,00
Морозюк, с. Гладківка	15,00
Херсонської обл.	100,00
Москальчук І. Й., сел. Софіївка	500,00
Дніпропетровської обл.	10,00
Москалюк Г. І., м. Київ	15,00
Мостинський М. П., м. Сколе Львівської обл.	10,00
Мотузишин Марія і Григорій, м. Львів	100,00
Мотчук С. А., м. Перевальськ	10,00
Луганської обл.	100,00
Мохначук Л. О., м. Київ	

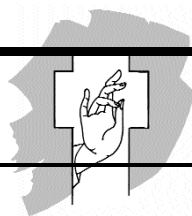
Моховик С. О., м. Тернопіль	10,00	м. Дніпропетровськ	100,00	Осередок товариства "Просвіта" УМГ		Львівської обл.	50,00
Моцяк М. Є., м. Самбір		Носенко Ф. М., м. Чернігів	50,00	"Прикарпаттрансгаз" (77 осіб)	871,37	Пашко М. І., м. Івано-Франківськ	20,00
Львівської обл.	20,00	Носова М. А., м. Запоріжжя	30,00	Осипенко Е. А., м. Київ	30,00	Педагогічне товариство	
Мошик М. Г., м. Суми	10,00	НСШ, с. Равське Львівської обл.	110,00	Осипенко П. М., м. Боярка		імені Г. Ващенко	500,00
МП "Проект", м. Київ	50,00	НТУУ КПІ ФПП, кафедра ОКС,		Київської обл.	50,00	Педагогічний колектив Чортківського	
МПП "Діапазон", м. Кременчук		м. Київ	50,00	Осипчук А., м. Київ	10,00	педучилища, Тернопільська обл.	223,00
Полтавської обл.	300,00	Обласна організація Конгресу		Осипчук К. А., м. Київ	10,00	Педжило Є. М., м. Львів	20,00
Мудрий О. С., с. Царичанка		українських націоналістів,		Осовський Дмитро Ол.,		Педколектив Білоусівської ЗОШ,	
Дніпропетровської обл.	20,00	м. Одеса	54,00	м. Іллінці Вінницької обл.	20,00	м. Сокиряни Чернівецької обл.	130,00
Мудрієвська І. М., м. Львів	10,00	Обласна профспілка працівників		Остапів О., м. Жовків		Педколектив ВПУ № 519, м. Львів	57,00
Музей Шевченка, с. Ордо-Василівка		охорони здоров'я, м. Черкаси	500,00	Львівської обл.	50,00	Педколектив Девладівської НСШ,	
Дніпропетровської обл.	57,00	Обласне братство ім. Шевченка,		Остапчук М. В., м. Одеса	9,10	с. Девладове Софіївського району	
Музична школа, директор —		м. Луганськ	200,00	Осьмак М. Ф., Бондарівська А. З.,		Дніпропетровської обл.	
Величко В., смт. Гзупіль Івано-		Обласне об'єднання "Просвіта",		Демчишин Л. В., Охріменко Ю. М.,		Педколектив ЗНЗ № 10, м. Чернівці	
Франківської обл.	22,00	м. Рівне	125,00	Степась Н. Е.	50,00	(через Піжовську Т. П.)	34,00
Мулява Б. І., м. Хуст		Обласний дитячий психо-		Отинійська ЗОШ	300,00	Педколектив, с. Іванівці	101,00
Закарпатської обл.	10,00	неврологічний санаторій "Жовтень"		ОУН, м. Берегове	300,00	Педпрацівники Казанківського р-ну	
Муніципальний колегіум		Тисменецького р-ну Івано-		Офірувач, який не вказав прізвища,		Миколаївської обл.	270,00
(дир. Січко С. М.), м. Миколаїв	280,69	Франківської обл.	50,00	Івано-Франківська обл.	50,00	Педуніверситет, кафедра української	
Мураль А. С., Чернівецька обл.	40,00	Обласний туберкульозний		Офірувач, який не вказав прізвища, м.		літератури, м. Суми	135,00
Мурза М. Т.	10,00	диспансер, м. Рівне	345,00	Снятин, Івано-Франківська обл.,	106,00	Педучилище, м. Чортків	
Мусієнко М., м. Київ	10,00	Оваденко Г. І., смт. Бородянка		Офірувач, який не вказав		Тернопільської обл.	500,00
Мухоморова М. Д., м. Луцьк	3,00	Київської обл.	20,00	прізвища, м. Київ	20,00	Пенсіонерка К. зі Львова	10,00
Н.-Петрівецька ЗОШ № 2,		Овдієнко О. В., с. Гостомель		Офірувач, який не вказав		Пeregинець М. В., м. Калуш	
Сторожинецький р-н		Київської обл.	50,00	прізвища, м. Київ	50,00	Івано-Франківської обл.	10,00
Чернівецької обл.	100,00	Оверчук Н. Г., с. Іллінці		Офірувач, який не вказав		Перепада Н. В., м. Київ	10,00
Нагай Є. В.	15,00	Вінницької обл.	10,00	прізвища, м. Київ	10,00	Перепада Ю. Г., м. Київ	10,00
Нагнибіда М. І., м. Чернівці	25,00	Овсянюк І. І., м. Київ	100,00	Офірувач, який не вказав		Перчик Г. П.,	
Нагорний К. П., м. Суми		Овчинников, м. Київ	40,00	прізвища, м. Київ	40,00	Івано-Франківська обл.	100,00
(від мешканців буд. 67		Оглядівська ЗОШ, Радехівський р-н		Офірувач, який не вказав		Перша Українська гімназія,	
по вул. Нижньосиригатській)	61,00	Львівської обл.	61,00	прізвища, м. Київ	60,00	м. Миколаїв	75,00
Нагорняк В. М.,		Огородна М. К., м. Кременець		Офірувач, який не вказав прізвища,		Першина Р. П., м. Одеса	330,00
Івано-Франківська обл.	50,00	Тернопільської обл.	10,00	м. Ананьїв Одеської обл.	120,00	Першотравнева школа, с. 1 Травня	
Нагорняк Д. М.,		Ожуренко Т. Д., м. Київ	10,00	Офірувачі, які не вказали прізвищ,		Софіївського р-ну	
Івано-Франківська обл.	50,00	Озарко О. І., м. Івано-Франківськ	30,00	м. Кривий Ріг	50,00	Дніпропетровської обл.	22,00
Надвірнянський осередок УНП		Озимок М. Ю., Волинь	10,00	Офірувачі, які не вказали прізвищ,		Петренко М. С.,	
ч/з Струк Г. М.	75,00	Оксамитна Н. В., м. Кривий Ріг	30,00	м. Снятин Івано-Франківської обл.	185,00	м. Обухів Київської обл.	10,00
Надрага В. М., м. Івано-Франківськ	5,00	Олейда С. П., м. Київ	50,00	Офірувачі, які не вказали прізвищ,		Петренко О. П., м. Київ	100,00
Надрага П. В., м. Івано-Франківськ	5,00	Олексійська ЗОШ І-II ступеня,		м. Снятин Івано-Франківської обл.	15,00	Петренко, м. Київ	20,00
Надточій Анатолій-Тарас Омелькович,		педагогічний та учнівський колективи,		Офірувачі, які не вказали прізвищ,		Петришин В. В., м. Борислав	
м. Черкаси	10,00	Стрийський р-н Львівської обл.	105,00	м. Снятин Івано-Франківської обл.	56,00	Львівської обл.	10,00
Наєнко М. К., м. Київ	300,00	Олексієнко Є. П.,		Офірувачі, які не вказали прізвищ,		Петрова Діана, учениця 11 кл.,	
Назаренко Г. С., м. Київ	10,00	м. Дніпропетровськ	20,00	м. Снятин Івано-Франківської обл.	78,45	СШ № 5, м. Обухів Київської обл.	5,00
Назаренко Д., м. Київ	55,00	Олексійчук А. М.,		Офірувачі, які не вказали прізвищ,		Петросюк П. С., с. Калинівка	
Назаренко Л., м. Київ	10,00	м. Єнакієве Донецької обл.	20,00	м. Снятин Івано-Франківської обл.	160,15	Вінницької обл.	20,00
Назарчук Л. Б., м. Львів	10,00	Олефір І. В., с. Супрунівка		Офірувачі, які не вказали прізвищ,		Пивовар Т. І., м. Київ	50,00
Найдук Й. М., пенсіонер, м. Київ	50,00	Полтавської обл.	20,00	Івано-Франківської обл.	79,90	Пивоварська В. М., м. Житомир	30,00
Найдюнов А. О., м. Київ	3,93	Олещук І. А.,	5,00	Офірувачі, які надіслали пожертви		Пивоварський А. Т., м. Житомир	100,00
Наливайко М. М., с. Лозуватка		Олещук Л. К., м. Миколаїв	7,11	через ДНФ АБ "Експрес-Банк",		Пивоварський Я. Л., м. Житомир	10,00
Дніпропетровської обл.	20,00	Олійник, м. Одеса	9,10	м. Донецьк, не вказавши прізвищ	94,52	Пилипчак В. І., м. Козова	
Намчук В. М., м. Київ	30,00	Олійник Б.І., м. Київ	1000,00	Офірувач, який не вказав прізвища,		Тернопільської обл.	15,00
Нападовська Н. С., Луганська обл.	15,00	Олійник В. В., м. Миколаїв	5,00	м. Тернопіль	27,00	Пилипчук М. Я., м. Іллічівськ,	
Наукове товариство ім. Шевченка,		Олійник В. І., м. Теплик		Офірувач, який не вказав		Одеська обл.	
м. Львів	300,00	Вінницької обл.	10,00	прізвища	100,00	Пистун І., м. Київ	30,00
Науково-діагностичний центр		Олійник М. О.,		Офірувач, який не вказав прізвища,		Пистун Н. Д., м. Київ	100,00
(через Білик), м. Чортків		м. Бердичів	10,00	внесок від 24.12.2003 р.,		Пистун Н. Ф., м. Київ	50,00
Тернопільської обл.	1000,00	Омельчук А. В., м. Київ	20,00	м. Тернопіль	10,00	Письменна Р. М., м. Харків	25,00
Нафотехнікум, м. Дрогобич	958,00	Омельчук І. П., м. Київ	100,00	Очич Г. Ю., м. Львів	95,42	Півторак М. В., с. Колибаївка	
НВО № 28, м. Хмельницький	100,00	Омельчук Т. В., м. Київ	100,00	Очич І. Ю., м. Львів	18,13	Хмельницької обл.	5,00
Небесний В. І.	5,00	Онисенко В. Г., м. Лубни	10,00	Ощадбанк, м. Снятин		Підпригорода О. Я., м. Одеса	15,00
Невзгляд, м. Київ	20,00	Ониськів Ольга та Микола,		(прізвище не вказано)	69,35	Піскорська Р. Д., м. Львів	100,00
Невидайло Микола Гаврилович,		м. Київ	100,00	Ощадбанк, м. Снятин		Піх Т. І., м. Ямпіль Пустомитівського	
м. Дніпропетровськ	10,00	Онішко І. І., с. Ковердина Балка		(прізвище не вказано)	71,90	р-ну Львівської обл.	50,00
Невмержицька Р. С.	10,00	Шишацького району		п. Дятел (ініціалів не вказано),		ПК УВС облвиконкому	
Невмержицький П. С.,		Полтавської обл.	5,00	м. Запоріжжя	20,00	Івано-Франківської обл.	100,00
м. Овруч Корстенського р-ну		Онішко О. І., с. Ковердина Балка		П'янов В. Я., м. Київ	1000,00	Плав'я Вадрусівка, м. Львів	251,00
Житомирської обл.	25,00	Шишацького району		Павлів Б. Д. і Масюк Н. Д.,		Платонов Є. О., м. Київ	10,00
Незалежна Христова Церква	100,00	Полтавської обл.	5,00	м. Вишгород Київської обл.	10,00	Побережний І. Ф., м. Київ	20,00
Некрасова В. О., м. Київ	10,00	Оніщук О. О., 84 роки, с. Голубече		Павлюк В. А.,		Повалій О. М., м. Керч АР Крим	12,00
Нелен М. А., м. Київ	50,00	Крижопільського р-ну		м. Володимир-Волинський	100,00	Поварова А. Ю., м. Червонопартизанськ	
Несенюк В. Т., м. Полтава	25,00	Вінницької обл.	10,00	Павлюк І. М., м. Коломия		Луганської обл.	15,00
Несенюк, м. Київ	10,00	Оприск Р. Є., м. Львів	15,00	Івано-Франківської обл.	500,00	Повх І. Й., м. Львів	50,00
Нетребюк І. Л., м. Тернопіль	10,00	Опришко О. П.,		Павлюкевич В. Д., с. Лісне,		Погрібний В. М., м. Торез,	
Нетребюк М. Д., м. Тернопіль	10,00	м. Івано-Франківськ	20,00	АР Крим	10,00	Гірничорятувальне містечко,	
Нечитайло В. С., м. Іллічівськ,		Ординська М. Й., с. Тарасівка		Пажимський О. М., с. Самийки		Донецька обл.	10,00
Одеська обл.	10,00	Киево-Святошинського р-ну		Хмельницької обл.	10,00	Подолінний А. М., м. Вінниця	30,00
НЗОШ 1-2 ст с. Потічок	50,00	Київської обл.	100,00	Пазинич В. І., м. Полтава	500,00	Подолук П. В. з родиною, м. Київ	25,00
Николайчук М. Г., м. Снятин		Ордо-Василівська СШ		Палагнюк В. Г., м. Чернівці	20,00	Подорожний М. К.,	
Івано-Франківської обл.	100,00	Софіївського р-ну		Палажнюк М. О., м. Кишинів	5,00	м. Дніпропетровськ	70,00
Нитченко Д. І., м. Київ	30,00	Дніпропетровської обл.	50,00	Паливода О. Д., м. Одеса	5,00	Подубінський В. І., м. Стрий	
Нікітін М. В., м. Бузьк	15,00	Орел, м. Алчевськ		Палій Г.К., м. Київ	600,00	Львівської обл.	50,00
Ніколаєнко В. І., с. Новонаталівка		Луганської обл.	100,00	Пановик С. В., с. Великий Гай,		Пожертви від жителів смт. Делятин	
Чаплинського р-ну		Орел, м. Київ	15,00	Тернопільської обл.	10,00	Надвірнянського р-ну	
Херсонської обл.	10,00	Орелецька ЗОШ,		Панченко М. П., Луганська обл.	20,00	Івано-Франківської обл.	23,00
Новак І. М., м. Київ	20,00	м. Івано-Франківськ	234,50	Панчешний О. М., м. Черкаси	20,00	Позоровщик В. І., м. Кривий Ріг	20,00
Новобросківська СШ № 2,		Орищук Н. Е.	3,00	Панчишини Анна, Зиновій, Богдан,		Пойда Д. А., м. Надвірна	
Чернівецька обл.	30,00	Осадча А. М., м. Орджонікідзе	15,00	Ольга, м. Львів	50,00	Івано-Франківської обл.	20,00
Ново-Водолазька школа-інтернат		Осадчий В. М., м. Орджонікідзе	15,00	Папіріна І. Є.	6,00	Полезнюк Н., м. Здолбунів	
(через Говоруку Н. О.),		Осередок "Просвіти" Делятинської		Папушин В. В., м. Севастополь	10,00	Рівненської обл.	10,00
Харківська обл.	80,00	ЗОШ № 1, Надвірнянський р-н,		Парафія УАПЦ, с. Ківшарівка		Поленко Л. О., Полтавська обл.	10,00
Новокаховський осередок ВУТ		Івано-Франківська обл.	90,95	Харківської обл.	10,00	Полиранська Л. Р., м. Черкаси	20,00
"Просвіта", Херсонська обл.	50,00	Осередок "Просвіти" с. Біла		Париша М. М., с. Гзупільськ		Поліник М. М., м. Полтава	50,00
Ново-Полтавська СЗОШ, Новобузький		Тернопільського р-ну	1716,00	Тисьменицького р-ну		Поліщук А. В.	10,00
р-н Миколаївської обл.	31,15	Осередок "Просвіти" с. Ходосівка		Івано-Франківської обл.	10,00	Поліщук В. І., м. Арциз	
Новосад В. Є. та Новосад М. О.,		Киево-Святошинського р-ну		Парфимчук І. І.,		Одеської обл.	10,00
м. Обухів Київської обл.	10,00	Київської обл.	70,00	м. Дніпропетровськ	10,00	Поліщук Ф. А., м. Рівне	100,00
Нортет (без ініціалів), м. Одеса	1,10	Осередок "Просвіти", с. Вишевичі		Паук М. Ф., м. Львів	20,00	Пологовий будинок М. Коломия	274,00
Носа М. І., смт. Дубове		Житомирської обл.	28,00	Пацюк П. В., с. Красносілка		Полутренко М., м. Тернопіль	50,00
Закарпатської обл.	10,00	Осередок "Союзу українців"		Одеської обл.	20,00	Помогайленко К. О., м. Ірпінь	20,00
Носенки Євдокія та Микола,		м. Борщів Тернопільської обл.	50,00	Пацюрко А., м. Борислав		Пономарев А., м. Київ	100,00

Пономаренко Г. А., м. Донецьк	20,00	Профком Тернопільської академії		Рибатенко С. Л.,		Садик О. І., м. Львів	50,00
Пономаренко І. Г., м. Луганськ	10,00	народного господарства	2000,00	м. Дніпропетровськ	20,00	Сазоненко Г. С., м. Київ	175,00
Пономаренко О. І., м. Антрацит		Профспілка ПВП України,		Риженко Г. С., м. Київ	50,00	Саїк Д. С., м. Рахів	
Луганської обл.	30,00	м. Львів	500,00	Рівненська обл. організація		Закарпатської обл.	50,00
Пономаренко О. Я., м. Горлівка		Прохін А., м. Київ	5,00	профспілки працівників охорони		Саламанюк Н. М., м. Тернопіль	50,00
Донецької обл.	15,00	Процик Є. І., м. Збараж	10,00	здоров'я, м. Рівне	1000,00	Сало П. С., м. Львів	10,00
Пономарьова Л. Л., с. Ківшарівка		Тернопільської обл.		Рівненське обласне об'єднання		Сало Т. Т., с. Карначівка	
Харківської обл.	20,00	Процик Р. Є., м. Збараж		"Просвіта"	953,00	Тернопільської обл.	10,00
Попадюк М. П., м. Снятин Івано-		Тернопільської обл.	50,00	Річківська НСШ, Львівська обл.	164,00	Самець О. Я. (від колективу),	
Франківської обл.	30,00	Проць В. М.	5,00	Родик, Львівська обл.	60,00	м. Жовків Львівської обл.	95,00
Попович Ганна, колективний збір,		Проць С. М.	10,00	Родина Водолаських, м. Луганськ	50,00	Самойленко В. О., м. Першотравенськ	
м. Київ	653,00	Прутівська СШ, м. Коломия	73,00	Родина Волинців, м. Тернопіль	50,00	Дніпропетровської обл.	50,00
Попович Д. П.,		Псалтира Л. Г., м. Київ	20,00	Родина Довганюків, м. Коломия	500,00	Самсоненко В. І., м. Київ	100,00
м. Івано-Франківськ	10,00	Пугач М. Г., с. Ковердина Балка		Родина Домських,		Самусь М. І., м. Чугуїв	
Попришка Н.	100,00	Шишацького району		м. Івано-Франківськ	100,00	Харківської обл.	20,00
Портикевич Л. П., м. Київ	10,00	Полтавської обл.	1,00	Родина Краско з онукою Лесею,		Самусь Т. Н., пенсіонерка, м. Чугуїв	
Потапенко Л. О., с. Драбів,		Пунда Я. М., Тернопільська обл.	200,00	м. Стаханов	200,00	Харківської обл.	10,00
Черкаської області	20,00	Пурик Л. С., м. Київ	10,00	Родина Лобасів, м. Харків	365,00	Санаторна школа-інтернат № 20,	
Потелицька середня школа		Пустова Ф. Д., м. Костянтинівка		Родина Нагаєвських, м. Умань		м. Київ	136,00
Львівської обл.	500,00	Донецької обл.	30,00	Черкаської обл.	10,00	Санжарський, м. Полтава	10,00
Потіївська ЗОШ 1-3 ст.,		Пухта М. Ю., голова об'єднання		Родина Назаренків, м. Київ	55,00	Саніцький В. П., Черкаська обл.	10,00
Житомирська обл.	167,00	переселенців із Польщі, м. Коломия		Родина Пігур, м. Кременчук		Сань С. П., м. Львів	20,00
Потока Р. Я., м. Зимів		Івано-Франківської обл.	55,00	Полтавської обл.	120,00	Сапіга В. К., м. Київ	300,00
Харківської обл.	10,00	Пушкар Л. О., м. Київ	20,00	Родина П'ятницьких:		Сарна Б. В., м. Рівне	22,00
Похила І. М., м. Торонто, Канада	50,00	Пшоняк В. Г., м. Тернопіль	95,00	(Л. Д., В. П., Д. В.)	30,00	Сарна Б. В., м. Рівне	22,00
Похила М. М., м. Чернівці	50,00	П'ятенко М. М., с. Стецьківка		Родина Романюків, м. Київ	400,00	Сарна Б. В., м. Рівне	22,00
Похила О. М., м. Торонто, Канада	50,00	Сумського р-ну Сумської обл.	10,00	Родина Саєнків М. та О.	20,00	Сафолова М. Г., м. Запоріжжя	100,00
Почта Г. В., смт. Затока,		П'ятовська-Блажкевич Д. І.,		Родина Свистонюків, м. Чернівці	100,00	Сафонов Д. Д., м. Київ	10,00
Б.-Дністровський р-н Одеської обл.	3,00	м. Тернопіль	100,00	Родина Шевченків з Миколаєва:	0,00	Свинарчик Й. В., м. Тернопіль	20,00
Почта Р. С., смт. Затока,		П'ятницька Л. Д., м. Київ	10,00	Родина Юрченків, м. Київ	12,00	Свириденко В. П., м. Полтава	100,00
Б.-Дністровський р-н Одеської обл.	5,00	Радехівська музична школа		Родина Бодовських і Грабовських,		Свириденко Ю. І., м. Київ	5,00
Почта Юля та Вітя, учні 7-го та 8-го		(ч/з Чайківську)	25,00	Онисько М. П., м. Євпаторія	1002,00	Святовець О. П., м. Черкаси	15,00
класів школи № 9 смт. Затока	10,00	Радехівська Р. А. (через Харченко)		Родина Гуслаських, м. Київ	20,00	Святовоскресенська Новодвірська	
ПП "Дах-Сервіс", м. Тернопіль	150,00	Львівська обл.	50,00	Родина Цабаків - Роман і Марія,		церква, Рівненська обл.	170,00
ПП "Галдорпрогрес",		Радехівська районна рада,		с. Зимна Вода Львівської обл.	20,00	Севастопольська "Просвіта"	250,00
м. Івано-Франківськ	500,00	Львівська обл.	40,00	Родина Яблуневських,		Северинчук Є. І., м. Здолбунів	
ПП "Дизель" м. Харків	2500,00	Радехівське управління газовим		с. Бобрікове Луганської обл.	46,00	Рівненської обл.	20,00
ППО НПУ ім. Драгоманова,		господарством, Львівська обл.	100,00	Родина І., м. Київ	50,00	Селєзньов Л. М., м. Київ	5,00
м. Київ	300,00	Радехівський районний центр		Родина Кондратенків А. М.,		Селенчин М. І., м. Берегове	
Працівники "швидкої допомоги"		зайнятості, Львівська обл.	20,00	м. Стрий Львівської обл.	20,00	Закарпатської обл.	10,00
райлікарні, м. Борщів		Радзіба В., Луців Я., Рижук І.,		Родіонова Н. П., м. Харків	10,00	Селянська спілка,	
Тернопільської обл.	50,00	м. Тернопіль	60,00	Розвадовський Олег Іванович,		м. Северодонецьк	100,00
Працівники Карпатського		Радомишльська ЗОШ 1-3 ст.		м. Тернопіль	15,00	Сем'янівський М. М.,	
біосферного заповідника, м. Рахів		Житомирської обл.	35,00	Розлуцький осередок Народного		Сем'янівська В. П., м. Київ	100,00
(через Юркуц П. О.)	100,00	Радомишльська СШ № 5,		Руху України, м. Червоноград		Семенов О. В., м. Київ	100,00
Працівники музею Гнатюка,		Житомирська обл.	40,00	Львівської обл.	130,00	Семенюк Г. В., м. Чернівці	100,00
с. Велеснів Тернопільської обл.	36,00	Радомишлянський ліцей № 1 ім.		Розумна (без ініціалів), м. Одеса	9,10	Семенюк К. В., м. Київ	20,00
Працівники Першої обласної		Шевченка (через Безсудну Н. А.),		Романенко В. П., м. Львів	100,00	Семенюк К. В., м. Київ	20,00
спецлікарні № 1, м. Ромни		Житомирська обл.	200,00	Романенко Є. Г. з онуком,		Сендик В. С., м. Луцьк	20,00
Сумської обл.	3000,00	Радченко О. С., м. Київ	100,00	м. Радомишль Житомирської обл.	5,00	Сенів О. В., смт. Гзупіль Тисменицького	
Працівники судово-медичної		Разуваєва Є. В., м. Іллічівськ,		Романенко К. П. м. Київ	50,00	р-ну Івано-Франківської обл.	10,00
експертизи, м. Львів	116,00	Одеська обл.	5,00	Романишин Б. С., м. Львів	200,00	Сенчакович В. Т., м. Полтава	20,00
Працівники		Раєвська С. В., Товстуха П. В.,		Романко В. В., с. Борівці		Сенчило В. М., м. Горлівка	
"Тернопільголовпостачу"	87,00	Товстуха Г. І. через Раєвського В. Ю.,		Чернівецької обл.	10,00	Донецької обл.	20,00
Працівники фінуправління,		м. Глухів	30,00	Романовський В. Р.,		Сенчук М. П., м. Київ	100,00
м. Івано-Франківськ	24,00	Райадміністрація Залізничного р-ну		Львівська обл.	12,00	Сеньків Б. О.,	
Предко О. І. та Є. М., м. Київ	56,00	м. Львова	287,00	Романюк Л. Я., м. Голотки		м. Івано-Франківськ	100,00
Приватбанк, м. Полтава		Райвідділ культури, м. Коломия		Тернопільської обл.	457,00	Сенюк З. М., с. Кудлатівче	
(прізвище не вказано)	25,00	Івано-Франківської обл.	135,00	Ромашук В. К., кошовий голова		Івано-Франківської обл.	150,00
Приватбанк, м. Полтава		Райвідділ статистики, м. Коломия	60,00	Братства ОУН-УПА м. Запоріжжя	50,00	Серафінецька ЗОШ	60,00
(прізвище не вказано)	27,00	Райлікарня, м. Вишневець		Росовська Н. С., м. Маріуполь		Сербін І. К., м. Дніпропетровськ	15,00
Приватбанк, м. Полтава		Тернопільської обл.	180,00	Донецької обл.	25,00	Сергієнко О. М., м. Харків	10,00
(прізвище не вказано)	300,00	Районна лікарня, м. Снятин Івано-		Росшинський П. Г., м. Миколаїв	20,00	Сергіївська СШ Софіївського р-ну	
Приватбанк, м. Полтава		Франківської обл.	32,00	Ростовська Л. Г., с. Ковердина Балка		Дніпропетровської обл.	30,00
(прізвище не вказано)	16,50	Районне об'єднання "Просвіта",		Шишацького району		Сергійчук П. І., м. Бердянськ	15,00
Прийдун Б. І., м. Тернопіль	60,00	м. Коломия	50,00	Полтавської обл.	1,00	Сергійчук Петро Іванович,	
Природничий факультет		Районне об'єднання тов. "Просвіта", м.		Ротач П. П., А. О. м. Полтава	25,00	м. Бердянськ	15,00
Прикарпатського університету	292,20	Вижниця Чернівецької обл.	2100,00	Рубель І. К., м. Київ	25,00	Сердюк З. С.	15,00
Присяжна О. М. (від ЗНЗ № 28),		Районний відділ земельних ресурсів,		Рубцов В. Б.	10,00	Середня школа с. Задільське	
м. Чернівці	88,00	м. Сколе Львівської обл.	98,00	Рудеко С. Д., м. Київ	10,00	Сколівського р-ну Львівської обл.	16,25
Прутула В. Е., АР Крим	50,00	Районний осередок "Просвіти",		Руденко А. Б., м. Іллічівськ,		Сесь Т. В., м. Дніпропетровськ	5,00
Приходько А. І., м. Березань	15,00	с. Новопсков Луганської обл.	75,00	Одеської обл.	5,00	Сидок В. А., с. Дніпровокам'янка	
Прихожани церкви Параскеви		Райсанепідемстанція, м. Снятин		Руденко Л. П., м. Іллічівськ,		Дніпропетровської обл.	50,00
П'ятниці - 24 особи - (через		Івано-Франківської області	47,00	Одеської обл.	5,00	Сидок В. А., с. Дніпровокам'янка	
Пархоменко М. І.), м. Чернівці	200,00	Раренко І. Я., м. Київ	5,00	Руденко Н. О., м. Хмельницький	10,00	Дніпропетровської обл.	50,00
Прокоп Л. С., м. Дубно		Раренко С. П., м. Київ	5,00	Руденко С. П., м. Київ	20,00	Сидоренко В. П.	10,00
Рівненської обл.	10,00	Рашків	50,00	Рудка І. Г., м. Львів	10,00	Сидорук Г. Ф., м. Вінниця	22,00
Прокопенко І. М.,		РГ УПЦ КП на честь Благовіщення		Русак Г. О., м. Бахмач		Сидорчук В. П., м. Здолбунів	
м. Дніпропетровськ	50,00	Божої Матері, м. Київ	250,00	Чернігівської обл.	10,00	Рівненської обл.	40,00
Прокопенко К. В., Прокопенко О. І.,		Ребенюк О. О., м. Запоріжжя	21,00	Руснак П. М., м. Сокиряни	20,00	Сидорчук В. О., м. Іллічівськ,	
Прокопенко Г. Д., м. Київ	60,00	Рева М. І., м. Теплогірськ		Рябенька Ліна Миколаївна,		Одеської обл.	10,00
Прокопенко О. Г., м. Черкаси	10,00	Луганської обл.	10,00	м. Київ	10,00	Симовонюк М. В., с. Тростянець	
Прокопенко Т. М., пенсіонерка, с.		Регеша В. А., м. Світловодськ	500,00	Рябенька Любов Миколаївна,		Снятинського р-ну	
Миколаївка Донецької обл.	10,00	Регушевський Є. С.,		м. Київ	10,00	Івано-Франківської обл.	10,00
Промислово-економічний технікум,		м. Сімферополь	150,00	Рябко Т. Г., м. Луцьк	10,00	Симотюк Г. В., м. Заліщики	
м. Стаханов Луганської обл.	70,00	Редакція газети "Слово Просвіти"	500,00	Рябокін В. П., смт.		Тернопільської обл.	20,00
"Просвіта" (через Гупало П. Г.),		Редакція газети "Буковина",		Комсомольське Харківської обл.	50,00	Симотюк-Горвасюк М. Ф.,	
м. Тернопіль	288,52	м. Чернівці	200,00	Рябцев М. П., м. Дніпропетровськ	10,00	м. Заліщики Тернопільської обл.	20,00
"Просвіта", м. Старий Самбір		Редакція газети "Народна воля",		Рябчук А. М., м. Київ	100,00	Синельниченко Г. Б., м. Київ	50,00
Львівської обл.	287,00	Івано-Франківська обл.	103,00	Сабіщиков Ю. І., м. Київ	100,00	Синовецька ЗОШ,	
"Просвіта" (через Мулярчук),		Редакція газети "Підручники,		Савінчук Н. Н., Житомирська обл.	20,00	Тернопільська обл.	50,00
м. Заліщики Тернопільської обл.	343,00	посібники", м. Тернопіль	800,00	Савченко А. В., пенсіонер,		Синьківська СШ (через Костюк Г.),	
"Просвіта" і громада с. Забіря		Редчиць І. Ю., м. Житомир	50,00	м. Дніпропетровськ	15,00	м. Буськ	94,00
Львівської області	546,00	Редько Н. П., м. Коростишів	30,00	Савченко В., м. Київ	15,00	Синьковецька НСШ,	
Просвітянський осередок		Резниченко В. В., м. Харків	20,00	Савчук Р. В., м. Львів	10,00	Львівська область	81,00
Тернопільської СШ № 3	50,00	Репа С.	300,00	Савчук Р. І., м. Володимир-		Сиротюк О. С., с. Григорівка	
Просін Володимир та Валентина,		Рибаків М. М., м. Донецьк	20,00	Волинський-1 Житомирської обл.	50,00	Обухівського р-ну Київської обл.	5,00
м. Сватове Луганської обл.	100,00	Рибалко А. Г., с. Томашівка		Савчук С. І., м. Маріуполь	1001,00	Ситник А. А., Сімеїз, м. Ялта	5,00
Просін К. В., м. Сватове		Сумської обл.	5,10	Сав'ян м. Київ	20,00	Ситник О. А., смт. Сімеїз, Ялта	5,00
Луганської обл.	100,00	Рибальченко І. В., м. Київ	10,00	Саганюк К. П., м. Київ	20,00	Сіваченко О. Ю., м. Харків	140,00

Сідлищенська ЗОШ, Івано-Франківська обл.	60,00	Спасенко Д. А. (адреса - нерозбірливо)	10,00	СШ № 7, м. Соснівка Львівської обл. ч/з Мадзюк М. О.	270,00	м. Коломия	150,00
Сілецька школа (Кішук), Кам'янсько- Бузький р-н Львівської обл.	35,00	Спасівська ЗОШ І ст. Коломийського р- ну Івано-Франківської обл.	110,00	СШ с. Володимирівське		ТОВ "Компанія "Гердан"	1000,00
Сімферопольська українська школа-гімназія, Крим	44,00	Спеціалізована СЗОШ № 3, м. Тернопіль	100,00	Дніпропетровської обл.	24,00	Т-во "Просвіта", Львів-Винники	200,00
Сіробаба М. А., м. Краматорськ	10,00	Списаренко Борис, м. Київ	10,00	СШ с. Колиндяни		Т-во Української мови "Просвіта", м. Червоноград, Львівська обл.	660,00
Сіщук М. М., м. Яремча Івано- Франківської обл.	20,00	Спілка політв'язнів Залізничного району, м. Львів	60,00	Тернопільської обл.	75,00	Т-во "Просвіта", с. Крехів	
Скакун Б. Л., м. Бобровиця		Спілка промисловців і підприємців, с. Містки Луганської обл.	50,00	СШ с. Плав'я-Принівка Львівської обл.	61,00	Львівської обл.	80,00
Чернігівської обл.	20,00	Спільник А. О., м. Київ	20,00	СШ с. Слобідка		Т-во "Просвіта"	
Скварявська СШ, Львівська обл.	70,00	Станція швидкої медичної допомоги (через Борович Л. І.), м. Коломия		Івано-Франківської обл.	33,00	Тернопільської обл.	57,00
Сколівське відділення ЛОД		Івано-Франківської обл.	70,00	СШ с. Чернятин		Товариство "Далія", Одеська обл.	100,00
АППБ "Аваль"	50,00	Станьковська ЗОШ І-II ст. (Через Гаврилюк С.)	150,00	Івано-Франківської обл.	138,00	Товариство "Просвіта"	
Скоропад М. М., м. Житомир	5,00	Старосільська НСШ, Львівська обл.	73,00	СШ, 6 кл., с. Кожухів	15,00	Тернопільської обл.	1716,00
Скорохід В. Й.	10,00	Стасюк М. І., м. Васильків	50,00	Вінницької обл.		Товариство "Просвіта", м. Володарка Київської обл.	60,00
Скороходько Е. Ф., м. Київ	200,00	Київської обл.		СШ, 7 кл., с. Кожухів	10,00	Товариство "Просвіта", м. Нова Кам'янка	73,00
Скрійнюк Ярослава, м. Сколе		Херсонської обл.	50,00	Вінницької обл.	15,00	Товариство "Просвіта", м. Львів (через Бондик О. А.)	427,00
Львівської обл.	100,00	Степашук Л. А., с. Ласківці	10,00	СШ, м. Канів		Товариство "Просвіта", м. Хмельницький	500,00
Скринник Н. А., м. Київ	20,00	Тернопільської обл.		СШ, с. Глибочок		Товариство "Просвіта", сел. Володарка Київської обл.	60,00
Скринник О. П., м. Київ	20,00	Степаненко М. Д., м. Дніпропетровськ	50,00	Житомирської обл.	20,00	Товариство шанувальників української мови "Джерело", м. Северодонецьк	50,00
Скринник, м. Київ	12,00	Степаненко Т. І., м. Васильків	50,00	СШ, с. Колодуби Львівської обл.	72,00	Товстуха П. В., пенсіонер, інвалід І гр., м. Глухів Сумської обл.	10,00
Скрипченко Л. К., м. Київ	20,00	Київської обл.	50,00	СШ, с. Овсюки Полтавської обл.	60,00	Томах С. П., м. Харків	30,00
Скроб О. Ф., м. Київ	10,00	Степанець А. П., м. Іллічівськ, Одеська обл.	30,00	СШ, с. Танцюра В. Н., м. Суми	117,00	Топачевські Андрій та Світлана, м. Київ	200,00
СКС "УНК Сватово-Лучка", Луганська обл.	300,00	Степанець, Миколаївський обласний інститут післядипломної педосвіти	30,00	Танцюра В. Н., м. Суми	117,00	Топорівська Н. А., м. Запоріжжя	20,00
Слабечий О. Г., м. Київ	10,00	Степанюк Р. С., с. Бужани Горохівського р-ну Волинської обл.	10,00	Таран Л. В., м. Київ	30,00	Топчій Л. М., с. Григорівка	
Слімак Н. І., м. Чернівці	26,00	Стефанський І. В., м. Львів	50,00	Тарас В. М. від Аудиторсько-конс. ф-ми "Орієнтир", м. Тернопіль	100,00	Київської обл.	5,00
Сліпчук Л. М., Терещенко О., Кравчук О., Гарбуз О., Смирнов Є. - 10 кл СШ № 8, м. Київ	48,00	Стефанюк М. В., смт. Гзупіль		Тарас, Андрій, Роман, Зенон		Тренджак Д. Ф., м. Макіївка	
Слободо-Комарівська ЗОШ, Сторожинецький р-н		Тисменицького р-ну		Шандровичі та їхні сім'ї, с. Ланівка		Донецької обл.	20,00
Чернівецької обл. (Ковальчук)	40,00	Івано-Франківської обл.	50,00	Львівської обл.	60,00	Троїцька ЗОШ І-III ступеня, Снятинський р-н Івано-Франківської обл.	51,50
Слободук Н. Н., м. Львів	10,00	Стецева, амбулаторія, м. Снятин	52,00	Тарасенко, м. Київ	30,00	Тростянецька школа	40,00
Смаль П. К., с. Полонка, Волинської обл.	50,00	Івано-Франківської обл.		Тарасюта С. І., м. Київ	2,00	Трофимчук М. І., м. Новоград- Волинський Житомирської обл. (на вічну пам'ять художниці Лариси Трофимчук)	150,00
Смаль С. З., м. Київ	30,00	Стещенко П. О., учениця 5 кл.	10,00	Тарашанська школа, Чернівецька обл.	30,00	Трушинський В. Л., пенсіонер, м. Горохів Волинської обл.	10,00
Смереківська СШ, Львівська обл.	34,00	СШ № 2, м. Донецьк		Таращак Марина Андріївна, м. Миколаїв	10,00	Тулухівська ЗОШ 1-2 ст., Івано-Франківська обл.	73,00
Смирнова С. В., м. Жовті Води		Стоматологія Снятинської ЦРЛ, м. Коломия Івано- Франківської обл.	150,00	Тарашанська школа, Чернівецька обл.	30,00	Туніцький А. Л., м. Кременець	
Дніпропетровської обл.	30,00	Сторожинецька гімназія, Чернівецька обл.	100,00	Таращак Марина Андріївна, м. Миколаїв	10,00	Тернопільської обл.	250,00
Смолінський Віктор Іванович, м. Кам'янець-Подільський	50,00	Сторожинецька ЗОШ № 5, Чернівецька обл.	4,50	Тарашанська школа, Чернівецька обл.	30,00	Турижнікова Р. О.	50,00
Хмельницької обл.	10,00	Страхонок М. М., будинок-інтернат м. Здолбунів Рівненської обл.	50,00	Тарос М. Я., м. Бережани		Турківські М. М., м. Прилуки	10,00
Снятинська гімназія	52,00	Стренядо В. Д., м. Миколаїв	20,00	Тернопільської обл.	20,00	Чернігівської обл.	
Снятинська ДПІ, м. Коломия	36,00	Стрільчук М., м. Соснівка, Львівська обл.	200,00	Татарин Б. П., м. Тернопіль	150,00	УГК, церква Верховних апостолів Петра і Павла, через Ратича П. І., м. Соснівка	300,00
Снятинська СШ ім. Стефаника, Івано-Франківська обл.	140,00	Струнківська ЗОШ, Івано-Франківська обл.	120,00	Т-во "Просвіта", м. Славутич	134,00	Українська греко-католицька церква (через Гаврилик), м. Ялта, АР Крим	150,00
Снятинське від. ОБ № 63481, Івано-Франківська обл.	6,45	Струцюк А. С., м. Дніпропетровськ	25,00	Т-во "Просвіта", с. Гійче Жовківського р-ну Львівської обл.	300,00	Українська школа-гімназія, м. Сімферополь, АР Крим	135,82
Снятинське відділення № 63481, внесок від 14.11.	35,00	Студенти Індустріального технікуму, м. Алчевськ Луганської обл.	158,40	Темрева І. Ю., м. Шишаки		Українська школа-лицей, м. Алушта	100,00
Снятинське відділення ОБ, м. Івано-Франківськ	114,00	Студенти коледжу Управління природними ресурсами (через Микитюк М. Й.), м. Коломия	105,00	Темрюк В. В., м. Київ	100,00	Ульянова В. А., с. Григорівка	
Снятинське ККП		Студенти 5-го курсу Львівського держ. фін.-екон. ін-ту (33 особи), через Соловій Б. І.,	1600,00	Тепленко Г. О., м. Харків	20,00	Обухівського р-ну Київської обл.	10,00
Івано-Франківської обл.	50,00	Ступак А. Г., м. Луцьк	10,00	Терещенко М. Д., с. Обознівка		Управління економіки Снятинської РДА	35,00
Снятинське РУВДВС, Івано-Франківська обл.	42,00	Ступак В. А., Волинська обл.	10,00	Полтавської обл.	10,00	Управління економіки Снятинської РДА	35,00
Снятинський РЕМ, м. Коломия	324,00	Ступак Г. О., Волинська обл.	10,00	Польща	100,00	Управління соціалістичної Колонійської РДА, Івано-Франківська обл.	63,00
Сойкевич М., м. Тернопіль	100,00	Ступак Я. А., Волинська обл.	10,00	Терникова Л. П., м. Маріуполь		Урицька ЗОШ, Львівська обл.	40,00
Соколюк С. С., м. Павлоград	5,00	Ступка М. І., смт. Городниця		Донецької обл.	50,00	Урсул В. Н., с. Сокиряни	
Сокур Олена Миколаївна, м. Київ	50,00	Житомирської обл.	20,00	Терновицький П. К., с. Подвірне	50,00	Чернівецької обл.	20,00
Сокури, Остролузьк, с. Вишеньки		Сукневич О. М., м. Львів	250,00	Тернопіль, внесок від 9.12.03 р. (прізвище не вказане)	40,00	Урсуляк Марія, Урсуляк Мирослав, Монастирськ Тернопільської обл.	40,00
Київської обл.	30,00	Сумське обласне козацьке товариство, м. Суми	45,00	Тернопільська міська організація ВУТ "Просвіта" (через Дарію Чубату)	500,00	Усенко О. С., м. Красноперекопськ	20,00
Солецький О. В., м. Борислав		Сумське обласне козацьке товариство, м. Суми	45,00	Тернопільська обласна спілка політв'язнів і репресованих	249,00	Усенков В.П., м. Київ	5,00
Львівської обл.	25,00	Супрун А. М., м. Сімферополь	200,00	Тернопільське від. ОБ № 6350	100,00	Устянська ЗОШ, м. Коломия	60,00
Соловей М., м. Київ	20,00	Суржавський В. М., м. Хмельницький	50,00	Тернопільське обласне відділення Всеукраїнського товариства "Просвіта"	300,00	Учні 4-А класу СШ № 3, м. Бережани	
Сологуб І. М., Грейгове		Суша А. Р., м. Севастополь	25,00	Тетевецька СШ, Львівська обл.	102,00	Тернопільської обл.	54,00
Миколаївської обл.	20,00	Сухаревська Т. І., А. І., м. Алчевськ		ТЗОВ "Ера-Транс ЛТД", Хмельницька обл.	200,00	Учні 5 і 6 класу, с. Костирка	
Соломчак П. М., смт. Перегінське		Луганської обл.	50,00	ТЗОВ "ТЕХЕКО", Івано-Франківська обл.	200,00	Херсонської обл.	17,00
Івано-Франківської обл.	50,00	Сухін В. К., м. Севастополь	10,00	Тимофіїва В. Д., м. Київ	165,00	Учні Київської СШ № 25 і вчителька Колюх Г. В.	46,00
Солоп І. П., м. Київ	50,00	Сухолипка М. М., м. Снятин	45,00	Тимошик В. І., м. Київ	10,00	Учні київської школи № 22 (через кобзаря Лихошва А.)	109,00
Сольська А., м. Київ	10,00	Сухорезова О. І., м. Дніпропетровськ	150,00	Тимошин В. Ф., м. Запоріжжя	20,00	Учні ПТУ-34, м. Радомишль	
Сольський В., м. Київ	10,00	Сушко Л. П., Карпенко С. А., с. Жовт- неве Дніпропетровської обл.	30,00	Тимченко, м. Київ	2,00	Житомирської обл.	34,00
Сомчук Г. Н., м. Львів	10,00	Сухаревська Т. І., А. І., м. Алчевськ		Тисовецька НСШ, Сторожинецький р-н		Учні СШ № 9, м. Черкаси	29,00
Сорока Поліна, м. Львів	5,00	Луганської обл.	50,00	Чернівецької обл.	20,00	Учні та вчителі спеціалізованої школи "Сузір'я"	491,00
Сорочан М. І., м. Хмельницький	10,00	Сухин В. К., м. Севастополь	10,00	Титаренко Н. А., Хмельницька Р. М., м. Житомир	50,00	Факультет української філології та мистецтвознавства ДНУ, гр. УС-02+01, м. Дніпропетровськ	23,00
Соснівський осередок товариства "Просвіта", Львівська обл.	260,00	Сухолипка М. М., м. Снятин	45,00	Тихомирова П., м. Миколаїв	18,00	Фастівець Б. Г., м. Київ	10,00
Софіївська ЗОШ, Дніпропетровська обл.	10,00	Сухорезова О. І., м. Дніпропетровськ	150,00	Тихоновський В. С., м. Київ	5,00	Фастівець Г. Ф., м. Буринь	
Софіївська ЗОШ, Дніпропетровська обл.	32,00	Сушко Л. П., Карпенко С. А., с. Жовт- неве Дніпропетровської обл.	30,00	Тичина В. Ф., Кондратюк Л. П., м. Запоріжжя	20,00	Сумської обл.	25,00
Софіївська районна лікарня (від трудового колективу), Дніпропетровська обл.	130,00	Сухин В. К., м. Севастополь	10,00	Тичинська Є. Ф.	5,00	Фастівець Г. Ф., м. Буринь	
Сохацька Є. І., м. Кам'янець- Подільський, університет, ф-т української філології	500,00	Сухоліпка М. М., м. Снятин	45,00	Тінькова Марія Панасівна, м. Чернівці	20,00	Сумської обл.	25,00
Союз українок м. Галича (через Верещак Євгенію)	115,00	Сухорезова О. І., м. Дніпропетровськ	150,00	Ткач В. П., Зінківський р-н		Фастівець Г. Ф., м. Київ	10,00
Союз українок ч/з Ляшкевич М. П., м. Снятин		Сухаревська Т. І., А. І., м. Алчевськ		Ткач І. А., м. Острог	20,00		
Івано-Франківської обл.	140,50	Луганської обл.	50,00	Ткаченко Н. І., м. Київ	30,00		
Союз українок, с. Залуква Галицького р- ну Івано-Франківської обл.	112,00	Сухин В. К., м. Севастополь	10,00	Ткаченко С. К., м. Київ	100,00		
Союз Українок, с. Кути Косівського р-ну Івано-Франківської обл.	50,00	Сухолипка М. М., м. Снятин	45,00	Ткачишин Л. І., Садочок-1, м. Кам'янка	100,00		
		Сухорезова О. І., м. Дніпропетровськ	150,00	Бузька Львівської обл.	100,00		
		Сушко Л. П., Карпенко С. А., с. Жовт- неве Дніпропетровської обл.	30,00	Ткачук П. Ф., м. Коломия, Івано-Франківська обл.	20,00		
		Сухин В. К., м. Севастополь	10,00	ТОВ "Редакція журналу "Дивослово", м. Київ	1000,00		
		Сухолипка М. М., м. Снятин	45,00	ТОВ "Будвест"	1000,00		
		Сухорезова О. І., м. Дніпропетровськ	150,00	ТОВ "Коломиясільгаз",			

Фастівець Галина, учениця 2-го класу, м. Суми	10,00	ЦЕЗ № 8, м. Івано-Франківськ, дир. БАТ "Укртелеком"	120,00	Шалак І. О., с. Катюжани Вінницької обл.	10,00	Шугайло А. Ю., с. Калита Броварського р-ну Київської обл.	
Фастівець К. Г., м. Київ	10,00	Центр дитячої та юнацької творчості, м. Васильків Київської обл.	26,00	Шамзон Г. Т., м. Севастополь	33,00	(Церква Київського патріархату)	50,00
Фастівець О. Г., м. Суми	10,00	Центр електрозв'язку № 8 "Укртелеком", м. Снятин		Шарак М. О., м. Запоріжжя	100,00	Шульга І. В., м. Київ	25,00
Фастівець Т. Ю., м. Суми	10,00	Івано-Франківської обл.	150,00	Шарок Н. А., м. Запоріжжя	100,00	Шульга І. Ф. та Шульга Л. М., пенсіонери, с. Сильне Ківерцівського р-ну	
Федик Д. П., смт. Козова Тернопільської обл.	17,00	Церква Св. Миколая (через Токарук М. Д.) Івано-Франківської обл.	50,00	Шарупа І. О., м. Київ	100,00	Волинської обл.	10,00
Федів О. М., Івано-Франківська обл.	20,00	Церква Св. рівноапостольних Володимира і Ольги (через Кміть Н. М.) м. Київ	810,00	Шасун Л. Л., Сумська обл.	20,00	Шумейко В. В., м. Суми	50,00
Федорчук О. І., м. Чортків Тернопільської обл.	50,00	Цибенко Микола Іванович, м. Дніпропетровськ	10,00	Шваля В. В., учень 2 кл., м. Черкаси	1,00	Шумейко В. Я., м. Суми	50,00
Федорчук Т. Д. та П. М., м. Радивилів Рівненської обл.	20,00	Циганюк М. В., с. Ямниця Івано-Франківської обл.	600,00	Шваля К. В., учень 7 кл., м. Черкаси	2,00	Шумелда Л. А., м. Івано-Франківськ	70,00
Федосенко Ф. К., смт. Затока Одеської обл.	12,00	Чабан Т. М., м. Київ	50,00	Шваля Р. С., м. Черкаси	3,00	Шумелянко Е. Д., м. Івано-Франківськ	50,00
Федюк І. М., с. Глушка Тернопільської обл.	30,00	Чабаненко В. А., м. Запоріжжя	200,00	Швед Г. І., м. Комсомольськ Полтавської обл.	3,00	Шумило Тарас, м. Київ	30,00
Федяк І. Ф., м. Надвірна Івано-Франківської обл.	50,00	Чабанюк, с. Іллінци Вінницької обл.	10,00	Швидка Н. М., тов. "Просвіта", м. Батурин	100,00	Шумилов О. Ю., м. Київ	730,00
Фенчик Ігор Романович, м. Сокаль Львівської обл.	200,00	Чагорська ЗОШ, 6-В клас, Чернівецька обл.	50,00	Шевченко В. А., м. Львів	50,00	Шумська А. О., м. Київ	10,00
Фень Т. М., с. Кошелівка Чернігівської обл.	10,00	Чайківська З. П., м. Львів	15,00	Шевченко В. П. і В. Д., м. Донецьк	1000,00	Шутка Д. А., с. Пациків Івано-Франківської обл.	50,00
Фещенко О. В., голова Черкаського обласного товариства "Просвіта"	100,00	Чайківський О. В., Галич Івано-Франківської обл.	250,00	Шевченко М. А., пенсіонер	30,00	Щегель Г. П., м. Біла Церква	10,00
Фігловська Л. П., м. Здолбунів Рівненської обл.	30,00	Чала Л. М., м. Київ	10,00	Шевченко Н. С., студентка	20,00	Щербак В. В., м. Здолбунів Рівненської обл.	5,00
Філімонюк А. В., м. Чернігів	20,00	Чаплинський В. В., Лопушанська В. Д., м. Львів	200,00	Шевченко О. К., пенсіонерка	30,00	Щербій Д. В., м. Львів	10,00
Флячок, м. Одеса	9,10	Чендей І. М., м. Ужгород	200,00	Шевченко П., с. Попівка Сумської обл.	20,00	Щерб'юк М. Ф., с. Білі Ослави, Надвірнянського р-ну	
Фольклорно-етнографічний колектив "Вербишенька" БДЮТ, смт. Нова Водолага Харківської обл.	100,00	Чейгіга В., м. Самбір Львівської обл.	20,00	Шевченко С. М., службовець	20,00	Івано-Франківської обл.	100,00
Фольклорний театр "Берегиня", м. Київ	500,00	Черба (без ініціалів), м. Одеса	9,10	Шевченко С. П., м. Івано-Франківськ	10,00	Щоголь Р. А., м. Одеса	30,00
Фоменко В. Є., м. Київ	20,00	Червинський Б. Д., с. Черногузи Чернівецької обл.	20,00	Шевченко Ю. О., м. Полтава	3,00	Юрпольський В. П.	20,00
Фоменко І. О., м. Київ	10,00	Червоний Л. О., м. Рівне	1000,00	Шевчук, м. Миколаїв	28,00	Юрченко Л. Н., м. Київ	50,00
Франчуки Валерій та Поліна, м. Київ	100,00	Через Баран В., м. Жовква	40,00	Шевчук В. І., Кривокульський Б. І., Прийдун В. С. — учасники бойових дій ОУН-УПА, с. Городище Тернопільської обл.	30,00	Юрченко О. В., м. Львів	50,00
Фролов В. Д., м. Баришівка Київської обл.	20,00	Через Голинську С. В. м. Яремча Івано-Франківської обл.	50,00	Шевчук Григорій та Нінель, м. Житомир	7,00	Юрченко О. М. — від 10-А, Б, В, Г, 9-Г класів ЗОШ № 224, м. Київ	40,00
Фуртаки Богдан і Святослав, м. Львів	100,00	Через Ференс М. В., м. Буськ	63,00	Шевчук М. С., м. Київ	50,00	Юрчишин Г. М., м. Львів	10,00
Халецька Л. С., смт. Короп Чернігівської обл.	10,00	Через Максимішин О., Тернопільська обл.	48,00	Шевчук М. С., м. Рівне	200,00	Ющук Віктор Олегович, м. Київ	100,00
Ханик Р. І.	10,00	Черемшинський О. С., Черемшинські Романа і Остап, с. Велеснів Тернопільської обл.	125,00	Шевчук Лисовець Л. Г., м. Київ	50,00	Ющук Зоя Павлівна, м. Київ	100,00
Ханюченко С. В., Володарськ-Волинський Житомирської обл.	25,00	Черешська СШ, Сторожинецький р-н Чернівецької обл.	30,00	Шейко О. Ю.	10,00	Ющук Іван Пилипович, м. Київ	1000,00
Харитонов О. М., м. Новоград-Волинський	15,00	Черкальський М. І., Черкалька Л. А., Черкалька В. М. — пенсіонери, с. Саксагань П'ятихатського р-ну Дніпропетровської обл.	50,00	Шендеровська-Цаприка Я. Т., с. Неполюківці Кіцманського р-ну Чернівецької обл.	29,00	Ющук М. Д., м. Київ	12,00
Харів І. І.	10,00	Чернець Д. І.	10,00	Шенега Н. М., м. Київ	10,00	Ющук Олег Іванович, м. Київ	200,00
Харківське базове медичне училище № 1, група Л-36, випускники 2004 р., м. Харків	17,00	Черниш П. К., м. Житомир	10,00	Шепарович М. Д., с. Верхня Лукавиця, Львівської обл.	20,00	Ющук Олег Олегович, м. Київ	100,00
Харченко П. Л., с. Дубовичі Сумської обл.	20,00	Чернівецька гімназія № 2 (через Аксьоненко Л. В.)	530,00	Шеремет В. М., м. Львів	100,00	Ющук О. О., м. Київ	100,00
Хашчованська СЗШ 1-2 ст., Львівська обл.	87,00	Чернівецький обласний ін-т післядипломної педагогічної освіти	130,00	Шеремета О. С., м. Тульчин Вінницької обл.	100,00	Яблонський, м. Київ	100,00
Хижняк В. П., м. Київ	50,00	Чернявська Г. А., м. Київ	10,00	Шестопаль О. М., м. Київ	50,00	Яблуніцька ЗОШ 1-2 ст., учні 8 кл., Чернівецька обл.	10,00
Хижняк О. В., м. Київ	100,00	Чернявський Б. Т., м. Київ	20,00	Шехнер С. А., м. Миколаїв	10,00	Яблунівська ЗОШ I-III ступенів, с. Яблунів Косівського р-ну Івано-Франківської обл.	80,00
Хітько Б. М., м. Київ	5,00	Чернявський Г. В., м. Київ	10,00	Шиб М., Николишин Г., м. Тернопіль	60,00	Яківців Богдан Іванович, с. Назавізів Надвірнянського р-ну, Івано-Франківської обл.	30,00
Хітько Т. І., м. Київ	5,00	Черняк, м. Київ	150,00	Шилов М. М., м. Торез Донецької обл.	10,00	Яковенко В. М., м. Київ	50,00
Хлопецька І. Й., м. Луцьк	25,00	Черняхівська Г. В., м. Київ	250,00	Шиманський В., смт. Красилів Рівненської обл.	65,00	Якубович В. А., м. Київ	500,00
Хлопецький М. Ф., м. Луцьк	25,00	Черняхівська Л. О., м. Київ	200,00	Шиян С. А., м. Київ	10,00	Якубовська Л. І., м. Київ	15,00
Хлопонін О. В., м. Луганськ	10,00	Черняхівський О., м. Київ	200,00	Шістка О. П., П. П., м. Хмельницький	300,00	Ялонська З. А., м. Запоріжжя	10,00
Хмелюк М. П., Цьома В. Д., пенсіонери, с. Перевальне		Чигрин П. В., м. Ічня Чернігівської обл.	10,00	Школа № 1, м. Кролевець, Сумської обл.	41,50	Ямборко І. С., м. Долина Івано-Франківської обл.	20,00
Сімферопольського р-ну, Крим	20,00	Чижишин Д. О., с. Козатчина Тернопільської обл.	10,00	Школа № 11, 7-Є клас, м. Рівне	39,00	Ямельницька ЗОШ 1-2 ст., Сковільський р-н Львівської обл.	59,00
Ходас Г. В., м. Черкаси	20,00	Чміль А. В., Франчук І. С., Янкевич В. Ф., Плотянський О. С., Загоруйко Ю. П., Непом'ящий В. В., Продан В. В. (адреса не вказана)	63,00	Школа № 26, м. Одеса	111,00	Ямковий Артур, м. Тараща Київської обл.	10,00
Ходас І., м. Черкаси	10,00	Чобонюк, м. Коломия	10,00	Школа № 3, м. Кролевець, Сумської обл.	40,50	Янковенко В. Є., м. Бердичів	5,00
Хоменко Леонід Федотович, ветеран праці, с. Григорівка Обухівського р-ну Київської обл.	10,00	Чувакіни П. А., В. О., м. Дніпропетровськ	50,00	Школа НВК, с. Турятка Чернівецької обл.	100,00	Яновська Л. М., м. Львів	10,00
Хоменко Оксана Миколаївна, м. Київ	5,00	Чудейська ЗОШ I-III ст. Сторожинецького р-ну	49,15	Івано-Франківської обл.	35,00	Янчишин А. Є., м. Тернопіль	10,00
Хоменко Ольга Миколаївна, м. Київ	5,00	Чудівська ЗОШ № 1, Чернігівська обл.	40,00	Школа с. Судова Вишня Львівської обл.	183,00	Янчук В., м. Київ	1100,00
Хом'як В. М., м. Тернопіль	50,00	Чуль І. І., м. Івано-Франківськ	5,00	Школа-інтернат, м. Рава-Руська Івано-Франківської обл.	100,00	Яремчук Р. С., м. Сімферополь	50,00
Хоптян Н. Д.	5,00	Чумак Д. У., м. Черкаси	30,00	Школа-інтернат, м. Снятин	60,00	Яремчук, м. Чортків Тернопільської обл.	50,00
Хор "Гомін Буковини" Чернівецької обласної організації ВУТ "Просвіта"	135,00	Чумак Л. С. — від групи III-АМС та бригади № 2 групи № Бф Конотопського медучилища, Сумська обл.	55,00	Школа-інтернат, смт. Клеваний Рівненської обл.	77,00	Яриш М. А., м. Львів	20,00
Хор "Гомін" (через Лаврук А. В.), м. Косів, Івано-Франківська обл.	100,00	Чупряк І. І., Львівська обл.	100,00	Школа-ліцей м. Ананьєва Одеської обл.	50,00	Яріш Н. О., с. Ставчани Ярмолович А. Н., с. Луганське Донецької обл.	5,00
Хор "Дзвони пам'яті" Обласного відділення Союзу українок, м. Тернопіль	150,00	Херсонської обл.	20,00	Школенко Б. П., м. Київ	204,00	Ярова А. Г., Беценко Т. Б., Дейниченко Н. П. — Педуниверситет, кафедра української мови, м. Суми	30,00
Хор Старокутської Покровської церкви, Костівський р-н Івано-Франківської обл.	60,00			Школяр І. М., м. Івано-Франківськ	20,00	Яровол Н. А., м. Ялта	50,00
Хохітов О. Ф., м. Запоріжжя	25,00			Шляхта В. І., м. Кіровоград	40,00	Ярош І. М.	10,00
Хрик К. А., м. Тернопіль	10,00			Шнайдер Б. Л., с. Самчики Хмельницької обл.	10,00	Ясенів-Пільний	150,00
Хурсенко Р. А., пенсіонерка, м. Львів	30,00			Шпак Л. І., м. Київ	50,00	Ясенівська ЗОШ, Чернівецька обл.	60,00
Цветкова Н. В., м. Київ	100,00			Шпакова В. М., СШ № 13, м. Київ	25,00	Яхніцька Осипа Іванівна, м. Львів	20,00
Цвік Г. В., м. Радомишль Житомирської області	10,00			Шпотинська ЗОШ, м. Шпотиніне Старобільського р-ну		Яхно А. М., м. Сквиря Київської обл.	100,00
Цегельницька Н. Д.	10,00			Штанько Н. М., смт. Котельва Полтавської обл.	20,00	Яценко П. С., с. Гусачівка Обухівського р-ну Київської обл.	5,00
ЦЕЗ № 8 БАТ "Укртелеком"	140,00			Штефан І. М., м. Нова Каховка Херсонської обл.	5,00	Яценя М. Б., с. Дерев'яне Рівненської обл.	10,00
				Штифура А. В., с. Георгіївка Луганської обл.	30,00	Яцик Н. П., К-Бузька Львівської обл.	35,00
				Шубська Галина, м. Снятин	20,00	Яців Б. М., с. Олексичі Стрийського р-ну Львівської обл.	10,00

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 268 125 грн. 51 коп.

Таблиця 1

Розмір ЦІК у сироватці крові білих щурів у динаміці розвитку експериментального токсико _л илового бронхіту (умовні одиниці)

1	NO, NO ₂	К	10	70,0	1,73±0,07	10	60,0	1,53±0,06	10	70,0	1,69±0,06
2	SO ₂	Д	9	66,7	1,81±0,10	10	80,0	1,66±0,13	8	87,5	1,09±0,04*
		Д	10	90,0	1,88±0,09	10	70,0	1,81±0,12	10	70,0	1,91±0,10
		Д	10	90,0	1,67±0,09	8	87,5	1,05±0,09*	9	77,8	1,13±0,15*
3	SiO ₂ ам	К	10	80,0	1,85±0,15	10	80,0	1,76±0,15	9	88,9	1,68±0,09
		Д	10	90,0	2,09±0,17	9	77,8	1,01±0,05*	10	70,0	1,06±0,03*
4	SiO ₂ гр.д.	К	10	90,0	1,77±0,09	10	80,0	1,67±0,10	10	90,0	1,71±0,14
		Д	10	70,0	1,66±0,09	10	70,0	1,08±0,05*	9	77,8	1,10±0,20*
5	SiO ₂ ам +NO ₂	К	10	90,0	1,63±0,12	10	80,0	1,79±0,09	10	80,0	1,79±0,08
		Д	10	80,0	1,62±0,11	9	77,8	1,11±0,08*	10	90,0	1,22±0,03*
6	SiO ₂ ам +SO ₂	К	10	90,0	1,97±0,15	10	80,0	1,74±0,12	10	90,0	1,65±0,06
		Д	10	80,0	1,79±0,14	10	70,0	1,03±0,08*	9	87,5	1,04±0,12*

**Розмір ЦІК у сироватці крові білих щурів
у динаміці розвитку експериментального токсико -
пилового бронхіту (умовні одиниці)**

Таблиця 1

1	NO, NO ₂	К	10	70,0	1,73±0,07	10	60,0	1,53±0,06	10	70,0	1,69±0,06
		Д	9	66,7	1,81±0,10	10	80,0	1,66±0,13	8	87,5	1,09±0,04*
2	SO ₂	К	10	80,0	1,88±0,09	10	70,0	1,81±0,12	10	70,0	1,91±0,10
		Д	10	90,0	1,67±0,09	8	87,5	1,05±0,09*	9	77,8	1,13±0,15*
3	SiO ₂ ам	К	10	80,0	1,87±0,15	10	80,0	1,76±0,15	9	88,9	1,68±0,09
		Д	10	90,0	2,09±0,17	9	77,8	1,01±0,05*	10	70,0	1,06±0,03*
4	SiO ₂	К	10	90,0	1,77±0,09	10	80,0	1,67±0,10	10	90,0	1,71±0,14
	гр.д.	Д	10	70,0	1,66±0,09	10	70,0	1,08±0,05*	9	77,8	1,10±0,20*
5	SiO ₂ ам	К	10	90,0	1,63±0,12	10	80,0	1,79±0,09	10	80,0	1,79±0,08
	+NO ₂	Д	10	80,0	1,62±0,11	9	77,8	1,11±0,08*	10	90,0	1,22±0,03*
6	SiO ₂ ам	К	10	90,0	1,97±0,15	10	80,0	1,74±0,12	10	90,0	1,65±0,06
	+SO ₂	Д	10	80,0	1,79±0,14	10	70,0	1,03±0,08*	9	87,5	1,04±0,12*